

**SİYASAL TUTUM VE
DAVRANIŞLARDA KİŞİLİĞİN ROLÜ:
ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ
Yüksek Lisans Tezi
Serra NAMLU ÇAMLIBEL
Eskişehir 2024**

**SIYASAL TUTUM VE DAVRANIŞLARDA KİŞİLİĞİN ROLÜ:
ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ**

Serra NAMLU ÇAMLİBEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim

Danışman: Prof. Dr. Murat Ercan

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Aralık 2024 Eskişehir

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Serra Namlu Çamlıbel'in "SİYASAL TUTUM VE DAVRANIŞLARDA KİŞİLİĞİN ROLÜ: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ" başlıklı tezi 16/01/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim/Ana Sanat dalında Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı Adı Soyadı

İmza

Üye (Danışman): Prof. Dr. Murat ERCAN

Üye : Doc. Dr. Kürşad Emrah YILDIRIM

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Sami ÖZCAN

Üye :

Üye :

Prof. Dr. Nafiz Öncü CAN

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

SİYASAL TUTUM VE DAVRANIŞLARDA KİŞİLİĞİN ROLÜ: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ

Serra NAMLU ÇAMLIBEL

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,

Ocak 2025

Danışman: Prof. Dr. Murat Ercan

Bu araştırmanın genel amacı siyasal tutum ve davranış araştırmalarındaki psikolojik faktörleri ele alan çalışmaların eksikliğini literatürde telafi etmek ve bireylerin siyasal davranış ve tutumları açısından onların sahip oldukları kişilik tipleri arasındaki farklılıkları ortaya koymaktır. Bu sebeple araştırma siyasal tutum ve davranışlarda kişiliğin rolünü araştırmaktadır. Araştırma tarama modeli ile betimsel olarak desenlenmiştir. Öncelikle siyasal tutum ve davranışlar ve kişilik ile ilgili alanyazın taraması yapılmıştır. Akabinde ölçümün yapılabilmesi için 5 ayrı ölçekten faydalanılmıştır. İlk bölümde araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklerini tanımlamak için kişisel özellikler anketi uygulanmıştır. İkinci bölümde araştırmaya katılan bireylerin kişilik tiplerini belirlemek için, Carl Gustav Jung'un kişilik teoreminden yola çıkarak hazırlanmış Yaşama Bakış anketi uygulanmıştır. Üçüncü bölümde ise araştırmaya katılan bireylerin siyasal tutum ve davranışlarını belirlemek için siyasal ilgilenim, siyasal katılım ve seçmen davranışı ölçeği olmak üzere 3 ayrı ölçek uygulanmıştır. Sorular gönüllü katılımcılara online bir şekilde iletilmiştir. Daha sonra sorular SPSS aracılığıyla analiz edilmiş, nicel veriler ışığında bazı çıkarımlarda bulunulmuştur. Araştırmanın sonucunda bu araştırmaya katılan bireylerin kişilikleri arasında, siyasal tutum ve davranışları açısından bazı anlamlı farklılıklar olduğu istatistiksel verilerle ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Siyasal tutum ve davranışlar, Carl Gustav Jung, Kişilik, MBTI, siyasal katılım, siyasal ilgilenim, seçmen davranışı, oy verme modelleri

ABSTRACT

THE ROLE OF PERSONALITY IN POLITICAL ATTITUDES AND BEHAVIOURS: THE CASE OF ESKİŞEHİR

Department of Political science and Public Administration

Anadolu University, Graduate School

January 2025

Advisor: Prof. Dr. Murat Ercan

The general aim of this research is to compensate for the lack of studies on psychological factors in political attitudes and behaviors in the literature and to reveal the differences between the personality typologies of individuals in terms of their political behaviors and attitudes. For this reason, the research investigates the role of personality in political attitudes and behaviors. The research is descriptively designed with the survey model. First of all, a literature review on political attitudes and behaviors and personality was conducted. Subsequently, 5 different scales were used for the measurement. In the first part, a personal characteristics questionnaire was applied to define the demographic characteristics of the individuals participating in the study. In the second part, in order to determine the personality typologies of the individuals participating in the research, the Life Outlook questionnaire, which was prepared based on Carl Gustav Jung's personality theorem, was applied. In the third part, three different scales, namely political interest, political participation and voter behavior scale, were applied to determine the political attitudes and behaviors of the individuals participating in the research. The questions were sent to the voluntary participants online. The questions were then analyzed through SPSS and some inferences were made in the light of quantitative data. As a result of the research, statistical data revealed that there are some significant differences between the personalities of the individuals participating in this research in terms of their political attitudes and behaviors.

Keywords: Political attitudes and behaviours, Carl Gustav Jung, Personality, MBTI, political participation, political interest, voter behaviour, voting behaviour

ÖNSÖZ

Bu çalışmada bireylerin siyasal tutum ve davranışlarında kişiliklerinin etkili olup olmadığı, etkili ise hangi boyutlarda etkili olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın sorun, amaç, önem, varsayım ve sınırlılıklarına, ikinci bölümde konuyla ilgili alanyazına, üçüncü bölümde araştırmanın yöntemine, dördüncü bölümde bulgularına, son bölüm olan beşinci bölümde ise bulguların analizini içeren sonuç ve tartışmaya, son olarak da önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlamasında ve bu çalışma dışında da gerçekleştirdiğim akademik yazım hayatımda bilgi birikimini benden esirgemeyen ve tecrübesiyle bana rehberlik eden, her daim beni araştırmaya ve yazmaya teşvik eden, bu konuda önümü açan, temas ettiği her öğrencisine faydası olan değerli danışmanım Profesör Doktor Murat Ercan’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışmanın bulgularında ve analizinde engin bilgi ve birikimi ile değerli vaktini bana ayıran, yol gösteren, kolaylaştıran, akademik hayatı boyunca danışmanlık yaptığı yüzlerce öğrenciye ve şahsıma bir tez nasıl hazırlanır öğretene, uzun yılların ve emeklerin birikimi olan bilgilerini ve verilerini benimle paylaşan, o tecrübeleri ve bilgileri akademik gelişime vakfeden, her yardımında vizyonumu ve ufkumu genişleten Prof. Dr. Ayşen Gürcan’a , hakkını asla ödemeyeceğimi bilerek, en içten teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, hamileliğimle aynı döneme denk gelen akademik araştırma ve yazım sürecimin her türlü zorluğuna benimle birlikte katlanan, içimde bir fikri ve bir bebeği aynı anda büyütüyor olmanın getirdiği her türlü yorgunluğa, gece uykusuzluklarıma, huysuzluklarıma sabreden, kadınların akademik hayatta başarılı olmasının önüne geçecek her türlü toplumsal cinsiyet rollerine benimle birlikte baş kaldıran, benim okumam ve yazmam lazım dediğim hiçbir an beni başka bir iş yapmaya zorlamayan, madden ve manen beni hep destekleyen yanımda olan hayat arkadaşım Mustafa Çamlıbel’e çok teşekkür ediyorum.

Serra NAMLU ÇAMLİBEL

.../.../20..

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....
(İmza)

.....
(Öğrencinin Adı Soyadı)

.../.../20..

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tezi hazırlarken (ChatGPT, Gemini, DALL-E vb.) üretken yapay zekâ programlarından destek almadığımı beyan ederim. Tezin hazırlığı aşamasında üretken yapay zekâ programlarından herhangi bir destek almadım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....
(İmza)

.....
(Öğrencinin Adı Soyadı)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JURİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	v
ETİK İLKE KURALLARINA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xvii
SİMGELER VEYA KISALTMALAR DİZİNİ.....	xviii
1.GİRİŞ	1
1.1.Sorun	1
1.2. Amaç	3
1.2.1. Araştırmanın Hipotezleri	4
1.3.Önem	7
1.4. Varsayımlar.....	9
1.5. Sınırlılıklar.....	9
1.6. Tanımlar	10
2. ALANYAZIN.....	11
2.1 Siyasal Davranış ve Tutum: Kavramsal Çerçeve	11
2.1.1.Siyaset nedir?	11
2.1.2 Siyasal davranış ve tutum	14

2.2 Siyasal Davranış ve Tutumun Tezahürleri: Siyasal İlgilenim, Siyasal Katılım ve Seçmen Davranışı	23
2.2.1. Siyasal ilgilenim	23
2.2.2 Siyasal katılım ve katılım boyutları	25
2.2.3 Bir siyasal davranış şekli olarak seçmen davranışı	32
2.3. Siyasal Davranışı Etkileyen Faktörler	42
2.3.1 Toplumsal faktörler	42
2.3.2 Bireysel faktörler	49
2.3.3 Psikolojik faktörler	53
2.3 Carl Gustav Jung'un Kişilik Tipleri	59
2.3.1 Dönüklük kişilik boyutu- dışadönüklük (E)/ içedönüklük (I)	64
2.3.2 Algı kişilik boyutu- duyusallar (S)/ sezgiseller (N)	65
2.3.3 Yargı kişilik boyutu- düşünenler (T)/ hissedenler (F).....	66
2.3.4 Başat kişilik boyutu- algısal (P)/ yargısal (J)	67
2.3.5 Bireylerin dönüklük başatlık kategorisine göre kişilikleri	71
2.3.6 Bireylerin başat fonksiyonlarına göre kişilik gruplandırmaları	74
3. YÖNTEM.....	78
3.1. Araştırmanın Modeli.....	78
3.1.1. Araştırmanın evreni ve örneklemi	78
3.2. Araştırmanın Veri Toplama Araçları	79
3.2.1 Kişisel özellikler anketi	80
3.2.2 Yaşama bakış ölçeği	80
3.2.3 Siyasal ilgilenim ölçeği	83
3.2.4 Seçmen davranışı ölçeği	85
3.2.5 Siyasal katılım ölçeği	86
3.3 Verilerin Toplanması.....	88
3.4 Verilerin Analizi.....	89

3.4.1 Madde analizleri	89
3.4.2 Faktör yapı analizleri ve güvenirlik analizleri.....	89
3.4.3 Ortalamalar farkı için varyans ve t testi analizleri	89
4 BULGULAR.....	89
4.1.Demografik Özelliklere göre Siyasal Tutum ve Davranışları İlişkin Bulgular	90
4.1.1. Cinsiyete göre siyasal tutum ve davranışları ölçeklerine ilişkin bulgular	90
4.1.2. Yaş gruplarına göre siyasal tutum ve davranışlarına ilişkin bulgular ...	92
4.1.3 Eğitim düzeylerine göre siyasal tutum ve davranışlara ilişkin bulgular .	99
4.2 Kişilik Boyutlarına göre Siyasal Tutum ve Davranışlarına İlişkin Bulgular	106
4.2.1 Dönüklük kişilik boyutuna ilişkin bulgular	107
4.2.2 Algı kişilik boyutuna ilişkin bulgular	110
4.2.3 Yargı kişilik boyutuna ilişkin bulgular	112
4.2.4 Başat kişilik boyutuna ilişkin bulgular.....	115
4.2.5 Bireylerin dönüklük ve başatlık kategorisine göre gruplandırıldığında elde edilen bulgular	118
4.2.6 Bireylerin başat fonksiyonları ile ilgili kişilik gruplandırılmalarına göre elde edilen bulgular	125
5 SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	132
5.1 Tartışma	133
5.2 Öneriler	150
KAYNAKÇA	152
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1. Jung'un Kişilik Teorisindeki 8 Tip Tablosu.....	64
Tablo 2.2. Jung'un Kişilik Teoremine göre içedönükler ile dışadönüklerin karakteristikleri.....	65
Tablo 2.3. Jung'un Kişilik Tiplerine göre Algı Boyutunda sezgiseller ve duyusalların karakteristikleri.....	65
Tablo 2.4. Jung'un Kişilik Tiplerine göre Yargı Boyutunda Düşünen ve Hissedenlerin Karakteristik Özellikleri.....	67
Tablo 2.5. Başat Kişilik Boyutlarından Yargısal ve Algısalın Kişilik Özellikleri.....	68
Tablo 2.6. Kişilik Renkleri Karşılaştırma Tablosu.....	70
Tablo 2.7. Dönüklük Başatlık Kategorisine Göre Kişilik Kombinasyonlarının Kısaltma İfadeleri.....	72
Tablo 3.8. Araştırma Örnekleminin Kişisel Özellikleri.....	79
Tablo 3.9. Yaşama Bakış Ölçeği Faktör Analizi Toplam Varyans Açıklama Yüzdeleri Sonuçları.....	81
Tablo 3.10. Yaşama Bakış Ölçeği Maddelerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Madde-Toplam Korelasyonu, Faktör Yükleri ve Faktörlerin İç Tutarlık Katsayıları.....	82
Tablo 3.11. Siyasal İlgilenim Ölçeği Maddelerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Madde-Toplam Korelasyonu, İç Tutarlık Katsayısı.....	83
Tablo 3.12. Siyasal İlgilenim Ölçeği Puan Dağılım Analizi Sonuçları.....	84
Tablo 3.13. Siyasal Davranış ve Tutum Ölçeği Maddelerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Madde-Toplam Korelasyonu, İç Tutarlık Katsayısı.....	85
Tablo 3.14. Siyasal Katılım Ölçek Maddelerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Madde-Toplam Korelasyonu, İç Tutarlık Katsayısı.....	87

Tablo 3.15. Siyasal Katılım Anketi Puan Dağılım Analizi Sonuçları.....	87
Tablo 4.16. Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları.....	90
Tablo 4.17. Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları.....	91
Tablo 4.18. Siyasal Katılım Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları.....	92
Tablo 4.19. Yaş Gruplarına göre Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	93
Tablo 4.20. Yaş Gruplarına göre Psikolojik Oy Verme Modeli Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	94
Tablo 4.21. Yaş Gruplarına Göre siyasal ilgilenim puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	95
Tablo 4.22. Yaş Gruplarına Göre Psikolojik Oy Verme Puanları Arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	95
Tablo 4.23. Yaş Gruplarına göre Sosyolojik Oy Verme Modeli Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	96
Tablo 4.24. Yaş Gruplarına göre Rasyonel Oy Verme Modeli Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	97
Tablo 4.25. Yaş Gruplarına Göre Rasyonel Oy Verme puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	97
Tablo 4.26. Yaş Gruplarına göre Siyasal Katılım Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	98
Tablo 4.27. Yaş Gruplarına Göre Siyasal Katılım Puanları Arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	99
Tablo 4.28. Eğitim Düzeylerine göre Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	100

Tablo 4.29. Eğitim düzeylerine Göre siyasal ilgilenim puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	100
Tablo 4.30. Eğitim Düzeylerine göre Psikolojik Oy Verme Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	101
Tablo 4.31. Eğitim düzeylerine Göre Psikolojik Oy Verme puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	102
Tablo 4.32. Eğitim Düzeylerine göre Sosyolojik Oy Verme Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	103
Tablo 4.33. Eğitim düzeylerine Göre Sosyolojik Oy Verme puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	103
Tablo 4.34. Eğitim Düzeylerine göre Rasyonel Oy Verme Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	104
Tablo 4.35. Eğitim düzeylerine Göre Rasyonel Oy Verme puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	105
Tablo 4.36. Eğitim Düzeylerine göre Siyasal Katılım Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	105
Tablo 4.37. Eğitim Düzeylerine Göre Siyasal Katılım puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	106
Tablo 4.38. Bireylerin kişilik boyutlarına göre dağılım yüzdeleri	107
Tablo 4.39. Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının dönüklük kişilik boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları.....	108
Tablo 4.40. Oy verme modelleri Puanlarının kişilik dönüklük boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları	108
Tablo 4.41. Siyasal Katılım Ölçeği Puanlarının Dönüklük Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları.....	110

Tablo 4.42. Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının Algı kişilik boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları.....	110
Tablo 4.43. Oy Verme Modeli Puanlarının Algı Kişilik Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları.....	111
Tablo 4.44. Siyasal Katılım Ölçeği Puanlarının Algı Kişilik Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları.....	112
Tablo 4.45. Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının Yargı Kişilik Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları.....	113
Tablo 4.46. Oy verme modelleri Puanlarının Yargı Kişilik Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları.....	114
Tablo 4.47. Siyasal Katılım Ölçeği Puanlarının Yargı Kişilik Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları.....	115
Tablo 4.48. Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının Algı kişilik boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları.....	116
Tablo 4.49. Oy Verme Modeli Puanlarının Algı Kişilik Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları.....	116
Tablo 4.50. Siyasal Katılım Ölçeği Puanlarının Algı Kişilik Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları.....	117
Tablo 4.51. Bireylerin MBTI dönüklük ve başatlık kategorilerine göre dağılım yüzdeleri.....	118
Tablo 4.52. Bireylerin MBTI Dönüklük/Başatlık kategorilerine göre Siyasal İlgilenim Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	118
Tablo 4.53. Bireylerin MBTI dönüklük/başatlık kategorilerine göre siyasal ilgilenim puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	119
Tablo 4.54. Bireylerin MBTI Dönüklük/Başatlık kategorilerine göre psikolojik oy verme puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları.....	120

Tablo 4.55. Bireylerin Kişiliklerinin Dönüklük/Başatlık Kategorileri ile Psikolojik Oy Verme Puanları Arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	121
Tablo 4.56. Bireylerin MBTI Dönüklük/Başatlık kategorilerine göre sosyolojik oy verme puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları.....	122
Tablo 4.57. Bireylerin MBTI Dönüklük/Başatlık kategorilerine göre rasyonel oy verme puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları.....	123
Tablo 4.58. Bireylerin MBTI dönüklük/başatlık kategorilerine göre rasyonel oy verme puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	123
Tablo 4.59. Bireylerin MBTI Dönüklük/Başatlık kategorilerine göre siyasal katılım puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları.....	124
Tablo 4.60. Bireylerin MBTI dönüklük/başatlık kategorilerine göre siyasal katılım puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	125
Tablo 4.61. Bireylerin MBTI Başat Fonksiyonlarına göre dağılım yüzdeleri.....	125
Tablo 4.62 Bireylerin başat fonksiyonlarına göre siyasal ilgilenim puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları.....	126
Tablo 4.63. Bireylerin başat fonksiyonlarına göre siyasi ilgilenim puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	127
Tablo 4.64. Bireylerin başat fonksiyonlarına göre psikolojik oy verme puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları.....	128
Tablo 4.65. Bireylerin başat fonksiyonlarına göre psikolojik oy verme puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	128
Tablo 4.66 Bireylerin başat fonksiyonlarına göre sosyolojik oy verme puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları.....	129
Tablo 4.67. Bireylerin başat fonksiyonlarına göre rasyonel oy verme puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları.....	130

Tablo 4.68 Bireylerin başat fonksiyonlarına göre siyasal katılım puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları.....	131
Tablo 4.69. Bireylerin başat fonksiyonlarına göre siyasal katılım puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları.....	132
Tablo 5.70. Cinsiyet Değişkeni ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu.....	134
Tablo 5.71. Eğitim Değişkeni ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu.....	137
Tablo 5.72. Yaş Değişkeni ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu.....	138
Tablo 5.73. Dönüklük Kişilik Boyutu ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu.....	140
Tablo 5.74. Algı Kişilik Boyutu ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu.....	142
Tablo 5.75. Yargı Kişilik Boyutu ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu.....	143
Tablo 5.76. Başat Kişilik Boyutu ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu.....	145
Tablo 5.77. Dönüklük/Başatlık Kişilik Gruplandırması ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu.....	147
Tablo 5.78. Başat Fonksiyona göre Kişilik Gruplandırması ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu.....	149

GÖRSELLER DİZİNİ

Safya

Görsel 2.1. Carl Gustav Jung’un Psişe tanımı ile ilgili görsel.....	60
Görsel 2.2. Jung’un kişilik tiplerinden yola çıkarak oluşturulan fonksiyonların çizgisel düzlemde gösterimi.....	65
Görsel 2.3. Kişilik Renkleri Tiplerinin Matris Düzlemde Gösterimi.....	65

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

MBTI	: Myers-Briggs Type Indicator
Fe	: Dışadönük Hisseden Tip
Se	: Dışadönük Duyusal Tip
Te	: Dışadönük Düşünen Tip
Ne	: Dışadönük Sezgisel Tip
Fi	: İçedönük Hisseden Tip
Si	: İçedönük Duyusal Tip
Ti	: İçedönük Düşünen Tip
Ni	: İçedönük Sezgisel Tip
EJ	: Dışadönük Yargısal
EP	: Dışadönük Algısal
IJ	: İçedönük Yargısal
IP	: İçedönük Algısal
E	: Dışadönük
I	: İçedönük
N	: Sezgisel
S	: Duyusal
P	: Algısal
J	: Yargısal
F	: Hisseden
T	: Düşünen

1.GİRİŞ

1.1.Sorun

İnsanlar hayatta her konuda belirli tutumlar ve davranışlar sergilemektedir. Dünya siyasalında demokrasi rejiminin kazandığı önem yöneten-yönetilen ilişkisinde de bir dizi değişimi beraberinde getirmiştir. Öyle ki insanların yönetime daha fazla dahil olmaları, yönetim gibi yeni stil yönetim anlayışlarının doğmasına, yönetenin yönetilenin onayına duyduğu ihtiyacın artmasına ve insanların siyasal karar alım süreçlerine daha fazla dahil olmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle insanların örgütlenerek ve talep ederek sahip olduğu haklar ve insanların teknolojik gelişmeler ile daha fazla kitleselleşmesi, iktidarların erklerini sağlama ve devam ettirme ile ilgili kaygılarını, böylelikle yönetim anlayışlarını katı hiyerarşik yapıdan, sivil toplum ve kamunun ortak siyasal karar alımlarını getiren, bireylerin siyasal süreçlere daha fazla dahil olduğu yönetim anlayışına evrilmiştir. Sadece yönetime talip olanlar değil, çıkar gruplarına, lobilere, STK'lara, derneklere dönüşen sivil bireyler örgütlenerek siyasal sisteme dahil olmaktadır. İnsanlar, bireysel çıkarlarını korumak, sosyal çevre edinmek, yurttaşlık bilinci kazanmak, dayanışma sağlamak, sosyolojik ve psikolojik ihtiyaçların tatmini, yönetenler üzerinde etkin olma veya direkt yöneten olmak ile ilgili toplumsal statü isteği, dünyayı anlama ve anlamlandırma, bulunduğu bölgenin siyasal sorunlarını çözme ve bulunduğu topluma yabancılaşma durumundan uzaklaşmak için siyasal davranış göstermektedirler. Hem bir ülkenin siyasalı yönetmek ve kabul görmek için bu davranışları anlamak durumundadır, hem de kişiler siyasal davranışlarını bilinçlendirmek için bu davranışları doğru analiz etme ihtiyacına sahiptir. Zira geliştirmenin ilk yolu anlamaktır. Böylelikle değişen bu siyasal konjonktürün ihtiyaçlarından doğan yeni sorunları ve sorulara cevap arayan siyaset bilimi için de yeni araştırma alanlarını ortaya çıkarmıştır. Bunların başında siyasal tutum ve davranış çalışmaları gelmektedir. Siyasi erk üzerinde etkili olma saiki taşıyan siyasal davranışlar salt oy kullanmaktan ibaret olmayıp bir çok hukuki ve hukuki olmayan siyasi faaliyetleri kapsamaktadır. Bu hali ile siyasal davranış çalışmaları salt oy verme davranışı analizinden çıkartılmalı ve davranışı belirleyen ögeler insanı salt toplumsal ele alan perspektif darlığından kurtulmalıdır. Davranış ve tutum başlı başına sosyolojinin değil psikolojinin konusudur. Zira insan davranışını belirleyen bilişsel ve duygusal süreçlerdir. Onları anlamadan davranışı anlamak mümkün değildir. Bu siyasal davranış

için de geçerli olmaktadır. Böylelikle siyasal davranış ve tutum çalışmalarına yeni bir perspektif gereklidir.

Değişen dünya ve teknolojik gelişmeler insanları büyük tek bir topluluk haline getirirken, büyüyen ve etkileşen kitlesel insan topluluklarında kendini dengelemeye çalışan sistemin bir sonucu olarak insan aksi bir şekilde gittikçe bireyselleşmektedir. Kendini tanıyan, tanımlayan ve bireyselleşen insan artık bir toplum olarak ele alınmamakta, bireysel motivasyonları ve varlığı ile özne olmaktadır. Her türlü konjonktürel değişim yeni ihtiyaçları yeni sorunları, böylelikle yeni cevap arayışlarını beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda değişen toplumsal yapı siyaset bilimi çalışmalarında da kendini göstermektedir. Siyaset bilimi araştırmaları için insan en önemli öznelerden biri iken, klasik literatürde insan toplumun bir ögesi olarak ele alınmakta, bireyden çok toplumlar ve onların yapıları, siyasal olanla ilişkileri araştırma gündemini oluştırmaktaydı. Bu sebeple siyaset bilimi en sık dirsek temasını sosyoloji bilimi ile kurmaktaydı. Değişen toplumsal yapı küreselleşme ama bunun karşısında hududu aşanın zıddına dönüşmesinin bir tezahürü olarak ve insanın kendini nemsemesini ve tanınmasını kolaylaştıran gelişmeler ışığında oluşan bireyselleşme, siyaset bilimi çalışmalarında insanı bireysel bir şekilde ele almayı böylelikle sosyoloji ile kurulan temasın benzerini psikoloji bilimi ile de kurmayı mecburi kılmaktadır. Bu ihtiyaçtan doğan problematikler ve cevap arayışları siyasal davranış ve tutum çalışmalarında da benzer bir ihtiyacı beraberinde getirmektedir. İnsan davranışı dendiği zaman akla toplumsal faktörlerden daha çok bireysel ve psikolojik faktörler gelmelidir. Her ne kadar insan çok komplike bir canlı olması sebebiyle davranışlarında da çok fazla parametrenin belirleyici olduğu unutulmaması gerekse de insan davranışını araştıran çalışmalarda psikolojik faktörler kendine daha çok yer bulmalıdır. Özellikle psikolojinin llebilirliği ile ilgili aşılan sorunlar günümüzde bu ihtiyacı karşılamakla ilgili akademik girişimleri kolaylaştırmıştır. Böylelikle siyasal davranış ve tutum çalışmalarındaki bir eksikliği telafi etmek adına bu çalışmada siyasal davranış ve tutumu etkileyen çok önemli bir psikolojik faktör olarak kişilik ele alınmıştır. Kişiliğin siyasal davranış ve tutumlardaki rolü, bireylerin kişilikleri arasında siyasal davranış ve tutum açısından farklılıkların olup olmadığı bu araştırmanın temel problemini oluştırmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı; Oy kullanan bireylerin kişilik ve demografik özellikleri açısından siyasal tutum ve davranışların alt faktörü olan siyasal ilgilenim, siyasal katılım ve oy verme davranışı durumlarına ilişkin farklılıkları ortaya koymaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1- Oy kullanan bireylerde siyasal tutum ve davranışları ve alt faktörleri açısından demografik özelliklerine göre farklılık var mıdır?
 - a. Oy kullanan bireylerin siyasal tutum ve davranışları ile alt faktörleri arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark var mıdır?
 - b. Oy kullanan bireylerin siyasal tutum ve davranışları ile alt faktörleri açısından eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark var mıdır?
 - c. Oy kullanan bireylerin siyasal tutum ve davranışları ile alt faktörleri açısından yaş gruplarına göre anlamlı bir fark var mıdır?
- 2- Oy kullanan bireylerin kişilik özellikleri arasında siyasal tutum ve davranışları ve onun alt faktörleri açısından farklılıklar var mıdır?
 - a. Oy kullanan Dışadönük/İçedönük bireyler arasında siyasal tutum ve davranışları ve onun alt faktörleri açısından anlamlı bir fark var mıdır?
 - b. Oy kullanan Duyusal/Sezgisel bireyler arasında siyasal tutum ve davranışları ve alt faktörleri açısından anlamlı bir fark var mıdır?
 - c. Oy kullanan Düşünen/Hisseden bireylerin aralarında siyasal tutum ve davranışları ve alt faktörleri açısından anlamlı bir fark var mıdır?
 - d. Oy kullanan Algısal/Yargısal bireylerin aralarında siyasal tutum ve davranışları ve alt faktörleri açısından anlamlı bir fark var mıdır?
 - e. Oy kullanan bireylerin kişiliklerindeki dönüklük/başatlık kategorisine göre oluşturulan kişilik grupları arasında siyasal tutum ve davranışları açısından bir farklılık var mıdır?
 - f. Oy kullanan bireylerin kişiliklerinin başat fonksiyonuna göre oluşturulan kişilik grupları arasında siyasal tutum ve davranışları açısından anlamlı bir fark var mıdır?

1.2.1. Araştırmanın Hipotezleri

H_{1a}: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde cinsiyetleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1b}: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1c}: Sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1d}: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{1e}: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde cinsiyetleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{2a}: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde yaş grupları açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{2b}: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde yaş grubu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{2c}: Sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde yaş grubu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{2d}: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde yaş grubu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{2e}: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde yaş grupları açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{3a}: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde eğitim düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{3b}: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{3c}: Sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H3a: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H3e: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde eğitim düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H4a: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde dönüklük kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H4b: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde dönüklük kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H4c: sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde dönüklük kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H4d: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde dönüklük kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H4e: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde dönüklük kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H5a: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde algı kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H5b: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde algı kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H5c: Sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde algı kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H5d: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde algı kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H5e: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde algı kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H6a: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde yargı kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H6b: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde yargı kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H6c: sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde yargı kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H6d: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde yargı kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H6e: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde yargı kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H7a: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde başat kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H7b: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde başat kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H7c: sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde başat kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H7d: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde başat kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H7e: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde başat kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H8a: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde dönüklük ve başatlık birleştirilmiş boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H8b: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde dönüklük ve başatlık birleştirilmiş boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H8c: sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde dönüklük ve başatlık birleştirilmiş boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H8d: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde dönüklük ve başatlık birleştirilmiş boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H8e: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde dönüklük ve başatlık birleştirilmiş boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H9a: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde kişiliğin başat fonksiyonu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H9b: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde kişiliğin başat fonksiyonu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H9c: Sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde kişiliğin başat fonksiyonu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H9d: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde kişiliğin başat fonksiyonu açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H9e: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde kişiliğin başat fonksiyonları açısından anlamlı bir farklılık vardır.

1.3.Önem

Siyasal tutum ve davranışlar, bireylerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını refere eden, siyaset sosyolojisi ve siyaset psikolojisinin önemli araştırma konularından bir tanesidir. Bu alanda Türkiye’de bilinen ilk çalışma Kumaş’ın (1989) “Türk kadınının siyasal hayata katılımı ve siyasal davranışı” çalışmasıdır. Koçak (1996) “Siyasal Davranış ve Kamuoyu Kuramsal ve Uygulamalı Çalışması”nda bu alanda bir saha çalışması gerçekleştirmiş olup, kitle iletişim araçlarının bireylerin siyasi tercihlerini etkilediği sonucuna varmıştır. Hobikoğlu (2004) “Türkiye’de sosyo-kültürel yapı ve siyasal elitlerin siyasal davranışlarına etkileri” adlı Yüksek Lisans tezinde siyasal elitlerin sosyal yapılarının onları seçenlerin yapısını yansıttığı, onları çevreleyen mesleki, coğrafi koşulların kültürel yapılarını etkilediği hipotezi doğrulanmıştır. Tekin (2009) “Ev kadınları ve çalışan kadınlar arasında siyasal davranış farklılıkları: Isparta örnek olay araştırması” çalışmasında ev kadınları ve çalışan kadınlar arasında siyasal davranışlarında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Ev kadınları ve çalışan kadınların siyasal tutumlarının yönlerinde de farklılık tespit edilmiştir. Doğan (2014) “Sosyal ilişkilerin Türk seçmeninın siyasal davranışına etkisi” adlı doktora tezinde Türk toplumunda aile üyelerinin yaklaşık %50’sinin aynı partiye oy verdiği tespit edilmiştir. Böylelikle siyasal sosyalleşme sürecinin seçmen davranışını etkilediği ortaya konmuştur. Ayrıca bu çalışmada diğer çalışmaları doğrular nitelikte kitle iletişim araçlarının siyasal davranış üzerinde etkisi olduğu tekrar ortaya konmuştur. Diğer taraftan Türk seçmeninın siyasal davranışında lider etkisi bu çalışma ile ortaya konulan bir diğer sonuçtur. Piyadeoğlu (2019)” Etnik kimliğin siyasal davranışa etkisi; 16 Nisan 2017

Anayasa Referandum örneği” adlı yüksek lisans tezinde etnik kimlik faktörünün bireyin hayatı, siyasi görüşü, ideolojisi açısından son derece önemli olduğu ortaya konulmuş olsa da seçmenlerin etnik kimlikten ziyade ideoloji ile ilgili yönelmeye açık oldukları ve bu doğrultuda oy kullanma davranışı sergiledikleri gösterilmiştir. Altuntaş (2019) siyasal katılım ve sosyal medyanın bu süreçteki rolünü incelediği çalışmasında 24 ve 30 yaş üstü bireyler, 18 ve 23 yaşındaki genç bireylerle kıyaslandığında, siyasal ilgilenim ve siyasal katılım düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Erdoğan (2019) da X, Y ve Z kuşaklarının siyasal katılımlarında rol oynayan faktörleri incelediği çalışmasında siyasal katılım noktasında Y kuşağı bireylerin Z kuşağı bireylere kıyasla daha aktif bir siyasal katılım gösterdiğini kanıtlamıştır. Karataş (2022) “Y ve Z Kuşağının Siyasal Tutum ve Davranışlarının Oy Verme Yaklaşımları Çerçevesinde Değerlendirilmesi Üzerine Bir Alan Araştırması” çalışmasında Y ve Z kuşağının siyasal davranışları arasındaki farklılıklarda Y kuşağı bireylerinin oy verme davranışı noktasında belirleyici unsurun kendi ideolojik eğilimleri olduğunu tespit ederken, Z kuşağının oy verme sürecine bireysel bir anlam yüklediğini bulgulamıştır. Z kuşağı bireylerinin oy tercihlerini kar/zarar endeksli bir yaklaşım sergiledikleri Y kuşağının ise partilerin geçmiş performanslarını değerlendirmeye meyilli olduğu ortaya konmuştur. Buna karşın, bireylerin siyasete katılım düzeylerinden, katılım şekillerine, mevcut siyasaldan beklentilerine ve ideolojik kimliklerine kadar birçok alanı kapsayan siyasal tutum ve davranış araştırmalarında, bireylerin karar alım süreçlerinin en önemli belirleyicisi olan psikolojik etmenler literatürde yeteri kadar yer almamaktadır. Bu literatür eksikliğini telafi etmek adına siyasal tutum ve davranışlarda psikolojik etmenlerden biri olan kişiliğin rolü araştırmaya değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır, zira siyasal tutum ve davranışlarda din, aile, sosyo-ekonomik durum, eğitim vb. parametreler bir çok çalışmada ele alınmış olup, bireylerin algısı böylelikle yargısını etkileyen elzem değişkenlerden biri olan kişilik ne seçmen davranışı araştırmalarında ne de siyasal tutum ve davranış araştırmalarında ele alınmamıştır. Bu sebeple bu çalışmada, kişilerin siyasal tutum ve davranışları açısından kişilikleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığına bakılmış, bu veriler ışığında kişiliğin siyasal davranış ve tutumlar üzerindeki rolü tartışılmıştır. Böylelikle literatürdeki ilgili eksiklik telafi edilmeye çalışılmıştır. Bu araştırma sonunda belirli hedeflere ulaşılacak istenmektedir:

- 1- Bu çalışma ile siyasal davranış ve tutum çalışmalarına yeni bir perspektif sunulacak, davranışın oluşmasının arka planındaki bilişsel ve duygusal süreçlere

atıfta bulunarak, davranış ve tutumları belirleyen yeni bir değişken olarak kişilik ele alınacaktır.

- 2- Akademik her çalışma, akademik motivasyonlar kadar, hangi disiplin içinde yapılıyorsa o disiplinin toplumsal muhataplarına bir sorunu çözmeyi ya da aydınlatmayı vaat etmektedir. Böylelikle siyasal davranış ve tutum çalışmalarında kişiliğin rolünün ne olduğu sorunsalı siyasal pazarlamadan, siyasal propaganda ve seçim çalışmalarına kadar bir dizi muhatabına bir analiz imkânı sunacaktır. Böylelikle siyasi partiler ve siyasal erk için de toplumu, bireyleri ve onların siyasal taleplerini daha iyi anlama fırsatı sunulmuş olacaktır.
- 3- Psikoloji bilimi ile temasını artırması gereken siyaset bilimi literatüründe kişilik ve siyasal karar alım süreçlerindeki rolü noktasında belirli hipotezlerin ispatı sunulmuş olacak, böylelikle bir öncül olma niteliği taşıyacak, literatüre katkı sağlayacaktır.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın kabul ettiği temel varsayımlar aşağıda verilmiştir.

1. İnsanların eğilimleri ve davranışları kişiliklerinden etkilenmektedir. Böylelikle insanların siyasal davranış ve tutumları da sahip oldukları kişilik tiplerinden etkilenmektedir.
2. Seçim dönemindeki ekonomik ve/veya siyasal konjonktür sabit kabul edilmiştir.
3. Siyasal tutum ve davranışlar belli değişkenlerden etkilenmektedir.
4. Bu çalışmada ankete katılan tüm bireylerin kullanılan ölçeklerde bulunan ifadeleri aynı ve doğru biçimde anladığı, ifadelere samimiyetle ve objektif bir şekilde yanıt verdiği kabul edilmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma aşağıdaki sınırlılıklar içerisinde gerçekleştirilmiştir.

1. Eskişehir ile sınırlı tutulmuştur.
2. Araştırma 18 yaş üzeri bireylerle sınırlı tutulmuştur.
3. Araştırmanın veri toplama süresi 05.12.2024- 12.12.2024 tarihleri arasında sınırlı tutulmuştur.

1.6. Tanımlar

Siyasal davranış: Siyasal olgu, nesne ve duruma karşı insanların gösterdiği siyasal her türlü faaliyettir.

Siyasal katılım: Her türlü siyasal karar alımlarına ve siyasal süreçlere dahil olma türleri

Siyasal ilgilenim: Siyasal olan her meseleye karşı duyulan ilgi, merak

Oy verme davranışı: Bir siyasal davranış türü olarak oy verme ile ilgili her türlü motivasyonlar, tutumlar, eğilimler ve etkinlikler

Kişilik: Kişilik, temel özellikler, ilgi alanları, dürtüler, değerler, benlik kavramı, yetenekler ve duygusal kalıplar dahil olmak üzere bir kişinin hayata dair gösterdiği karakteristiklerin tümüdür

MBTI: Carl Gustav Jung'un kişilik teoreminden yola çıkarak Myers ve Briggs tarafından hazırlanan iç gözlem anketidir. Bunun sonucunda kişiler 16 tipe ayrılmaktadır.

Kişilikte Dönüklük Boyutu: Jung'un teorisinden yola çıkarak derlenen kişilik tiplerinde kişinin dışadönük mü içedönük mü olduğudur. (Dışadönükler E ile İçedönükler I ile gösterilir.)

Kişilikte Algı Boyutu: Jung'un kişilik teoreminden yola çıkarak oluşturulan kişilik tiplerinde kişilerin dünyayı sevgileri ile mi duyuları ile mi algıladıklarının cevabıdır

Kişilikte Yargı Boyutu: Jung'un kişilik teoreminden yola çıkarak oluşturulan kişilik tiplerinde kişilerin dünyayı düşünceleri ile mi hisleri ile mi yargıladıklarının göstergesidir.

Kişilikte Başat Boyut: Jung'un kişilik tiplerinden yola çıkarak hazırlanan tiplerde algı fonksiyonunun mu yoksa yargı fonksiyonunun mu başat kullanıldığının göstergesidir.

Kişilikte dönüklük/başatlık kategorileri: Jung'un kişilik kuramından yola çıkarak hazırlanan kişilik tiplerinde kişilerin dışadönük mü içedönük mü oldukları ile yargısal mı algısal mı olduklarının tespit edilip kombine edilmesi ile oluşturulan tiplerdir. (Örneğin kişi dışa dönük ve yargısal ise EJ olarak kategorize edilmektedir.)

Kişilikte başat fonksiyon: Jung'un kişilik kuramının temelini oluşturmaktadır. Kişilerin 4 fonksiyondan hangisini başat kullandığı ve bunu dışadönük mü yoksa içedönük mü

kullandıkları üzerinden 8 ayrı tip oluşturulmaktadır. (Örneğin dışa dönük hisseden tip (Fe))

2. ALANYAZIN

2.1 Siyasal Davranış ve Tutum: Kavramsal Çerçeve

Siyasal tutum ve davranış çalışmaları sosyal bilimcilerin son dönemlerde yoğun ilgi gösterdiği çalışma alanlarından biridir. Özellikle Siyaset Biliminin interdisipliner yapısı, son dönemlerin psikoloji ekollerinin başında gelen davranış bilimi ile temasını kaçınılmaz kılmıştır. İnsanı ve insan davranışını gündemine alan siyaset bilimi için siyasal davranış çalışmaları önemli problematlere ışık tutmaya devam etmektedir. Nispeten yeni olan bu paydaş çalışma alanı hala daha birçok cevaplanması gereken soruya gebe olmakla birlikte yeni çalışmalar yeni bulguları böylelikle aslında yeni tartışmaları ortaya çıkaracaktır.

2.1.1.Siyaset nedir?

“Siyasal davranış ve tutum” kavramını anlamak için, siyasetin kendisine kavramsal bir çerçeveden bakmak ve siyasal olanın ne olduğunu doğru anlamak öncelikli adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylelikle siyasal davranış ve tutumlara kavramsal bir çerçeve sunmak için öncelikli olarak siyaset kavramını tanımlamak gerekmektedir. Bir kavramı tanımlamak için gerekli olan metodolojik adımları izlemek ise bu noktada bizlere ışık tutacaktır. Böylelikle bu bölümde siyaset kavramının sözlük tanımına ve etimolojisine, akabinde daha önce ortaya konulmuş farklı yaklaşım ve tanımlara değinilecektir. Nitekim nihai amaç siyaset kavramı ile siyasal olanın ne olduğunu doğru anlamak böylelikle siyasal davranış ve tutumları doğru analiz etmektir.

Sosyal bilimlerin konusu olan bir kavramı tanımlamak yapısı itibari ile zordur, zira temel gündemi insan ve toplum olan her olgu ontolojik olarak bünyesinde birçok katman ve değişkeni bir arada barındırmaktadır. Siyaset nosyonu bu çok katmanlılığın ve değişkenliğin başat örneklerinden biridir. Nitekim sadece siyaset kavramı ile ilgili literatürde birbirinden farklı tanımlar bulunmamakta, aynı zamanda siyaset ve politika kavramları arasındaki fark üzerinden bile bir kavram karmaşası ortaya konulmaktadır. Pek tabii bu durum kavram karmaşasından ziyade bir kavramsal zenginlik olarak da yorumlanabilmektedir.

Siyaset kelimesinin etimolojisi Arapça “*sws*” kökünden gelmekte olup at bakıcılığı ve terbiyeciliğini refere eden seyis kavramı ile akrabalık ilişkisi bulunmaktadır. Arapça, sessiz harflerin bir araya gelmesi ile kelimelerin türetildiği, böylelikle aynı sessiz harflerden oluşan kavramların, birbiri ile anlam ilişkisinin kurulabildiği ve bir kavram haritasının ortaya konulabileceği bir dil yapısına sahiptir. Kalem, kelam, kelime, kâmil gibi kelimelerin aynı 3 sessiz harften türetilmiş olması ve aralarında kurulabilen anlam ilişkisi bu duruma bir örnektir. Bu sebeple aslında siyaset nosyonunun terbiye, yönetim, hükmetme, cezalandırma yetkisi gibi durumlara işaret ettiği düşünülmektedir (Daver, 1968). İbranilerin kutsal kitaplarında geçen “sus” yani at kavramı ile de ilişkisi (Dursun, 2014, s.29) siyaset kavramının çıkış referanslarını at terbiyesine ve atın kendisine önemli ölçüde temas ettirmektedir. Böylelikle siyaset kavramını doğru anlamak için binicilik ve at terbiyesi olan seyislikten yardım almak mümkündür. Nitekim seyislik ile olan ilişkisi genelde literatürde cezalandırma ve terbiye etmeye yorulmuş olsa da bu çalışmada seyis kavramı ile akrabalık ilişkisi ile siyasetin başka bir hasletine vurgu yapılacaktır. Siyasetin etimolojik bu akrabalık ilişkisinin cezalandırma ekseninde kurulmasının bir diğer sebebi “Siyasetin” Osmanlıda yöneticinin cezalandırma yetkisi ve idam gibi ağır cezalandırmalarda kullanılan kanun anlamında kullanılıyor olmasıdır. Öyle ki idam cezası yerine “siyasi katl” veya direkt siyaset kavramının kendisi kullanılmaktaydı (Karagöz, 1996, s.1). Aslında kurulan bu ilişkinin hasleti irade temsiliyeti ile ilişkilidir, zira at diğer evcilleşmiş, köpek, kedi gibi hayvanlardan birçok noktada ayrılmaktadır. Bunlardan en önemlisi atın güçlü bir iradesi olmasıdır, at; köpek gibi sadakati ile ya da kedi gibi uyumluluğu ile bilinen bir hayvan değildir. At iradesi olan iradesini ise binicisine kolay kolay teslim etmeyen bir hayvandır. Öyle ki seyisler ve biniciler yıllarca atın doğasını keşfetmeye çalışarak atın iradesini en kolay şekilde teslim almak için yöntemler keşfetmişlerdir. Türklerin hayat pratiklerinde ve değer silsilelerinde çok önemli bir yer üstlenen at (Bergen, 2018) ve onun karakteristikleri bu hali ile siyaset kavramının aslında temelde bir irade teslimiyetine işaret ettiğini göstermektedir. Yani bu akrabalık ilişkisi, aslında bir terbiye ve cezalandırmadan ziyade aynı atın iradesinin temsiliyetini bir süre sonra binicinin üstlenmesi ve binici nereye sürerse oraya gitmesi gibi, siyasetin yönetmek kadar temsiliyet makamı olmasına da ve iktidarını meşru bir zemine dayandırma iddiasına da dikkat çekmektedir. Böylelikle aslında iradesi olan bireylerin iradelerini bir kılavuza, sürücüye, yönlendiriciye devretmesini de kapsadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu yüzdendir ki Türkçede Yunanca polis yani kentlerin, sitelerin yönetimine işaret eden

politika kavramından (Öztekin, 2016, s.23) ziyade siyaset kavramı kullanılmaktadır. Her ne kadar filolojide bir kavramın başka bir dilde yüzde yüz karşılığını bulmak mümkün olmasa da, bu sebeple genelde kavramın kendisi direkt dile yerleşiyor olsa da, bu birbirini karşılayan kavramların arasındaki anlam ilişkisini reddetmemektedir. Böylelikle siyaseti anlamak için bir diğer enstrüman politika kavramının kendisi olacaktır. “Politikos” şehir devlet yapılarında devlet yönetimine dair işleri refere etmektedir (Karagöz, 1996, s.2). Siyaset kavramı da benzer şekilde devletin yönetim sanatına veya devletin yönetim etkinliklerinin tümüne işaret etmektedir (Tuncer, 2023, s.4). Aristoteles’e göre siyaset en üstün bilimdir, zira insanlar kendi hayatlarını iyileştirmek ve iyi olan toplumu inşa etmek için siyaset faaliyetinde bulunmaktadırlar (Heywood, 2017, s.23). Siyasetin faaliyet alanı ve sistemi ile ilgili genel bir uzlaşma olmasına karşın, nedenselliği ve felsefesi konusunda siyasal kuramcılar dönem dönem farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Nitekim Heywood’un tanımından yola çıkarak, siyasetin toplumun yaşamını düzenleyen, bu düzenleme eylemi için kurallar koyan, kuralları değiştiren bir iktidar faaliyeti olduğu konusunda nispeten bir mutabakat olduğunu söylemek mümkündür (Heywood, 2017, s.23), fakat bu iktidar mücadelesinin temelindeki nedensellik, iktidarın kazanılış ve uygulanış biçimi ile ilgili kuramcıların birbirlerine yönelik eleştirileri bulunmaktadır. Bu tartışma, siyasetin meşru şiddet mi yoksa bir uzlaşma faaliyeti mi olduğu ekseninde yürütülmektedir. C.W. Mills’e göre siyaset iktidar mücadelesi demektir ve iktidar ise şiddet ile tezahür etmektedir. Benzer şekilde M. Weber’in devlet tanımı ise meşru şiddet enstrümanları ile sağlanan egemenliğe işaret etmektedir (Yılmaz, 2015). İktidar ve şiddet fenomenlerini meşru bir zeminde buluşturan siyaset algısının karşı marjinal çizgisine ise Hannah Arendt’ci “elbirliği” siyaset-iktidar anlayışı yerleşmektedir. Arendt’e göre siyasal iktidar ve siyaset şiddetin örgütlenmesinden ibaret değildir. Uzlaşma ve kendi tabiri ile “elbirliği” siyasi iktidarın en önemli enstrümanı ve amacıdır (Yılmaz, Aralık 2015). Bu hali ile siyasetin çatışma ve işbirliği ekseninde iki uç arasında biryerlerde tanımlanmaya çalışıldığını söylemek mümkündür. Öyleki rakip fikirlerin, farklı ihtiyaç ve çıkarların birbiri ile çatışması siyasetin bir karakteristiği iken diğer taraftan insanların hayatlarının düzenlenmesi ve kuralların işlenmesi için işbirliği de siyasetin doğasında zaruri hale gelmektedir. Bu bağlamda Heywood’a göre siyaset, rakip fikirlerin ve rekabet halindeki çıkarların uzlaştırılma gayreti ile sorunların çözüme kavuşturulma eylemi olarak tanımlanabilmektedir (Heywood, 2017). Çağdaş siyaset teorilerinin, iktidar eksenli bir şiddetsizlik durumu ve meşru şiddet arasındaki rakip siyaset tanımları dışında, Laswell’in

“kimin, neyi, ne zaman ve nasıl elde ettiği” ile ilgili faaliyetler bütünü şeklinde tanımladığı siyaset tanımı da siyaset bilimi disiplini içerisinde oldukça kabul görmüştür (Kayapınar, 2022). Bir diğerkabul gören tanım ABD’li siyaset bilimci David Easton’a aittir. Siyasetin devlet eşdeğerliliğinde tanımlanma sınırlılığına karşı çıkan ve daha kapsamlı bir perspektiften ele alan Easton’a göre “..siyaset, değerklerin otoriteye dayalı olarak tahsisi..” eylemlerinin tümü demektir (Kalaycıoğlu, 2021).

2.1.2 Siyasal davranış ve tutum

Siyasal Davranış ve Tutum kavramı siyaset bilimi literatüründe köklü bir geçmişe sahip olmamasına rağmen, davranış biliminin kazandığı ehemmiyet ile son dönemlerin en çok tartışılan kavramlarından biri haline gelmiştir. Nitekim siyaset insanı ve insan davranışlarını gündeminin merkezine alan bir disiplin olarak davranış bilimi ile temas halinde olmaması mümkün değildir. Böylelikle siyasal davranış ve tutum siyaset bilimi için son dönemlerin önemli bir fenomenlerinden biridir demek yanlış olmayacaktır. Siyasal davranış ve tutum kavramını doğru anlamak için kavramları tek tek incelemek ve akabinde bütünsel bakmak bize metodolojik olarak okuma ve anlama kolaylığı sağlayacaktır. Siyaseti açıkladığımıza göre yeni durağımız davranış kavramı üzerinde olmalıdır, zira siyasal davranış ve tutumu anlamak için öncelikle davranış kavramını anlamak gerekmektedir. Nitekim siyasal davranış araştırmaları siyasal olay ve süreçlere davranışçı bir perspektiften yaklaşımda, siyaset bilimi içerisinde geleneksel ve çağdaş olayları insan davranışı üzerinden gündemine almaktadır (Öztekin, 2016).

Davranış kavramı hem yapısı itibari ile hem de insanın karmaşık bir canlı olması sebebiyle tek bir tanım ile açıklanması zor bir kavramdır. Farklı psikoloji ekolleri davranış kavramını nasıl oluştığu ve nedeni açısından farklı farklı ele almış ve tanımlamıştır. Davranışçı ekol davranış kavramını etki-tepki döngüsü ile açıklarken, yapısalcılar insanların bilinçli etkinliklerin bütünü olarak tanımlamışlardır (Ulaş, 2023). İlk tanım bilinci merkeze alan yapısalcılığa tepki olarak doğan davranışçılıktan gelmektedir. Davranışçılık (Behaviorism) iki dünya savaşı aralığında psikolojik teorileri domine etmiş bir psikolojik ekoldür ve insanların ve hayvanların davranışlarını anlamaya yönelik sistematik bir yaklaşım sunmaktadır (Skinner, 2024). Davranışçı ekol, davranışın, ya çevredeki belirli öncül uyaranlara karşı ortaya çıkan bir refleks ya da bireyin mevcut motivasyonel durumunu da kapsayan bireyin geçmişinin bir sonucu olduğunu varsaymaktadır (Skinner, 2024). Davranışçılar genellikle kalıtımın davranışı

belirlemedeki önemli rolünü kabul etseler de öncelikle çevresel olaylara ve uyaranlara odaklanmaktadırlar. John B. Watson, 1924 tarihli bir yayımla, iç gözlem yöntemlerini reddeden ve davranışı yalnızca gözlemlenebilir davranışları ve olayları ölçerek anlamaya çalışan metodolojik davranışçılığı geliştirmiştir. B. F. Skinner, 1945 yılına kadar biliş ve duygularda dahil olmak üzere gizli davranışların gözlemlenebilir davranışlarla aynı kontrol değişkenlerine tabi olduğunu öne sürmüş ve bu da radikal davranışçılık olarak adlandırılan felsefesinin temelini oluşturmuştur (Chiesa, 1994). Watson ve Ivan Pavlov (koşullu) nötr uyaranların yanıtlayıcı koşullanmada refleksleri nasıl ortaya çıkardığını araştırırken, Skinner davranışı ortaya çıkaran ayırt edici (öncül) uyaranların pekiştirme geçmişlerini değerlendirmiştir; süreç edimsel koşullanma olarak bilinir hale gelmiştir. 1920'lerden 1950'lere kadar psikolojideki ana yaklaşım davranışçılık olmuştur. Başlangıçta, taraftarları düşünceler, fikirler, dikkat ve bilinç gibi zihinsel olayları gözlemlenemez, dolayısıyla psikoloji biliminin alanı dışında görmekteydiler, lakin yirminci yüzyılın sonlarındaki bilişsel devrim, açıklayıcı bir teori olarak davranışçılığın yerini büyük ölçüde, davranışçılığın aksine içsel zihinsel durumları gözlemlenebilir davranışların açıklaması olarak gören bilişsel psikolojiye bırakmıştır. Uygulamalı davranış analizi olarak bilinen radikal davranışçılığın uygulanması, örneğin uygulamalı hayvan davranışı ve örgütsel davranış yönetiminden otizm ve madde bağımlılığı gibi zihinsel bozuklukların tedavisine kadar çeşitli bağlamlarda hala kullanılmaktadır. Diğer taraftan, davranışçılık ve bilişsel psikolojik düşünce okulları teorik olarak aynı fikirde olmasalar da basit fobiler, TSSB ve duygudurum bozuklukları da dahil olmak üzere belirli patolojilerin tedavisinde fayda sağlayan bilişsel-davranışçı terapilerde birbirlerini tamamlamışlardır. 1912'de Frankfurt'ta kurulan bütüncül (gestalt) yaklaşıma göre davranış tek tek değil ancak ilgi, algı, düşünme, kavrama gibi süreçlerle beraber bütün içerisinde incelendiğinde anlaşılabilir. Zihinsel süreçlere dikkat çekerek, davranışların etki-tepki döngüsünden çok daha ötede insanlar ile çevrelerinin etkileşiminin bir sonucu olduğunu varsaymaktadırlar (Ulaş, 2023). Derinlik Psikolojisi olarak da anılan Psikoanalitik kurama göre ise davranışların temeli bilinç değil bilinçdışıdır. Bu çalışmada da kullanılan kişilik envanterinin fikir babası olan Carl Gustav Jung'un da temsilcilerinden olduğu ilgili ekolün kurucusu Sigmund Freud'dur. Psikoanalitik kurama göre davranış, iç güdülerin dış uyarım sonucu gerilmesi ve bu gerilimin boşaltılması için organizmanın harekete geçmesidir. Bir başka ifade ile gerilim durumu insanın diğer güdülerini olan açlık, seks isteği durumlarında olduğu gibi harekete,

davranışa sevk etmektedir (Tuzcuoğlu, 1995). Davranış bir nevi içgüdüsel açlıkla ilgili bir durumdur. Bilişsel kurama göre ise insan edilgen bir yapıda değildir, bilakis anlamlandıran bilişsel süreçler ile anlamlandırdığını şekillendiren aktif bir yapıdadır. Böylelikle bilişsel ekole göre insan davranışları bellek, algılama ve bilgi işlem süreçlerinin bir sonucudur (Murdock, 2016). Hümanist kurama göre ise davranış insanın kendi bakış açısıyla olayları yorumlayıp gösterdiği tepkidir. İnsanın temel saiki kendini gerçekleştirme ve gelişmektir. İnsanın algılayışını, nasıl davranacağını belirleyen ise çevresinden aldığı geribildirimler sonucu olumlu ya da olumsuz oluşturduğu benliğidir (Burger, 2006). Bu farklı ekoller her ne kadar davranışın oluşumu, süreci, nedeni ile ilgili farklı varsayımlarda bulunmuş olsalar bile davranışın bir eylem niteliği taşıdığı, gözlemlenebilir olduğu ve bilinçli eylendiği konusunda ortak kanaatleri mevcuttur (Başaran, 2008). Davranış tanımlamalarındaki ortak karakteristikler derlendiğinde genel bir tanım olarak biyolojik perspektifte organizmanın bir ortamdaki hareketlerinin bütünü, genel anlamda ise organizmanın belirli uyarıcılara yönelik gerçekleştirmiş olduğu eylemlerin bütünü şeklinde tanımlanabilmektedir (Ulaş, 2023). Özet bir ifade ile Davranış bazı ortamlarda bireyler, organizmalar veya sistemler tarafından yapılan eylemler ve tavırlardır. Bu sistemler cansız fiziksel çevrenin yanı sıra diğer sistemleri veya organizmaları da içerebilir. Sistemin ya da organizmanın içsel ya da dışsal, bilinçli ya da bilinçaltı, açık ya da gizli, istemli ya da istemsiz çeşitli uyaranlara ya da girdilere verdiği hesaplanmış tepkidir (Minton & Khale 2014).

Davranış, organizmanın belirli uyarıcılara karşı oluşturduğu bir eylemi , bir hareketi ve bir tepkiyi çağrıştırmaktadır. Bu bağlamda organizmaların davranışlarının arka planında karmaşık bir nedensellik örgüsünün olduğunu söylemek mümkündür. Davranış paternlerinin arka planındaki motivasyonlar çeşitlilik arz etmektedir, nitekim insan yapısının kendisi biyolojik, sosyolojik ve psikolojik boyutlara sahiptir. Bu bio-psiko-sosyal yapı davranış nedenselliğinde de karşımıza çıkmaktadır (Ulaş, 2023). Böyle bakıldığında insan davranış deyiminin gözlenebilen, kaydedilebilen ve ölçülebilen etkinlikler ve ilişkiler sistemi olduğunu söylemek mümkündür (Tuncay, 2002). Bu tanımlamada bilinmesi gereken iki husus mevcuttur. İlki uyarıcının işlevselliği aniden ortaya çıkmamakta süreç içerisinde belli olmaktadır. Tepki ise uyarıcının etki etmedeki fonksiyonelliğiyle doğru orantılı bir biçimde ortaya çıkacaktır. Davranış paternlerinin arka planındaki nedensellikteki karmaşıklığın sebebi, bu sürecin içsel özelliklerle algı

boyutunun başatlığıyla ilişkili olmasıdır. Uyarıcının çokluğu veya gücü değil alıcının üzerinde oluşan etkinin gücü söz konusudur (Tuncay, 2002). Bu durum ise içsel bir süreçtir. Örneğin bir erkek bireyin eşine sesini yükseltmesi sonucu eşinin telefonları açmaması, yemeğe iştirak etmemesi tepkisel bir süreci başlatmaktadır, bu ani verilmiş bir tepki olmamakla birlikte duygusal bir işletim sürecine işaret etmekte, kızgınlık veya kırgınlık bittiğinde tepkisel eylem yerini normaline bırakmaktadır. İkincisi ise ani olarak gösterilen tepkiler bedensel ve kişisel özelliklerle ilişkili meydana gelmektedir. Her uyarıya verilen ani tepki aynı değildir. Böylelikle “Organizmanın bedensel ve zihinsel yetenekleri, kişisel özellikleri ve duygusal mekanizmaları aracılığıyla gerçekleştirdiği çok sayıdaki fiil ve eylemler ile çeşitli sözlü ve sözsüz mesajlar taşıyan bedensel hareketler gibi olgu ve durumların tamamı, davranışları meydana getiren tepkiler topluluğu olduğu” söylenebilmektedir (Özkalp, 1998).

2.1.2.1 Siyasal davranış

Siyasal davranış, siyasi sürece her türlü, bireysel/kolektif, katılımı veya hükümet ve politika ile ilgili siyasi sonuçları olan her türlü faaliyeti ifade etmektedir (Orunbon, 2022). Bu tanım yapısı itibari ile siyasal davranışın kapsamı ile ilgili bir problematik oluşturmakta, meşru olmayan faaliyetlerinde bu tanıma dahil olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir. Bir önceki bölümde davranışların daima bir amaç üzere olduğundan bahsetmiştik. Böylelikle siyasi erk üzerinde etkili olma saiki taşıyan siyasal davranışlar hukuki olmayan faaliyetleri de haliyle kapsamaktadır. Bir başka ifade ile bu geniş tanım hem meşru siyasal katılım biçimlerini; seçimlerde oy kullanma, çıkar gruplarında aktivizm veya toplumsal hareketler gibi, hem de gayrimeşru siyasi faaliyetleri; darbeler, terörizm ve devrimleri kapsamaktadır. Siyasal davranış çalışmaları ise insanların siyasetle ilgili düşünme, hissetme ve hareket etme biçimlerinin incelenmesidir.

Daha önce belirttiğimiz gibi insan psikolojisinin karmaşık yapısı, insan davranışını tanımlamakta da belirli zorlukları beraberinde getirmektedir. Pek tabi insanın siyasal davranışı olgusunu da tanımlamak yapısı itibari ile belirli zorlukları bünyesinde taşımaktadır. Nitekim bireylerin genel davranış pratiklerinde olduğu gibi siyasal davranış paternlerini de etkileyen çok fazla unsur olması bu tanımın çeşitli olmasını mecburi kılmaktadır. Böylelikle siyasal davranış kavramının tanımlanmasında literatürde bir çeşitlilik söz konusudur. Literatürde bulunan bütün tanımlamalara yer vermek mümkün olmamakla birlikte, kavramın tanımlanmasındaki genel çerçeveyi sunmak adına bazı

farklı varsayımlara değinmek önem teşkil etmektedir. Siyasal davranış, genel olarak otoriteyi ve özel olarak siyasal erki (hükümeti) etkilemek amaçlı gerçekleştirilen herhangi bir eylem olarak tanımlanabilmektedir. Diğer taraftan davranışın genel tanımında mutabık kalınan etki-tepki döngüsünden yola çıkarak, siyasal davranış; bireylerin içinde bulundukları siyasal toplumdan ve siyasal erkten aldıkları etkilere oluşturdukları cevap ve tepki olarak da açıklanabilmektedir (Dursun, 2014). Bir başka tanıma göre siyasal davranış ile, bireylerin demokratik sistemlerde aktörlerin belirlenmesi ile ilgili ortaya koydukları tercihlerin bütünü kastedilmektedir (Çam, 1987). Benzer bir tanımlamaya göre de siyasal davranış bireylerin mevcut siyasal aktörlerin devamlılığı hususunda ortaya koydukları tutum ve davranış pratikleridir (Kapani, 2009). Siyasal davranış çalışmaları seçmen tercihi ekseninde başlamış ve şekillenmiş olması sebebiyle siyasal davranış dendiğinde akla ilk oy verme davranışı gelmektedir, lakin bu kısıtlı tanımlama davranış kavramının genişliği ile örtüşmemekte ve yetersiz kalmaktadır. Siyasal davranış çalışmaları, vatandaşların siyasi eylemleri ile bir demokrasideki siyasi süreç arasındaki ilişkinin daha derinlemesine bir şekilde anlaşılmasını sağlamayı hedeflemektedir, bu nedenle siyasi temsil ve siyasi sistemler için sonuçlar gibi konuların yanı sıra siyasi tutumlar, protesto, direniş, sosyal hareket, ilgisizlik ve aşırılık gibi seçim dışı siyasal katılım biçimlerini de gündemine almaktadır. Davranış kavramı yapısı itibari ile algı, tutum, tavır ve eylemleri bütünsel olarak içinde barındırmaktadır. Bu sebeple siyasal davranış dendiğinde; siyasal süreçlerle ilgili bireylerin öncelikli olarak farklı kaynaklardan elde edeceği bilgiler ile oluşan algısı, ardından bahse konu siyasal olgu, durum ve süreçle ilgili nasıl bir yol, yöntem belirleyeceği yani tutumu aklımıza gelmektedir. Akabinde ise tutumuna göre bir siyasal tavır ve pozisyon edinen bireyin eylemi ile siyasal davranış sonuçlanmaktadır. Siyasal davranış, ilgili siyasal algı-tutum-eylem sürecinin bütünü demektir. Bireyin siyasal davranışta bulunması için öncelikli aşama harekete geçmeye karar vermesi ve hareketin yönünü belirlemesidir (Daver, 1968). Önemli bir siyasal davranış olan oy verme davranışı üzerinden açıklanacak olursa; birey öncelikli olarak seçimlerde oy verip vermeyeceğine karar vermektedir. Sonrasında ise hareketin yönünü, tarafını netleştirmekte, hangi partiye oy vereceğini belirlemektedir. Daha önce belirtildiği gibi siyasal davranışın bir çok türü mevcuttur. Salt oy verme davranışı değil bireylerin kanunlara uyma, vergi ödeme, oy vermek, propaganda yapmak, aktif siyasi faaliyetlerde bulunmak suretiyle gerçekleştirdikleri çeşitli siyasal davranışları

mevcuttur (Tekin, 2009). Hatta apolitik bir tutum ile pasif bir tavır ve eylemsizlik de aslında özünde siyasal bir davranıştır.

Siyasal Davranış ve Tutum çalışmalarının başlangıcı seçmen davranışı çalışmalarına dayanmaktadır. Nitekim siyasal davranış ve tutum kavramsal çerçevesi çok yeni olmakla beraber akademik çalışmalarda siyasal katılım ekseninde değerlendirilmekte bunun tezahürü olan seçmen ve oy davranışı olarak ele alınmaktaydı. Bu seçmen davranışı çalışmaları ise 1910'lara kadar dayanmaktadır.

Siegfried (1916) seçmen davranışı üzerine ilk sistemli araştırmayı gerçekleştirmiş olup, Batı Fransa'da yer alan 15 farklı seçim bölgesinde seçmen tercihlerinin arasındaki farkı araştırmıştır. Araştırmada bölgelere göre seçmen tercihlerindeki farklılaşma çizelgelerle ortaya konulmuş oy verme davranışları ve yerel sosyolojik yapılar arasında anlamlı bir korelasyon tespit edilmiştir.

Eldersveld ve Katz'a göre 1961'de siyasal davranış ya da siyaset çalışmalarına davranışsal yaklaşım “bireylerin ya da birey gruplarının davranışlarını birincil analiz birimi olarak tanımlamakta, yasama, yürütme ve yargı gibi kurumların özelliklerinden ziyade bireylerin davranışlarını, eylemlerini ve fiillerini incelemeyi amaçlamaktadır (Orunbon, 2022). Geleneksel olarak siyaset çalışmaları yasalıcı, normatif ve kurumlara dayalıydı ve bu durum disiplinin insanların siyasi çevrelerindeki davranışlarını tam olarak açıklamasını ve anlamasını kesinlikle zorlaştırmaktaydı. Bu eksikliğin üstesinden gelme ve siyaseti daha iyi anlama ihtiyacı “davranışsal devrimi” doğurmuştur. Bu, 1950'lerde sosyologların, anket araştırmacılarının ve diğer ampiristlerin kendilerini anayasa, felsefe veya tarih çalışanlardan ayırmak için altında toplandıkları bir bayraktı ve devrimi savunan önde gelen akademisyenler Robert Dahl (1961) ve David Easton (1961) idi. Siyasi davranışın temel amacı, “örnekleme, ölçeklendirme istatistiksel analiz ve mülakat gibi bilimsel yöntemleri kullanarak davranışı tarafsız bir bakış açısıyla açıklamaktır. Bunu yapmanın en pratik yolu, siyasetin aktörleri olan bireylere ve gruplara odaklanmaktır (Orunbon, 2022). Bununla birlikte, siyasi davranışın sonraki akademik tanımları, yöntem ve yaklaşım meselesinin ötesine geçmiş görünmektedir. Bazı akademisyenlerin artık iddia ettiği gibi, siyasi davranışın mevcut durumu tipik olarak toplumdaki bireysel davranışlarla ilgilidir. Bu akademisyenlerden biri olan Richard Rose, 2007 tarihli çalışmasında siyasi davranışın seçmenler, lobiler/baskı çıkar grupları ve politikacılar gibi siyasi aktörlerin davranışlarının incelenmesi olduğunu iddia etmektedir (Rose, 1975).

Hangi açıdan ele alınırsa alınsın siyasal davranış çalışmalarındaki ortak payda; siyasal davranış araştırmalarının bireylerin ve grupların çevrelerindeki siyasete ve siyasi kurumlara yönelik davranışlarını incelediği ve bunları incelemek için bilimsel yöntemler kullanmaya çalıştığıdır.

2.1.2.2 Siyasal tutum

Tutum etimolojik olarak bir şeyi tutmak, tarafı olmak ile ilişkilidir. Davranışı belirleyen eyleme götüren süreçte yeri tartışılmaz bir öneme sahiptir. Bu sebeple siyasal davranışları anlamak için siyasal tutum kavramına da ayrı bir parantez açmak yerinde olacaktır. Nitekim bireyleri davranışa götüren itici kuvvetlerin başında bireylerin tutumları yer almakta, böylelikle tutum kavramı insan davranışını açıklamada merkezi konumda bulunmaktadır (Bordens & Horowitz, 2008). Tutum, bireylerin belirli bir olgu, durum ve nesneye karşı duygusal ve bilişsel süreçlerle oluşmuş, ilgili olgu, durum ve nesneye karşı duruşlarını, yaklaşımlarını temsil eden kurgusal bir yapıdır (Öğülmüş, 2024). Bir başka ifade ile tutulan nesneyle ilgili bireyin düşünce, duygu ve davranışlarını oluşturan eğilimlerdir. Allport’a göre ise tutum “bireyin bütün nesnelere karşı göstereceği tepkiler ve durumlar üzerinde yönlendirici veya etkin bir güç oluşturan ve deneysel bilgilerde organize olan, ussal ve sinirsel bir davranışta bulunmaya hazır olma hali”dir (Allport, 1935). Davranış sürecinde davranışı oluşturan en önemli etkenlerden biri olarak tutumlarımızda düşünce, duygu ve davranışların düzenliliği söz konusudur. Farklı bir deyişle tek bir davranış ile tutum yordanamamaktadır. Davranış gözlemlenebilirken tutum doğrudan gözlemlenebilir değildir, bireyin davranışlarından yordama yapılarak o bireye atfedilen bir eğilimdir (Öğülmüş, 2024). Tutumlar açık bir şekilde bilinçli olarak sergilenebilen yapıda oldukları gibi, istemsiz, kontrol edilemeyen ve bilinç dışı gerçekleşen tutumlar da mevcuttur. Bunlara örtük tutum denmektedir (Öğülmüş, 2024). Tutumu oluşturan belirli ögeler söz konusudur. Bunların başında tutum nesnesine ilişkin olumlu olumsuz inançların ve görüşlerin belirli düşünsel bir süreç sonunda elde edilmesine sebebiyet veren bilişsel öge gelmektedir. Duyuşsal öge ise tutum nesnesinin harekete geçirdiği olumlu ve olumsuz heyecanları duyguları refere etmektedir. Davranışsal öge ise tutum nesnesine karşı oluşturulan pozitif ve negatif eylemleri ifade etmektedir. Bireyin iş yerinde yaşadığı bir problemde patronuna karşı adil olmadığı yönündeki bir değerlendirmesi bilişsel iken, patronuna öfke duyması duyuşsal, işi bırakmak ile ilgili hamlesi ise davranışsaldır. İnsanı ve insan psikolojisini gündemine alan her türlü kavram yapısı itibari ile karmaşık olup, zaman içerisinde farklı görüşlerin

muhabatı olmuştur. Tutum kavramı ile ilgili de araştırmacıların farklı varsayımları mevcuttur. Örneğin genel kanı bu ögeler arasında zorunlu bir etkileşimin varlığını varsayarken (Yıldırım, 2019) , Fazio ve Olson gibi düşünürler ögelerden herhangi birinin tutumları oluşturabileceğini, böylelikle aslında ögelerin tutumları oluşturma sürecinde aynı düzeyde etki etmek zorunda olmadıklarını, farklı oranlarda etki sağlayabileceğini iddi etmişlerdir (Fazio & Olson, 2003). Tutumların oluşum sürecinde etkili olan fonksiyonların yanında, tutumları etkileyen genetikten kişiliğe kadar bir çok faktör mevcuttur. Bu faktörler; genetik faktörler, fizyolojik faktörler, fizyolojik koşullar, olgunlaşma, hastalık, madde bağımlılığı vb. gibi- tutum konusu ile doğrudan deneyim, kişilik, toplumsallaşma süreci, grup üyeliği ve sosyal sınıf olarak sıralanabilmektedir (Yıldırım, 2019). Bu bağlamda medya, arkadaş çevresi, aile, kültür gibi farklı parametreler de pek tabi mevcuttur. Bu tez çalışması için önemli olan kişilik etmenidir. İlerleyen bölümlerde davranış ve tutumlarda rolü tartışılacaktır. Bu bağlamda tutum kavramının siyasal olana karşı gösterilmesini ifade eden siyasal tutum kavramının da açıklanması çalışmanın teorik çerçevesi için önemli olacaktır. Siyasal tutum özet bir ifade ile tanımlanacak olursa; nasıl tutum davranışa hazırlayan zihinsel süreci ve durumu ifade ediyorsa, benzer şekilde ilgili kavram ise siyasal bir duruma ve nesneye karşı öğrenilmiş veya tecrübe edilmiş zihinsel değerlendirmeler sonucu eyleme döndürülecek tepkilerin zihinsel hazırlığı şeklinde söylenebilmektedir (Kalender, 1999). Siyasal tutum aynı zamanda siyasal olana karşı düşünsel ve duygusal tepkileri oluşturan değerlendirmeler bütünü olarak da tanımlanabilmektedir (Dawson, 1979). Siyasal tutumların nasıl oluştuğu, hangi etmenlerden etkilendiği ve bireylerin siyasala olana karşı tutumlarının ne olduğu, problematiklerine cevap aramak siyasal davranış ve tutum çalışmalarının gündeminin merkezinde bulunmaktadır, lakin bu sorular sanıldığı kadar cevaplanması kolay sorular değildir. Nitekim insan psikolojisini merkezine alan her araştırmada, insan psikolojisinin karmaşık yapısı sebebiyle, belirli anlaşılması zor durumlarla karşı karşıya kalınmakta, fen bilimlerine kıyasla sosyal bilimcilerin genel problemi olan, deneysel araştırmalarda hem bir takım etik problemler hem de metodoloji noktasında yaşanan farklar nedeniyle farklı görüşlerin hepsinin eşit derecede önemi söz konusu olabilmektedir. Siyasal tutumlar ile ilgili de bu farklı görüşler mevcuttur. Özellikle tutumların oluşum süreçleri ve evveliyatları ile ilgili süreç içerisinde farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Tutumların nasıl oluştuğuna dair görüş ayrılıkları bireylerin siyasal tutumlarının çocukluk ve erişkinlik döneminden itibaren mi var olduğu yoksa siyasal

tutumların siyasal olan ile tanıştıktan sonra mı ortaya çıktığı ekseninde tartışılmaktadır. Bu noktada bir başka görüş ise siyasal tutumun toplumun zamanla edindiği siyasal kültür karakteristiklerinin yeni nesillere aktarılmasının etkisinden bahsetmiştir (Niemi & Klinger, 2012). Tutumların çocukluk örgüsünde öğrenildiği ve sonrasında bu tutumlara sadık kalınıldığı görüşü de, tutumların siyasal olanla tanıştıktan sonra belirlendiği görüşü de tek başına yeterli açıklamayı sunmamaktadır. Bazen de tutumlar çevremizdeki kurumsal koşullara yanıt olarak ortaya çıkmaktadır ve ideolojilerimizle de organik bir ilişkisi mevcuttur. Siyasal tutumlarımız kalıtsal olmasa bile bu tür tutumlara sahip olmanın kendisi kalıtsal ve insan olmakla alakalıdır.

Siyasal tutumlar genel olarak literatürde, özgürlük ve eşitlik arasındaki dengede gerekli değişim hızı ve kapsamına ilişkin görüşleri tanımlamaktadır. Yani tutumlar tipik olarak radikal, liberal, muhafazakar ve gerici kategorilerine ayrılır ve genellikle soldan sağa doğru bir siyasi spektrum üzerinde nerede durduğumuz ile ilişkilendirilmektedir, ancak bu siyasi tutumları siyasal ideolojiler ile ilişkili olmaktan çıkarıp aynı fenomen haline getirmekte ve sınırlı bir perspektif sunmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi siyasi tutumlar salt siyasi görüşlerimizi ifade etmez, aynı zamanda siyasal olana karşı her türlü eğilimimizi kapsamaktadır. Siyasi tutumların dayanakları çeşitli olmakla birlikte bir çok faktörden etkilenmeye devam da etmektedir. Doğumla veya devlet politikaları ile tanımlanmaz, ancak her ikisinden de etkilenebilmektir. Aynı zamanda kişisel değerlerimiz ve inançlarımız, eğitim seviyemiz, sosyal çevremiz, medya maruziyetimiz, ekonomik durumumuz, siyasal toplumsallaşma ve siyasi kültürümüz ve kişiliğimiz siyasi tutumlarımızı belirleyici faktörlerdendir.

Davranışlarımız ve tutumlarımız arasındaki ilişki çoğunlukla doğrusaldır, bu sebeple davranışlarımızı belirleyen etmenlerin başında tutumlarımız gelmektedir, lakin bazı durumlarda tutumlarımız ile davranışlarımız arasında bir tutarsızlık meydana gelebilmektedir. Bu durum “uyumsuzluk” olarak adlandırılmaktadır (İlbek, 2021). Kişiler, bu uyumsuzluk durumunda oluşan psikolojik gerilimden kurtulmak için tutumları değiştirmek, önemsizleştirmek veya bilgiyi tahrif etmek gibi metotlar kullanmaktadırlar (İlbek, 2021). Örneğin sağ muhafazakâr yönelimde birinin sol eğilimli bir partiye oy vermesi siyasal tutum ve davranışın uyumsuzluğunu göstermektedir. Böyle bir uyumsuzlukta kişi siyasal tutumunu ya da davranışını değiştirebilmekte ya da oy kullanmanın çok da önemli bir şey olmadığı, kendi oyuyla bir şeyin değişmeyeceği

iddiası ile önemsizleştirme yapabilmektedir. Diğer taraftan bu kişinin sol eğilimli bir partinin sağ muhafazakâr söylemler ile savunuculuğunu yapması, bilgiyi tahrif etme yöntemi olacaktır. Tutum ya da davranışları belirleyen bir diğer etmen ise bulunulan ortam ve ilgili sosyal ortamın kurduğu baskılardır. Kişi popüler kültür ile tutum ve davranış belirleyebilmekte, ortamın baskısı güçlendiğinde kişinin tutumlarını ve davranışlarını değiştirebilmektedir. Bu durumun siyasal tezahürünü, siyasal kültür ve toplumslaşma başlıkları altında tekrardan inceleyeceğiz.

2.2 Siyasal Davranış ve Tutumun Tezahürleri: Siyasal İlgilenim, Siyasal Katılım ve Seçmen Davranışı

Siyasal davranış en nihayetinde bir eylemdir, böylelikle davranışın tezahür ettiği belirli eylem şekilleri mevcuttur. Yukarıda bahsettiğimiz üzere davranışa götüren önemli adım ise tutumlardır ve siyasal olanda da tutum ve eğilimlerin ne olduğu, bireylerin siyasal olana karşı eğilimleri ve bu eğilimleri dönüştürdükleri eylemler bu bölümde ele alınacaktır. Özet bir ifade ile bu bölümde siyasal davranışların toplumda ve siyasette nasıl tezahür ettiği ve neler olduğu kısaca tartışılacaktır.

2.2.1. Siyasal ilgilenim

Davranış etki-tepki döngüsünün bir ürünü olması sebebiyle siyasal davranış da tepkiye dönüştüreceği bir etkiye muhtaçtır. Etki ise bireylerin algısıyla ilişkilidir, o algılar ki duyumsama, seçme-düzenleme, sonuç-fikir oluşturma gibi zihinsel ve bilişsel bir süreç ile tutuma, tutumlar da davranışlara dönüşecektir. Bu noktada siyasal tutum ve davranış dediğimizde aklımıza ilk olarak siyasal algımız gelmelidir. Siyasal algı ile kastedilen; siyasal olandan gelen uyarıcıya karşı oluşturduğumuz fikirsel sonuçtur. Her ne kadar algı dendiğinde aklımıza ilk algılarımız ile oluşturduğumuz yargılarımız geliyor olsa da aslında algı için başat parametre uyarıcı unsura duyduğumuz ilgi ile ilişkilidir. Algıda seçicilik kavramı bu olgudan ortaya çıkmaktadır. Nitekim yeni bil dil öğrenen biri sokakta o dil ile konuşan bireyleri duymaya, ilgili dili bilmeyenlere nazaran daha yatkındır. Algılarımız o meseleye karşı ilgimizle oldukça bağlantılıdır. Bu bağlamda güçlü algı ve davranış için etkiyi oluşturan, uyarıcı unsurun niteliğini kuvvetlendiren birincil fonksiyon ilgidir. Bir konuya ne kadar ilgili isek o konuda algımız açık olur ve bir zihinsel süreç başlatır ona göre eylemler oluştururuz. Bu sebeple ilginin olmadığı algılar tutuma ve davranışa evrilemez demek yanlış olmayacaktır. Nitekim ilgi, bireyleri o nesne ve olguyu

gündemine almayı ve o nesne ve olguyla alakalı zihinsel bir süreci başlatmayı beraberinde getirmektedir. Etki-tepki döngüsünün bir mecburiyeti ile bireyler gündemlerine aldıkları meselelerle ilgili davranış üretmektedirler. İlginin olmadığı yerde bireylerin o mesele hakkında düşünceleri, fikir üretmeleri böylelikle eyleme dönüştürmeleri pek de mümkün değildir, zira bilgi ve bilgiyi alma serüveninin ilgi, ihtiyaç ve merak 3'lüsü ile organik bir bağı mevcuttur. Bu 3'lüden en azından biri olmadan bir bilişsel sürecin başlaması söz konusu değildir. Bu 3'lüden en güçlüsü ilgidir, nitekim ilgi merakı da ihtiyacı da kendi içinde kapsamaktadır. Bu sebeple bir meseleye karşı hoşlantımızı ve o meseleye karşı yakınlığımızı, o mesele ile olan mesaimizi refere eden ilgi kavramı siyasal davranış içinde olmazsa olmazlardandır. Nitekim siyasal olana ilgi duymayanın siyasal katılımı gerçekleştirilmesi, böylelikle davranışa dönüştürdüğü birçok eylemin içerisinde olması mümkün değildir. Bu bağlamda siyasal ilgilenim, siyasal davranış ve tutum için öncül koşul pozisyonundadır demek mümkündür.

Robert Dahl'a göre siyasi ilgilenim siyasal katılım düzeylerinin başında gelmektedir (Dahl, 1963). Dahl 4 ayrı siyasal davranış ve katılım düzeyinden bahsetmektedir. Bunlar; İlgi düzeyi, önemseme düzeyi, böylelikle bilgi düzeyi ve en nihayetinde eylem düzeyidir. Dahl toplumu siyasal olan ve olmayan, iktidar peşinde olan ve iktidar sahipleri olarak 4 ayrı kategoriye ayırmaktadır (Dahl, 1963).

Siyasal ilgilenim siyaseti ve siyasal olan nesneyi, olguyu hayatının gündemine almak ile ilişkidir. Siyasal meselelere karşı duyulan ilgiliyi refere eden siyasal ilgilenim, siyaseti konuşmayı sevmekten, siyasal olanı takip etmeye, gündelik hayatında siyasete yer vermeye kadar geniş bir yelpazede değerlendirilebilmektedir. Siyasi olanı konuşmak, gündeminde tutmak, siyasi konularda bilgiye aç olmak ve bunun zorunlu sonucu olarak siyasi konularda bilgili olmak, siyaset tartışmalarını sevmek, insanların bu konuda fikrini değiştirmeye çalışmak siyasi ilgilenimin en önemli göstergelerindendir, zira siyasal katılım şekillerinden ziyade siyasal ilgilenim, siyasetle ilgili olan hadiseler, olgu ve nesnelere karşı hoşlanı ve sempatiyi göstermektedir. Bu durumun tam zıttı ise siyasi kayıtsızlıktır. Bu kayıtsızlık tüm siyasi faaliyetlere karşı ilgisizliği ifade etmektedir. Bu durum bilgisizlikten de kaynaklanabileceği gibi bireylerin seçimlere, siyasetle ilgili olan her duruma karşı ilgisizliğin bir tezahürü de olabilmektedir (Harder & Krosnick, 2008). Siyasi kayıtsızlığın en önemli verisel göstergesi demokratik ülkelerdeki seçim katılımındaki düşük sayılardır. Böylelikle siyasi ilgisizlik, bu hali ile demokrasi için bir

tehdit niteliği de taşımaktadır. Siyasi kayıtsızlığın bir diğer sebebi de ideolojik farksızlaşma, yani seçmen bireyin tüm partilerin eğilimlerini aynı bulması, bu sebeple siyasi ilgisinin sonuç getireceğine dair inancının zayıf olmasıdır. Diğer taraftan bu ideolojik farksızlaşmanın farklı türleri de mevcuttur. Bir diğer siyasi kayıtsızlık sebebi olan ideolojik farksızlaşma, zamanla ideolojilerin toplumsal rollerini kaybetmesi ile de ilişkilidir. Dünya siyasal konjonktüründe bir zamanlar çok önemli olan ideolojiler zamanla önemlerini, böylelikle taraftarlarını kaybedebilmektedirler (Lipset, 1962). Kaybedilen bu ideolojik radikalizmin siyasal hayata olumlu-olumsuz yansımaları olmaktadır, zira fanatik ideolojik mensubiyetler siyasi ve toplumsal çatışmaları derinleştirmektedir. Diğer taraftan kaybedilen tarafgirlik bir siyasal kayıtsızlık da oluşturabilmekte, bu durum ise siyasal reflekslerini kaybetmiş, olan bitene meşru tepki oluşturamayan, iktidarların istedikleri gibi bir erk inşa ettiği toplumları da meydana getirebilmekte, siyasi renkliliğin de önüne geçebilmektedir. Kaybedilen siyasi renklilik seçmen birey algısında her partinin aynı olduğu, siyasi ilkelerin olmadığı bu sebeple hiçbir şeyin değişmeyeceği algısını derinleştirmekte, bir siyasal ilgisizlik meydana gelmektedir. Diğer taraftan bir başka siyasi ilgisizlik şekli apolitizmdir. Apolitizm bilinçli bir siyasi tarafsızlığa veya siyasi olana karşı bir antipatiye işaret etmektedir, bu bağlamda yukarıda belirtilen siyasi kayıtsızlık şekillerinden ayrılmaktadır. Bireylerin her birinin siyasal sisteme karşı tutumları ve ilgileri aynı düzeyde seyretmemektedir. Bu bilinçli tarafsızlık, bazen bir kişilik hali iken, bazen de mevcut siyasal konjonktörü kabul etmek, mevcut siyasal sisteme ve her türlü siyasi ideoloji, parti ve faaliyete karşı ilgisizliği ve tarafsızlığı ifade etmektedir. Apolitiklerin siyasal ilgilenimleri ve katılımları yok denecek kadar azdır. Siyasal ilgilenim siyasal kültür, demografik değişkenler, medya ve kişilik yapısı gibi birçok faktörden etkilenebilmektedir.

2.2.2 Siyasal katılım ve katılım boyutları

Siyasal davranışların tezahür edişinde siyasal ilgilenim siyasal katılımı beraberinde getirmektedir. Böylelikle siyasal davranışın diğer durağı siyasal katılımdır. Siyasal katılım, bir ülkenin halkının veya vatandaşlarının o ülkenin siyasi işlerine dahil olmasını ifade etmektedir (Orunbon, 2022). İnsanlar doğrudan ya da dolaylı olarak hükümetin yapısını, belirlediği politikaları ve başlattığı uygulamaları etkilemekte ve siyasi sürece katılmaktadırlar. Norman Nie'ye göre siyasal katılım, vatandaşların az ya da çok doğrudan hükümet personelinin seçimini ve icraatlarını etkilemeyi amaçlayan yasal

faaliyetleri ifade etmektedir (Nie vd., 1989). Seçimler siyasal katılımın en önemli metotlarından biridir, lakin siyasal katılım tek başına seçmen davranışını refere etmemekte, vatandaşların hükümet kararlarını ve siyaseti etkilemeye, değiştirmeye çalıştıkları diğer birçok yola da işaret etmektedir. Bunlar arasında oy vermenin yanı sıra kampanya yürütmek, siyasal örgütlere üye olmak, siyasi partiler için çalışmak, lobicilik faaliyetleri, protesto ve siyasi eylemlere katılmak, sivil toplum örgütlerinde aktif rol olmak ve toplumsal hareketlere dahil olmak gibi bir sürü katılım çeşitleri mevcuttur (Orunbon, 2022). Hatta insanların yaşadıkları ülkenin, bölgenin ve en nihayetinde evrensel sorunları takip etmesi, ilgili sorunlara çözüm üretme gayreti başlı başına bir siyasal katılım şeklidir (Öztekin, 2016). Siyasal katılım salt bir eylemi ifade ederek davranış kavramı içerisinde değerlendirilmemelidir, nitekim yalnızca bir davranış türü değil, siyasal tutumları ve eğilimleri de kapsayan bütüncül bir etkinlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece siyasal tutumları da içinde barındırmaktadır (İlbek, 2021). Siyasal katılım sıradan bir merak ve ilgiden, siyaseten yoğun tempolu bir eylem planına kadar geniş bir faaliyet alanına işaret etmektedir (İlbek, 2021).

Siyasal mekanizma ve bireyler arasında yaşayan, interaktif bir ilişki mevcuttur. Öyle ki vatandaşlar siyasal olanla ilgili her türlü faaliyete katılım göstermektedirler ve siyasal sistemi etkilemektedirler. Burada karşılıklı bir ilişki söz konusu olup, sadece etkilemekle kalmamakta, bireyler de siyasal sistemden etkilenmektedirler. İnsanların siyasi ilgilenimleri ve katılımları aslında siyasetin kendisi kadar eski bir durumdur, lakin günümüzde demokrasinin kazandığı önem, katı hiyerarşik yönetim anlayışının yerini yönetim modeline bırakmış olması, insanların yönetim faaliyetlerine, karar alım süreçlerine dahlini oldukça arttırmıştır. Özellikle sivil toplum kuruluşlarının ve lobicilik faaliyetlerinin, toplumsal hareketlerin tarihsel süreçte kazanımları insanların kendilerini etkileyecek olan siyasi kararları yönlendirebilmek adına daha da siyasal olana katılım sağlamaya itmektedir. Bu iddiayı destekleyecek en önemli argümanlar 1950’li yıllardan sonra gerçekleştirilen siyasal davranış araştırmaları tarafından ortaya konmuştur. Bu araştırmalar göstermiştir ki; modern gelişmiş sanayi toplumlarında bireylerin siyasete katılımları, geleneksel toplumlardan çok daha aktif ve bilinçli bir şekilde gerçekleşmektedir (Öztekin, 2016). Bir başka ifade ile modern toplumlarda bireyler, toplumsal örgütler aracılığı ile siyasi iktidarların kurulmasında, denetlenmesinde ve değiştirilmesinde oy kullanmanın dışında faal bir rol üstlenmektedirler (Öztekin, 2016). Aslında böylelikle bir rejimin demokratik açıdan meşruiyetini ölçmede vatandaşlara

sunulan siyasal katılım haklarının düzeyi önemli bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır (Kışlalı, 2003). Yöneten-yönetilen ilişkisinde en eski çağlarda dahi her türlü yönetim, yönetilenin desteğine ihtiyaç duymaktadır. Toplumsal desteğin en önemli çıktısı siyasal katılımlarla kendini göstermektedir. Diğer yandan devletlerin artan fonksiyonları ve özel alan/kamusal alan sınırlarının belirsizliği günümüzde siyasi olanın sınırlarının oldukça genişlemesine, böylelikle insanların siyasi olana dahil olmaya daha çok ihtiyaç duymasına sebebiyet vermektedir.

Günümüz siyasetinde bireylerin topluca yönetime dahil olması mümkün olmadığı için bireylerin karar alım süreçlerine dahlini sağlayacak meşru siyasi faaliyet alanları oluşturulmuştur. Bu faaliyet alanları bireylerin dolaylı olarak siyasete katılımını mümkün kılmış, siyasal katılım alanlarına da belirli teşvikler oluşturmuştur. Bireylerin siyasal katılım için en önemli motivasyonlarından biri bireylerin iktisadi-sosyal kalkınmalarına fayda sağlamasıdır. Böylelikle siyasal katılımın kendi içinde bireysel ve toplumsal menfaatlere hizmet etmekte olduğunu söylemek mümkündür. İkinci motivasyon da zaten bu toplumsal veya grupsal menfaatle ilişkilidir. Artan teknoloji toplumlarında insanların daha fazla iletişimde olmasını ve örgütlenmelerini kolaylaştırmıştır, böylelikle toplum içerisinde farklı gruplar ve onların birbiri ile rekabeti ortaya çıkmaktadır. Farklı çıkar grupları siyasal sistemi kendi gruplarının lehine yönlendirmek istemekte, bu motivasyon ile siyasal katılım faaliyetleri göstermektedirler (Nie vd., 1989). Bir diğer siyasal katılım motivasyonu, yukarıda bahsettiğimiz üzere devletin artan yetki alanının bireylerin özel alanına olan müdahale tehdidi barındırmasıdır. Bu durum kendilerini ilgilendiren siyasal kararların alım süreçlerine bireylerin dahil olmak istemini tetiklemektedir (Nie vd., 1989). Öyle ki siyasal çeşitliliğin, çatışmanın ve gerilimin yüksek olduğu ülkelerde demokratik katılım daha yüksek seyretmekte, siyasal gerilimin az olduğu ülkelerde demokratik katılım yüzdesi düşmektedir. Nitekim kararların bazı grup ve bireylerin hayatını derinlemesine etkilemediği siyasal sistemlerde katılımın daha az olması mümkündür. Kişisel bağlılık ve dayanışma, çıkar ve yurttaşlık duyguları da insanların siyasal katılımları için önemli duygusal motivasyonlardır (Tekin, 2009). Liderler tarafından seçmenin yönlendirildiği ve mobilize edildiği, kişisel bağlılığın ve aidiyet duygusunun siyasal katılımı tetiklediği durumlar genellikle az gelişmiş ülkelerin kırsal bölgelerinde yoğunluklu gerçekleşmektedir (Tekin, 2009). Grup menfaatine hizmet etmek adına girişilen siyasal katılım faaliyetleri ise genellikle dayanışma duygusu ile perçinlenmekte, bireyin mensup olduğu sosyal gruba olan bağlılığı ile siyasal katılım

sağlanmaktadır. Bir diğer siyasal katılım için duygusal motivasyon yurttaşlık bilincinden kaynaklanmaktadır. Bireyler yurttaşlık bilinci ve bunun getirdiği sorumluluk duygusu ile siyasal katılıma bir nevi görev addetmektedirler (Tekin, 2009). Yurttaşlık bilinci salt bireysel veya bireylerin ait oldukları grupların ihtiyaçlarının ötesinde yurttaşlarının eşit haklar ve refaha sahip olması ile ilgili bir siyasal katılımı beraberinde getirmektedir. Örneğin, mahallesinde yaşayan bir yoksula sadece parasal yardımda bulunmak, o kişinin yoksulluğunun bireyi daha üstün ve iyi bir sosyo-ekonomik durumda hissettirmesi, bireysel ve kendi sosyo-ekonomik sınıfının haklarını gözetken bir anlayış iken, mahallesindeki yoksulun yoksul kalmaması adına siyasal faaliyetlerde bulunma bir yurttaşlık bilincine işaret etmektedir. Tabi bu örnek siyasal katılımın genellikle protest bir kültürü çağrıştırmasına sebebiyet vermemeli ve akla salt mevcut siyasal düzene muhalefet eden faaliyetleri getirmemelidir, nitekim durum böyle değildir; siyasal olarak aktif kişilerin birçoğu da mevcut siyasal düzeni desteklemek ve korumak adına siyasal katılım gerçekleştirmektedirler. Ancak tüm bunları yapmamanın ya da belirli nedenlerle yapmanın da siyasete katılım biçimlerinden olduğunu iddia eden düşünürler de mevcuttur (Orunbon, 2022). Ünlü felsefe profesörü Jim Una'ya göre “hiçbir şey de bir şeydir” ve “bir adaya oy vermemek, adayın rakibine verilmiş bir oydur”. Bu mantıktan hareketle, siyasal katılımın kapsamı: doğrudan veya eyleme dayalı ve dolaylı veya tutuma dayalı olmak üzere iki şekilde olmalıdır (Orunbon, 2022). Doğrudan ve eyleme dayalı faaliyetler, insanların siyasete katılım standartları olarak bilinçli bir şekilde gerçekleştirdikleri faaliyetleri ifade etmektedir. Bunlar arasında oy verme, toplantılara katılma, kampanya yürütme, adaylara sponsor olma, para ve maddi bağışta bulunma, mitinglere ve komite toplantılarına katılma vb. yer almaktadır. Bu eylemler açık ve nettir ve siyasal katılım biçimleri olarak kabul edilmeleri için daha fazla yorumlanmaları gerekmez. Bunlara katılanların, ifşa edilmemiş olsa bile, genellikle tanımlanmış siyasi hedefleri vardır (Orunbon, 2022). Dolaylı veya tutuma dayalı siyasal katılım ise insanların çevrelerindeki siyaseti dolaylı olarak etkileyen tutum ve eğilimlerini ifade etmektedir. Bu siyasal katılım biçimi her zaman net değildir ve bunları sergileyenlerin siyasal katılım olarak etkilerinin farkında olup olmadıkları genellikle belirsizdir. Bu tutumlar arasında ajitasyon, direniş, ilgisizlik, onaylama, uysallık, şüphencilik, sinizm vb. sayılabilir ancak bunlarla sınırlı değildir (Orunbon, 2022). Tutumların siyasete katılım olarak yorumlanmasına odaklanan biçimlerin dışında, siyasal katılım çeşitli düzeylerde de gerçekleşebilir. Siyasal katılıma dahil olmak zaman, enerji ve kaynak maliyetlerini

beraberinde getirir, ancak bireyler ve gruplar siyasal katılıma ayırabilecekleri ya da ayırmaya istekli oldukları kaynak miktarı bakımından farklılık gösterirler. Dolayısıyla, çoğu insan bir tür siyasal katılımı bulurken, herkes siyasete aynı derecede katılamamaktadır.

Milbrath'a göre siyasal katılım düzeyleri ise 3 ayrı kademedan oluşmaktadır: (Milbrath & Goel, 1977) Bunlardan ilki seyirci faaliyetleri olan dergi, gazete, radyo ve televizyondan siyasi faaliyetleri izleme ve takip etmedir. İkinci kademe takip edilen siyasi süreçlere seyirci olmaktan çıkıp yazı yazmak, konuşmak, para toplamak gibi tutum ve eylem geliştirmeyi kapsamaktadır. Seyirci olarak siyasal katılım, oy verme, kampanya mitinglerine katılma, parti sembollerini sergileme ve arkadaşlarını ve ailesini belirli bir yönde oy kullanmaları için etkilemeyi de içermektedir. Ancak bunlarla sınırlı değildir. Bunlar, bazı çıkarları olanlar dışında, her vatandaşın sivil sorumluluk olarak katılması beklenen faaliyetlerdir. Bu tür bir katılım insanlar arasında oldukça yaygındır. Zaman ve kaynak açısından nispeten daha az maliyetlidir, bu nedenle çoğunlukçu bir siyasal katılım türüdür. Siyasal katılımın en üst kademesi ise bir siyasal partide üyeliği veya görevinin bulunması gibi siyasal faaliyetlerin içerisinde etkin rol almayı ifade eden gladyatör düzeyi siyasal katılımıdır. Bu, bir toplumda bir insanın ulaşabileceği en yüksek siyasal katılım düzeyidir. Bu düzeyde katılım gösteren kişiler, kendilerini siyasi makamlar için aday olarak sunmaktadırlar. Bu düzeyde siyasal katılım o kadar çok zaman ve kaynak gerektirmektedir ki, bu faaliyetlerle uğraşanlar genelde siyaset dışında başka herhangi bir meşguliyette bulunmazlar. Dolayısıyla, bugün etrafınıza bakarsanız, ülkenizin cumhurbaşkanı, belediye başkanları, senatörleri, başkanlık adayları ve yerel yönetim düzeylerinde bile aktif olan diğer siyasi figürler, gladyatör düzeyinde siyasetin katılımcıları olarak kabul edilebilmektedirler. Bunlara siyasi sınıfın üyeleri de denebilir ve herhangi bir siyasi topluluğun nüfusunun yaklaşık yüzde 5'ini oluşturmaktadırlar (Milbraht & Goel, 1977). Milbraht'a göre katılım düzeylerinde de zorluk dereceleri mevcuttur (Milbrath & Goel, 1977). Örneğin mitinglere katılmak, zamanını bir siyasi kampanya için ayırmak, siyasi parti için para toplamak izleyici düzeyinde bir katılıma işaret ederken, zorluk derecesi olarak sıradan bir izleyiciden daha çetin bir zorluk derecesine sahip bir katılım gösterilmektedir.

Bireylerin birçok parametreden etkilenerek farklılaştırdıkları siyasal davranışlarında siyasal katılım biçimleri de birbirinden farklı hale gelmektedir. Siyasal katılım biçimlerini

özet olarak 7 ayrı grupta kategorize edebiliriz (Elciyar, 2016); Bunlardan ilki siyasal katılımın açık veya gizli olması ile ilişkilidir. Bireylerin siyasal katılımları herkesin şahit olabileceği şekilde (mitinglere katılım, siyaset adına konuşmalar yapma, yazılar yazma vb.) olabileceği gibi izleyici pozisyonunda evde televizyon programları takip etmek, siyasi yazılar okumak, siyasi tartışmalara mahrem alanlarda girmek, evde gizli toplantılar gerçekleştirmek gibi siyasal katılımın gizli olması da mümkündür. Diğer taraftan Siyasal sisteme gönüllü bir şekilde katılımın gerçekleşmesi gibi, vergi ödemek gibi zorunlu bir baskının söz konusu olduğu katılım biçimleri de vardır. Bir diğer katılım biçimi yaklaşan ve kaçınan katılım biçimleridir. Yaklaşan katılım biçiminde bireyler özne ve nesne arasında pozitif bir ilişki söz konusudur. Kaçınan katılım biçiminde ise bireyler için bu durum tam tersidir ve özne maliyet hesabı yapmaktadır. Bir diğer katılım farklılığını oluşturan parametre katılımın sürekliliği ile ilgilidir. Siyasal katılım bazı durumlarda sürekli iken, oy verme gibi bazı durumlarda kısa sürelidir. Katılım biçimlerinde bir diğer madde açıklayıcı ve araçsal katılımdır. Açıklayıcı katılım biçimi siyasal durumun anlatıcı ve açıklayıcı kısmında bulunmayı içerirken (mitinglere katılmak, siyasi tartışmalara girmek, siyasal sembollerini kullanmak vb.) araçsal katılım biçimi para yardımıyla bulunma, bilgi toplama gibi daha çok siyasal durumun enstrümanlarını temin etmek üzerine bir girişimi temsil etmektedir. Bir diğer katılım biçimi katılımın sözlü veya sözsüz olması ile ayrıştırılmaktadır. Siyasal konularda tartışmak, açık oturuma katılmak gibi siyasal katılımlar sözlü gerçekleşirken, protesto yürüyüşleri, broşür bastırmak gibi faaliyetler sözsüz bir katılıma işaret etmektedir. Son olarak bireyler siyasal etkinliklerini grup dinamiği içerisinde gerçekleştiriyorlarsa bu katılım sosyal bir katılım biçimini gösterirken, bireysel gerçekleştirilen durumlarda ise sosyal olmayan bir katılımdan bahsediliyor demektir.

Bir diğer kategorizasyon siyasal katılımın boyutları ile alakalıdır. Siyasal katılımın boyutları 6 ayrı kategoride değerlendirilebilmektedir (Öztekin, 2016):

1- Politikacılarla İlişkiler

Vatandaşların yerel yöneticiler, parlamenterler, siyasi liderler ve yönetim işlerine dahil olan her birey ve grupla ilişkisi bir siyasal katılım boyutlarından birisidir. Yöneten-yönetilen ilişkisi çok eski çağlardan beri var olan bir ilişki türüdür. Her ne kadar

geleneksel toplumlarda bu ilişki daha sınırlı olsa da, iletişim ağlarının artması, gelişen teknoloji ve toplumların geçirdiği değişim ile yöneten-yönetilen iletişimi daha da artmış durumdadır.

2- Seçimlerde Oy Kullanma ve Siyasi Partiler İçin Çalışma

Siyasete katılmanın bir diğer boyutu oy kullanmak ve seçimlerde siyasi partiler için çalışmaktır. Oy vermek en geniş ve en basit siyasal katılım şeklidir, fakat sadece oy vermek değil, oy verdiği partinin kazanması için gerekli girişimlerde bulunmak, propaganda yapmak, siyasi tartışmalarda etrafını ikna etmeye çalışmak, siyasi partiler için sahada seçim çalışmalarına katılmak bir siyasal katılım olarak karşımıza çıkmaktadır.

3- Siyasal Literatürü İzleme

Siyasal literatürü takip eden, dünya sorunlarını bilen ve bu sorunlar üzerine düşünen, siyasal bilgi düzeyini arttıran vatandaşlar, siyasal sistemi şekillendirmeye, değiştirmeye, düzeltmeye daha büyük adaylardır. Bu bağlamda siyasal literatürü takip etmenin kendisi siyasal katılımın boyutlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

4- Siyasal Tartışmalara Katılmak

Sadece siyasal literatürü takip etmek değil, takip edilen bu literatür okuması ve siyasal bilgi verimli tartışmaları beraberinde getirmektedir. Böylece hiç şüphesiz siyasal tartışmalara girmek, siyasal kültüre göre de değişmek üzere, en yaygın siyasal katılım boyutlarındandır. Siyaset, özellikle siyasal alanın genişlemesi ve eğitim seviyesinin artması ile beraber bireylerin gündelik yaşamlarında daha çok yer edinmiş durumdadır. Siyasi tartışmalar okuldan, aile içi sohbetlere kadar birçok alanın gündemine girmiş bulunmaktadır.

5- Siyasal Örgütlere Üye Olma

Siyasal katılmanın en aktif boyutlarından biri de bireylerin sendika, dernek, siyasi partilere üye olmasıdır. Pek tabi siyasal katılımın en üst boyutlarından biri olan bu üyelik, örgütlenme özgürlüğünün olduğu ve bireylere bu konuda bilinç aşılandığı ülkelerde

gerçekleşmektedir. Bu tür örgütlere üye ve görev üstlenen vatandaşlar toplumun sorunlarının çözümüne dair aktif bir siyasal eylem gerçekleştirmektedirler.

6- Siyasal Eylemlere Katılma

Siyasal katılmanın bir diğer boyutu siyasal eylemleri düzenlemek ve katılmaktır. Eylemlerin daha büyük ses getirmesi, kitlesel boyutlara ulaşması için örgütsel mobilizasyon gerekmektedir. Bu sebeple örgütsel organizasyonu teşvik eden, sivil toplum kuruluşları aktif çalışan ülkelerde bu tür eylemler daha yaygındır. Baskı çıkar gruplarının varoluş sebepleri gereği, belirli gruplar taleplerine karşılık bulabilmek, belirli hakları elde etmek için toplantı, miting, grev gibi eylemlere başvurmaktadırlar. Bu örgütsel eylemler etkili olduğu kadar kendi içinde riskler de barındırmaktadır, zira kitlesel eylemler mobilize olmanın zorluğu kadar kontrol edilmenin zorluğunu da bünyelerinde taşımaktadır. Eylemlerin amaçlarından sapmaması ve kontrol edilemez bir kaosa sürüklenmemesi için bilgi, düşünme, seçme aşamalarından geçmesi gerekmektedir. Eylemin amacı ve akışı ile ilgili şeffaf bilgiler sunulmalıdır. Eyleme katılan bireylerde bu bilgiler ışığında hareket etmelidir.

7- Bağışta Bulunma

Siyasal katılımın bir başka boyutu siyasal partilere, siyasal örgütlere yada kamu kuruluşlarına bağışta bulunma girişimidir. Sadece nakdi yardım değil, araç gereç sağlama da bağışta bulunma kategorisine girmektedir. Genelde maddi durumu yüksek vatandaşların sahip oldukları görüşü desteklemek ve güçlendirmek adına gerçekleştirdikleri bir siyasal katılım biçimidir. Bu maddi yardım her zaman ideolojik sadakat için ve salt iyi niyetlerle gerçekleştirilmeyebilir. Nitekim çoğu zaman bu yardımlar siyasi olarak bir lobileşmeyi, iktidar haline getirmek istedikleri partileri iktidar olduktan sonra karşılığını istemeyi beraberinde getirmektedir.

2.2.3 Bir siyasal davranış şekli olarak seçmen davranışı

Siyasal davranışın şüphesiz en kitlesel, en yaygın tezahürü seçmen davranışında gerçekleşmektedir. Öyledir ki siyasal davranış literatürü başlangıçta tamamen seçmen davranışı etrafında şekillenmekte, siyasal davranış araştırmaları seçmen davranışı

ekseninde tartışılmaktaydı. Her ne kadar tek başına siyasal davranışın tümünü ifade etmese de seçmen davranışı siyasal davranış araştırmalarında hala önemini korumaktadır. Bu durumun 2 önemli sebebi vardır. Birincisi seçmen davranışı siyasal davranış türlerinin en yaygın olanıdır. Bir başka ifade ile siyasal ilgilenim düzeyi en düşük bireyler dahi oy kullanma eylemine katılmaktadırlar. Böylelikle siyasal katılım biçimlerinde en yaygın olarak karşımıza oy kullanma çıkmaktadır, zira siyasal katılımın iki başat boyuttan ortaya çıktığı söylenebilmektedir; birincisi toplumu yönetecek siyasal yöneticilerin seçimi, ikincisi ise bu yöneticilerin alacakları siyasal kararların belirlenmesi sürecidir. Böylelikle yukarıdaki bölümlerde belirttiğimiz üzere siyasal katılmanın birçok çeşidi olmasına rağmen oy kullanma dışındaki diğer bütün çeşitleri karar alma sürecine yönelik bir müdahale girişimine işaret etmektedir. Bir başka deyişle oy kullanmak, ilgili kararları alacakları belirlemek anlamına geldiği için siyasal katılımın ilk yarısını tek başına üstlenmektedir. Seçmen davranışının siyasal davranıştaki başat konumunun bir diğer sebebi oy kullanma davranışının siyasal davranış çalışmalarında ölçülebilirlik sunma açısından sağladığı konfordur. Bir önceki bölümlerde daha ayrıntılı açıkladığımız üzere insan davranışı ölçülebilirlik açısından fen bilimlerinde olduğu gibi bir rahatlık sunmamaktadır. İnsanın ve insan psikolojisinin karmaşık yapısı siyasal davranış araştırmalarında deneyselliği ve ölçülebilirliği belirli açılardan kısıtlamaktadır. Oy verme davranışı ise ölçülebilir olması ile siyasal davranışı anlamak noktasında bizlere büyük bir imkân sunmaktadır.

Demokratik ülkelerde siyasetin ve siyasal olanla ilgili her türlü girişimin en önemli gündemi seçimdir. Nitekim siyasal olan her türlü süreç, seçim meşruiyeti ile alınan yönetim yetkisi sonrası gerçekleşmektedir. Böylelikle siyasi partilerden, siyasi her türlü sürece kadar her şahıs, olgu, örgüt, seçim ve seçim sonuçları üzerine şekillenmekte, siyasi partiler her türlü kararlarında bir sonraki seçim için bir seçim kaygısı taşımaktadır. Her türlü iktidar erkini, gücünü seçilmiş olmanın getirdiği meşruiyete dayandırmaktadır. Bu sebeple seçmen davranışı hem siyasal davranışların en önemlisi hem de yöneten-yönetilen ilişkisinin ana eksenini oluşturmaktadır. Böylelikle siyasal davranışın toplumlardaki varlığı ve yaygınlığı demokrasi ile güçlenmiştir demek yanlış olmayacaktır. Nitekim bireylerin siyasal olana ve yönetime dahil olması, aktif katılması demokratik rejimlerle mümkündür. Demokrasinin en önemli karakteristiği ise seçimdir. Seçim başlı başına bir vatandaşın yönetime ve yönetene böylelikle siyasal olana müdahale şeklidir. Bu hali ile siyasal davranışın temelini oluşturmaktadır.

Siyasal davranış temelinde vatandaşların normlarının, inanç ve tutumlarının siyasal katılım ile temsil edilmesi ve gösterilmesi işidir. Bireylerin inanç ve tutumlarının en önemli yansıması oy tercihlerine olan yansımasıdır. Belirtildiği üzere siyasal sistemin ana eksenini seçim olduğu için, siyasal sistemin anlaşılması için ana araştırılması gereken şeylerden biri de seçim sonuçlarını belirleyen seçmenlerin seçim tercihlerinin arka planındaki motivasyonlar ve sebeplerdir. Bu hali ile siyasal davranış araştırmalarında oy tercihi ve seçmen davranışı en önemli araştırma gündemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yöneten-yönetilen ilişkisi karşılıklı bir ilişki olması sebebiyle özellikle demokrasiyle gelen yönetenin yönetilenin takdirine duyduğu ihtiyaç, siyasi partilerin ve yöneticilerin seçmenlerin tercihini değiştirmek kendi lehlerine döndürmek ile ilgili bir motivasyonu beraberinde getirmektedir. Bu motivasyon sadece akademinin değil, siyasi partilerin çalışma alanlarına seçmen davranışlarını anlama araştırmalarını dahil etmiştir. Nitekim bir durumu değiştirmenin, kendi lehine çevirebilmenin öncül şartı o durumu anlamaktan geçmektedir. Seçmen davranışını yönetmek isteyen her türlü siyasi erk öncelikli olarak seçmen davranışını anlaması gerekir. Farklı sosyokültürel arka plana sahip, farklı sosyoekonomik sınıflara ait olan seçmenler ortak bir zeminde veya belirli bir siyasi parti ve siyasi görüş etrafında konsolide olmaktadır. Bu konsolidasyonun arka plandaki motivasyonlar başlı başına sosyolojik ve psikolojik bir okumaya ihtiyaç duymaktadır.

2.2.3.1 Seçmen davranışına yönelik teorik yaklaşımlar

Siyasal davranış ve tutum çalışmalarının başlangıcı seçmen davranışı çalışmalarına dayanmaktadır. Nitekim siyasal davranış ve tutum kavramsal çerçevesi çok yeni olmakla beraber akademik çalışmalarda siyasal katılım ekseninde değerlendirilmekte bunun tezahürü olan seçmen ve oy davranışı olarak ele alınmaktaydı. Bu sebeple teorik çerçevesi de seçmen davranışı ve oy davranışı modelleri üzerinden oluşturulmuştur. Bu seçmen davranışı çalışmaları ise 1910'lara kadar dayanmaktadır. Siegfried, 1913'te seçmen davranışı üzerine ilk sistemli araştırmayı gerçekleştirmiş olup, Batı Fransa'da yer alan 15 farklı seçim bölgesinde seçmen tercihlerinin arasındaki farkı araştırmıştır. Araştırmada bölgelere göre seçmen tercihlerindeki farklılaşma çizelgelerle ortaya konulmuş oy verme davranışları ve yerel sosyolojik yapılar arasında anlamlı bir korelasyon tespit edilmiştir (Siegfried, 1916). Seçmen davranışındaki farklılıklara ilk teorik anlam arayışı ve cevabı ise Butler ve Stokes'un 1971'de geliştirdiği 2 teori ile gelmiştir (Butler & Collins, 1994).

Bunlardan ilkinde seçmen davranışının temel indikatörü sosyal sınıf, aile, yaş gibi demografik özelliklerden oluşmaktadır. İlgili teori insanların zihinsel değerlendirmelerini siyasal bilgilerinin kısıtlılığı doğrultusunda sınırlı bulmakta ve yaşamsal örgülerindeki başlıklarla değerlendirme yapabildiklerini savunmaktadır. Bu sebeple bu teori anlam teorisi olarak adlandırılmaktadır (Boyraz, 2019). Bunun tam karşısında konumlanan etki teorisi ise tam aksine oy verme davranışının sosyal bir aksiyondan çok bireyin kendi ilgi alanlarına dayanan bir rasyonel değerlendirme olduğunu savunmaktadır (Butler & Colins, 1994). Etki teorisine göre oy verme sosyal bir aktivite değildir ve seçmen bireyler kendi ilgi alanlarına göre karar vermektedirler. Bu tercih rasyonel bir değerlendirme sonucu ortaya çıkmakta, bu hali ile tüketici davranış paternlerine benzer bir eğilim göstermektedir. Öyle ki siyasi partiler rekabet eden ürünler gibi ele alınmakta seçmenler de alternatifleri değerlendirip en karlı tercihi yapmaya çalışan tüketici davranışı göstermektedirler (Boyraz, 2019).

Her ne kadar oy verme davranışı ile ilgili birbirinden farklı çok sayıda çalışma ve teori ortaya konmuşsa da başlangıçtan itibaren yapılan çalışmalarda 3 oy verme modeli teorik çerçeveyi domine etmiştir. Bu hâkim modellerin fikri varlıkları Lazarsfeld vd.’nin “Halkın Tercihi”, Campbell vd.’nin “Amerikan Seçmeni” ve Downs’un “Demokrasinin Bir Ekonomi Teorisi” isimli eserlerine dayanmaktadır (Boyraz, 2019). Bu yaklaşımlar sırasıyla sosyolojik, psikolojik ve ekonomik (rasyonel) oy verme modeli olarak literatürde yer bulmuştur.

Bu çalışmada bireylerin siyasal davranışlarını ölçmede de kullanılacak olan psikolojik, sosyolojik ve rasyonel oy verme modellerinin teorik çerçevesi bu bölümde ele alınacaktır. Bu oy verme modelleri dışında da bu modellerden esinlenerek ya da farklı bir iddia ortaya konularak geliştirilmiş başka teoriler de mevcuttur, lakin bu çalışmada sosyolojik, psikolojik ve rasyonel oy verme modelleri etrafında bireylerin oy verme davranışı analiz edildiği için diğer modeller ve teoriler ilgili çalışma için aynı öneme sahip olmadıklarından değinilmeyecektir.

2.2.3.1.1 Sosyolojik oy verme modeli

Lazarsfeld ve arkadaşları 1944’te yayımladıkları “Halkın Tercihleri” adlı çalışmalarında başkanlık seçiminde seçmenlerin nasıl karar verdiklerini araştırmışlardır.

Bu çalışmada birtakım mülakatlar ile toplanan veriler ışığında bireylerin oy verecekleri partilere dair arka plandaki sebepleri analiz edilmiştir. Bu çalışma bu hali ile Amerikan seçmeni üzerinde uygulanmış ilk sistematik çalışma olma öncüllüğünü korumakta, sosyolojik oy verme modelinin de temelini oluşturmaktadır (Aydoğan Ünal, 2016). Kolombiya ekolünün çalışması olan bu teoriye göre bireylerin siyasal tercihlerinde başat rolü sosyal kategorizasyonlar oluşturmaktadır (Boyraz, 2019). Seçmenlerin dinleri, etnik kökenleri, meslekleri oy verme davranışlarının temel belirleyicisidir. Sosyolojik oy verme modeli olarak da adlandırılan bu modelde seçmenlerin oylarının taşıdıkları kimliklerin yansması olduğu iddia edilmektedir.

Sosyolojik oy verme modeline göre seçmenlerin oy tercihleri ait oldukları sosyal kimliklerin bir yansması olarak karşımıza çıkmakta, oy verme davranışlarının motivasyonu bir dini aidiyet izleri taşımaktadır. Bu durum bireylerin oy tercihlerinin bireysel bir karardan çok ait oldukları sosyal gruba göre belirlendiğinin de bir göstergesidir. Bir başka ifade ile bireylerin oy tercihlerinde bireysel tutum ve inançlarından ziyade sosyal gruplarının tutum ve inançları hakimdir (Kalender, 2000). Bu hali ile bu modeli benimseyen seçmenin kararları bireysel bir analizden çok sosyolojik bir analize tabi tutulmalı, ait oldukları grupların neden x partiye oy verdikleri doğru analiz edilmelidir. Bu modelde seçmen birey oy vermeyi ait olduğu sosyal grubun çıkarlarına hizmet etmek için bir enstrüman olarak görmektedir. Böylelikle ait olduğu sosyal grubun çıkarlarına hizmet eden partileri seçmeye meyillidirler. Siyasal davranışları aileden gelen belirli psikolojik etmenlerden ziyade toplum içindeki sosyo-ekonomik sınıflar, cinsiyet, etnik kimlik, dini inançlar gibi sosyal bölünmelerin güdümündedir (Heywood A. , 2007). Seçmen bireylerin oy verme tercihlerinde aktif olan kolektif eğilim seçmenleri bir birey olarak değerlendirmekten çıkarıp grupları seçmen olarak değerlendirmeyi beraberinde getirmektedir. Bu seçmen davranışı öyle bir kolektivite taşımaktadır ki; bireyler ilgili sosyal grupla ortak karar ile hareket etmez ise ait oldukları sosyal grup tarafından dışlanacaklarına inanmaktadırlar. Böyle bir cezalandırmaya tabi tutulmak istemeyen bireyler, oy tercihlerini ait oldukları sosyal gruptan yana kullanırlar (Kalender, 2000).

Sosyal bir canlı olan insan, aileden, arkadaş çevresine, mahallesinden, okuduğu okullara kadar bir çok sosyal grubun içerisine girmekte ve o sosyal grupların kimlikleri, normları ile tanışmakta, temas etmektedir. Ettiği bu temas neticesinde sosyal aidiyete ihtiyaç duyan insan, bazen bir sosyal gruba ait olmak istediği için bazen de gerçekten o

sosyal gruba ait hissettiği için ilgili sosyal grubun dünya görüşünden ve tutumlarından etkilenebilmektedir. Dünya görüşü, inançları, tutumları etkilenen birey her türlü davranışında olduğu gibi siyasal davranışında da bu etkilerin izlerini yansıtmaktadır. Belirli bir grup içerisinde siyasallaşan bireylerin oy tercihlerinin de sosyal gruplarıyla uyumlu olması hali ile şaşırlacak bir durum değildir. Buna karşın kimi düşünürler sosyolojik oy verme modelini yeterli açıklama sunmaması noktasında kritize etmişlerdir. Eleştirilerin başında ilgili modelin zaman içerisindeki oy değişimlerini açıklamadaki yetersizliği gelmektedir (Ünal, 2016). Diğer taraftan Denver de bu modeli, birbiri ile çakışan sosyal grupların hangisine göre hareket edildiğinin tam belirlenememesi ve siyasi partileri göz önünde bulundurmadığı gerekçesiyle eleştirmektedir (Denver, 1994). Diğer taraftan sosyal gruplar büyük ve heterojen bir yapıdadır, böylelikle iç yapılarında farklı çıkarlar hakim olabilmektedir. Ortak bir grup çıkarını kimin, nasıl belirlediği tartışmalı hususlardır. Ayrıca sosyal gruplara ait olmayan azınlıklar ile ilgili bir açıklama sunmaması da bir başka model ile ilgili Denver'in sunduğu eleştirel argümanlardandır (Denver, 1994). Her ne kadar her model gibi sosyolojik model de tek başına seçmen davranışını açıklamada yeterli olmasa da , sosyolojik oy verme modelinin seçmen davranışını anlamada önemli bir ışık tuttuğu yadsınamaz bir gerçektir. Öyle ki 1960'lı yıllara kadar seçmen davranışını çalışmalarını sosyolojik yaklaşım domine etmiştir. 1960-1985 yılları arasındaki seçmen davranışını çalışmalarında meslek, statü, eğitim , coğrafi bölge gibi değişkenlerin belirleyici rolü ortaya konulmuştur. Crewe İngiltere'deki seçmenler üzerine yaptığı çalışmada her ne kadar bireylerin ait oldukları sınıfa yönelik oy verme eğilimde olduğunu bir kez daha ortaya koymuş olsa da (Crewe, 1993), uzun vadede oy verme davranışlarında bir çok parametre aynanda işlemektedir ve belirleyici tek bir faktörden bahsetmek mümkün değildir. Sosyal sınıfa dayalı oy vermenin günümüzde artık azalmaya başladığını, sosyal sınıfa yönelik oy verme davranışının sınıfsal bağlılıklardan ziyade etnik bir bağlılık ile kendini gösterdiğini ve sosyolojik oy vermenin etnik kökene dayalı oy verme davranışına evrildiğini söylemek mümkündür (Piyadeoğlu, 2016).

2.2.3.1.2 Psikolojik oy verme modeli

Bu modelde Kolombiya ekolünün aksine sosyal sınıftan ziyade bireyin kendisi vurgulanmakta, sosyal sınıfa duyulan aidiyet yerini parti aidiyetine bırakmaktadır. Bu sebeple literatürde parti kimliği modeli ya da partiyle özdeşleşme modeli olarak da geçebilmektedir. Seçimde siyasal örgüte karşı psikolojik bir sevgi bağı söz konusudur. Seçmen davranışını aile geleneği gibi sürdürülmekte, değişime kapalı bir davranış

gözlenmektedir. Michigan ekolü olarak da anılan bu model daha sonra David Butler ve Donald Stokes tarafından “Political Change in Britain” adlı çalışma ile Birleşik Krallıkta da uygulanmıştır.

Psikolojik oy verme modeline göre bireylerin oy verme davranışlarında belirleyici unsur aile içerisindeki sosyalleşme sürecinde aileden kazanılan siyasal kimlik ve parti kimliğidir. Bu kimlik ideolojik bir bağlılığa da işaret edebilmektedir. Burada söz konusu iddia oy verme davranışının, siyasi partiler veya psikolojik bağlılık bulunan ideolojiler ışığında gerçekleşme eğilimlidir, yoksa bu parti bağlılığındaki ilgili parti değişmez değildir. Seçmenin içinde bulunduğu sosyo-psikolojik koşulların değişmesi parti bağlılığında da bir değişimi beraberinde getirebilmektedir (Arslantürk, 2012). Gene de bu parti bağlılığında sapma ciddi bir azınlıkta görülürken, genelde sapma yaşayan azınlık grubunun aile bağlarında da bir zayıflık gözlemlenmektedir (Budge & Farlie, 1997). Psikolojik oy verme davranış paterni sevgi, bağlılık ve taraftar olma duygusu ile güdülenmektedir. Seçmen partisinde aktif olarak görev almasa bile partisine karşı geliştirdiği psikolojik bir bağ söz konusudur. Seçmen birey bu modelde sosyolojik modelin aksine oy vermeyi, ait olduğu sosyal sınıfın çıkarlarına hizmet etmek için araçsallaştırmak yerine, psikolojik bağlı olduğu ideolojiyi yansıtmının bir yolu olarak görmektedir. Tabi burada psikolojik oy verme modeli ile sosyolojik oy verme modelinin birbirinin tam aksi varsayımlarının olmadığını vurgulamak gerekmektedir. Diğer bir ifade ile sosyolojik model ile psikolojik model birbirinin tam zıttı teoriler değildir (Campbell vd., 1980), zira aileden gelen ideolojik ve parti bağlılığı da kendi içinde bir sosyal sınıf olma ve oy kullanırken o sosyal sınıfı yansıtmaya iddiası taşımaktadır. 2 ekolün de birbirine karşı geliştirdiği eleştiriler bulunsada bu durum ilgili modelleri birbirinin karşıtlığından doğmuş teoriler olarak karşımıza çıkarmamaktadır.

Psikolojik oy verme modeli erken yaşta ailede görülen davranış pratiklerinden etkilenmeyle erken dönem politik sosyalleşmeye ve parti ile kurulan psikolojik bağın uzun vadeli olmasına vurgu yapmaktadır (Heywood, 2017). Bu modele göre seçmenlerin çoğunluğu bir partiye karşı, genellikle çocukluk örgüsünde ve ailedeki sosyalleşmeyle geliştirdikleri, güçlü bir bağlılık duygusu taşımakta ve hayatları boyunca aynı partiye oy vermektedirler (Campbell vd., 1980). Bu modelin iddiası aslında, insanların parti bağlılıkları ile oy verdiği varsayımından çok, bazı seçmenlerin siyasi parti ve ideoloji bağlılıkları gösterdiği böylelikle oy kullanırken diğer parametrelerden bağımsız bu

bağlılığa uygun oy kullandıkları varsıyımıdır. Partiyle özdeşleşme modelinde seçmen birey oy kullanma noktasında daha büyük motivasyonlara sahiptir, böylelikle partiyle kendini özdeşleştiren seçmenler siyasal katılım oranını her anlamda arttırmaktadırlar. Diğer bir ifade ile sadece oy kullanma davranışında değil, siyasal davranışların ve tutumların totalinde güçlü bir etki söz konusudur (Karataş, 2022). Bu özdeşleşme hali daha önce belirttiğimiz gibi dini, sınıfsal, ırksal sosyal gruplara bağlılık gibi partiye duyulan bir bağlılık, böylelikle kendini ilgili siyasi partiyle özdeşleştirme duygusudur. Diğer taraftan bu modele göre partiyle kendini özdeşleştiren seçmen bireyler psikolojik ve duygusal etmenlerle bu bağlılıkları geliştirdikleri için siyasi parti adaylarını beğenmeseler bile kısa süre sonra tekrardan siyasal davranışlarını ait hissettikleri parti lehine eylemeye devam etmektedirler. Bu partizan tutum ilgili partinin siyasi hayatı sona erse bile aynı tutumu gösterebileceği başka partilerin arayışı ile sürdürülmektedir.

2.2.3.1.3 Rasyonel oy verme modeli

Downs'un (1957) "Demokrasinin Bir Ekonomi Teorisi" adlı çalışmasına dayanan rasyonel yaklaşım bir diğer seçmen davranışı modelidir. Çalışma ile seçmenlerin tercihlerinin rasyonel süreçlere dayandığı iddia edilmektedir. Modele göre seçmenler ekonomik performans ve hesap verilebilirlik üzerinden bir değerlendirme ile tercih yapmaktadırlar. Bu sebeple rasyonel tercih yaklaşımı, akılcı seçim yaklaşımı veya ekonomik model olarak da literatürde geçmektedir. Rasyonel tercihler teorisine dayanan bu modelde seçmenler, siyasi partilerin geçmiş performansları ve bu veriler ışığında öngörülebilir gelecek performanslarını rasyonel bir değerlendirmeye tabii tutarak oy kullanma tercihlerini gerçekleştirmektedirler (Ercins, 2007). Bireylerin tüketici gibi kar/zarar hesabı yaptığı bu seçmen profilinde bireysel menfaatler veya grup menfaatleri ön plandadır. Rasyonel tercih kuramı seçmen bireylerin ödül/ceza mekanizması ile hareket ettiğini varsaymaktadır. Öyle ki seçmen birey içsel-dışsal sağladığı fayda doğrultusunda ilgili partiyi oy vererek ödüllendirmekte, gerekli faydayı sağlayamadığı ya da vaatlerin yerine getirilmediği durumlarda söz konusu partiyi oy vermeyerek cezalandırmaktadır. Bu cezalandırma ve ödüllendirme işinde ekonominin oldukça büyük bir rolü bulunmaktadır. Öyle ki seçmen bireyler ekonomi üzerinden fayda-zarar endeksi kurmaktadır. Zaten birçok araştırma, ülke ekonomisi ile özellikle iktidar partilerinin aldıkları oy oranları arasında doğrusal bir korelasyon olduğunu ortaya çıkarmıştır

(Arslantürk, 2012). Araştırmalara göre geçmişe yönelik ekonomik değerlendirmeler ve toplumsal refah seçmen bireylerin oy tercihlerini etkilemektedir. Benzer bir durum Türkiye’de de geçerli görülmüştür. Türk seçmenin ekonomik koşullardan etkilenip etkilenmediğini araştıran Sezgin (2007), ekonomik koşulların Türkiye’de yaşayan seçmen bireylerin oy tercihlerini etkilediğini, ekonomideki bozulmaların iktidar partisine yönelik eğilimleri ve hükümet değerlendirmelerini değiştirdiği gözlemlemiştir (Sezgin, 2007).

Rasyonel tercih teorisi her ne kadar seçmen bireylerin ekonomik bir perspektiften değerlendirme ile karar verip maksimum fayda sağlamaya çalıştıklarını varsaysa da aslında bu oy verme şekli menfaatçi bir yaklaşımdan ziyade, bilgileri toplama ve bu bilgiler ışığında oy verme meselesini bütüncül ve objektif bir değerlendirmeye tabi tutma eğilimine işaret etmektedir. Ekonomik değerlendirme somut verilerin bulunduğu ve şahısların faydasını, refahını ölçebildiği bir parametre olması sebebiyle seçmenler için rasyonel bir değerlendirmede ilk başvurulacak kriter haline gelmektedir. Rasyonel yaklaşımın teorisini kabul edilen Antony Downs’a göre bu modelin seçmen bireyleri mevcut iktidar ve muhalefet arasında hizmet ve verimlilik açısından bir mukayese yapmaktadırlar. Böylelikle rasyonel bir değerlendirmeyle yapılan bu mukayese sonucunda maksimum hizmeti sağlayacak partiye oy verme eğiliminde olurlar (Downs, 1958). Bu bağlamda değinilmesi gereken husus bu rasyonel yaklaşımın sadece geçmiş hizmet değerlendirmesi ve gelecek ön görüşü üzerine olmadığıdır. Rasyonel tercih incelikli ve stratejik oy verme halinin hepsini kapsamaktadır. Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmen sadece iktidarın mevcut hizmetlerini değerlendirerek oy vermez, aynı zamanda verdiği oyun birçok gerçekleştirmek istediği hedefi ve arka planında bir stratejisi mevcuttur. Örneğin rasyonel oy verme davranışı sergileyen seçmen maksimum fayda elde edebileceği oy israfından kaçınacağı ve kazanma potansiyeli olan partiye oy verme eğiliminde olacaktır. İktidarın hizmetlerinden memnun değil ise kazanma potansiyeli olan muhalefete destek verecek veya destek vermek istediği partinin kazanma potansiyeli yoksa da alternatif siyasi partilerin var olmasını desteklemek açısından ilgili partiye oy vermeyi sürdürecektir. Nihayetinde oy verme davranışı rasyonel gerekçeler ve değerlendirmeler neticesinde gerçekleşecektir. Downs’a göre seçim sonuçlarının belirsiz olduğu bir siyasal sistemde, her rasyonel vatandaş oy verme kararını aşağıdaki şekilde vermektedir: (Downs, 1957)

1. Beklenen parti farkı, oy verme maliyeti, uzun dönemli katılım değeri ve oy vereceğine inandığı diğer vatandaşların sayısı hakkında ön tahminlerde bulunur.

2. Tüm parti politikaları ve platformları kendisine aynı görüldüğü için parti farkı sıfır ise, uzun dönem katılım değerini artı “değişimin” “değişimsizliğe” karşı beklenen değerini (veya tam tersini) oy verme maliyetine karşı tartar.

a. Eğer getiriler maliyetlerden daha ağır basıyorsa ve “değişim” i tercih ediyorsa; muhalefet partisini seçer. (Çok partili bir sistemde, muhalefet partilerinden birini rastgele seçer ve ona oy verir).

b. Getiriler maliyetlerden daha ağır basıyorsa ve “değişiklik olmamasını” tercih ediyorsa, iktidar partisine oy verir. (Eğer bir koalisyon iktidardaysa, koalisyondaki partilerden rastgele seçilen birine oy verir).

c. Eğer maliyetler getirilerden fazla ise, çekimser kalır.

3. Politikaları ve platformları farklı olsa da tüm partilerden aynı fayda gelirini beklediği için parti farkı sıfırsa, oy verme maliyetine karşı yalnızca uzun dönem katılım değerini tartar;

a. Getiriler maliyetlerden fazlaysa, rastgele seçilen bir partiye oy verir.

b. Maliyetler getirilerden fazlaysa çekimser kalır.

4. Yukarıdaki süreçler boyunca, beklenen getirisi maliyetini aştığında, ilgili tüm kuruluşlar hakkında daha fazla bilgi edinir. Bu bilgi herhangi bir siyasal durum hakkındaki tahminini değiştirebileceğinden, kendi içindeki müzakerelerinin ortasında bir kategoriden diğerine geçebilir. Seçim günü içinde bulunduğu kategori için geçerli olan kurallara göre oy kullanır.

Bu hali ile oy verme eylemi belirli motivasyonları gerçekleştirme noktasında araçsallaştırılmaktadır, lakin bu araçsallaştırma sosyolojik oy verme modelindeki gibi belirli bir sosyal grubun çıkarından ziyade, bireysel bir fayda-maliyet hesabına dayanması sebebiyle farklı bir davranış paternini göstermektedir (Ünal, 2016). 3 teorik model de tek başlarına insan davranışını anlamak ve açıklamak için yetersizdir, lakin her biri bireylerin oy verme davranışlarının motivasyonlarını açıklamak noktasında başka açılardan veriler ışığında cevaplar sunmaktadır. Böylelikle dönem dönem seçmen davranışı farklı

motivasyonların daha hâkim olduğu bir modele evriliyor olsa da, 3 model de hala daha literatürdeki önemini ve yerini muhafaza etmektedir.

2.3. Siyasal Davranışı Etkileyen Faktörler

Bir önceki bölümde siyasal davranışları ve en önemlilerinden biri olan seçmen davranışını anlamak ve açıklamak noktasında bizlere ışık tutacak bu çalışmada da kullanacağımız belirli teorilere değindik. Bu bölümde ise siyasal davranışları daha iyi anlamak adına, onları değiştiren, etkileyen, biçimlendiren faktörleri tartışacağız.

2.3.1 Toplumsal faktörler

Bireylerin yaşadıkları toplumlarla aralarında karşılıklı ve canlı bir ilişki mevcuttur. Bireyler, yaşadıkları toplumun en küçük yapı taşı olarak söz konusu toplumu şekillendirmekte, yaşadıkları toplum ise bireyleri, varlıklarından, her türlü davranışlarına kadar birçok noktada etkilemektedir. Siyasal sistemin en önemli iki öznesi olan insan ve toplumun bu etkileşimi, pek tabi siyasi meselelerde de ve siyasal olanda da kendini göstermektedir. Öyle ki insan ve toplum beraber siyasal olanı belirlemekte ve düzenlemektedir. Ayrıca insanların yaşadıkları toplum, diğer bütün davranış paternlerinde olduğu gibi bireylerin siyasal davranışlarında da söz ve etki sahibidir. Bu bölümde bireylerin siyasal davranışlarını etkileyen toplumsal faktörler 2 başlık altında incelenecektir.

2.3.1.1 Siyasal toplumsallaşma

Bireylerin siyasal davranış paternleri toplumsal olarak öncelikle siyasal toplumsallaşma olgusundan etkilenmektedir. Nitekim insan sosyal bir canlıdır ve yaşadığı toplumla beraber siyasallaşmaktadır. Bu etkilenme sürecini anlamak için öncelikli olarak siyasal toplumsallaşma kavramını doğru anlamak gerekmektedir. Gabriel Almond ve Sidney Verba, eskiden başlayarak, siyasal toplumsallaşmayı “siyasal rollerin yerine getirilmesiyle ilgili normlar ve temel siyasal değerlerin ve siyasal davranış standartlarının öğrenildiği bir öğrenme süreci” olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, “Siyasal Toplumsallaşmanın Karşılaştırmalı İncelemesi” başlıklı makalelerinde yer almaktadır. Bunun dışında Robert Levine, siyasal toplumsallaşma sürecini, bir bireyin siyasal gruplar, siyasal sistemler ve siyasal süreçlerle ilgili davranışsal eğilimleri edindiği bir süreç olarak

ifade etmektedir (Schonfeld, 1971). Eric Rowe (1969) ise siyasal toplumsallaşmayı bir toplumun siyasal kültürünün, değerlerinin, inançlarının ve duygularının sonraki nesillere aktarıldığı süreç olarak tanımlamaktadır. Harry Eckstein'e göre siyasal toplumsallaşma, "siyasete ilişkin işlevsel toplumsal normların yerleştirildiği, siyasal rollerin kurumsallaştırıldığı ve etkin ya da etkin olmayan bir biçimde siyasal uzlaşmanın yaratıldığı süreçtir (Eckstein, 1988). Gerald Bender' e göre: "Siyasal toplumsallaşma, bireyin siyasetle ilgili tutumları, inançları, bilişleri ve değerleri içselleştirdiği süreçtir" (Orunbon, 2022). Siyasal toplumsallaşmanın daha yakın tarihli ve kapsayıcı tanımlarından birini Eric Shiraev ve Richard Sobel (2006) yapmıştır. Shiraev ve Sobel'e göre "Siyasal toplumsallaşma, bireylerin siyasal tutum ve davranışları öğrendiği yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bireyin belirli bir toplumun üyesi haline geldiği ve o toplumun değer ve davranışlarını benimsediği daha geniş bir sosyalleşme sürecinin bir parçasıdır. Sosyal ve kültürel koşullar siyasal toplumsallaşmaya aracılık eder". Bütün bu düşünürlerin tanımlarının mutabık kaldığı nokta siyasal toplumsallaşmanın bir süreç olduğu ve içinde yaşadığı toplumun siyasal biliş, tutum ve normları ile ilgili davranışların edinildiği bir süreci vurguladığıdır.

Varlığını korumak isteyen her toplumun işlevlerinden biri de gençleri sosyalleştirmek ve böylece toplumlarının değerlerini, geleneklerini, normlarını ve görevlerini, o sosyal ortamda pratiğe dönüştürüp kalıcı hale getirmek ve bu gelenekleri isteyerek devam ettirmelerini sağlamaktır. İnsan doğuştan bir sosyallikle doğmaz, bilakis bu sosyalleşme öğrenilmektedir (Çiçek, 2023). Sosyalleşme bir öğrenme sürecidir. Ancak bu öğrenme, bir toplumun normları hakkında uygun bilginin edinilmesiyle sınırlı olmayıp, bireyin bu normları kendi normları haline getirmesini ve bu normların kendisine doğru, adil ve ahlaki görünmesini gerektirmektedir. Nitekim bu toplumun normlarını devam ettirme istemi, gönüllü bir istem olmalı, bu gönüllülükte organik içselleştirmeyi beraberinde getirmelidir. Toplum normları bir kez içselleştirildiğinde, bireyler bu normlara uygun hareket edebilmektedirler. Siyasi olarak iyi örgütlenmiş bir toplum da aynı ihtiyaçlara sahiptir, bu ihtiyaç gençlerin siyasal olarak sosyalleşmesi, toplumsallaşmasıdır (Çiçek, 2023).

Gençlerin içinde bulundukları siyasal topluma uygun olarak siyasal sosyalleşmelerinin ilk adımı ailede başlamaktadır. İnsanın topluma ilk defa dahil olması ve sosyalleşmesi ailede başladığı için ailenin siyasal sosyalleşme için de ilk kurum olma

özelliğini taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Başta Freud olmak üzere birçok düşünür, bireylerin temel tutumlarının erken yaşlarda oluştuğu fikrini savunmaktadır. Bu temel tutumların siyasal davranışları belirlemede de yadsınamaz bir etkileri vardır (Kışlalı, 2008). Çocuklar, küçük yaşlardan itibaren ailelerinin diğer üyeleriyle yoğun bir şekilde etkileşime girmektedirler. Bu etkileşim sadece sözel bir iletişime geçme eylemine atıf da bulunmamaktadır, aynı zamanda fiziksel ve sosyal çevreleriyle ilgili her şeyi ebeveynlerinden, kardeşlerinden ve evdeki diğer yetişkinlerden öğrendikleri bir eğitim öğretimin ve edinim sürecinin altını çizmektedir. Bu bilgi edinme süreci, siyasi boyutları da içeren bir sosyalleşmeyi ifade etmektedir (Çiçek, 2023). Bir diğer siyasal sosyalleşme ve toplumsallaşma kurumu okuldur. Eğitim anlam itibari ile zaten toplumda belirli amaçlar doğrultusunda bilgi, tutum ve davranış kazandırma faaliyetinin kendisidir (Çiçek, 2023). Bu hali ile eğitim, planlı ve bilinçli bir yönlendirmeye uygun olduğu için siyasal iktidarların, yöneticilerin ve ideolojilerin hedeflerine ulaşmak için kullandıkları çok elverişli bir araçtır. Bu nedenle toplumdaki mevcut otorite kendi meşruiyetini güçlendirmek ve topluma kazandırmak istediği davranış pratiğine göre eğitime yatırım yapmaktadır (Çiçek, 2023). Eğitim/öğretimin bu işlevi birçok ülkede bazen açık bazen de örtüktür. Okul kimi zaman ülke içindeki siyasal iktidarın veya rejimin kendini meşrulaştırma aracı rolünü üstlenirken, kimi zaman da bir siyasal tavrın yerleşmesini sağlamaktadır. Siyasal otoriteye itaatten, devletin düzen felsefesine kadar birçok siyasal davranış ilk defa okulda öğrenilmektedir. Arkadaş grupları, sosyal medya, televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçları, cemaatleşmeyi sağlayan dini ibadethaneler bir diğer siyasal toplumsallaşma araçlarıdır.

Siyasal toplumsallaşma belirli kurumlar aracılığıyla mümkün kılınsa da bir kişinin toplumsallaşıp toplumsallaşmayacağını ve ne yönde toplumsallaşacağını yine de belirli faktörler tarafından belirlenmekte ve o faktörlerden etkilenmektedir. Bu faktörlerin başında sosyalleşme enstrümanının etkisi ve kuvveti gelmektedir (Orunbon, 2022). Bazı sosyalleştirme araçlarının diğerlerinden daha güçlü ve daha etkili olduğu görülmektedir. Örneğin aile, bir çocuğun kişiliğinin henüz oluşmakta olduğu hassas bir yaşta maruz kaldığı ilk siyasal sosyalleşme aracıdır. Bunu okullar (ilköğretim ve ortaöğretim) takip etmektedir. Bu iki kurum, medya ve siyasi partiye kıyasla insanları sosyalleştirmede daha etkilidir. Bir diğer faktör sosyalleşme aracına yakınlık ve etkileşim oranıdır (Orunbon, 2022). Sosyalleşme araçları, kendilerine yakın olan ve kendileriyle etkileşimde bulunan kişilerin hayatlarında ve davranışlarında etkin olmaktadır. Örneğin, dini inancı

olmayan bir ateistin cami ya da kilise tarafından sosyalleştirilmesi olası değildir; okuma yazma bilmeyen içe dönük bir kişi ise okulun ve akran grubunun sunduğu sosyalleşme fırsatlarını kaçırabilmektedir. Sosyalleşme kalıpları bazen pekiştirme sistemine bağlı olabilir. Diğer taraftan sosyalleşmeyi etkileyen bir diğer durum sosyalleşmenin pekiştirilip, pekiştirilmediğidir. Olumlu pekiştirme sistemine sahip bir sosyalleşme aracının insanları belirli yönlerde sosyalleştirmede daha etkili olması daha muhtemeldir; aynı durum bunun tersi için de geçerlidir. Bu durum özellikle aileler ve okullarda daha çok gözlemlenebilmektedir. Eğer siyasete olan ilgi ailede ve okulda olumlu bir şekilde pekiştiriliyorsa, bu iki kurumdaki çocukların siyasal sosyalleşme şansı, pekiştirilmediği durumlara göre daha yüksektir. Diğer taraftan sosyalleşme insan yaşam pratiğinde sürekli olmasına rağmen, sosyal bilimciler insanların kişiliklerinin, inançlarının ve tutumlarının genellikle gençken, örneğin 20 yaşın altında, tam olarak oluştuğu konusunda hemfikirlerdir. Bu durum bizlere, sosyalleşmenin daha genç yaştaki insanlara ve kişiliklerinin gelişmekte olduğu yaşam dönemlerinde gerçekleştiğinde daha etkili olma eğiliminde olduğu gerçeğini vurgulamaktadır.

2.3.1.2 Siyasal kültür

Siyasal kültür, 'siyasal' ve 'kültür' sözcüklerinin bir araya gelmesi ile kavramsallaştırılmıştır. Böylelikle siyasal olanın ne olduğu ve kültürün ne anlama geldiği anlaşılması gerekmektedir. Siyasal olanın ne olduğu çalışmanın “Siyaset Nedir” bölümünde yeterince açıklanmıştır. Bu sebeple tekrar değinilmeyecektir. Siyasal kültür kavramı siyaset ve kültür arasındaki ilişkiye atıfta bulunmaktadır. Kültür basitçe belirli bir topluluktaki bir halkın yerleşik yaşam biçimini ifade etmektedir (Kluckhohn, 1949). Bu nedenle, basit anlamda, siyasal kültür kavramı, belirli bir siyasi topluluktaki bir halkın baskın siyasi yaşam biçimini ifade etmektedir (Kluckhohn, 1949). Başka tanımlara da kısaca değinecek olursak; Tylor (1924) siyasal kültürü “siyasal bilgi, inançlar, sanat ahlakı, yasalar, gelenekler ve toplumun bir üyesi olarak insan tarafından edinilen diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütün” olarak tanımlamıştır. Diğer taraftan Lucian Pye, (1965) siyasal kültürü “siyasi bir sürece düzen ve anlam kazandıran ve siyasi sistemdeki davranışları yöneten temel varsayımları ve kuralları sağlayan tutumlar, inançlar ve duygular bütünü” olarak tanımlamıştır. Bir yönetimin hem siyasi ideallerini hem de işleyiş normlarını kapsamaktadır. Öztekin (2016)’e göre siyasal kültür “Bir toplumun gerek o toplumun siyasal sistemi içinde yer alan gerekse öteki siyasal oluşumlar

dediğimiz, devlet, parlamento, hükümet, siyasi parti, kamu yönetimi, sendika, dernek, siyasal iktidar, demokrasi, seçim, anayasa vb. gibi kavramlar konusundaki bilgisi, görgüsü, alışkanlıkları, yaklaşımları, tutum ve davranışlarının tümüdür.” Her toplumun ortak geliştirdiği algı ve davranış pratikleri mevcuttur. Siyasal olana karşı geliştirilen bu ortak tavır ülkelerin siyasal meseleleri algılayış ve yargılayış biçimlerindeki farkı bizlere göstermektedir. Örneğin Avrupa toplulukları protest bir siyasal tavır ile haklarını elde etmiş olmaları münasebetiyle nesiller sonra bugün artık siyasal örgütlenmesi ve sivil örgütlenmesi kuvvetli ve halen daha protest bir siyasal tavır içerisinde olan bir siyasal kültüre sahip olmalarını sağlamıştır. Bu edinilmiş haklar ve özgürlük kavramının içselleştirilmesi bugün siyasal kültürlerinde demokrasinin işleyişini daha sağlıklı hale getirmektedir, lakin demokrasiyi devşirmiş içselleştirmemiş kendi siyasal kültürü ile demokrasi rejimini siyasal sistemlerine entegre etmemiş doğu toplumlarında çoğulcu demokrasinin sağlıklı işlemediğini görmekteyiz. Aynı durum başkanlık sisteminin Amerika Birleşik Devletleri’nde nispeten daha sağlıklı işliyor olmasında ve buna karşın orta ve güney Amerika’da aynı sorunsuz akışın gözlemlenmemesinde de kendini göstermektedir. Diğer taraftan batı toplumlarındaki protest siyasal kültür Türk toplumunda karşılık bulmamaktadır. Türk siyasal kültüründe devletin otoritesine itaat ve bu otoriteyi güzelleyen bir yaklaşım mevcuttur. Bu da Türk siyasal kültüründe ayaklanmaların, protest siyasal tavırların bozgunculuk olarak görülmesini beraberinde getirmekte, bu hali ile başlı başına batı toplulukları karşısında bir siyasal kültür farklılığına işaret etmektedir. Böylelikle siyasal kültür özet bir ifade ile, bugüne kadar toplumların hatırlamadıkları toplumsal hafızalarından gelen ve siyasal olana karşı algının, görgünün, tavrın toplumun çoğunluğu tarafından işletilmesi ve bu durumun toplumun geri kalanına da sirayet etmesi durumudur. Bu hali ile toplumların siyasal tarihleri ve travmaları ile yakından ilişkilidir, lakin değişmez veya değiştirilemez değildir. Nitekim siyasal kültürü belirleyen ve etkileyen en önemli faktör eğitimidir. Toplumun çoğunluğunun ortak tavrı ile işleyen kültür, hâkim tavrın değişmesi, çoğunluğun değişmesi ya da diğerlerini daha fazla etkileyebilen tavrın değişmesi ile dönüşümü mümkün hale gelmektedir. Örneğin siyasal kültür çalışmalarında eğitilmiş bireylerin eğitimsiz bireylere göre siyasal kültürlerinin, böylelikle siyasal davranışlarının farklı olduğu ortaya konmuştur (Öztekin, 2016). Eğitilmiş bireylerin toplumda yaygınlaşması ve etkinliklerinin artması diğer bireylerin de siyasal davranışlarında değişimi beraberinde getirecektir. Böylelikle birkaç nesil sonra bir siyasal kültür değişiminden söz

edilebilecektir. Bu noktada tekrar altının çizilmesi gereken gerçek şudur ki; temel sosyoloji, belirli bir kültürel topluluk içinde kültürlerimiz ve alt kültürlerimiz olduğunu iddia etmektedir, siyasal kültür dediğimizde de kastettiğimiz şey baskın siyasal kültürdür, çünkü baskın olanların etrafında her zaman başka kültürler de mevcuttur. Dolayısıyla, herhangi bir literatürde siyasal kültürden bahsettiğimizde, kastettiğimiz şeyin sadece bir halk arasında baskın olan siyasi yaşam biçimi olduğuna dikkat etmeniz gerekir. Baskın olmayan başka kültürler de vardır.

Siyasal kültür ile ilgili bir diğer açıklanması gereken durum, onun vazgeçilmez ortağı olan siyasal toplumsallaşma ile farkının ne olduğudur. Bir önceki bölümde de tanımlandığı gibi, siyasal toplumsallaşma, siyasetle ilgili bilgi, inanç, tutum ve genel eğilimlerin bir kuşaktan diğerine aktarılması süreci olarak tanımlanmakta ve yurttaşlar ve bireylerin aile, dini kurumlar, okullar, yükseköğretim kurumları, medya, siyasi partiler gibi toplumsal kurumlarla etkileşimleri yoluyla neredeyse bilinçsizce biriktirilmektedir. Yukarıda bahsedilen aktörler aracılığıyla aktarılan ve biriken bilgi, değer ve inançlar siyasal kültürün kendisidir, bir başka ifade ile siyasal kültür, siyasal toplumsallaşma sürecinde toplumsal yapılar tarafından aktarılan şeylerdir. Dolayısıyla, siyasal toplumsallaşma bir süreç iken, kültür o sürecin öznesi bir olgu ve durumdur.

Siyasi kültürü kategorize etmeye yönelik ilk ve en önemli girişim Gabriel Almond ve Sidney Verba (1963) tarafından yapılmıştır. Beş demokratik ülkeyi karşılaştırmışlar ve Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Almanya, İtalya ve Meksika'da örneklem olarak 1.000 kişiyle anket yapmışlar ve üç siyasi kültür seviyesi ortaya çıkarmışlardır: Dar görüşlü, Tabii ve Katılımcı. Bunların ilkinde uzmanlaşmış siyasi rollerin olmadığı ve insanların siyasete ilişkin bilgilerinin yakın çevrelerinin ötesine geçmediği yerlerde dar görüşlü bir siyasi kültür mevcuttur. Bu tür bir kültürde, dini ve etnik hususlar genellikle genel çıkarların ötesinde tutulmakta ve insanlar siyasete daha geniş sosyoekonomik nedenlerden dolayı değil, esas olarak bu nedenlerden dolayı katılmaktadırlar. Dar görüşlü siyasi kültürün hâkim olduğu yerlerde, vatandaşlar ya yönetimin ne olduğunu bilmedikleri ya da siyasi liderlere güvenmedikleri için hükümetlerinden pek talepte bulunmamaktadırlar. Dar görüşlü siyasi kültür, etnik rekabet, yerli-yerleşik ikilemi ve ilkel duygular gibi çelişiklere yatkın olan pek çok yoksul ve gelişmekte olan ülkede görülmektedir (Orunbon, 2022). Tabi olunan bir siyasi kültürde ise, insanların çoğunluğu neredeyse itaatkâr hizmetkarlar olarak hükümetin politikalarına ve uygulamalarına uyum

sağlamakla yetinmektedirler. Bu politikaların oluşturulması, değiştirilmesi ya da uygulanmasına neredeyse hiç katılmazlar. Bu tür bir siyasi kültür, hükümetin halktan mutlak itaat beklediği ve bunu başarmanın yollarını kurumsallaştırdığı durumlarda yaygındır. Dolayısıyla insanların itaat etmekten başka seçenekleri yoktur çünkü onlar yalnızca tebaadır (Verba & Almond, 1963). Katılımcı bir siyasi kültürde ise insanlar siyaseti ve yönetimi anlar ve buna katılmak için çeşitli girişimlerde bulunurlar. Katılımları oy vermekten, toplantılara katılmaya, derneklere katılmaya ve örgüt kurmaya kadar uzanmaktadır. Ayrıca insanları protestolara ve gerektiğinde toplumsal hareketlere katılmaları için harekete geçirirler ve çevrelerindeki diğer insanları hükümetin yaşamlarındaki rolleri ve hükümetin bunları yerine getirmesini nasıl sağlayabilecekleri konusunda eğitmektedirler. Tunde Babawale, katılımcı siyasi kültürün hâkim olduğu yerlerde insanların “kişisel siyasi yeterlilik tutumları sergilediklerini ve aktif siyasi süreçlere katıldıklarını” eklemektedir (Orunbon, 2022).

Bir başka siyasal kültür kategorisi ahlaki siyasi kültürdür. Bu kültürün baskın olduğu yerlerde, insanlar toplumlarının bütününe bireysel benliklerinden daha önemli görürler ve bunun siyasi otoritelerle olan tüm ilişkilerinde kendilerine rehberlik etmesine izin verirler. Bu siyasal kültürde hükümet olumlu bir güç olarak görülme eğilimindedir. Siyaset, toplumun ortak iyiliğini arayan insanın en büyük faaliyetlerinden biri olarak kabul edilmekte ve iyi hükümet, kamu yararını ne derece desteklediğiyle ölçülmektedir. Ahlaki bir siyasi kültürde eylemler ve eylemsizlikler kişisel mülahazalara değil sorunlara dayanmaktadır ve siyaset genellikle kişisel çıkarlar için değil ideal olanı gerçekleştirmek için yapılmaktadır. Bir diğer siyasal kültür şekli bireysel siyasal kültürdür. Bu kültür, Illinois'e kadar Orta Atlantik Devletleri'nde ve hükümetin çok pratik bir yönelime sahip olduğu ve faydacı nedenlerle kurulduğu Batı'da baskın olan siyasi kültürdür (Orunbon, 2022). Vurgu toplumun ortak iyiliği üzerinde değil, devletin vatandaşların özel hayatlarına müdahale yetkilerinin nasıl kısıtlanacağı üzerinedir. Başka bir deyişle, Bireysel siyasi kültürde devlet, vatandaşların özel hayatlarını korumak ve muhafaza etmek için vardır. Bu tür bir siyasal kültür, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki federalist/anti federalist, kölelik karşıtı hareketlerin siyasi tarihiyle bağlantılı bir şekilde geliştiğini söylemek mümkündür (Orunbon, 2022). Bir diğer siyasal kültür geleneksel siyasal kültürdür. Bu siyasal kültürde, tıpkı hiyerarşik ve doğal bir düzen sisteminde olduğu gibi, bazı aileler devlet faaliyetlerini yürütürken, diğerleri seyirci konumundadır. Hükümetin toplumda olumlu roller üstlendiği görülse de, insanlar bu rolleri esas olarak

sosyal düzeni ve genel statükoyu korumak olarak algılamakta ve buna göre değerlendirme yapmaktadırlar. Bu siyasi kültürde yönetici elit, yenilik yerine salt konformizme düşkündür. Amerika Birleşik Devletleri'nin güney kısmından görülmektedir (Orunbon, 2022).

Bir başka siyasi kültürleri kategorize eden bilim insanı Samuel Finer'dir. Finer 1962'de yazdığı "At Sırtındaki Adam" adlı kitabında siyasi kültürün dört düzeyini tanımlamaktadır: Minimal, Düşük, Gelişmiş ve Olgun (Finer, 1974). Finer'ın bu kategorizasyonu daha çok ordu-sivil ilişkisi üzerinden siyasi kültürün okunmasına ilişkindir. Ordu, doğası gereği demokrasiye yönelik potansiyel bir tehdittir; ancak yerleşik demokrasilerde, aşırı askeri etki tehlikesi olmasına rağmen, sivillerin üstünlüğü genel olarak korunmuştur. S. E. Finer'in 1962'de sivil-asker ilişkilerine ilişkin çalışması, olgun, gelişmiş ve düşük veya minimal siyasi kültürlerde sivil kontrolün modları ve etkinliği arasında ayırım yapmaktadır. Olgun siyasi kültür, çoğunluğun siyasi liderleri seçmek için uygun prosedürleri takip ettiği ölçüde hükümet kurumlarının çok etkili olduğu bir sistemi ifade etmektedir. Böyle bir sistemde askeri darbe gibi bir siyasi sapkınlık hem yersiz hem de düşünülemez olacaktır. Gelişmiş siyasi kültürde ise idari ve bürokratik istikrar üst düzeydedir. Bu kültürde devlet kurumları da çok etkili olabilmekte, ancak bireyler hükümet yetkilerinin nasıl elde edildiği ve bu yetkilerin nasıl elde tutulduğuyla gerçekten ilgilenmemektedirler. Düşük siyasi kültürlerde çok zayıf organize oldukları ve hükümet faaliyetlerine karşı proaktif olmadıkları için insanların güvenle vatandaş olarak adlandırılmadığı bir siyasi kültürdür. Devletin bürokratik ve idari konumu konusunda da halk aynı fikirde olmadığı için askeri darbe, çarpık gelir paylaşımı ve ülke içi yapısal ilişkiler gibi konular meşru veya yerleşik prosedürlerden ziyade halkın hakim nabzına tabi olabilmektedir (Finer, 1974). Minimal siyasi kültür ise yönetici sınıfın, örgütsüz ve politik olarak pasif olan vatandaşlarından daha acımasız ve daha baskıcı olması nedeniyle dokunulmazlıkla hareket ettiği bir sisteme işaret etmektedir. Askerin siyasete müdahalesi normal karşılanan bu ülkede liderler kamuoyunu ciddiye almamaktadırlar (Finer, 1974).

2.3.2 Bireysel faktörler

Siyasal olsun olmasın insan davranışı dediğimiz zaman, kişi her ne kadar dışarıdan gelen uyarı ve etkilere açık olsa da içeriden güdülendiği, davranışı oluşturan her türlü sürecin içsel bir süreç olduğu unutulmaması gerekmektedir. Böylelikle aslında siyasi

davranış ve tutumlarda dış faktörler üzerinden bir okuma yapılsa da en önemli etkenler kişinin bireysel koşulları ve durumlarıdır. Bu bağlamda bu bölümde kişiyi ilgili siyasal davranış ve tutuma iten bireysel faktörler ele alınacaktır. Bunlar Cinsiyet, Yaş, Eğitim/Meslek/Statü gibi demografik faktörlerdir. Psikolojik faktörler de bireysel faktör grubuna girmesine rağmen çalışmasının bir diğer parametresi olan kişiliğe ayrıntılı değinileceği için ayrı bir başlık altında incelenecektir.

2.3.2.1 Cinsiyet

Yetişkinlerin evrensel oy hakkının tüm dünyaya nüfuz ettiği yakın zamana kadar cinsiyet, toplumsal cinsiyet bağlamında siyasal davranış için çok önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktaydı. Zira demokrasinin ata toprağı olan eski Atina toplumunda dahi kadınların siyasete katılmasına izin verilmemekteydi, dünyanın diğer birçok yerlerinde de durum aynıydı. Bu durum, erkeklerin kadınlara kıyasla farklı inanç görüşleri ve siyaset yönelimleri oluşturmak için farklı şekilde sosyalleşecekleri, siyaseti gündemlerine kadınlardan daha farklı şekilde alacakları, siyasal katılımı ve eylemleri erkeklerin gerçekleştireceği anlamına gelmekteydi. Bu hali ile erkek ve kadınlar arasında cinsiyet farkı, siyasal davranış farkını da beraberinde getirmekteydi. Artık bu farklılık hızla değişmekte ve kadınların siyasal alanda varlığı gittikçe yaygınlaşmaktadır. Kadınların siyasette sosyalleşmesi hızla farklı bir boyut kazanmakta, sadece yöneten sınıfa dahil olmakla kalmayıp siyasal katılımı da kadınlar, kendilerini en az erkekler kadar aktifleştirmektedirler. Geçmiş çalışmalarda kadınların siyasal katılımlarının erkeklere oranla daha az olduğu görülmektedir. Tabi bu veriler toplumun siyasal yapısından ve siyasal kültüründen bağımsız edinilmiş sonuçlar değildir. Modern toplumlarda kadınlar arasında siyasete katılımın boyutu ve şekilleri değişmektedir. Toplumlar da eğitim ve kültürün değişmesi kadınların siyasal davranışlarını da değiştirdiği görülmektedir. Böylelikle kadınlar ve erkekler arasındaki siyasal davranış farklılığı meselesinin cinsiyet kaynaklı bir fark olmadığı, toplumun yapısı, kültürü ve siyasal anlayışı ile alakalı farkların ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Geleneksel toplumlarda kadınların siyasete katılım ve ilgilenim düzeyleri daha düşükken, bu oranın modern toplumlarda bu şekilde olmaması bu durum en önemli göstergelerinden biridir. Böylelikle siyasal davranış ve tutumlarda cinsiyet etkisinin toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden okunması ve tartışılması daha yerinde olacaktır. Öyle ki Türkiye’de yapılan bir çalışmada ev kadınları ve çalışan kadınlar arasında bile siyasal davranış ve tutumlarda farklılıklar

gözlenmiştir (Tekin, 2009). Tekin (2009) “Ev kadınları ve çalışan kadınlar arasında siyasal davranış farklılıkları: Isparta örnek olay araştırması” çalışmasında ev kadınları ve çalışan kadınlar arasında siyasal davranışlarında farklılıklar olduğunu ortaya koymuş, aynı zamanda ev kadınları ve çalışan kadınların siyasal tutumlarının yönlerinde de farklılıklar tespit etmiştir. Böylelikle aslında etkileyici unsurun cinsiyetten ziyade cinsiyetlere biçilen toplumsal rollerin olduğu görülmektedir. Bu iddiayı bu çalışma da desteklemektedir, zira bulgular bölümünde görüleceği üzere cinsiyet ile siyasal davranış arasında ne siyasal ilgilenim ne oy verme davranışı ne de siyasal katılım düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Dahası bazı siyasal davranış düzeylerinde anlamlı bir fark ifade etmese de kadınların daha yüksek puanda olduğu saptanmıştır. Eğitim seviyesi yüksek olan bir şehir olarak Eskişehir’de kadınlar ve erkekler arasında siyasal davranışlarda farklılık gözlenmemiştir. Pek tabi belirli bir bölgeyle sınırlı her ampirik çalışma başka bir bölgeyle yanlışlanabilir durumdadır, zira evrensel genellemek mümkün değildir, lakin bu durum bile aslında belirleyici faktörün cinsiyet olmadığının bir göstergesidir. Bölgeden bölgeye farklılık gözeten cinsiyet ve siyasal davranış korelasyonundaki farklılıklar aslında temelde siyasal davranışı asıl etkileyenin cinsiyet olmadığını ilgili bölgeyle ve siyasal kültürle alakalı bir durum olduğunu göstermektedir. Diğer yandan cinsiyeti de kapsayan ve farklılığı tetikleyen belirli bulgular mevcuttur. Bunları özet bir ifade ile belirtecek olursak, kadınların siyasal katılımını değiştiren belirli faktörler vardır. Bunun başında eğitim ve evlilik gelmektedir (Öztekin, 2016). Eğitim seviyesi ve kadınların siyasete katılımı arasında doğrusal bir ilişki mevcuttur. Evli kadınların siyasete katılımı ise geleneksel toplumda eşlerinin zorlaması üzerinedir (Öztekin, 2016). Her ne kadar toplumdan topluma değişiyor ve cinsiyetten ziyade toplumsal cinsiyet rolleri ile alakalı olsa da siyasal davranış çalışmalarının çoğunda kadınların aleyhine bir siyasal katılım sonuçları mevcuttur. Bir başka ifade ile cinsiyet ve siyasal davranış arasındaki ilişkide erkeklerin siyasal katılımının genel olarak daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

2.3.2.2 Yaş

Cinsiyetten farklı biçimde olsa da yaş da geleneksel toplumlarda ve siyasetinde güçlü bir faktördü ve hala daha etkisini korumaktadır. Bugün, yetişkinlere yönelik evrensel oy hakkının bir sonucu olarak, çoğu anayasa on sekiz yaşındaki vatandaşların oy

kullanmasına ve oy verilmesine izin vermektedir. Buna karşın siyasal faaliyetlerde gerontolojinin yaygın olduğu bazı ülkelerde, siyasette yalnızca yaşlılar belirli seçmen pozisyonlarına girmektedirler (Orunbon, 2022). Farklı toplumlardaki bu farklı uygulamalar çoğu zaman insanların siyasete yönelik görüşlerini ve yönelimlerini şekillendirmekte, dolayısıyla yaş da aynı derecede siyasal sosyalleşme, kültür ve böylelikle siyasal davranışı etkileyen bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan değişen toplumların değişim sinyalleri genç jenerasyonlarındaki tavır, tutum ve davranış farklılığıyla kendini göstermektedir. Bu bağlamda siyasal kültürlerin bir dönüşüm ve değişim geçirdiği, ihtiyaçların ve koşulların değiştiği toplumlarda yaş siyasal davranış ve tutumlar açısından önemli bir belirleyici olmaktadır. Diğer yandan yaşın siyasal davranış ve tutumlar açısından yaşın etkili olması için illa o toplumun siyasal kültüründe bir değişime ihtiyaç yoktur. Aynı zamanda bireylerin her türlü davranışı içinde bulundukları yaştan etkilenmektedir. Nitekim insan öğrenen ve değişen bir canlıdır. Her yaş döneminde deneyimlerine ve içinde bulunduğu yaşın getirilerine müteakip tavır ve tutumlarının da değişmesi mümkündür. Bu siyasal davranışlarda da kendini göstermektedir. Her ne kadar birçok faktöre bağlı olsa da belirli yaş gruplarındayken bireyler benzer bir tutum içerisinde olma eğilimindedirler. Örneğin, ülkeden ülkeye ve siyasal konjonktüre göre değişmekle beraber, 16-20 yaş aralığında bireylerin siyasal ilgilenimleri buna müteakip siyasal katılımları düşüktür. Zira hem bir bilinç eksikliği hem de yerleşik olmayan bir hayat düzenleri mevcuttur. Bireyler henüz hayatlarını, mesleklerini ve çevrelerini tam anlamıyla oturtmamışlar, böylelikle siyasal sosyalleşmeleri, örgütlenmeleri daha zayıf kalmıştır. Orta yaşa ilerledikçe siyasal ilgilenim ve katılım artmaktadır. Yaşlılık dediğimiz evrede de genel olarak siyasal katılımında tekrar bir düşüş saptanmaktadır (Öztekin, 2016).

2.3.2.3 Eğitim, meslek, statü

Şüphesiz insan davranışını en çok etkileyen etmenlerin başında eğitim gelmektedir. Önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi eğitim zaten başlı başına bir tutum ve davranış edinme işidir. Bilgi, birikim, deneyim ve edinim süreçleri birleşip insanın her türlü konuda davranış ve tutumunu etkilemektedir. Bu durum bireylerin siyasal davranışları için de geçerli olup, aldığı eğitim ile insanın siyasal davranışı arasında anlamlı bir korelasyon mevcuttur. Siyasal davranışların büyük bir çoğunluğunu oluşturan siyasal

katılım eğitim, sosyal statü, meslek gibi faktörlerden etkilenmektedir. İnsanların eğitim seviyesi arttıkça pozitif siyasal katılımı arttığı birçok çalışma ile ortaya konmuştur. Eğitimin ve sosyal statünün artması kişilerin siyasal kültürlerinde bir değişime sebebiyet vereceği için siyasal davranışlarında da bir değişimi beraberinde getirmektedir. İnsanın davranışı algısından, dünyayı algılayış biçimi ise sosyal çevresinden, vizyonundan, eğitiminden etkilenmektedir. Sosyal çevresi ile etkileşim halinde olan insan sahip olduğu sosyal çevrenin bilgi, birikimden ve dünya algısından etkilenmektedir. Böylelikle aslında toplumsal statü ve eğitim ile belirli bir elit çevreyi hayatına alan insanın o elit çevre ile uyumlu bir tavır ve tutum içerisinde olması kaçınılmazdır. Sosyolojik oy verme modelinde değindiğimiz üzere insanların toplumda belirli kimlikleri ait oldukları sosyal grupları vardır. Bu sosyal grupların en önemlilerinden biri de meslektir. İnsan gündelik pratiklerinin çoğunu mesleği ile hemhal olarak geçirmekte, günün önemli bölümünde o mesleğin pratikleri ile hayata bakmakta, siyaseti de o pencereden okumaktadır. Aynı zamanda aynı mesleğe sahip olduğu kişiler ile ortak bir sosyal grup ve kimlik oluşturmaktadırlar. Böylelikle aslında insanın mesleği ile siyasal davranışı arasında bir ilişki söz konusudur. Nitekim bireylerin hem içsel bakış açıları o mesleğin getirileri ile güdümlenmiş durumdadır hem de o meslek grubundan insanlar ile sosyalleşmek siyasal toplumsallaşmada mesleği bir belirleyici olarak karşımıza çıkarmaktadır. Bu noktada meslek toplumsal bir faktör gibi gözüксе de aslında bireyin iç dünyasını, algısını şekillendirmesi ve kendine ait bir kimlik olması sebebiyle bireysel bir faktör olarak ele alınmıştır.

2.3.3 Psikolojik faktörler

İnsan davranışı denildiği an her ne kadar komplike bir kavram olsa da aslında akla ilk gelmesi gereken faktörlerin başında psikolojik faktörler bulunmaktadır. Nitekim davranışın psikoloji ile ilişkisi simbiyotik bir ilişkidir. Birbirilerini bu kadar belirleyen ve etkileyen iki kavramın beraber araştırma konusu olmaması biraz da psikoloji biliminin gelişimi ve siyaset bilimi ile psikoloji bilimi arasında disiplinler arası köprünün yoğun kurulamamış olması ile alakalıdır. Bu çalışma literatürdeki bu açığı kapatmak ile ilgili bir girişimi üstlenmektedir.

Son yüzyılda psikoloji biliminin gelişmesi ve ampirik veriler ortaya konma konusunda literatürün derinleşmesi ile aslında siyasal davranışların psikolojik etkileri üzerine

alışmalar artmıştır. Bu çalışmalarda bireylerin siyasal inanç ve tutumlarının siyasal davranışlarına etkisi ve siyasal davranışlarla bu inanç ve tutumların ilişkisi incelenmektedir (Holbrook vd., 2000). Nitekim insan davranışına toplumsal ve sosyolojik perspektiften bakılan bir dönemden, insanların bireyselleştiği, bireyin toplum karşısında önem kazandığı, bireyin i dünyasını araştırma konusunu yapılmanın mümkün olduğu modern çağda artık davranışı belirleyen psikolojik arka plan önemli hale gelmektedir.

Davranışı etkileyen faktörlerin başında psikolojik etmenler gelmektedir, böylelikle siyasala yönelik olan davranışlarda da bu etkiden söz etmek mümkündür. Örneğin siyasal katılım ile kişilerin sosyallik, girişkenlik gibi özelliklerinin olmasının etkisinden söz etmek mümkündür. Aksi şekilde siyasal ilgisizlik ile kişilerin ie dönük olma yada yaşadığı toplumdan yabancılaşma duygularının arasında bir ilişki söz konusudur. Diğer taraftan siyasal davranış sadece bireylerin siyasal sisteme karşı davranışları ile ilgilenmez, aynı zamanda ilgili siyasal sistemi belirleyen aktörlerin davranışlarını da kapsamaktadır. Siyasal sistemi belirleyen aktörlerin duyguları, değerleri, değer yargıları, tutumları hem siyasal davranışlarını etkilemekte, hem de siyasal sistemi etkilediği için diğer bireylerin siyasal davranışlarını da belirlemektedir. Böylelikle aslında insanları eyleme iten bilişsel ve duygusal süreçler başlı başına psikolojinin de konusu olduğu için siyasal davranışların belirlenmesinde psikolojik faktörlerin yadsınamaz yeri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Yönetim işini rasyonel bir zeminde tutmaya çalışan siyaset anlayışı uzun bir süre siyasal aktörlerin de, siyasal sistemin de, bireylerin siyasal davranışlarının da rasyonel olması gerektiğini savunmaktaydı. Bu görüşe göre siyaset duygulara yer olmayan bir alanın meselesiydi. Ayrıca siyaset ile duyguların birarada olması, önemli karar alım süreçlerini hamaset ve demogojiye, böylelikle manipülasyona açık, savunmasız bir hale getirecekti. Ancak bu yaklaşımın karşısında bir bakış açısı mümkün olduğu gibi, bu görüş duyguların %100 kontrol edilebileceği n kabulünü, iddiası ile mecburi bünyesinde taşımaktadır. Halbuki insanın olduğu her yerde ve kararda duygular ve psikolojik bir sürü etmen de mevcut olmuştur ve hep olacaktır. Bu etmenleri görmezden gelerek yapılacak her analiz ve çözüm nerisi daha baştan ontolojik olarak eksik, sınırlı ve kusurlu olacaktır ve hatta belki l doğacaktır. Diğer taraftan duyguların ve güdülerin salt kötü olduğu inancı da sınırlı bir ekolü temsil etmekte ve içinde büyük yanlışlanabilirlik barındırmaktadır. Diğer taraftan Siyasal sistemlerin ve rejimlerin başarısı dahi onların

muhababı olan toplumdaki bireylerin onlara karşı nasıl reaksiyon gösterdiği ile alakalı olup, bireylerin duygu dünyası ve onayı üzerine ölçölmektedirler. Bir başka ifade ile siyasal sistemlerin başarısı dahi bireylerin duygu dünyaları ile alakalıdır. Nitekim toplumsal refah ekonomik bir olguya değil, toplumsal bir duyguya işaret etmektedir. Her ne kadar rehaf ekonomik verilerle ilişkilendirilse de , toplumların mutluluğu salt ekonomik verilere bağılı değildir. Öyle ki nispeten ekonomik olarak daha müreffeh bir ölkede siyasal bir mutsuzluk mümkünken, bir afrika kabilesinde çok daha büyük bir toplumsal mutlu olma hali gözlemlenebilmektedir. Beklenti, talep ve bunu karşılayan bireylerin iç dünyası toplumların refahından, toplumsal mutluluğa ve asayişlerine kadar bir çok durumu etkilemektedir. Böylelikle aslında siyasal kültür, siyasal kültürü oluşturan toplumların en küçük yapı taşı olan bireylerin iç dünyasından oluşmaktadır. Diğer yandan daha önce belirttiğimiz gibi kişilerin siyasal davranışlarında da duyguların ve içsel psikolojik süreçlerin etkisi söz konusudur. Duyguların bilişsel değerlendirme teorisi bireylerin duyguların üstesinden gelmek için davranışta bulunduğunu iddia etmektedir (Valentino, 2011). Bir başka deyişle bireyler çevrelerinde sorun olarak görünen duruma karşı, duygularına dönmekte ve duygularının onları yönlendirmesi ile eyleme geçmektedirler. İlgili kuram özellikle kaygı ve öfke duygularına dikkat çekmektedir. Bireyler siyasal sistemde baskıya maruz kaldıklarında öfke ve itiraz duygusu ile tetiklenmekte, bu tetiklenme ile bireylerin olumsuz durumu çözme isteğiyle siyasal katılımlarını arttırmaktadırlar. Bu duruma en iyi örnek olarak, memnun olunmayan siyasal iktidarları değiştirme isteminde olunan ölkelerde demokratik katılım çok fazla artarken, nispeten daha memnuniyet ortamının bulunduğu ölkelerde demokratik katılımın az olması verilebilmektedir. Diğer taraftan despot rejimlere karşı protestolarda, kitlesel katılımın daha yüksek olması da gene bu durumla alakalıdır. En nihayetinde siyasallaşma da bir ihtiyaçtan ve duygudan doğabilmektedir. Sorunlar karşısında bireysel ve nihayetinde kitlesel öfke ile karşılaşılmayan toplumlarda da ilgili baskı ve sorunlar kaygı oluşturmaktadır. Hangi duygunun oluştuğundan bağımsız burada dikkat çekilen husus; kişilerin duyguları ile güdümlenmesi ve duygularına paralel davranışlar göstermesidir. Pek tabi psikolojik faktörler dendiğinde aklımıza sadece duygular gelmemelidir. Kişilik de davranışı etkileyen psikolojik faktörlerdendir. Bir sonraki bölümde bu sebeple kişilik kavramına ve bir kişilik teorisi olarak Carl Gustav Jung'un kişilik tiplerine değinilecektir.

2.3.3.1 Kişilik

Bu çalışma, bulguları ve topladığı veriler ile kişiliğin siyasal davranış ve tutumları etkilediği hipotezini ampirik bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu hali ile bulgular bölümünde kişiliğin ne noktalarda siyasal davranış ve tutumu etkilediği zaten tartışılacaktır. Bu sebeple bu bölümde kişilik kavramına, psikolojideki yerine ve kişilik kuramcılarının bazı fikirlerine değinilecektir. Böylelikle bir sonraki bölümde açıklanacak ve bu çalışmada kullanılacak olan kişilik envanteri MBTI (Myers-Briggs Type Indicator) kişilik teoremini daha iyi anlamak için kişilik kavramına bir giriş niteliği taşımaktadır.

Davranış kavramına ve psikoloji ekollerinin farklı davranış tanımlamalarına kısaca değindiğimiz siyasal davranış kavramsal çerçeve bölümünde (Bkz. Bölüm 2.1.2.1) bahsedildiği üzere insan davranışının arka planında bilişsel ve duygusal bir süreç mevcuttur. Bu sürecin belirleyicilerinden biri de insanın algılama ve yargılama şeklidir. Böylelikle insan davranışını belirleyen bir diğer etmen insanın doğuştan sahip olduğu karakteristikleridir. Örneğin dışa dönük bir insanın sosyalliği ile içedönük bir insanın sosyal becerileri aynı değildir. Literatüre itibar önerisi deneyi olarak geçen deneyde, Asch, öğrencilerin “küçük isyanların tıpkı doğadaki fırtına gibi, politik yaşamda da arada bir gerekli olduğunu düşünüyorum” gibi cümlelere karşı düşüncelerini ve bu cümleleri nasıl algıladıklarını ölçmek için bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma sonucunda geleneksel davranış yaklaşımına karşı Asch davranışın var olan bir şey olmadığını daha çok bireylerin algıladıkları dünyaya verdikleri tepkiler olduğunu varsaymıştır (Sanford vd., 2006). İnsanın doğuştan sahip olduğu mizacı ve kişiliği onun meseleleri algılayışından eyleme dönüştürdüğü bütün içsel aşamaları etkilemektedir. Her insan bir mizaç üzere doğmuştur. Her insanın dünyayı algılama şekli iç dünyasındaki yargılama şekli birbirinden farklıdır. Bu bağlamda kişilik ve mizaç kavramlarını daha iyi anlamak ve açıklamak gerekmektedir.

Kişilik, temel özellikler, ilgi alanları, dürtüler, değerler, benlik kavramı, yetenekler ve duygusal kalıplar dahil olmak üzere bir kişinin hayata dair gösterdiği karakteristiklerin tümüdür. Kişinin kişiliğini anmanın ve ölçebilmenin en kolay yollarından biri olması ile de, bu karakteristiklerin en önemlilerinden biri de davranışlardır. Çeşitli teoriler kişiliğin yapısını ve gelişimini farklı şekillerde açıklamaktadır, ancak hepsi kişiliğin, davranışı belirlemeye yardımcı olduğu konusunda hemfikirdir (APA, 2024). Kişilik

psikolojisi, kişiliğin doğasını, tanımının yanı sıra gelişimini, yapısını ve özellik yapılarını, dinamik süreçlerini, varyasyonlarını incelemektedir. Psikolojide kişilik çalışmaları aynı zamanda, kişinin birbirinden farklı karakteristiklerini ve kişilik özelliklerini, bu kişilik özelliklerinin gelişiminin arkasındaki süreçleri, bunların zaman içinde nasıl ortaya çıktığını ve nasıl değiştiğini araştırmaktadır. Başka bir deyişle, bireysel özelliklerin nasıl bir araya gelerek benzersiz kişilik tiplerini oluşturduğunu ve bu kişilik tiplerinin neler olduğunu tartışmaktadır. İnsanın, davranışları, tutumları, yaklaşımları, algılayış biçimleri kategorize edilerek kişilik tipleri anlaşılmalı çalışılmaktadır. Tabi bu noktada, insan psikolojisinin karmaşık yapısı ve nörobiyolojik bir ölçümden ziyade psikolojik bir ölçüm gerektirmesi, kişilerin kendilerini doğru analiz ettikleri ve tanıdıkları ön kabulü, kişiliğin doğru ölçülmesi ile ilgili birtakım sorunlara gebe dir. Kişi her ne kadar konuşmadan, jest ve tavırlarından, tutumlarına kadar kişiliğinin farklı niteliklerini her hali ve davranışı ile ortaya koyuyor olsa da, kişinin dışa vuran göstergeleri iç dünyasından dışarıya aktarılırken bir takım sapmalar yaşayabilmektedir (Altınköprü, 1999). Zira bazen insanların oldukları ve göstermek istedikleri kişilerde farklılıklar söz konusudur. Pek tabi ölçüm testlerinde bu tip yanılsamalara mahal vermeyecek ölçekler geliştirmeye, kişinin kendini nasıl gördüğünden ziyade gerçekte ne olduğunu tespit etmeye yönelik kişilik tiyolojileri ve ölçekleri geliştirilmeye çalışılmıştır ve Hipokrat zamanından bugüne kadar insanların kişilik tiyolojilerini kategorize ederek tanımlayan, yorumlayan birçok kuram günümüze kadar gelişerek gelmiştir (Altınköprü, 1999). Bunlardan Roschach testi gibi bazıları klinik psikolojide ve terapilerde de halen daha kullanılmaktadır. Bu bağlamda en çok tartışılan iki mesele kişiliğin değişip değişmediği ve edinildiği mi yoksa doğuştan mı geldiği yönündeki tartışmalardır. Bu tartışmalar uzun bir kuramcılar arası fikir tartışmaları halinde literatüre geçmiştir. Dönem dönem farklı fikirler psikolojiyi domine etmiş, hâkim fikir olarak kendi ekolünü oluşturmuşlardır. Ancak ortak kanaatlerden biri belli bir yaştan sonra kişilik çoğunlukla tutarlı seyrettiğidir. İnsan tabiatı olarak da tanımlayabileceğimiz kişiliğimizin nasıl oluştuğu doğuştan mı, sonradan mı tartışması, felsefe tarihi kadar eski bir evveliyata sahiptir. Her çağ kişilikle ilgili kendi açıklamasını yapmış olsa da bugüne değin devam eden tartışmada iki uç taraf da varlığını sürdürmektedir. Tarafların biri doğuştan gelen bir “ahlat (bedensel karışımları)”ı ve mizacı savunurken diğeri sosyal deneyimler ve çevre faktörleri ile kişiliğin geliştiğini savunmaktadır (Tiryaki, 2016). Vücuttaki fizyolojik karışımları da refere eden ve kelime anlamı itibariyle zaten karışım demek olan mizaç savunuculuğu en eski tıpcılardan

Hipokrat'a ve Galen'e kadar dayanmaktadır (Tiryaki, 2016). Hipokrat ve Galen'e göre insan kişiliği doğuştan gelen mizaç adını verdikleri ve en fazla yenilip içilen şeylerden etkilenen bir genetik yapıya dayanmaktaydı. İnsan kişiliği kan, balgam, sarı safra, kara safra olarak tanımlanan 4 bedensel karışımdan (ahlat-ı erbaa) ve ateş, su, hava ve topraktan olmak üzere 4 temel unsur (anasır-ı erbaa)'dan oluşmaktaydı (Tiryaki, 2016). Bu iddia günümüzde bugün hala mizaç teorilerinin fikir atası olarak kullanılmaktadır ve Razi, Gazali gibi islam filozoflarının mizaç kuramlarına da ilham olmuştur. İlgili doğuştancı yaklaşım 19. Yüzyıl sonlarında psikolojiyi domine eden sosyal deneyimlerin kişilikleri şekillendirdiği iddiasının hakimiyetine kadar etkisini yoğun bir şekilde sürdürmüştür. Geçiş sürecinde, Kant'ın Galenci kişilik tiplerini kabul etmesi gibi, birbirlerini onaylayan fakat eksikleri telafi etmeye çalışan bir fikir tartışması görülse de 20.yüzyılın ortalarında John Locke ile başlayan, Freud'un kurucusu olduğu erken çocukluk döneminin vurgusu John Watson ile en uç noktaya ulaşmış, davranış biliminin kazandığı popülerlik ile biyolojik açıklamalar insan davranışını açıklamada etkisini kaybetmiştir (Tiryaki, 2016). Lakin 20.yüzyılda da kişinin bedensel yapısının sahip olduğu bazı nitelikler ile kişinin karakteri arasında bir ilişki olduğunu savunan düşünürler de mevcuttur. Bunlardan bazıları Cesare Lombroso, Joseph Simms, Ernst Kretschmer gibi isimlerdir. Mizaç ve karakterin birbirinden farklı olduğu iddiası ile bu tartışmada gene orta yolu bulan düşünürler de vardır. En nihayetinde hiçbir görüş kendi başına kişiliği anlamak için yeterli olmamış, insan davranışını, kişiliğini anlamak ve açıklamak için bütüncül bir yaklaşıma bugün hala ihtiyaç vardır. Nitekim bu yaklaşımlardan birisinin bile tamamen indirgemeci hali ile hakimiyet kazanması davranış gibi çok katmanlı psikolojik etkinlikler ile ilgili açıklama gücündeki zenginliğe ket vurmaktadır.

İnsanda alemler gizli şiarı hala daha etkisini korurken insanın bazı insanlarla ortak özelliklerinin olduğu, her ne kadar her insan benzersiz olsa da bazıları ile daha çok benzediği iddiası düşünürlerin mutabık kaldığı noktalardan biridir. Doğuştan da gelse sosyal deneyimlerle de oluşsa belirli kişilik tipleri olduğumuz fikri ortak kabul edilendir. Bu sebeple insan davranışı, tutumu, hali bazı noktalarda, bazıları arasında ortak bir tavır olduğu iddiası ile kategorize edilebilir olmaktadır. Gruplandırarak anlamaya çalışmak ampirik çalışmaların temelini oluşturan metotlardan biridir. İnsanın kendisi bile canlılar arasında bir başka grubu temsil etmekte, onun altında cinsiyetten, mesleğe, sosyal, fiziksel ve psikolojik olarak bir sürü kategorizasyona tabii tutulmaktadır. Sarışın olanlar ve olmayanlar gibi bir ayrım bugünün anlam dünyasında pek tabi soyut psikolojik

göstergeler için de kullanılabilmektedir. Kişiliğimiz nedeniyle bazıları ile benzer şekilde davranır veya düşünürüz. Bununla birlikte, belirli kişilik özellikleri ve davranış kalıpları zaman içinde değişebilmektedir. Böylelikle aslında kişiliğin değişip, değişmediği tartışmasında kişiliğin birçok etmenden etkilendiği ve zamanla değişebildiği cephesi daha baskın gelmektedir. Kişilik değişmez ve sabit değildir. Ancak araştırmalar, iki görüşe de göz kırpan bir şekilde, belirli kalıplar ve özelliklerle doğduğumuzu, ama bunların zaman içinde de değişebildiğini göstermektedir. Kişilik genler, biyoloji, yaşam deneyimleri, toplum ve kültür, yetiştirme stillerinden etkilenebilmektedir. Lakin burada belirtilmesi gereken önemli husus, her yaşam deneyimi ve çevresel faktörün her kişide aynı reaksiyonları almadığının açıklanamaması durumudur. Bir başka ifade ile psikoloji için en önemli dönem olan çocukluk örgüsü aynı olan iki insan dahi aynı kişiliğe sahip değildir, aynı uyarılara da aynı tepkileri vermemektedir. Örneğin aynı anne, babadan dünyaya gelmiş, aynı okullarda okumuş, aynı sosyal çevreye ait iki ikiz kardeşin veya iki kardeşin birbirinden çok farklı olma ihtimali söz konusudur. Bu durum çevresel faktörlerin etkisini yadsınamaz kılsa bile topyekûn insan kişiliğini sonradan gelişen ya da salt çocukluk örgüsüne ve sosyal deneyimlere indirgeyen anlayışlara eleştirel bir pozisyondaydır. Nitekim insan psikolojisi ve kişiliği çok fazla parametreden oluşmaktadır. Ve bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Geldiğimiz noktada mizaç “Bir noktaya kadar sabit, duygusal ve davranışsal olarak farklılaşan, kişideki görünümü tevarüs edilmiş biyolojiden etkilenen ve beyin kimyasındaki farklılıkları içeren niteliksel bir durumdur.” (Tiryaki, 2016). Bu hali ile mizacımız ve kişiliğimiz hem biyolojik ve doğuştan hem de deneyimsel koşullardan etkilenip şekillenen yeni bir tanıma işaret etmektedir. Bu noktada kişiliğimiz zamanla değişip dönüşebileceği gibi, yaşadıklarımızdan etkilenebileceği gibi doğuştan sahip olduğunuz ve belirli şekillerde davranmaya ve hissetmeye yatkınlığınızı içeren mizacımızı da içermekte ve yansıtmaktadır. Alexander Thomas ve Stella Chess’in beraber geliştirdikleri Enneagram (9 tip mizaç) ve MBTİ kişilik kuramları böyle bir yaklaşımdan türetilmiştir. Beyin anatomisi ve kimyası ile ilgili çalışmalar bu durumu destekleyecek argümanlar sunmakta, kişiliğin kalıtsal yönünü vurgulayan bazı özellikleri olduğunu gündeme getirmektedir.

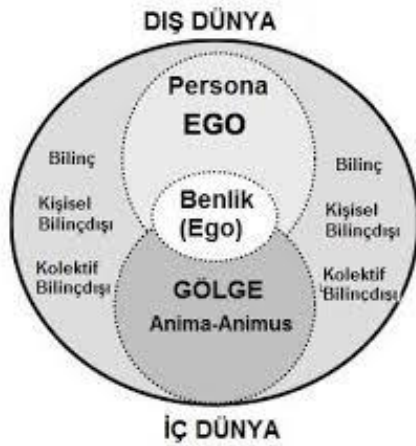
2.3 Carl Gustav Jung’un Kişilik Tipleri

Dünyayı algılayan ve algıları ile oluşturduğu yargılarla karar veren, davranan insanı anlamak ve kategorize etmek için birçok kişilik tipolojileri ve bu tipolojilerin ölçekleri mevcuttur. Bu çalışmada kişilik tipolojisi olarak Carl Gustav Jung’un kişilik tiplerinden

faydalanılacak, ölçek olarak da Carl Gustav Jung'un kişilik tipleri ilham alarak hazırlanmış ölçek kullanılacaktır. Bu sebeple Jung'un analitik psikolojisini ve kişilik tiplerini anlamak çalışmanın seyri açısından önem teşkil etmektedir.

İsviçreli bir psikiyatrist olan C. G. Jung her ne kadar sonrasında fikirsel olarak yolları ayrılrsa da Freud ve onun kurucusu olduğu psikoanalitik ekolden oldukça etkilenmiştir. Freud ile fikirsel başlattıkları yakın arkadaşlıkları Freud'un salt cinsellik indirgemeci yaklaşımları sebebiyle 1913'te sona ermiştir. Sonrasında Analitik psikoloji olarak adlandırdığı kendi yaklaşımını geliştirmiştir. Jung insanın zihin yapısı ve işleyişini ruh (psişe) ve ruhsal (psişik) kavramları ile açıklamaktadır (Wehr, 2012). Ruhsal yapı olarak adlandırdığı psişik yapı bilinçli ve bilinçdışı bütün duygu, düşünce ve davranışları içermekte ve aralarında iletişim bulunan bilinç, kişisel bilinçdışı ve kolektif bilinçdışı gibi birçok sistemden meydana gelmektedir (bkz. Görsel 2.1) (Ukray, 2016).

Görsel 2.1 Carl Gustav Jung'un Psişe tanımı ile ilgili görsel

Kaynak: Carl Gustav Jung Analitik Psikoloji,

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/133626/mod_resource/content/1/%2806%29%20C.G.%20Jung%20ve%20Bireysel%20Psikoloji.pdf

Freud gibi Jung da ruhun bir dizi ayrı ama etkileşim halinde olan sistemden oluştuğunu düşünüyordu. Üç ana sistem ego ve bilinç, kişisel bilinçdışı ve kolektif bilinçdışıydı. Jung'a göre ego, bir kişinin farkında olduğu düşünceleri, anıları ve duyguları içerdiğinden bilinçli zihni temsil etmekteydi. Bilinç bireyin çevresinde olup biteni anlaması ve kendisini tanıması ile mümkündü (Kavut, 2020). Jung'a göre bilinç bilinçdışı evreninden koparak gelen ve bilinçdışı sebeplerden dolayı tüm zayıf düşüncelere egemen olabilecek nitelikteki duygusal eğilimdir ve toplumda aykırılık,

bozukluk ve hastalığa yol açabilmektedir (Kavut, 2020). Freud gibi Jung da kişilikle ilgili olarak bilinçdışının önemini vurgulamıştır. Bununla birlikte, bilinçdışının iki katmandan oluştuğunu öne sürmüştür (Jung, 2006). Kişisel bilinçdışı olarak adlandırılan ilk katman, Freud'un bilinçdışı versiyonuyla temelde aynıdır. Kişisel bilinçdışı, zamansal olarak unutulmuş bilgileri ve bastırılmış anıları içermektedir. Jung (2006) kişisel bilinçdışının kompleks adı verilen önemli bir özelliğinin ana hatlarını çizmiştir. Kompleks, tek bir kavrama odaklanan düşünceler, duygular, tutumlar ve anılar topluluğudur. Komplekse ne kadar çok unsur eklenirse, birey üzerindeki etkisi o kadar büyük olmaktadır. Jung tarafından geliştirilen bir kavram olan kişisel bilinçdışı, bireyin yaşamı boyunca unuttuğu ya da bastırdığı ancak davranış ve tutumlarını bilinçdışı düzeyde etkilemeye devam eden tüm bilgi ve deneyimlerini ifade etmektedir (Jung, 1953). Jung'un “kompleksler” olarak adlandırdığı bu tür içeriklerin karmaşık kombinasyonlarını da içermektedir. Bunlar, bir bireyin davranış ve tutumları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olan duygusal olarak yüklü çağrışımlar veya fikirlerdir. Örneğin, bir kişi unutulmuş bir çocukluk olayı nedeniyle köpek korkusuna sahip olabilir. Bu korku, bilinçli olarak hatırlanmasa da, kişisel bilinçdışında depolanır ve kişi köpeklerle her karşılaştığında mantıksız bir tepkiye neden olabilmektedir. Kompleksler bilincin performansına ve davranışlara pozitif veya negatif yönde tesir etmektedirler. Kompleksler sadece bilinçdışından oluşmamaktadır, bazen de bilinçli bir şekilde meydana gelebilmektedir. Ancak bu durumda kişi komplekslerinin farkındadır ve yönetebilmektedir. Komplekslerin oluşumunda sadece kolektif bilinçdışı etkili değildir, aynı zamanda dolaylı bir şekilde kolektif bilinçdışını oluşturmaları sebebiyle arketipler de etkilidir (Jung, 1954).

Jung'un ruh modelinde, kişisel bilinçdışı, bilinçli zihin ve kolektif bilinçdışının yanında yer almaktadır; (bkz. Görsel 2.1) bunlardan ikincisi tüm insanlar arasında paylaşılan evrensel arketipleri içermektedir. Bu üç bileşen birbirleriyle etkileşime girerek bireyin genel kişiliğine ve davranışlarına katkıda bulunmaktadır (Jung, 1954). Jung'un bir kavramı olan kolektif bilinçdışı, tüm insan kültürlerinde ortak olan evrensel semboller ve arketipler aracılığıyla ifade edilen, nesiller boyunca paylaşılan, miras alınan bilinçdışı bilgi ve deneyimlere atıfta bulunmaktadır. Kolektif bilinçdışı, rüyalar, vizyonlar veya duygular şeklinde bilinçte yüzeye çıkabilen ve kültürümüzde, sanatımızda, dinimizde ve sembolik deneyimlerimizde ifade edilen önceden var olan formlardan veya arketiplerden oluşur. Arketipler insan yapısının bir ürünü olup, kalıtımsal olarak nesilden nesile aktarılan varoluşsal kodları ifade etmektedir (Kavut, 2020). Bu arketipler aynı zamanda

tüm insan kültürleri ve çağları boyunca paylaşılan evrensel semboller ve temalardır. Her arketip bu hali ile insan deneyiminin ortak yönlerini temsil etmektedir. Persona ise kişilerin kamusal alanda kendilerini göstermek istedikleri hal ve takındıkları maskedir. Diğerlerinin beklentilerine cevap vermek üzerine takınılan bu maske bilinçli de bilinçdışı da olabilmektedir.

Jung, bir kişinin psikolojik gelişiminin amacının bireyleşme olduğunu öne sürmüştür (Jung, 1954). Bu bireyselleşme süreci aslında kendinin farkına varma, kişiliğin farklı yönlerini bütünleştirme ve içsel potansiyelimizi gerçekleştirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç, zihnimizin bilinçli ve bilinçdışı kısımlarını bütünleştirmeyi ve içimizdeki birçok çelişkiyi uzlaştırmayı içermektedir. Bireyselleşme, Jung'un analitik psikolojisinde merkezi bir kavramdır ve yaşam boyu süren kendini gerçekleştirme ve kendini anlama sürecini temsil etmektedir. Bu, doğuştan olmanız gereken kişi haline gelmek, benzersiz potansiyelinizi gerçekleştirmek ve yerine getirmekle ilgilidir. Bireyleşme sürecinde birey, ruhunun çeşitli yönlerini bütünleştirmeye çalışır. Bu, bilinçli ve bilinçdışı zihin gibi benlik içindeki karşıtlıkların uzlaştırılması ve bütünleştirilmesinin yanı sıra kişiliğin persona (dünyaya sunduğumuz maske veya rol) ve gölge (bilinçdışı, daha az arzu edilen yönlerimiz) gibi farklı yönlerini de içermektedir. Bu kavram aynı zamanda anima (erkeklerde bilinçdışı dişi yön) ve animus'un (kadınlarda bilinçdışı eril yön) tanınmasını ve bütünleştirilmesini ve benlik arketipinin (ruhun birleştirici merkezi) bilgeliğinin dahil edilmesini de içermektedir. Bu süreç sayesinde kişi bir bütünlük ve uyum durumuna ulaşmaya çalışır. Pratik anlamda, bireyleşme süreci kendini yansıtırma, rüya analizi, kişisel sembollerin ve temaların keşfi ve benliğin bilinçdışı kısımlarıyla bilinçli etkileşimi içerebilir. Genellikle önemli psikolojik değişimleri ve büyümeyi içerebilen dönüştürücü bir yolculuktur, ancak bireyleşme bir tür mükemmelliğe ulaşmakla ilgili değildir. Bunun yerine, benliğin farklı yönlerini tanımak, kabul etmek ve bütünleştirmekle ilgilidir. Carl Jung'un psikolojik tipler teorisi, tam bu noktada anlam kazanmaktadır. Nitekim Jung'un bahsettiği bireyselleşme ve içsel uzlaşmanın en önemli aşaması kendini tanımak ve potansiyelini gerçekleştirmek için potansiyelini bilmek ile ilgilidir. Kendini tanımak adına girilen bu yolda bireylerin kendi tiplerini tanıması önemli bir ışık tutacaktır.

Her ne kadar analitik psikoloji Freud'un psikanaliz kuramından etkilenmiş ve ondan temellenmiş olsa da Jung Freud'un cinsellik içgüdü ve Adler'in aşağılık kompleksi

iddialarına karşı çıkmakta, ruhsal karakterde en önemli belirleyici rolü yaşama içgüdüsüne vermektedir. Jung cinsellik içgüdüsüne indirgemeci yaklaşımı cinsellik duygularının yaşa ve koşullara göre değişmesi ve böylelikle insan yaşamında bu kadar belirleyici olmadığı argümanları ile reddetmektedir (Pilard, 2018). Bu cinsellik içgüdüsünün karşısına ise yaşama içgüdüğü alternatifini koymaktadır, zira yaşama enerjisi yaş ve koşullardan bağımsızdır. Jung'un kişilik kuramı da bu temeller üzerine inşa edilmiş olup, yaşam enerjisinin yönü üzerinden insanlar içe dönük ve dışa dönük olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Aynı zamanda Jung insanların dünyayı dört temel psikolojik işlev- duyum (S), sezgi (N), hissetme (F) ve düşünme (T) kullanarak deneyimlediğini ve bu dört işlevden birinin bir kişi için çoğu zaman kişiliğinde baskın olduğunu öne sürmektedir. Bu bilişsel işlevlerin her biri öncelikle içe dönük veya dışa dönük bir biçimde kendini ifade edilebilmektedir. Daha açıklayıcı bir ifade ile , Jung'a göre her bireyin dünyayı ve muhatap olduğu bilgiyi bir algılayış süreci ve ilgili bilgi ile karar alma şeklini ifade eden bir yargılayış biçimi vardır (Gürcan, 2013) Algılayışlar duyumsayarak yada sezgiler ile gerçekleşmektedir, buna karşın insanın yargılayış şekli ise düşünme veya hissetmedir. Bunlar kişiliğin işlevleridir. Bu algı yargı sürecini ise içe dönük (Introvert) veya dışa dönük (Extravert) bir şekilde seyredebilmektedir. Bu da aslında kişiliğin tutumlarını ifade etmektedir. Jung bu tutumları işlevlere dağıtarak 8 tipoloji oluşturmuştur (bkz. Tablo 2.1). İlerleyen zamanlarda Jung'un teorisi geliştirilmiş, kişilerin hangi fonksiyonunu başat kullandığı üzerinden yargısal ve algısal olmak üzere 2 kategori daha eklenmiştir. Bu noktada belirtilmesi gereken husus dikotomi oluşturan fonksiyon ve tutumlar her insanda mevcuttur, birine sahip olmak diğerinin tamamen kişide yok olduğu anlamına gelmemektedir. Başka bir ifade ile yargısını düşünceleri ile veren bir bireyin, hissetme ve hisleri ile karar verme güdüsü tamamen yok demek değildir. Burada Jung'un iddiası kişilerin, karşıt bir dikotomi oluşturan bu fonksiyonlardan birini daha baskın kullandığı yönündedir. Isabel Myers ve Katharina Cook Briggs MBTI yani Myers-Briggs Type Indicator (Myers-Briggs Tip Göstergesi) adında, Jung'un kişilik tiplerinden esinlenerek bir kişilik envanteri, iç gözlem anketi hazırlamışlardır ve bu envanter ışığında 4 fonksiyonun kombinasyonundan oluşan 16 tipoloji ortaya koymuşlardır. Gürcan (2013) ise Jung'un kişilik teoreminden yola çıkarak bu 16 tipi kişilik renkleri olarak adlandırmaktadır. Daha iyi anlamak adına bu 4 fonksiyonu kendi içinde ayrıntılı bir şekilde incelemek gerekmektedir.

Tablo 2.1. Jung'un Kişilik Teorisindeki 8 Tip Tablosu

TUTUMLAR/İŞLEVLER	DÜŞÜNME (T)	HİSSETME (F)	DUYUM (S)	SEZGİ (N)
DIŞADÖNÜK	DIŞADÖNÜK DÜŞÜNEN TİP	DIŞA DÖNÜK HİSSEDEN TİP	DIŞA DÖNÜK DUYUSAL TİP	DIŞADÖNÜK SEZGİSEL TİP
İÇEDÖNÜK	İÇEDÖNÜKDÜŞÜNEN TİP	İÇEDÖNÜK HİSSEDEN TİP	İÇEDÖNÜKDUYUSAL TİP	İÇEDÖNÜK SEZGİSEL TİP

2.3.1 Dönüklük kişilik boyutu- dışadönüklük (E)/ içedönüklük (I)

Dışadönüklük (E) ve İçedönüklük (I) toplumda bilinenin aksine sosyallikten ziyade kişinin enerjisini nereden aldığı ile ilgilidir. Her ne kadar dışa dönük kişiler daha sosyal gözükseler de içedönüklerden de sosyal kişiler çıkmaktadır. Bu durum daha çok, insanların enerjilerini dışarıdan mı yoksa içeriden mi aldıkları ile belirlenmektedir. Dışa dönük kişiler dış dünyaya yöneliktir; daha dışa dönük ve sosyal olma eğilimindedirler, enerjilerini başkalarıyla ve dış çevreyle etkileşimden almaktadırlar. Bu sebeple dışarı ile yaşadıkları sorunlar onları daha çok etkilemektedir. İçe dönük kişiler ise iç dünyaya yöneliktir; sessiz ve çekingen olma eğilimindedirler, enerjilerini düşünmekten, içsel duygulardan, fikirlerden ve deneyimlerden alırlar. İçedönüklerde ruhsal enerji de içeriden beslenmektedir, bu sebeple kişisel etkenler üzerinde yoğunlaşmakta, böylelikle iç gereksinimler daha ön plandadır. Jung, bu davranış biçimini içedönük olarak tanımlamaktadır (Fordham,2015: 38). Diğer taraftan dışadönükler kolay mobilize olurken, hatta harekete geçmek için etraflarında insan ararlarken, içedönükler daha temkinli ve ikna edilmeye ihtiyaç duyan bireylerdir (Gürcan, 2013). Etrafindan çabuk etkilenen dışa dönüklerin dikkati de kolay dağılmaktadır. Buna karşın içe dönükler daha istikrarlı odaklarını koruyabilmektedirler. Dışadönükler dış dünyanın enerjisinden beslendikleri için kolay motive olurlar ve etraflarında yaşanan gelişmelere karşı kayıtsız kalamazlar. İçedönükler ise etraflarında yaşanan meseleleri önce iç dünyalarında muhasebe eder ve öyle harekete geçerler. Özet bir şekilde içedönükler ve dışadönüklerin karakteristik özellikleri tablo 2.2.de verilmiştir.

Tablo 2.2. Jung'un Kişilik Teoremine göre içedönükler ile dışadönüklerin karakteristikleri

İÇEDÖNÜKLER (I)	DIŞADÖNÜKLER (E)
Konuşkan, katılımcı ve girişken	Sakin, sessiz, dinlemekten hoşlanan
Dışarıya odaklı	İç dünyasına odaklı ve iç motivasyonu yüksek
Dışarıdan gelen etkinliklere daha ilgili ve katılımcı	İkna edilmesi zor
Hızlı harekete geçmeye daha müsait	Heyecanlı aktivitelere ve değişime yatkın değil
Hareketi seven, çabuk sıkılan	Küçük bir arkadaş çevresine sahip
Popülariteye yatkın	Yalnız çalışmaktan ve iş yapmaktan hoşlanan
Çoğunluğun kabullerine göre hareket etmeye meyilli	Detaylara daha hâkim

2.3.2 Algı kişilik boyutu- duyusallar (S)/ sezgiseller (N)

Algı kişilik boyutu duyumsama (S) ve sezgi (N) kategorilerinden oluşmaktadır. Bu dikotomi, insanların bilgiyi nasıl algıladığı veya topladığı ile ilgilidir. Algı fonksiyonunda duyularını kullanan bireyler gerçekçi düşünmektedirler. Nitekim dünyayı 5 duyu organı ile algılamaya çalışırlar, bu sebeple somut gerçekleri öğrenmeye daha yatkındırlar. Sezgisel bireyler ise aksi şekilde dünyayı sezgileri ile soyut bir şekilde algılamaya daha yatkındırlar. Bu sebeple olasılıklara, bağlantılara ve gelecekteki potansiyele odaklanmaktadır. Genellikle soyut ve teorik düşünürlerdir. Duyusallar daha bugün ve an odaklı iken sezgiseller daha geleceğe dair tahminlere ve içgüdülere odaklıdırlar (Pillard, 2018). Sezgisellerin ve Duyusalların genel karakteristikleri tablo 2.3.'de verilmiştir.

Tablo 2.3. Jung'un Kişilik Tiplerine göre Algı Boyutunda sezgiseller ve duyusalların karakteristikleri

SEZGİSELLER (N)	DUYUSALLAR (S)
Modeller, anlamlar ve teorileri anlamaya yatkındırlar. Sezgileri ile algırlarlar.	5 duyu organı ile öğrenmeye yatkındırlar
Geleceğe odaklı ve teorik	Gerçeklere odaklı ve pratik

Tablo 2.3. (Devam). *Jung'un Kişilik Tiplerine göre Algı Boyutunda sezgiseller ve duyusalların karakteristikleri*

SEZGİSELLER	DUYUSALLAR
Direktifleri tercih eder	İşlerin onun yaratıcılığına bırakılmasını tercih eder, fakat iyi bir uygulayıcı değildir.
Sonuç odaklıdır	İlham ve idealizm ister
Standart yöntemleri tercih eder, fakat iyi bir uygulayıcıdır.	Fikir üretmeyi sever
Uygulamayı sever	Değişimden ve yenilikten yanadır
Düzeni ve kuralları sever	Problemlere yeni çözümler üretmeye yatkındır
Mekanik aletleri kullanmaya yatkındır	

İki kutuplu bu algılama fonksiyonlarında kişinin iki tarafa da kendini yatkın hissetmesi normaldir, zira insanda iki fonksiyonda bulunmaktadır. Ancak bu fonksiyonlardan birini hayatta daha baskın kullanırız. Bu özelliklerin hepsini az ya da çok işleten insan biri ile daha konforlu ve daha benzeşiktir. Duyum ve sezgi önceliği, bilgiyi ve dünyayı algılarken hissetme hakimiyetine karşın sezgi hakimiyeti farkıdır (Gürcan, 2013).

2.3.3 Yargı kişilik boyutu- düşünenler (T)/ hissedenerler (F)

Düşünme (T) ve Hissetme (F): Bu ikilem, insanların nasıl karar verdiğiyle ilgilidir. Düşünen bireyler mantığa ve nesnel değerlendirmelere dayalı olarak karar verirken, Hisseden bireyler öznel ve kişisel değerlere dayalı olarak karar vermeye daha yatkındırlar. Düşünen bireylerin kararlarının arka planında neden-sonuç ilişkisi hakimken, hissedener bireylerin kararlarında kişisel ve duygusal değerlendirmeler daha yoğun görülmektedir. Diğer yandan düşünen bireyler karar alımlarında yanlışlanabilir dayanaklı malumatlar ile doğru ve yanlış ayırt etme ve problem çözme motivasyonu taşımaktadırlar (Gürcan, 2012). Düşünenler için duyguların karar alım sürecine dahil edilmesi kararları güvenilmez ve kontrolsüz kılmaktadır (Gürcan, 2013). Buna karşın hisleri ile yargılayan kişilerin olayları değerlendirme şekilleri daha çok iyi-kötü diyalektiği üzerinedir ve olayları kişisel olarak uyarana yükledikleri anlam üzerinden değerlendirmektedirler. Örneğin öğretmenini seven bir yargı boyutunda hissedener bireyler ilgili derse çalışmaya

daha meyilli olurlar ya da sevdikleri birinden gelecek bir bilgiyi doğru kabul etmeye de daha yatkın olmaktadır. Bu noktada hisseden bireylerin daha akılsızca karar verdikleri ya da duyguları ile karar veriyor dendiğinde nispeten “yumuşak” diye tabir edebileceğimiz bir profil akla gelmemelidir. Bilakis hisseden bireylerin literatürdeki bir diğer adı prensip merkezlidir. Böylelikle aslında daha katı ve daha sabit fikirli olmaya yatkın oldukları gibi, kötü olarak nitelendirdikleri şeylerde daha gaddar olabilmektedirler. Duygulardan ziyade hayatta kararlarını daha prensipleri merkezli aldıklarını söylemek mümkündür. Jung’a göre bireyler bir yargı işlevine diğerinden daha çok güvenir ve onda kendilerini daha konforlu hissederler (Jung, 1954). İki fonksiyonunda birbirinden farklı daha başarılı olduğu etkinlikler vardır. Örneğin Düşünenler olgularla ve fikirlerle başa çıkmada daha başarılı iken, hissedenler insanlarla başa çıkmada daha yüksek etkinlik göstermektedirler. Daha ayrıntılı bir değerlendirme için düşünen ve hisseden bireylerin farklı karakteristikleri tablo 2.4.’te gösterilmiştir.

Tablo 2.4. Jung’un Kişilik Tiplerine göre Yargı Boyutunda Düşünen ve Hissedenlerin Karakteristik Özellikleri

DÜŞÜNENLER (T)	HİSSEDENLER (F)
Akıllı insan olmayı önemser	İyi bir insan olmayı önemser.
Gerçeklere odaklıdır	Prensiplerine odaklıdır
İlişkileri faydacılık ekseninde kurma eğilimi vardır	Hayır demekte zorlanabilirler
Çabuk vazgeçebilir ve ikna edilebilirdir	İnandığında fanatikliğe ve adanmışlığa yatkındır
Fikir tartışmalarını sever	Fikri bile olsa tartışmaktan hoşlanmaz, uyum sever
Adaletle daha yatkındır	Merhamete daha yatkındır
Problem çözmeyi sever	Başkalarının onayına ihtiyaç duyabilir
Objektiftir, çok yönlü düşünebilir	Empatiktir, başkalarının duygularını iyi analiz eder
Düşünceleri ile uyumsuz duygularını bastırır	Arkadaş canlısıdır

2.3.4 Başat kişilik boyutu- algısal (P)/ yargısal (J)

Kişiler aynı zamanda algı fonksiyonunu mu yargı fonksiyonunu mu baskın kullandığı sorusu üzerinden algısal ve yargısal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Algı boyutunu baskın kullananlar algısal, yargı fonksiyonunu baskın kullananlar ise yargısal olarak değerlendirilmektedir. Her insan çevresinde olup biteni, olguları ve durumları algılamakta ve algıları sonucunda da bir yargıya varmaktadır. Böylelikle insanın her iki fonksiyonunu da kullanmak zorunda olduğunu belirtmek gerekmektedir. Ancak insan algı ve yargı

süreçlerinde her ne kadar ikisini de gerçekleştiriyor olsa da, birinde daha baskın kendini göstermekte, diğerine nazaran birini yaparken daha konforlu hissetmektedir. Bir başka ifade ile insanlardan bazıları algılama fonksiyonlarına daha yatkınken, bazıları yargılama işlevlerini daha başat bir şekilde kullanmaktadır. Algılama ve yargılama süreçlerinde tam zıtlık hakimdir. İnsan algılama ve bilgi toplama sürecinde yargıda bulunmamaktadır, yargılama sürecinde ise artık algılama işini bitirmiş bulunmaktadır. Bu ikilem, hayatlarını kendilerini belirleyen yargılayıcı insanlarla, hayatlarını sadece yaşayan algılayıcı insanlar arasındaki davranış paternlerindeki farklılıklardan meydana gelmektedir (Gürcan, 2013). Yargısallar (J) hayatta kararı ve karar verme sürecini daha merkeze aldıkları için, insanın kendi hayatını yönlendirme isteğine ve ihtiyacına yönelmektedirler (Gürcan, 2013) ve böylelikle hem kendi hayatları için hem de başkalarının hayatları için (özellikle dışadönüklerse) daha kontrolçülerdir. Bu kontrol onları düzenli olmaya ve işleri düzenlemek ile ilgili bir obsesyona itmektedir. Algisallar ise buna karşın kontrol etmekten ve karar vermekten ziyade öğrenmeye, yeniliğe ve yeni tecrübelerle daha yatkındırlar. Kontrol etmek değil anı yaşamak isterler. Tabi bu kontrolsüzlük beraberinde savruluk, plansızlık ve rahatlık getirebilmektedir. Lakin en nihayetinde yeni bir şeyler öğreniyor olmanın getirdiği macera ve belirsizlik onlar için her türlü plandan daha kıymetlidir. Algisallar neden sorusu ile ilgilenirken, düzen ve dizayn getirmek isteyen yargısallar ise nasıl sorusu ile daha alakadardırlar. Gürcan (2013)’e göre algısalların bir problemi anlamaları için eğer sezgisellerse “sonuna kadar görmeleri”, eğer duyusallar ise “her yönüyle görmeleri” gerekmektedir. Yargısal ve Algısal başat kişilik boyutlarının ayrıntılı kişilik özellikleri tablo 2.5’te verilmiştir.

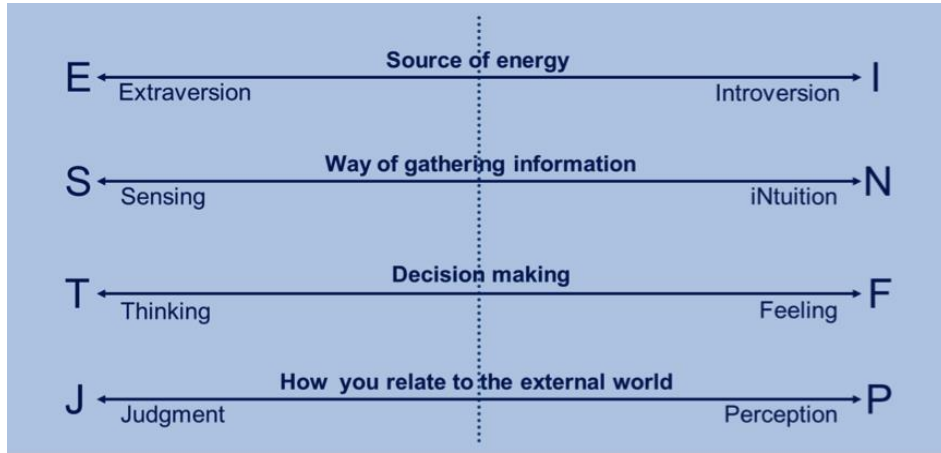
Tablo 2.5. *Başat Kişilik Boyutlarından Yargısal ve Algısalların Kişilik Özellikleri*

YARGISALLAR (J)	ALGISALLAR (P)
Düzeni ve planı severler	Spontane işlere daha uygundurlar
Rutini severler	Heyecanı ve yeniliği severler
Kararlıdır	Meraklıdır
Daha sabit fikirli	Toleranslı
Disiplinli, iyi bir yönetici	Açık fikirli

Özet olarak 4 ayrı fonksiyonun dikotomisi ile oluşturulan kategorizasyon ve onlara verilen harfler görsel 2.2.de gösterilmiştir. İngilizce isimlerinin baş harfleri ile literatüre geçen bu fonksiyonlar düz bir spektrumda iki ayrı ucu ifade etmektedir. Myers-Briggs

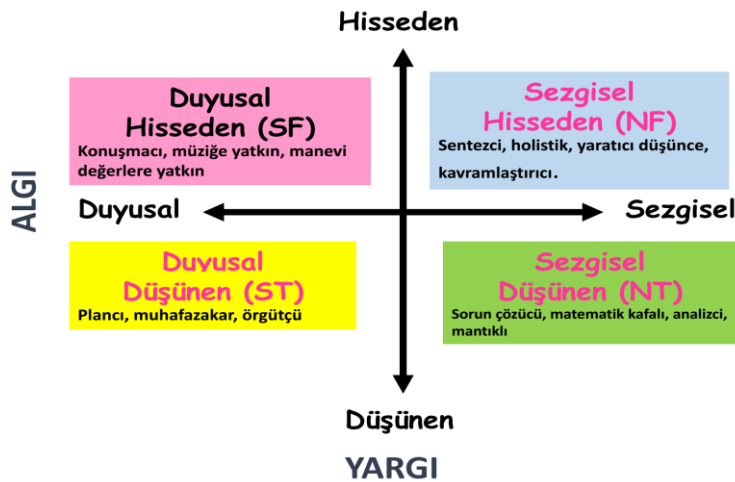
Tip Göstergesi (MBTI), Jung'un bu fikirlerine dayanan bir kişilik envanteri olup, insanların dünyayı nasıl algıladıkları ve karar verdikleri konusundaki psikolojik tercihlerine göre görsel 2.2.'deki uçlardan hangisine ait ise 4'lü kombinasyonla kısaltma harfleri kullanılarak 16 tane tipolojiyi ENFJ veya ISTP gibi fonksiyonların kısaltması harflerden oluşan dört harf ile kategorize etmektedir. Gürcan (2013) ise bu fonksiyonların kombinasyonundan oluşan tipolojileri renklerle tanımlamış sezgileri ile algılayan hisleri ile yargılayanları (NF): MAVİ; Duyuları ile algılayan hisleri ile yargılayanları (SF): PEMBE; Duyuları ile algılayan düşünceleri ile yargılayanları (ST): SARI; Sezgileri ile algılayan düşünceleri ile yargılayanları (NT): Yeşil olarak nitelendirmiştir. (bkz. görsel 2.3.)

Görsel 2.2. Jung'un kişilik tiplerinden yola çıkarak oluşturulan fonksiyonların çizgisel düzlemde gösterimi

Kaynak: <https://www.allthewayleadership.com/how-to-leverage-your-mbti-results-to-be-a-better-leader/>

Görsel 2.3. Kişilik Renkleri Tiplerinin Matris Düzlemde Gösterimi

Kaynak: Gürcan, A. (2013), "Kişilik Renkleri", Düşün Yayıncılık

Gürcan (2013) “Kişilik Renkleri” kitabında bu dört ana renk tipinin motivasyon kaynakları, duygu merkezleri, söylemleri gibi noktalarda farklılıklarına yönelik yönelimlerini bir tabloda toplamış böylelikle bütünsel bir mukayese imkânı sunmuştur. (Bkz. Tablo 2.6.)

Tablo 2.6. Kişilik Renkleri Karşılaştırma Tablosu

	SARI-İdareci	PEMBE-İnsancıl	YEŞİL-Analitik	MAVİ-keşfedici
Soru Biçimleri	Nasıl	İse	Niçin	Ne
Motivasyon Kaynakları	Güçlü olma	Sevgi ve insani iletişim, beğeni	Nihayete Ulaşma	Farklı olma
Hareket Gerekçeleri	Yararlı olma	İlişki kurma	Fikir üretme	Özgün birleşimler yapma
Duygu Merkezleri	Güven-doğruluk	Merhamet-acıma	Adelet-ilke	Hoşgörü-özgürlük
Söylemleri	Var olanı söyler	Bir şeyin kabul edilir olup olmadığını söyler	Bir şeyin ne olup olmadığını söyler	Bir şeyin nereden gelip nereye gittiğini söyler
Beceri Odakları	Dikkatli detaya odaklı	Uyumlu, kabullenme	Sabırlı, vazgeçmeyen, azimli	Hareketli değişim hızı yüksek
Yapamadıkları/Yapmakta Zorlandıkları	-Çoklu ilişkiler kuramama -Sentezleme çabukluğu oluşturmama -Değişime direnç gösterme	-Zihinsel bütünlük kuramama -Rasyonel tutarlılık olmaması -Otoriteye karşı çıkamama	-Hisleri onaylamada yetersizlik -Sosyal normlara esneklik kazandırılmama -Acımasız görünme	-Projeksiyon planlayamama -Nesneleri sıralama ve somut algılamada yetersizlik
Hayat Ekranları	-Gerçekçi -Pratik -Üretici -Yönetici	-Sempatik -Cana yakın -Anlayışlı -İşbirliğine açık	-Mantıklı -Akıllı-zeki -Bilgi donanımlı -Araştırmacı	-Meraklı -Cesur -Farklı-orjinal

Tablo 2.6. (Devam) Kişilik Renkleri Karşılaştırma Tablosu

Problem Çözme	Düzenli veri, bilinen yöntem, keskin net sonuç	Neden-Sonuç	Bilinmeyeni bulma	İlişkisel analiz sezgisel yaklaşım
Öğrenme Yöntemleri	Fikirlerle başvurma	İlişki kurma	Fikirleri formülize etme	Özgün adaptasyonlar oluşturma
Öğretme Yöntemleri	Grafik, şema vb. Somut modelleme	Drama-rol oynama Hikâye yazma Oyun, masal etkinliği	Bulmaca Bireysel tartışma Soyut kavram analizleri	Beyin fırtınası logolar yaratıcı drama
Öğretmen Tipi	Çalıştırıcı Bilgi verici Eğitim Yöneticisi	Yetiştirici Destekleyici Anlayışlı	Mücadeleci Araştırmacı Kuramcı- teorisyen	Kolaylaştırıcı Teşvik edici İlham verici
Çalışma Alanları	Üretim, iş dünyası Yönetim- organizasyon	Sosyal hizmetler Eğitim Satış-pazarlama Halkla İlişkiler	Araştırma Yönetim Tahmin ve Analizler Buluşlar ve İcatlar	Edebiyat Sanat Liderlik Reklam
Geliştirmesi Gereken Yan	Sezgisel hissetme	Sezgisel düşünme	Duyusal hissetme	Duyusal düşünme

Kaynak: Gürcan, 2013, s.97

2.3.5 Bireylerin dönüklük başatlık kategorisine göre kişilikleri

Yukarıda belirttiğimiz gibi Jung'un kişilik fonksiyonları ve tutumlarından yola çıkarak 4'lü değişkenin farklı kombinasyonları ile zamanla farklı kişilik tipolojileri oluşturulmuştur. Bir kombinasyon yolu da kişinin dönüklük tutumu yani dışadönük (E) mü içedönük (I) mü olduğunun başatlık kategorisi olan algısal (P) mı yargısal (J) mı olduğuna göre dağıtılıp, kombine edilmesi ile bulunmaktadır. Böylelikle 4 ayrı tip ortaya çıkmaktadır. Bunlar; Dışadönük Algısallar (EP), Dışadönük Yargısallar (EJ), içedönük kişilik tutumunda ve algısını baskın kullanıyorsa İçedönük Algısallar (IP) son olarak da İçedönük Yargısallar (IJ) (bkz. Tablo 2.7)

Tablo 2.7. *Dönüklük Başatlık Kategorisine Göre Kişilik Kombinasyonlarının Kısaltma İfadeleri*

Dönüklük/ Başatlık	Algısal (P)	Yargısal (J)
Dışadönük (E)	EP	EJ
İçedönük (I)	IP	IJ

EP: Dışadönük algısallar, dışarıya yöneliktir ve algıları daha baskındır. Böylelikle aslında algılamaya ve dışarıyı algılamaya meraklıdırlar. Öğrenmeye içe dönük versiyonlarından daha yatkındırlar. Yeni şeyler öğrenmeyi çok severler. Algıları dışadönük çalıştığı için doğal olarak yargıları içedönük çalışmaktadır. Bu sebeple içsel yargıları kuvvetlidir ve algıladıkları dünyaya karşı öznel yorumları olabilmektedir. Esnek çalışma saatlerine yatkın olan bu kişiler dünyayı insanlık ve insanlığın yararı için algılarlar, bu sebeple bilim insanı olmaya kendilerini yeni şeyler keşfetmeye ve insanların yararına işler yapmaya adayabilmektedirler. İnsanları harekete geçirme ve ikna kabiliyetleri yüksektir. Kalabalık grupların insanlarıdır. Arkadaş çevrelerinde oldukça sevilirler. Eğlenceyi severler ve ortamın neşesi olma potansiyelleri yüksektir. Bu sebeple insanları ilgilendiren işlerle ilgilenmeye ve grup aktivitesi olan işlere daha yatkındırlar. Grupla çalışmak onlar için daha verimlidir. Bunların dünyayı sezgileri ile algılayan düşünceleri ile yargılayan (ENTP) versiyonları iyi tartışmacılar olmakta, kürsü performansları diğerlerinden bir adım öne geçmektedir. Böylelikle avukat, milletvekili gibi kürsü performansı olan tartışmacı işlere meyillilerdir. Dünyayı sezgileri ile algılayan hisleri ile yargılayanları (ENFP) ise doğal liderler ve aktivistlerdir, normatif bir hayat sürmeyi tercih etmekte, kendilerini insanlığın yararına adamaya eğilimlidirler. Algısını duyuları ile gerçekleştiren versiyonları (ESFP) ve (ESTP) tipleri ise saha organizasyonları, insanlarla yapılan her türlü saha etkinliklerine oldukça yatkınlardır. Bu grubun (ESTP)'leri ticarete de oldukça yatkındır. Bu grupta bulunan 16 tip kategorisindeki MBTİ tipleri ESTP, ESFP, ENFP ve ENTP'dir.

IP: Dışadönük versiyonuna göre içedönük algısallar gene öğrenmek ve algılamak üzere fonksiyonlarını kullanmaktadırlar, fakat bu fonksiyonun yönü ve enerjisi içeriden gelmektedir. Bu sebeple genelde daha spesifik ve öznel ilgi alanları mevcuttur. Böylelikle aslında dışadönük versiyonuna göre bilim insanı olmaya, eğer ilgi alanındaysa kendini bir buluşa adamaya daha yatkındırlar. Nitekim dışadönük versiyonuna göre daha odaklı ve sabırlıdır, insana ihtiyacı daha azdır. Özellikle sezgisel versiyonları (INFP, INTP)

kendilerini bir fikre, buluşa ve yeniliklere adayabilmektedirler. Öyle ki sezgileri ile algılayan hisleri ile yargılayan versiyonu (INFP) filozof başlıklı tip iken, sezgileri ile algılayan düşünceleri ile yargılayan versiyonu (INTP) mimar başlıklı tiptir. Duyuları ile algılayan versiyonları da mühendislik ve mekanik işlerde oldukça başarılı olmaktadır. Dışarıdan ve insanların ihtiyaçlarından bir haber olma ihtimalleri vardır. Bu halleri ile toplumsal olaylara karşı da çok ilgili olmamaları muhtemeldir. Bu grupta bulunan MBTİ tipleri INFP, ISFP, ISTP, INTP'dir.

IJ: Bu tipler dünyayı içedönük bir biçimde yargılamaktadırlar. Bu sebeple kendi rutin ve düzenlerine dışadönük versiyonlarına nazaran daha düşkünlerdir. Kendi içsel yargılama mekanizmaları çok yüksek olduğundan, kendi alışık oldukları düzene ve sisteme ihtiyaç duymaktadırlar. Başkalarını kontrol etmeye dışadönük versiyonlarından daha az istekli olmalarına rağmen, kendi üzerlerindeki kontrol kaybına asla tahammül edemezler.

EJ: yargı fonksiyonunu başat kullanan ve bu fonksiyonu dışadönük bir tutumla işleyen kişilik grubunu simgeleyen EJ'ler toplumda genelde yönetici tiplerdir, bu sebeple siyasete yatkınlıkları da doğuştan gelmektedir. Hangi sosyal grupta olurlarsa olsunlar yönetici pozisyonunda olmak isterler. İnsanlar adına karar almak ve onları kontrol etmek onların doğasında vardır. Dışarıya yönelik yargılayıcı olmaları onları kararlı ve karizmatik görmektedir. Özellikle ST olan versiyonları yani ESTJ'ler sahanın doğal organizatörleri ve yöneticileridir. Bir kurumun yöneticisi yada denetçisi olmak için yaratılmışlardır. Kurallara bağlı olmakla kalmayıp diğer insanların kurallarına bağlılığını da denetlemek isterler. Öğrencilik dönemlerinde "Hocam ödev vardı" diyen ve ödevlerini her şeyden önce bitiren öğretmenlerin gözde öğrencileridir. Özellikle düşünen yargı fonksiyonunu başat kullananlar yani ENTJ ve ESTJ'ler insanların duygularını anlamakta zorlanabilirler ve aşırı dogmatik ve katı olma eğilimleri vardır. Geleneksel ve statükocu olan EJ'ler iyi işleyen sistemin en iyi muhafızlarıdır. Sezgisel versiyonları ise disiplinli ve insanlar için ilham ve fikir üreten kişilerdir. Örneğin ENTJ'den iyi bir akademisyen çıkmaktadır. ENFJ ise yaratıcılık gerektiren sanatsal işlerde çok disiplinli ve başarılı olabilmektedir. EJ'lerin en önemli ortak özellikleri disiplinli ve dışarıya yönelik karar alımlarında, toplumsal meselelerde ve sosyal gruplarda daha dominant olmalarıdır. Bunun en önemli sebeplerinden biri özgüvenleri ve girişkenlikleri oldukça yüksektir, insanlar adına dertlenir ve sorunlara çözüm getirmeye çalışmaktadır, diğer taraftan

kararlarını başkalarına kabul ettirebilme özellikleri vardır, lakin bunu her zaman ikna yöntemlerini kullanarak yapmazlar. İç güdüsel karizmaları bu noktada devreye girmektedir.

2.3.6 Bireylerin başat fonksiyonlarına göre kişilik gruplandırmaları

Jung'un kişilik teorimine göre aslında kişiler, kişiliklerinin işlevleri olan 4 fonksiyon ve kişiliklerin tutumları olan dışa ve içedönüklüğün bu söz konusu 4 işleve dağıtılması ile 8 tipten oluşmaktadırlar. Bu kategorizasyon MBTİ ve onun kişilik tipleri ile genişletilmiş kişilerin dışadönüklük ve içedönüklükleri, algısal ve yargısalıkları, sezgisel ve duyusalıkları, son olarak hisseden ve düşünen olmaları üzerinden algı ve yargı fonksiyonundan en başat hangisini kullandığı ve bunu dışadönük mü içedönük mü kullandığı sorusuna cevap ile 8 gruba ayrılmışlardır. Örneğin ENFJ bir bireyin fonksiyonları şu şekilde okunmaktadır; Dışadönüktür, yargısaldır ve yargı fonksiyonunu hisseden (feeling) olarak kullanmaktadır. Bu hali ile ENFJ bir birey aslında en başat dışa dönük hisseden (Fe) fonksiyonunu kullanmaktadır. Bu sebeple ENFJ bir birey aynı zamanda başat fonksiyon kategorisinde “Fe” olarak kısaltılabilmektedir. Aynı zamanda ESFJ de dışa dönük ve yargısal olması ve yargı fonksiyonunda hisseden (F) fonksiyonunu kullanması sebebiyle en başat dışadönük hisseden fonksiyonunu kullanmaktadır. Bu sebeple o da” Fe” grubuna dahil olmaktadır. Bir başka örnek ile pekiştirelim; ISTP kişilik tipolojisine mensup bir birey içedönüktür, algısaldır ve algı fonksiyonunda duyularını kullanmaktadır. Bu sebeple duyusalılık fonksiyonu içedönük bir biçimde (Si) onun en başat fonksiyonudur. Bu sebeple en başat fonksiyonuna göre kategorize edildiğinde “Si” olarak da tanımlanabilmektedir. Jung kişilik teoremine göre 8'e ayırdığı kişilik tiplerini MBTİ fonksiyonlar sıralaması ile birleştirip şu şekilde başlıklandırabiliriz;

Dışadönük düşünen tip (Te): Bu kişiler en baskın düşünme fonksiyonları kullanırlar ve bunu dışa dönük yönelim ile kullanmaktadırlar. Enerjisini dışarıdan almakta, öğrenmeye harcamaktadır, dünya hakkında nesnel bilgileri derleyip bu bilgileri analiz etmeyi seven, mantık ve analizden hoşlanan, düzeni seven tiplerdir (Ukray, 2016). Problem çözmede ve muhakemede doğal bir yeteneği olan Te'ler fikir insanlarıdır ve fikir tartışmalarını severler (Snowden, 2012). Özetle ilkeli, idealist, adalet duygusu yüksek, neden-sonuç ilişkisi kurabilen, fikri tartışmaları seven, ikna edebilen ve ikna edilebilen, başkalarının duyguları anlamakta zorlanan, duyguları zayıflık gören, düşündüklerini direkt söyleyen (bu sebeple bazen patavatsız ve kırıncı) tiplerdir.

İçedönük düşünen tip (Ti): içedönük düşünen tipler gene yargıları baskın olan ve yargılarını düşünme fonksiyonu ile kullanan, fakat bu sefer yargı fonksiyonlarını içedönük yönde kullanan kişilerdir. Bu sebeple Te tiplerinde olduğu gibi neden-sonuç ilişkisi kurmaya, düşünmeye, nesnel bilgilere ve verilere düşkünlük gene gözlemlense bile bu kişilerde bu işlevler içeriden, içsel enerjiden ve iç şemadan beslenmektedir. Bu sebeple Te'nin aksine insanlarla fikirsel tartışmalara girmek yerine kendi içinde fikirsel bir düşünme sistemi mevcuttur. Akli diyalektik ve argümantasyonla çalışmasına rağmen herkesle fikirlerini paylaşmaz, asosyal hatta sosyopat diyebileceğimiz, çok zeki ama çekapanık tiplerdir. Toplumun birçoğundan zekâ olarak kendilerini üstün görürler ve kendi içlerinde insanlara karşı bir onay motivasyonu olmadığı için diğerlerini aşağılamaya meyillidirler. Bu sebeple arkadaş çevreleri daha küçük gruplardan oluşmaktadır. Onları da kendi akıllarına denk veya paralel kişilerden seçmeye çalışırlar. Bağımsızlıklarına oldukça düşkünlerdir, her fikrin veya doğrunun kendi akıllarına ve iç şematik düzenlerine oturması gerekmektedir. Bu sebeple çok şüpheci ve kritize etmeye yatkın kişilerdir. Meselelere fikirsel bakmalarına rağmen fikirsel olarak ikna edilmeleri güçtür. Kendi fikirlerindeki değişimi yalnız içsel kendi fikir tartışmaları ile sağlayabilecek olmaları Te'lere nazaran onları daha sabit fikirli yapmaktadır. Derin düşüncelere dalma ve filozofça düşünme hali çokça görülmektedir. Özellikle algısı sezgi baskınlığında olan tiplerinde entelektüelite çok yaygındır. Jung'un kendini bu kategoride gördüğü bilinmektedir (Kavut, 2020). Ayrıca bir kitap kahramanı olmasına rağmen MBTI ile ilgili yaygın popüler anlayışta ünlü dedektif Sherlock Holmes de bu gruba aittir.

Dışadönük hisseden tip (Fe): Bu tip kişiler yargıları baskın, yargılarını ise hisseden ve dışadönük biçimde kullanan tiplerdir. Böylelikle aslında insanlarla iletişimde aktif karar alıcı ama kararlarını duygusal yönelimlerle alan kişilerdir. Bu halleri ile insanlarla iletişimi kuvvetli, disiplinli ama bu disiplini başkasına baskı ile uygulamayan, arkadaş canlısı, insanların duygularını iyi anlayan ve duygulara hitap etmesini bilen, insanlara ilham veren, motive eden ve iş verenlerin genelde tercih ettiği çalışanlardır. Özellikle hizmet sektöründe ve sosyal yardımlarda oldukça başarılı kişilerdir. Duyusalları hizmet sektörüne ve sahne sanatlarına, sezgiselleri ise aktivizme dünya ve insani problemlerle ilgili dernek, STK faaliyetlerine yatkındırlar. Dışa dönük olmaları sebebiyle insanlarla iletişim halinde olmak isterler ve insanların sorunlarını kendilerine dert edinirler. Bir gruba veya topluluğa duygusal aidiyet bu kişilik grubunda yüksek görülmektedir, bu sebeple siyasi olarak da kimliklere ve sosyal gruplarda koşturmaya yatkın kişilerdir. Parti

alışmaları, gönüllü faaliyetler, STK faaliyetleri onlar için cezbedicidir. Geleneksel toplum değerlerine uygun ve yatkındırlar (Snowden, 2012). İnsanlardan duygusal onay ihtiyaçları yüksektir bu sebeple toplumun çoğunluğunun kabul ettiği normlara yönelimleri ve ilgilileri daha yüksektir.

İçedönük Hisseden Tip (Fi): içe dönük hisseden tipler dışadönük versiyonları gibi yargıları baskın ve yargılarını hisleri ile yapan tiplerdir, lakin bu yargılama şeklinin enerji kaynağı ve yönü içseldir. Bu sebeple uyumlu ve anlayışlı tipler olmalarına rağmen toplumda iletişimde en çok zorlanılan tipler bunlardır, zira hem içsel hem de duygusal yargılama biçimi onları kendi kişisel değerleri ile hem de hassas biçimde bir yargı vermektedir. Böylelikle genelde kompleksli, alıngan ve alındığını da belli etmeyen bir tip olmaya yatkınlardır. İçsel olarak kendilerini çokça yormaktadırlar. Eğitimde de nispeten daha başarısız olma sebepleri toplum içinde anlamadıkları meselelerin üstüne kırılma korkusu ile asla gitmemeleridir. Bir kişi ellerinden tutup güvende ve konforda hissettirip sahip çıkar ise iç dünyalarında oldukça yaratıcı ve farklı tiplerdir. Özellikle sezgisel olanları sanatsal anlamda oldukça başarılıdır. Genelde toplumda az görülen gruplardandır, değerlendirilirlerse oldukça büyük bir cevher taşımaktadırlar. Az kişi ile iletişim kuran bu tipler genelde içlerine atmaya meyilli oldukları için tartışmadan ve gerginlikten çok hoşlanmazlar. Kendine özgü zevkleri vardır (Ukray, 2016).

Dışadönük sezgisel tip (Ne): Bu bireyler algı fonksiyonunu başat kullanan ve algısını da sezgileri ile sağlayan tiplerdir. Algıları ise dışarıya yöneliktir. Bu sebeple yeni şeyler öğrenmeye ve keşfetmeye çok yatkındırlar. Sezgileri ile ve dışarıya dönük algı baskınlığı onları, yeni soyut fikirler ve teorilerle ilgili düşünmeye ve ilgilenmeye itmektedir. Girişimciler, gazeteciler, yeni şeyler tasarlayanlar bu grubun yatkınlıklarına uygun mesleklerdir (Snowden, 2012). Geleneksellikten ve muhafazakarlıktan pek hoşlanmazlar, yeniliği ve değişimi savunurlar (Kavut, 2020). Sezgileri ile algıladıkları için bazen mekanik işleri yapmakta ve fikirlerini somutlaştırmakta zorlanmaktadırlar. Buna karşın farklı çözüm önerileri ve fikirler genelde onlardan çıkmaktadır. Asi tiplerdir.

İçedönük sezgisel tip (Ni): içedönük sezgisel tipler algı fonksiyonlarını sezgisel biçimde baskın kullanan fakat bu algılayış biçimini içeriye yönelik yapanlardır. Bu sebeple kendi içsel dünyasının sezgisel bir algılayışı getirmesi ile aşırı özgün, marjinal ve anlaşılması zor bir tip olmaya yatkındırlar. Toplumun çoğunluğunun kabul ettiği şeyler onlar için kabul edilmezdir, toplumsal olarak olmasa da Ne'ler gibi Ni'ler de asidir, fakat

kendi içlerindeki bir asilik söz konusudur, lakin bu marjinalliğin ve toplumun ortak kabullerine karşı asiliğin iknası Ni’ler için daha zordur, zira Ne’ler dışarıdan beslendikleri için dışarının onayına bir nebze de olsa ihtiyaç duymaktadırlar. Buna karşın Ni’ler için bu durum söz konusu değildir. Harici veriler olmadan sonuçları ve olası etkileri öngörmek; “ne olacağını” fark etmek; bir şeyleri görmenin yeni yollarını kavramsallaştırmak, dönüşümleri tasavvur etmek; derin bir anlam veya geniş kapsamlı semboller ile kendi imajını elde etmek konusunda doğuştan gelen bir yetenekleri vardır (Berens & Nardi, 2004). Hayal etme ve ilham verici fikirlere yatkın oldukları için sanata da oldukça yatkınlardır.

Dışadönük duyuşal tip (Se): Bu bireyler algı fonksiyonunu başat kullanan ve algısını da duyu organları ile sağlayan tiplerdir. Algıları ise dışarıya yöneliktir. Bu sebeple Ne’ler gibi onlar da öğrenmeye çok yatkınlardır, fakat bu öğrenme şekli çoğunlukla somut ve mekanik öğrenmeyi kapsamaktadır. Ne’lerin aksine soyut ve teorik şeylerden hoşlanmazlar. Gelecekte ziyade şu an önemlidir. Genelde arkadaş çevreleri çok geniş, masası kalabalık ve herkesi eğlendiren tiplerdir. İnsanları mobilize etme başarıları oldukça yüksektir. Araba kullanma gibi mekanik işlerde çok başarılılardır. Düşünen versiyonları mühendisliğe çok yatkındır. Gerçekçi ve nesnel tiplerdir. Anlık gelişmeleri iyi bir şekilde deneyimlemek, fiziksel dünyada harekete geçmek, değişiklikleri ve eylem fırsatlarını fark etmek, görünür tepkileri ve ilgili verileri taramak, “olanı” tanımak konusunda doğuştan gelen bir yetenekleri vardır. Bu sebeple pratik ve sorun çözücü kişilerdir (Snowden, 2012). Etraflarına önemli bir konfor sağlarlar. Ayrıca fırsatları keşfetmek konusundaki başarıları özellikle düşünen versiyonlarında ticarete oldukça büyük bir yatkınlık ve başarı vermektedir. Neyin mevcut olduğunu fark etmek, farklı öğeleri denemek ve nasıl göründüklerini görmek konusunda da oldukça ilgililerdir (Berens & Nardi, 2004).

İçedönük duyuşal tip (Si): algılarını duyuşal ve içedönük bir biçimde başat kullanan bu tipler geçmiş deneyimlerin iyi bir şekilde gözden geçirilmesi; daha önce olmuş olan şeylerin şu an ne olduğunu daha iyi çağrıştırmaları; ayrıntılı bilgi ve bilinenlerle bağlantılar aranması, depolanmış izlenimlerin hızlı hatırlanması; veri biriktirme; her şeyin her zaman olduğu gibi kabul edilmesi noktasında başarılı kişilerdir (Berens & Nardi, 2004). Belirli bir eşyayı en son ne zaman giydiğinizi veya benzer bir etkinlikte en son ne zaman bulunduğunuzu hatırlamak- hatta belki o zaman nasıl hissettiğinizi

hatırlamak onlar için çok kolaydır. Duyuları ile her şeyi iç şemalarına kaydetmektedirler. Bu halleri ile çok iyi gözlemcilerdir. Aynı zamanda spora ve fiziksel aktivitelere yatkındırlar. Somut ve örneklerle hatta şahsi deneyimleri ile çok daha iyi öğrenirler (Gürcan, 2013).

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma modeline, evren ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına ve kullanılan istatistik yöntemlere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, araştırmalarda; değişkenlerin var olan bir durumu, kendi koşulları içerisinde tanımlamaya bir başka deyişle betimlemeye çalışır. Bu modelde araştırma deseninin ve değişkenlerinin oluşturulması, veri toplama araçlarının seçilmesi veya geliştirilmesi elde edilen bulguların değerlendirilmesi başta belirlenen değişkenlerin niteliğine göre gerçekleştirilmektedir (Groves vd., 2002).

Araştırmada, Eskişehir’de yaşayan 18 yaş üstü bireylerin sahip oldukları kişilik tipleri, siyasal davranış ve tutumları, onun alt faktörleri olan siyasal ilgilenim, siyasal katılım ve oy verme davranışı durumları tekil tarama modeli olarak betimlenmiştir. Tekil tarama türü modellerde, gözlemlenen değişkenlerin türünün ve miktarının, araştırmaya katılan kişilerin özelliklerine göre, durumları betimlenmeye çalışılır. Bu araştırmada oy kullanma düzeyinde olan 18 yaş üstü bireylerin demografik özellikleri, MBTI profilleri, siyasal ilgileri, siyasi etkinliklere katılım durumları, oy verme davranışı modelleri, cinsiyet, eğitim düzeyi ve yaş aralıklarına göre durumları betimlenmiştir.

3.1.1. Araştırmanın evreni ve örnekleme

Bu araştırmanın evreni, Eskişehir il sınırları içinde yaşayan 18 yaş üstü oy kullanma hakkı olan bireylerden oluşmaktadır. Örneklem, belli kurallar ışığında, belirli bir evrenden seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliliği olduğu kabul edilen küçük kümeye işaret etmektedir. Araştırmalar evrenin hepsini kapsayacağı gibi, bu araştırmada da olduğu gibi, geçerli olan evrenin büyüklüğü sebebiyle, çoğunlukla örneklem kümeler üzerinde yapılır ve elde edilen veriler seçildiği evrenlere genellenmektedirler (Karasar, 2005.). Bu noktada önemli husus seçilen örneklemin ilgili evreni temsil etmesinde güvenilir olması

için hangi büyüklükte olması gerektiği sorusudur. Böylelikle seçilen örneklem ilgili evreni doğru temsil etmesi için ve güvenilir sonuçlar sunması için yeterli sayıda olması gerekmektedir (Young, 1968). Son YSK (Yüksek Seçim Kurulu) verilerine göre Eskişehir’de mevcut seçmen sayısı 696.060’tır (Yüksek Seçim Kurulu [YSK], 2024). Böylelikle örneklem hacmi %95 güven aralığı için, anakütle hacmi sayısı kullanılarak uygulanan formüle (Bkz. Ek 3) (Balcı, 2016) göre hesaplandığında elde edilen sonuç 383,94’tür. (Bkz. Ek 3) Yanlış ve eksik doldurulma ihtimaline karşı anket 395 kişiye uygulanmıştır. Yanlış ve eksik bir anket sonucu olmaması sebebiyle toplamda 395 kişinin cevapları veri olarak kullanılmıştır. Araştırma Eskişehir’deki seçmenlerin olduğu evrenden alınan kolayda örnekleme ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma anketi online bir şekilde yapılmıştır. Araştırmaya katılan kişilerin demografik özelliklerine göre dağılımları tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 3.8. *Araştırma Örnekleminin Kişisel Özellikleri*

	Değişken	N	%
Cinsiyet	Kadın	238	60,3
	Erkek	157	39,7
Yaş Aralığı	18-24	76	19,2
	25-34	87	22,0
	35-44	85	21,5
	45-54	124	31,4
	55 yaş üstü	23	5,8
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	17	4,3
	Ortaöğretim	88	22,3
	Önlisans	43	10,9
	Lisans	183	46,3
	YL/Doktora	64	16,2

3.2. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Araştırmada toplam 5 veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar; katılımcıların demografik bilgilerini derleyen “Kişisel Özellikler Anketi”; araştırmaya katılan bireylerin MBTİ kişilik tiplerini tanımlamak için “Yaşama Bakış Ölçeği”, siyasal davranış ve tutumları ve onun alt faktörlerini ölçmek için ise siyasal ilgilerini ölçen “Siyasi İlgilenim Ölçeği” oy verme modellerini belirleyen “Seçmen Davranışı Ölçeği” ile siyasal etkinliklere katılımlarını belirleyen “Siyasal Katılım Ölçeği”dir.

Kullanılan veri toplama araçlarının özellikleri aşağıda açıklanmıştır.

3.2.1 Kişisel özellikler anketi

Araştırmanın anket formunun 1. Bölümünde araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri sorulmuştur. Cinsiyet, yaş aralığı ve eğitim düzeyi olmak üzere 3 temel değişken üzerinden veri toplanmıştır.

3.2.2 Yaşama bakış ölçeği

Araştırmada MBTI kişilik tiplerini belirlemek için Gürcan (2013) tarafından geliştirilen “Yaşama Bakış Ölçeği” uygulanmıştır. Ölçeğin ilk versiyonu 2006 yılında 80 madde olarak geliştirilmiş, geçerlik ve güvenirlik analizleri sonucunda; dönüklük, algı, yargı ve başat boyut olmak üzere 4 alt grup için toplam 33 madde olarak son halini almıştır. Bu ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizi bu araştırmada yeniden yapılmış, analiz sonucu uygun olan maddeler ile bulgu analizleri gerçekleştirilmiştir.

Gürcan (2013) tarafından geliştirilen 33 maddelik ölçeğin alt boyutları ile madde analizleri yapılmıştır. Her bir alt boyut için ayrı ayrı madde analizleri sonuçları aşağıda alt başlıklar halinde sunulmuştur. Bu analize göre toplamda 26 madde uygun bulunmuş, 7 madde çalışılan veri grubundan elde edilen sonuçlara göre madde uyumları olmadığı için ölçekten çıkartılmıştır.

Madde azaltımını denetleme adına yapılan bir başka analiz de ölçeğin yapısal bileşenler analizi olmuştur. Ölçeğin yapısını belirlemek için temel bileşenler analizi (Principal Component Analysis) uygulanmıştır. Maddelerin dağılımlarının rotasyonu için varimax tekniği kullanılmıştır. Ayrıca, maddelerin kararlı olup olmadığını belirlemede anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Temel bileşenler analizinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0.749 olarak bulunmuştur. KMO testi, kısmi korelasyonların küçük olup olmadığını, dağılımın faktör analizi için yeterli olup olmadığını test etmektedir. KMO değerinin 0.60'ın üzerinde olması gerekmektedir. Bu araştırmada elde edilen KMO değerinin 0.60'tan yukarıda olması bu analiz için yeterli olduğunu bize göstermektedir. Ölçeğin yapı geçerliği için yapılan ön analizlerden birisi de Bartlett testidir. Bartlett testi “korelasyon matrisi birim matrise eşittir” hipotezini test etmektedir. Hipotezin reddedilmesi, değişkenler arasında korelasyonunun 1'den farklı olduğu anlamına gelmekte ve faktör analizinin değişkenler için uygun olduğunu belirtmektedir (Hutcheson & Sofroniou, 1999). Yapılan analizde Bartlett testi sonucu, 1769,881 ($p < .0001$) bulunmuştur. (Bkz EK-2)

Ölçeğin faktör örüntüsünün 4 boyut üzerinden oluşup oluşmadığını test etmek üzere faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Literatürde faktör örüntüsünün oluşturulmasında 0.30 ile 0.40 arasında değişen faktör yüklerinin alt kesme noktası olarak alınabileceği belirtilmektedir (Coombs ve Schroeder, 1988; Dunteman, 1989; Gorsuch, 1983). Bu araştırmada alt kesme noktası olarak 0.30 değeri kabul edilmiştir. Buna göre faktör analizine tabi tutulan 26 maddeden özdeğeri (eigenvalue) 1'in üzerinde olan 7 faktör elde edilmiştir. Özdeğeri 1'in üzerinde olan faktörlerin varyansın toplam açıklama yüzdesi %51,02 olarak bulunmuştur. Ancak 7 faktörün istenilen alt boyutlar için fazla olması, ayrıca faktörlerin özdeğerlerinin faktör sayısı arttıkça birbirine yakın değerler taşımasından dolayı bir kesme noktası belirlenerek, yapının da 4 boyutlu olması dolayısıyla daha az sayıda faktöre düşürülmüştür. Dolayısıyla kesme noktası olarak faktör yükleri arasındaki farkın ilk azaldığı yerden kesilmesi ölçütü (Kline, 1994) dikkate alınarak ölçek 4 faktöre düşürülmüştür. Faktörlerin açıklama değerleri "Tablo 9"da gösterilmiştir.

Tablo 3.9. Yaşama Bakış Ölçeği Faktör Analizi Toplam Varyans Açıklama Yüzdeleri Sonuçları

Faktör	Başlangıç Değerleri			Toplam Açıklama Değerleri			Rotasyon Açıklama Değerleri		
	Toplam	Varyans Yüzdesi	Toplamalı Varyans Yüzdesi	Toplam	Varyans Yüzdesi	Toplamalı Varyans Yüzdesi	Toplam	Varyans Yüzdesi	Toplamalı Varyans Yüzdesi
1	3,812	14,663	14,663	3,812	14,663	14,663	2,877	14,663	14,663
2	2,532	9,740	24,403	2,532	9,740	24,403	2,550	9,740	24,403
3	1,929	7,418	31,821	1,929	7,418	31,821	2,222	7,418	31,821
4	1,554	5,977	37,798	1,554	5,977	37,798	2,178	5,977	37,798
5	1,166	4,485	42,284						
6	1,153	4,436	46,720						
7	1,118	4,300	51,020						
8	,951	3,659	54,679						

Varimax rotasyonu sonucunda analizi yapılan 4 faktörün açıkladıkları varyans yüzdeleri birinci faktör için %14,663, ikinci faktör için %9,740, üçüncü faktör için

%7,418 ve dördüncü faktör için %5,977 olarak bulunmuştur. Faktör yük değerlerinin tamamı 0,34 ile 0,73 arasında değişmektedir. Ölçeğe uygulanan varimax rotasyonu sonucunda faktöre giren maddeler; faktör adları, madde-kalan ve madde-toplam korelasyon katsayıları; faktör analizi ve varimax rotasyonu sonuçları Tablo 10'da özetlenmiştir.

Tablo 3.10. Yaşama Bakış Ölçeği Maddelerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Madde-Toplam Korelasyonu, Faktör Yükleri ve Faktörlerin İç Tutarlık Katsayıları

Madde ve Faktörler	Ortalama	SS	Madde-Toplam Korelasyonu	Faktör Yüğü Değeri	Varimax Faktör Yüğü
FAKTÖR I: DÖNÜKLÜK (içe/dışa) BOYUTU					
İçtutarlık $\alpha=0,702$					
M9	,46	,499	,527	,511	,707
M13	,51	,500	,408	,500	,582
M19	,70	,460	,509	,621	,711
M25	,65	,479	,410	,526	,564
M27*	,69	,463	,259	,316	,436
M30	,48	,500	,484	,453	,692
FAKTÖR II: ALGI (Duyu/Sezgi) BOYUTU					
İçtutarlık $\alpha=0,684$					
M3	,4734	,49993	,342	,317	,559
M6*	,6000	,49052	,336	,382	,581
M11*	,4962	,50062	,287	,400	,504
M14	,8076	,39469	,400	,323	,592
M15*	,5620	,49677	,242	,470	,431
M18*	,5139	,50044	,297	,358	,446
M26	,7063	,45602	,326	,492	,584
FAKTÖR III: YARGI (Düşünme/Hissetme) BOYUTU					
İçtutarlık $\alpha=0,632$					
M4*	,71	,452	,466	-,449	,732
M10	,79	,410	,477	-,380	,729
M16*	,57	,495	,434	-,369	,625
M22*	,71	,452	,250	,351	,365
M28*	,68	,469	,313	-,411	,578
M33*	,67	,470	,262	,451	,338
FAKTÖR IV: BAŞAT (Yargısalılık/Algısalılık) BOYUTU					
İçtutarlık $\alpha=0,734$					
M2	,5722	,49539	,444	,464	,610
M8*	,4835	,50036	,463	,506	,585
M12*	,7797	,41494	,337	,427	,485
M23	,6405	,48046	,468	,513	,660
M24*	,6987	,45939	,489	,504	,677
M29*	,4684	,49963	,433	,528	,556
M31	,7342	,44233	,488	,484	,651

* Bu madde tersten puanlanmıştır.

26 maddelik Yaşama Bakış ölçeği maddeleri için yapılan analizlerin sonuçlarının istenen ölçütlere uyduğu söylenebilir. Ölçekte kalan maddelerin ortalamaları 0,46-0,79;

standart sapmaları ise 0,41-0,50 arasında değişmektedir. Madde toplam korelasyon katsayıları 0,24-0,53 arasında bulunmuştur. Bu korelasyon katsayıları genel kabul gören 0,20'nin üzerindedir.

3.2.3 Siyasal ilgilenim ölçeği

Bu araştırmada, Siyasal İlgilenim Ölçeği, Karataş (2022) tarafından kullanılan güvenilirliği ve geçerliliği yapılmış ölçek olarak yararlanılmıştır. Koç (2020) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 5'li likert tipinde hazırlanmıştır. Puanlamada “Kesinlikle katılıyorum” 5 puan, “Kesinlikle katılmıyorum” 1 puan olmak üzere 1-5 puan skalasında veriler işlenmiştir. 8 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach Alpha değerleri ve madde analiz sonuçları tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 3.11. Siyasal İlgilenim Ölçeği Maddelerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Madde-Toplam Korelasyonu, İç Tutarlık Katsayısı

Maddeler	Ortalama	SS	Madde- Toplam Korelasyonu
İçtutarlık $\alpha=0,913$			
36-Siyaset benim için çok önemli bir konudur	3,539	1,3798	,790
37-Siyaset benim hayatımda önemli bir yer tutar	3,410	1,4423	,842
38-Siyasi konularla ilgiliyimdir	3,676	1,3561	,856
39-Siyasi Konularda bilgi düzeyim oldukça yüksektir	3,559	1,2618	,757
40-Etrafımdakilerle sık sık siyasi konularda sohbet ederim	3,334	1,4141	,767
41-Çevremdekiler benim siyasi konulardaki fikrime önem verirler	3,544	1,2824	,723
42-Aktif olarak siyasi hareketlere katılım	2,962	1,6235	,671
43-Seçimlerde vatandaşlık görevimi yerine getirmeyi ve mutlaka oy kullanmayı düşünüyorum	4,549	1,0565	,328

Siyasal İlgilenim ölçeği toplam 8 maddeden oluşmaktadır. 5’li likert şeklinde cevaplandırılan ölçekten en az 8 puan en çok 40 puan alınmaktadır. Ölçek maddelerinin aritmetik ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamayı “Seçimlerde vatandaşlık görevimi yerine getirmeyi ve mutlaka oy kullanmayı düşünüyorum” maddesi 4,55 puan ile alırken, en düşük ortalama “Aktif olarak siyasi hareketlere katılım” maddesi 2,96 puan almıştır. Genelde katılımcıların diğer maddelerde siyasi ilgilenimleri 3,4-3,7 ortalama arasında olduğu, böylelikle siyasal ilgilenim düzeyi yüksek bir grup olduğu anlaşılmaktadır.

Siyasal İlgilenim Ölçeğine ilişkin araştırmadan elde edilen puan dağılım analiz sonuçları aşağıda tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 3.12. *Siyasal İlgilenim Ölçeği Puan Dağılım Analizi Sonuçları*

N	395
Ortalama	28,93
Ortalama Standart Hatası	8,59
Medyan	29,00
Mod	40,00
Standart Sapma	8,59
Varyans	73,72
Çarpıklık katsayısı (Skewness)	-,382
Çarpıklık katsayısı standart hatası	,123
Basıklık Katsayısı (Kurtosis)	,245
Basıklık Standart Hatası	,19
Genişlik (range)	32
Minimum puan	8
Maximum puan	40

Tablo 12.’e göre; Siyasi İlgilenim ölçeğinin normal dağılım analizleri de yapılmıştır. Buna göre alınabilecek en düşük puan 8, en yüksek puan ise 40’tır. Ölçeğin alınabilecek puan aralıklarına göre yapılan analiz sonucundaki puan dağılımlarına göre ölçek puanlarının siyasal ilgilenim düzeyleri en düşüğünden en yükseğine kadar dağılım göstermesi için dizi genişliğinin 32 olması beklenmektedir. Ölçeğin uygulanması sonucu en düşük puan 4, en yüksek puan 40, genişlik (range) ise 32 olarak bulunmuştur. Ölçeğin, beklenen genişliğin oldukça önemli bir kısmını kapsadığına karar verilmiştir. Ölçek puanlarının ortalamasının 28,93, ortanca değerin 29, standart sapmasının ise 8,59 olduğu belirlenmiştir. Dağılım için hesaplanan çarpıklık katsayısı-.382 ve basıklık katsayısı-,839

olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre; ölçek puanlarının dağılımının, normal dağılıma çok yakın olduğu belirlenmiştir.

3.2.4 Seçmen davranışı ölçeği

Araştırmanın bir diğer ölçme aracı “Seçmen Davranışı Ölçeği”dir. Karataş (2022) tarafından kullanılmış olup, geçerliliği ve güvenirliği Öztürk (2017) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek 5’li likert tipinde hazırlanmıştır. Puanlamada “Kesinlikle katılıyorum” 5 puan, “Kesinlikle katılmıyorum” 1 puan olmak üzere 1-5 puan skalasında veriler işlenmiştir.

Ölçek yapısı oy verme davranışları olarak 3 boyutlu bir ölçektir. Psikolojik oy verme (8 madde), sosyolojik oy verme (10 madde) ve rasyonel oy verme (10 madde) olmak üzere 3 faktörlü bir ölçektir. Toplamda 28 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach Alpha değerleri ve madde analiz sonuçları Tablo 13.’de verilmiştir.

Tablo 3.13. Siyasal Davranış ve Tutum Ölçeği Maddelerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Madde-Toplam Korelasyonu, İç Tutarlık Katsayısı

Madde ve Faktörler	Ortalama	SS	Madde- Toplam Korelasyonu
FAKTÖR 1: PSİKOLOJİK OY VERME MODELİ			
İçtutarlık $\alpha=0,801$			
44-Oy verdiğim partiyle kendimi bir bütün gibi hissedirim	3,532	1,4948	,661
45-Oy verme kararım benim için bir aile geleneğidir	2,825	1,7047	,421
46-Oy verme kararımın asıl belirleyicisi oy verdiğim partinin kimliği olacaktır	3,944	1,3298	,632
47-Oy verme kararımın asıl belirleyicisi ideolojik eğilimim olacaktır	3,818	1,3564	,583
48-Oy verdiğim partiyle duygusal bir bağımın olması gerekir	3,316	1,5326	,617
49-Oy verme kararımın medyadan etkileneceğini düşünmüyorum	3,580	1,5546	,393
50-Oy verme kararım partilerin seçim çalışmalarından etkilenmez	3,592	1,5441	,403
51-Benimle aynı politik görüşe sahip insanlarla iletişim kurmayı tercih ederim	3,094	1,3793	,431
FAKTÖR II: SOSYOLOJİK OY VERME MODELİ			
İçtutarlık $\alpha=0,732$			
52-Etnik kökenim oy verme davranışımın temel belirleyicisidir	2,734	1,6395	,439
53-Ait olduğum sosyal sınıf oy verme tercihimin temel belirleyicisidir	2,514	1,5186	,504

Tablo 3.13. (Devam) Siyasal Davranış ve Tutum Ölçeği Maddelerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Madde-Toplam Korelasyonu, İç Tutarlık Katsayısı

Madde ve Faktörler	Ortalama	SS	Madde- Toplam Korelasyonu
FAKTÖR 1: PSİKOLOJİK OY VERME MODELİ			
İçtutarlık $\alpha=0,801$			
54-Dini inancım oy verme davranışının temel belirleyicisidir	3,246	1,6131	,437
55-Oy verirken ait olduğum sosyal grupların çıkarlarını gözetirim	3,068	1,5455	,535
56-Oy verme kararında bireysel çıkarlarımdan daha çok ait olduğum grupların çıkarları daha önemlidir	3,251	1,5365	,469
57-Ait olduğum kültüre uygun partilere oy vermeyi düşünüyorum	3,815	1,3902	,578
58-Ait olduğum toplumun değerlerine uygun partiye oy vermeyi düşünüyorum	3,932	1,3529	,489
59-Herhangi bir partinin sadık seçmeni değilim	2,982	1,7061	-,074
60-Oy verme kararında medya önemli bir şekillendirici olacaktır	2,187	1,4071	,326
61-Kitle iletişim araçları seçim dönemlerinde benim için önemli bir bilgi kaynağı olacaktır	3,041	1,4956	,338
FAKTÖR III: RASYONEL OY VERME			
İçtutarlık $\alpha=0,737$			
62-Medyada güçlü gösterilen (iktidar olma şansı olan) partiden yana oy kullanmayı düşünüyorum	1,911	1,3667	,332
63-Oy verme kararında seçim sonrası edineceğim bireysel menfaatler etkilidir	1,990	1,3667	,414
64-Oy verme kararım bireysel amaçlarıma ulaşmanın bir yoludur	2,101	1,4302	,481
65-Oy verirken tüm partileri değerlendiririm	3,187	1,5901	,335
66-Bana en çok fayda sağlayacak partiye oy vermeyi düşünüyorum	3,038	1,5775	,537
67-Oy verirken partilerin geçmiş performanslarını değerlendiririm	3,787	1,3945	,402
68-Daha önce iktidar olmamış partilere şans vermekten yanayım	2,423	1,4110	,422
69-Beklentimi karşılamayan partiyi bir sonraki seçimde cezalandırırım	3,010	1,6026	,483
70-Beklentimi karşılayan partiyi bir sonraki seçimde de oy vererek ödüllendiririm	3,742	1,5044	,417
71-Oy verirken bireysel çıkarlarımdan çok toplumsal çıkarları gözetirim	4,392	1,0594	,100

3.2.5 Siyasal katılım ölçeği

Bu çalışmada kullanılan son ölçme aracı Topbaş (2010) tarafından geliştirilen Siyasal Katılım ölçeğinden yararlanarak 8 madde olarak oluşturulmuştur. Maddeler birer soru ve/ya yargı cümlesi olarak hazırlanmış, cevaplayan katılımcıdan “Evet” veya

“Hayır” olarak yanıt istenmiştir. Evet seçeneği 1 puan olarak, “Hayır” seçeneği ise 0 puan olarak işlenmiştir. Bu duruma göre bu anketten elde edilen sonuçlar Tablo 14.’te gösterilmiştir.

Tablo 3.14. *Siyasal Katılım Ölçek Maddelerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Madde-Toplam Korelasyonu, İç Tutarlık Katsayısı*

Maddeler	Ortalama	SS	Madde-Toplam Korelasyon
İçtutarlık $\alpha=0,884$			
80-Herhangi bir siyasi partiye üye misiniz?	,37	,485	,703
81-Herhangi bir siyasi partide görev aldınız mı?	,44	,497	,807
82-Herhangi bir siyasi parti ya da adayın seçim çalışmasında görev aldınız mı?	,48	,500	,758
83-Siyasetle ilgili herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?	,27	,445	,513
84-Desteklediğim siyasi parti veya adaya oy verilmesi için çevremdekileri ikna etmeye çalıştım	,69	,462	,601
85-Siyasal konuları diğer vatandaşlarla tartıştım	,78	,413	,427
86-Herhangi bir partinin veya adayın rozetini taşıdım ya da bayrağını, amblemini bana ait olan herhangi bir yere astım	,47	,499	,776
87-Daha önce siyasal bir mitinge katıldım	,65	,477	,612

Siyasal Katılım Ölçeği toplam 8 maddeden oluşmuştur. Soru veya yargı cümlecisi olarak verilen maddelere ikili sistemde cevap istenmiştir. Anket maddelerinin aritmetik ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamayı “Siyasal konuları diğer vatandaşlarla tartıştım” maddesi ,78 oranında puan alırken, en düşük ortalama “Siyasetle ilgili herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?”,27 puan almıştır. Genelde katılımcıların diğer maddelere ilişkin katılımları ,37 ila ,69 arasında orta düzeyde katılım olduğu anlaşılmaktadır.

Siyasal Katılım Ölçeğine ilişkin araştırmadan elde edilen puan dağılım analiz sonuçları aşağıda Tablo 3.15 ‘te gösterilmiştir.

Tablo 3.15. *Siyasal Katılım Anketi Puan Dağılım Analizi Sonuçları*

N	395
Ortalama	4,1595
Ortalama Standart Hatası	,14143

Tablo 3.15. (Devam) Siyasal Katılım Anketi Puan Dağılım Analizi Sonuçları

Medyan	4
Mod	8
Standart Sapma	2,81085
Varyans	7,901
Çarpıklık katsayısı (Skewness)	,025
Çarpıklık katsayısı standart hatası	,123
Basıklık Katsayısı (Kurtosis)	-1,455
Basıklık Standart Hatası	,245
Genişlik (range)	8
Minimum puan	0
Maximum puan	8

Tablo 15.'e göre Siyasal Katılım ölçeğinin normal dağılım analizleri de yapılmıştır. Buna göre alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan ise 8'dir. Ölçeğin alınabilecek puan aralıklarına göre yapılan analiz sonucundaki puan dağılımlarına göre ölçek puanlarının siyasal katılım düzeyleri en düşüğünden en yükseğine kadar dağılım göstermesi için dizi genişliğinin 8 olması beklenmektedir. Ölçeğin uygulanması sonucu en düşük puan 0, en yüksek puan 8, genişlik (range) ise 8 olarak bulunmuştur. Ölçeğin, beklenen genişliğin tamamını kapsadığı görülmektedir. Ölçek puanlarının ortalamasının 4,16, ortanca değerin 4, standart sapmasının ise 2,81 olduğu belirlenmiştir. Dağılım için hesaplanan çarpıklık katsayısı 0,123 ve basıklık katsayısı—1,455 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre; ölçek puanlarının dağılımının, normal dağılıma çok yakın olduğu belirlenmiştir.

3.3 Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan 5 ayrı survey (1-Kişisel Anket Formu; 2-Yaşama Bakış Ölçeği; 3-Siyasal İlgilenim Ölçeği, 4-Seçmen Davranışı Ölçeği ile 5-Siyasal Katılım

Ölçeği) “Google Forms” aracılığıyla hazırlanmıştır. Anketin katılımcılara uygulanmasında hibrit yöntem kullanılmıştır. Öncelikle ankete katılacak veri toplama grubu ilgili ankete yönlendirecek link ve karekodlar oluşturulmuştur. 18 yaş üstü oy kullanan Eskişehir’de yaşayan kişiler kolayda örnekleme yöntemi ile yönlendirilmişlerdir.

Yapılan alan araştırması Eskişehir örneği üzerinden planlandığı için Eskişehir il sınırları içinde yaşayan 18 yaş üstü oy kullanma yetkisinde olan kişilere uygulanmıştır. Eskişehir’de yaşayan 18 yaş üstü seçmen sayısı en son veriler ışığında 696.060’dır. Ankete katılmaya gönüllü olanlardan anket linki paylaşarak veriler toplanmıştır. Araştırma 05 Aralık 2024-12 Aralık 2024 tarihleri arasında online anket dolduran 395 kişi ile sonlandırılmıştır.

3.4 Verilerin Analizi

Verilerin analizinde IBM SPSS 22 istatistik uygulaması kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizi için aşağıdaki tekniklerden yararlanılmıştır.

3.4.1 Madde analizleri

Araştırmada kullanılan ölçeklerin normal dağılım taşıyıp taşımadıkları, aynı zamanda maddelerin puan aralıklarına ilişkin frekans, normal dağılım ve madde ortalamaları analizleri yapılmıştır.

3.4.2 Faktör yapı analizleri ve güvenirlik analizleri

Araştırmada parametrik değer taşıması öngörülen ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Geçerlilik için Faktör analizi, güvenirlik için Cronbach Alpha, madde toplam korelasyon analizleri yapılmıştır.

3.4.3 Ortalamalar farkı için varyans ve t testi analizleri

Araştırmanın cevap aradığı alt amaçları için, ölçeklerden elde edilen puanların bağımsız değişkenler açısından istatistiksel anlamlı fark olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans, iki seçenekli değişkenlerde de t testi analizleri kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizlerinin ikili ortalama farkı karşılaştırmaları için de Tukey-HSD testinden yararlanılmıştır.

4 BULGULAR

Araştırmanın amacı Eskişehir’de yaşayan oy kullanan bireylerin siyasal tutum ve davranışları ve onun alt faktörleri açısından temel kişisel durumları ve kişilikleri arasında

anlamlı fark olup olmadığını verisel olarak ortaya koymak olarak belirlenmişti. Bu amaç doğrultusunda elde edilen temel bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

4.1. Demografik Özelliklere göre Siyasal Tutum ve Davranışları İlişkin Bulgular

Araştırmada siyasal tutum ve davranışlar olarak; siyasal ilgilenim düzeyleri, psikolojik oy verme davranışları, sosyolojik oy verme davranışları, rasyonel oy verme davranışları, siyasal katılım düzeyleri; ile kişisel özellikler olarak, cinsiyet, yaş aralığı ve öğrenim düzeyine ilişkin bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

4.1.1. Cinsiyete göre siyasal tutum ve davranışları ölçeklerine ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyete göre dağılımları Erkek katılımcı sayısı 157 (%39,7) iken kadın katılımcı sayısı 238 (%60,3)'tür. Bu dağılıma göre siyasal tutum ve davranışlara ilişkin ölçeklerden alınan puanlar arasındaki farkın analizleri aşağıda verilmiştir.

4.1.1.1 Cinsiyete göre siyasal ilgilenim düzeylerine ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan grubun siyasal ilgilenim ölçeği puanlarının cinsiyete göre değişip değişmediğini, kadın ve erkeklerin puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek üzere t testi yapılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyetlerine göre siyasal ilgilenim düzeylerine ilişkin elde edilen bulgular tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 4.16. *Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları*

Grup	N	Ortalama	SS	SS Hata	t	p
Erkek	157	29,204	8,313	,663	1,183	,237
Kadın	238	28,160	8,754	,567		

Tablo 16'a göre; cinsiyet açısından siyasal ilgilenim ölçeğinde erkek katılımcıların ortalaması (29,204) olup kadınların ortalamasından (28,160) yaklaşık 1 puan daha fazla olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında Eskişehir'de yaşayan erkek seçmenlerin siyasal

ilgilerinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Ancak bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını görmek için t testi sonucuna bakıldığında elde edilen t değeri (1,183) anlamlı bulunmamıştır. Anlamlılık testi p değeri (0,237) 0,05'ten büyük olduğu için bu farkın anlamlı olmadığı söylenebilmektedir.

4.1.1.2 Cinsiyete göre seçmen davranışı ölçeği puanları analiz bulguları

Araştırmaya katılan grubun oy verme modeli ölçeği puanlarının cinsiyete göre değişip değişmediğini, kadın ve erkeklerin puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek üzere t testi yapılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyetlerine göre siyasal ilgilenim düzeylerine ilişkin elde edilen bulgular tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 4.17. Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları

Ölçek	Grup	N	Ortalama	SS	Ss Hata	t	p
Psikolojik oy verme	Erkek	157	26,8471	7,89853	,63037	-1,793	,074
	Kadın	238	28,2647	7,54853	,48930		
Sosyolojik oy verme	Erkek	157	30,1847	8,22895	,65674	-1,145	,253
	Kadın	238	31,1555	8,25880	,53534		
Rasyonel Oy verme	Erkek	157	30,0382	8,03110	,64095	,939	,348
	Kadın	238	29,2815	7,70833	,49966		

Cinsiyet ile Oy verme modelleri arasındaki ilişkiyi anlamak adına uygulanan t testi sonuçlarına göre psikolojik oy verme modelinde cinsiyet grupları olan kadınlar ve erkekler arasındaki farkın t puanına göre kadınlar lehine 1,793 olduğu görülmektedir. Böylelikle kadın katılımcıların psikolojik oy verme ortalamalarının (28,2647) erkek katılımcıların ortalamasından (26,8471) daha yüksek olduğunu, bir başka ifade ile bu araştırmaya katılan bireyler içerisinde kadınların erkeklerden daha psikolojik oy verme eğiliminde olduklarını söylemek mümkündür. Diğer taraftan anlamlılık değeri olan p değeri (,074) psikolojik oy verme ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, zira anlamlı fark olduğunu söyleyebilmek için anlamlılık değeri ,05'ten düşük olmak durumundadır.

Sosyolojik Oy verme modeli puanlarını incelediğimizde ise ilgili tablo 16'da gözüktüğü üzere gene kadınlar lehine bir ortalama farkı karşımıza çıkmaktadır. Kadın katılımcıların ortalamasının (31,1555) erkek katılımcıların ortalamasından (30,1847) 1

puan öndedir. Sosyolojik oy verme modeli ortalamalarında psikolojik oy verme modeli ortalamalarında görülden daha az bir fark olup, istatistiksel açıdan sosyolojik oy verme modelinde de anlamlı bir fark söz konusu değildir. Nitekim sosyolojik oy verme modelinde de anlamlılık puanı olan p değeri ,253 olup, ,05'ten büyük bir değer olmaktadır. ($p>.05$).

Rasyonel oy verme modeli puanlarına baktığımızda ise bu sefer erkek katılımcıların ortalamalarının (30,0382) kadın katılımcıların ortalamasından (29,2815) daha yüksek olduğu görülmektedir, lakin bu farkın istatistiksel açıdan bir anlam ifade edip etmediğini analiz etmek için bakılan t değerinde elde edilen değer (,939) anlamlı bulunmamıştır. Anlamlılık testi p değeri (,348) ,05'ten büyük olduğu için bu farkın anlamlı olmadığı söylenebilmektedir. Böylelikle özetle cinsiyette ve oy verme modelleri arasındaki farklara bütünsel bakılacak olursa; Bireylerin oy verme modelleri cinsiyetleri açısından bir farklılık göstermemektedir.

4.1.1.3 Cinsiyete göre siyasal katılım düzeyine ilişkin bulgular

Cinsiyete göre siyasal katılım ölçeği puan ortalaması kadınlarda (4.22) bulunurken, erkeklerde (4.07) olarak bulunmuştur. Kadınlarda kısmen daha yüksek olan ortalamanın istatistiksel açıdan bu farkın anlamlı olup olmadığını bulmak için yapılan t testi analiz sonucu tablo 18'de aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.18. Siyasal Katılım Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları

Grup	N	Ortalama	SS	SS Hata	t	p
Erkek	157	4,0701	2,68212	157	-,513	,608
Kadın	238	4,2185	2,89670	238		

Tablo 18'e göre t testi değeri sonucu-0,513, anlamlılık değeri olan p sonucu 0,608 bulunmuştur. Böylelikle cinsiyete göre siyasal katılım puanları açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.1.2. Yaş gruplarına göre siyasal tutum ve davranışlarına ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin yaşları gruplandırılarak analiz edilmiştir. 18-24 yaş grubunda 76 kişi (%19,2), 25-34 yaş grubunda 87 (%22) kişi, 35-44 yaş grubunda 85

(%21,5) kişi, 45-54 yaş grubunda 124 (%31,4) kişi, 55 yaş ve üzeri grubunda ise 23 (%5,8) kişi yer almıştır. Bu yaş gruplarına göre ölçeklerden elde edilen puanların dağılımları ve analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

4.1.2.1 Yaş gruplarına göre siyasal ilgilenim düzeyine ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin yaş gruplarına göre siyasal ilgilenim puanlarının değişip değişmediği bulmak üzere tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Analiz için öncelikle grupların homojenite testi yapılmıştır. Yapılan homojenite testi Levene değeri (1,571) sonucu anlamlılık düzeyi (,181) olarak bulunmuştur. Bu sonuç 0,05'ten büyük olduğu için gruplar arası homojenlik doğrulanmıştır. Bu doğrulama sonucuna göre gruplar arası varyans analizi yapılmıştır. Yapılan varyans analiz sonuçları Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 4.19. Yaş Gruplarına göre Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA				
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F
18-24 yaş	76	25,816	7,894	Gruplar içi	1835,270	4	458,818	6,576 ***
25-34 yaş	87	27,425	8,924	Gruplar Arası	27209,276	390	69,767	
35-44 yaş	85	27,847	8,724	Toplam	29044,547	394		
45-54 yaş	124	31,548	7,745					
55 yaş ve üstü	23	28,696	9,330					

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $P < .001$

Araştırmaya katılan bireylerin yaş gruplarına göre siyasal ilgilenim puanlarının ortalamaları incelendiğinde siyasal ilgilenim puanı en yüksek olan grup 45-54 yaş grubu (ort=31,548) olduğu görölmektedir. En düşük grup ise 18-24 yaş grubunun siyasal ilgi puanları (ort=25,816) olmuştur. Ölçekten alınabilecek en yüksek puanın 40 puan olduğu düşünöldüğünde 45-54 yaş grubunun siyasal ilgisinin oldukça yüksek bir ilgi düzeyinde olduğu söylenebilmektedir. Yaş grupları ortalamaları en yüksek 45-54 yaş grubu, daha sonra 55 yaş ve üzeri, sonrasında ise yaş grubu düştükçe siyasal ilgilenim puan ortalamaları düştüğü görölmektedir. Grup ortalamaları arasındaki oluşan bu farkın

istatistiksel açıdan da fark oluşturup oluşturmadığına belirlemek üzere yapılan varyans analizinde elde edilen F değeri (6,576) anlamlı bulunmuştur. Bu farkın hangi yaş grubu lehine olduğunu bulmak için gruplar arasında Tukey-HSD testi uygulanmıştır. Analiz sonucu Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 4.20. *Yaş Gruplarına Göre siyasal ilgilenim puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları*

Yaş Grupları	18-24 yaş	25-34 yaş	35-44 yaş	45-54 yaş	55 yaş ve üstü
18-24 yaş	-	-1,61	-2,03	-5,73***	-2,88
25-34 yaş	1,61	-	-0,42	-4,12**	-1,27
35-44 yaş	2,03	0,42	-	-3,70*	-0,85
45-54 yaş	5,73*	4,12*	3,70*	-	2,85
55 yaş ve üstü	2,88	1,27	0,85	-2,85	-

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$

Tablo 19’a göre; yapılan Tukey-HSD testi sonucunda 45-54 yaş grubunun ortalamasının 18-24 yaş grubunda ($P<.001$) düzeyinde, 25-34 yaş grubunda ($p<.05$) düzeyinde ve 35-44 yaş grubunda ise ($p<.05$) düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur. Bu durumun olası nedenleri tartışma bölümünde derinleştirilecektir.

4.1.2.2 Yaş gruplarına göre oy verme modeli puanları analiz bulguları

Yaş gruplarına göre oy verme modelinde yer alan psikolojik, sosyolojik ve rasyonel oy verme ortalama sonuçları ve bu ortalamalar arası fark analizleri aşağıda sunulmuştur.

4.1.2.2.1 Yaş gruplarına göre psikolojik oy verme modeli puanları analiz bulguları

Aşağıda verilen tablo 21’e göre yaş gruplarına göre psikolojik oy verme puanlarının ortalamalarında en yüksek grup 55 yaş üzeri grupta bulunurken, en düşük grup ise en genç olan 18-24 yaş grubunda 6,33 puan ile olduğu görülmüştür. Ortalamalarda görülen farkın istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 4.21. Yaş Gruplarına göre Psikolojik Oy Verme Modeli Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA					
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	
18-24 yaş	76	25,10	6,33	Gruplar içi	1836,773	4	459,193	8,295***	
25-34 yaş	87	25,67	7,80	Gruplar Arası	21589,976	390	55,359		
35-44 yaş	85	27,73	8,39	Toplam	23426,749	394			
45-54 yaş	124	30,40	6,78						
55 yaş ve üstü	23	29,30	9,03						

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$

Araştırmaya katılan bireylerin yaş gruplarına göre psikolojik oy verme puanlarının ortalamaları incelendiğinde psikolojik oy verme puanı en yüksek olan grup 45-54 yaş grubu (ort=30,40) olduğu görülmektedir. En düşük grup ise 18-24 yaş grubunun psikolojik oy verme puanları (ort=25,10) olmuştur. Ölçekten alınabilecek en yüksek puanın 40 puan olduğu düşünüldüğünde 45-54 yaş grubunun psikolojik oy verme davranışının çoğunluğuna sahip olduğu söylenebilmektedir. Yaş grupları ortalamaları en yüksek 45-54 yaş grubu, daha sonra 55 yaş ve üzeri, sonrasında ise yaş grubu düştükçe psikolojik oy verme puan ortalamaları düştüğü görülmektedir. Grup ortalamaları arasındaki oluşan bu farkın istatistiksel açıdan da fark oluşturup oluşturmadığına belirlemek üzere varyans analizinde elde edilen F değeri (8,295) anlamlı bulunmuştur. Bu farkın hangi yaş grubu lehine olduğunu bulmak için gruplar arasında Tukey-HSD testi uygulanmıştır. Analiz sonucu Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 4.22. Yaş Gruplarına Göre Psikolojik Oy Verme Puanları Arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları

Yaş Grupları	18-24 yaş	25-34 yaş	35-44 yaş	45-54 yaş	55 yaş ve üstü
18-24 yaş	-	-0,56	-2,62	-5,30***	-4,20
25-34 yaş	0,56	-	-2,06	-4,74***	-3,64
35-44 yaş	2,62	2,06	-	-2,67	-1,57
45-54 yaş	5,30***	4,74***	2,67	-	1,09
55 yaş ve üstü	4,20	3,64	1,57	1,09	-

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$

Tablo 22'e göre; yapılan Tukey-HSD testi sonucunda 45-54 yaş grubunun ortalamasının 18-24 ve 25-34 yaş grubunda ($P<.001$) düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur. Bu durumun olası nedenleri tartışma kısmında derinleştirilecektir.

4.1.2.2.2 Yaş gruplarına göre sosyolojik oy verme modeli puanları analiz bulguları

Yaş gruplarına göre sosyolojik oy verme puanlarının ortalamalarına bakıldığında, yine en fazla sosyolojik oy verme davranışı 45-54 yaş grubunda olduğu ve ortalaması (32,35) olduğu görülmektedir. Bunu 55 yaş ve üstü grubu takip etmekte, sonrasında yaş grubu düştükçe ortalamaların da düştüğü fark edilmektedir. En düşük ortalama 18-24 yaş grubunda (29,01) olduğu bulunmuştur.

Ortalamalarda görülen farkın istatistiksel açıdan fark olup olmadığını sınamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda tablo 23'de sunulmuştur.

Tablo 4.23. Yaş Gruplarına göre Sosyolojik Oy Verme Modeli Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA				
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F
18-24 yaş	76	29,01	8,63	Gruplar içi	629,930	4	157,483	2,345
25-34 yaş	87	30,03	8,63	Gruplar Arası	26188,105	390	67,149	
35-44 yaş	85	30,47	7,71	Toplam	26818,035	394		
45-54 yaş	124	32,35	7,95					
55 yaş ve üstü	23	31,96	8,05					

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$

Tablo 23 'e göre yaş gruplarının sosyolojik oy verme puanları arasındaki ortalamalar arası tek yönlü varyans sonucu F değeri 2,345 olarak bulunmuş, ancak bu değer istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Böylelikle her ne kadar 45-54 yaş grubunda sosyolojik oy verme eğilimi diğer yaş gruplarına nazaran daha yüksek olduğu görülse de istatistiksel açıdan Sosyolojik oy verme davranışında yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

4.1.2.2.3 Yaş gruplarına göre rasyonel oy verme modeli puanları analiz bulguları

Araştırmaya katılan bireylerin yaş gruplarına göre rasyonel oy verme puanlarının arasında istatistiksel açıdan fark olup olmadığını sınamak için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analizin sonucu aşağıda tablo 24’te özetlenmiştir.

Tablo 4.24. Yaş Gruplarına göre Rasyonel Oy Verme Modeli Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA				
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F
18-24 yaş	76	31,29	7,31	Gruplar içi	759,240	4	189,810	3,158*
25-34 yaş	87	30,57	8,35	Gruplar Arası	23438,836	390	60,100	
35-44 yaş	85	27,39	7,43	Toplam	24198,076	394		
45-54 yaş	124	29,60	7,87					
55 yaş ve üstü	23	28,22	7,27					

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$

Araştırmaya katılan bireylerin yaş gruplarına göre rasyonel oy verme puanlarının ortalamaları incelendiğinde rasyonel oy verme puanları açısından en yüksek grup (31,29) ortalama ile diğer oy verme modellerinin tersine en genç grup olan 18-24 yaş grubunun olduğu görülmüştür.

Grup ortalamaları arasındaki oluşan bu farkın istatistiksel açıdan da fark oluşturup oluşturmadığına belirlemek üzere varyans analizinde elde edilen F değeri (3,158) anlamlı bulunmuştur. Bu farkın hangi yaş grubu lehine olduğunu bulmak için gruplar arasında Tukey-HSD testi uygulanmıştır. Analiz sonucu tablo 25’te gösterilmiştir.

Tablo 4.25. Yaş Gruplarına Göre Rasyonel Oy Verme puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları

Yaş Grupları	18-24 yaş	25-34 yaş	35-44 yaş	45-54 yaş	55 yaş ve üstü
18-24 yaş	-	0,71	3,90*	1,69	3,07
25-34 yaş	0,71	-	3,19	0,98	2,36
35-44 yaş	-3,90*	-3,19	-	-2,21	-0,83
45-54 yaş	-1,69	-0,98	2,21	-	1,38
55 yaş ve üstü	-3,07	-2,36	0,83	-1,38	-

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$

Rasyonel oy verme davranışında ikili karşılaştırmada anlamlı bulunan sadece 18-24 yaş grubu lehine 35-44 yaş grubu arasında çıkmıştır. Ortalamalara bakıldığında bu araştırmaya katılan bireyler arasında genç neslin rasyonel oy verme davranışına daha yatkın olduğu görülmektedir. Bu durumun olası nedenleri tartışma bölümünde derinleştirilecektir.

4.1.2.3 Yaş Gruplarına Göre Siyasal Katılım düzeylerine ilişkin bulgular

Araştırmada aranan değişkenlerden biri de siyasal katılım düzeylerini etkileyen etmenleri ortaya koymaktır. Yaş gruplarına göre siyasal katılım düzeyleri ortalamaları arasında fark olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 4.26. Yaş Gruplarına göre Siyasal Katılım Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA				
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F
18-24 yaş	76	3,38	2,65	Gruplar içi	137,332	4	34,333	4,500**
25-34 yaş	87	3,71	2,79	Gruplar Arası	2975,620	390	7,630	
35-44 yaş	85	4,14	2,89	Toplam	3112,952	394		
45-54 yaş	124	4,93	2,74					
55 yaş ve üstü	23	4,35	2,60					

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $P < .001$

Araştırmaya katılan bireylerin siyasal katılım düzeylerinde yaş gruplarına göre bakıldığında, en yüksek ortalama 4,93 değeri ile 45-54 yaş grubunda olduğu görülmektedir. En az katılım ise, en genç grup olan 18-24 yaş grubunda (3,38) olduğu tespit edilmiştir. Ortalamalar arası tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri 4,5 olarak bulunmuştur. Bu değer istatistiksel açıdan anlamlıdır. Anlamlılığı

oluşturan yaş grubunu test etmek için uygulanan Tukey-HSD ikili karşılaştırma analizlerinin sonuçları aşağıda tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 4.27. Yaş Gruplarına Göre Siyasal Katılım Puanları Arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları

Yaş Grupları	18-24 yaş	25-34 yaş	35-44 yaş	45-54 yaş	55 yaş ve üstü
18-24 yaş	-	-0,33	-0,76	-1,55**	-0,97
25-34 yaş	0,33	-	-0,43	-1,21*	-0,64
35-44 yaş	0,76	0,43	-	-0,79	-0,21
45-54 yaş	1,55**	1,21*	0,79	-	0,58
55 yaş ve üstü	0,97	0,64	0,21	0,58	-
* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$					

Tukey-HSD testi sonucunda 45-54 yaş grubunun 18-24 yaş grubu ile 25-34 yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha fazla siyasal katılım gösterdiği görülmektedir. Bu durumun olası nedenleri tartışma bölümünde derinleştirilecektir.

4.1.3 Eğitim düzeylerine göre siyasal tutum ve davranışlara ilişkin bulgular

Araştırmanın hedeflerinden biri de araştırmaya katılan bireylerin eğitim düzeylerine göre siyasal tutum ve davranışlarının değişip değişmediğini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

4.1.3.1 Eğitim düzeylerine göre siyasal ilgilenim düzeyine ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin eğitim düzeylerine göre siyasal ilgi puanlarının değişip değişmediği bulmak üzere tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Analiz için öncelikle grupların homojenite testi yapılmıştır. Yapılan homojenite testi Levene değeri (0,997) sonucu anlamlılık düzeyi (,409) olarak bulunmuştur. Bu sonuç 0,05’ten büyük olduğu için gruplar arası homojenlik doğrulanmıştır. Bu doğrulama sonucuna göre gruplar arası varyans analizi yapılmıştır. Yapılan varyans analiz sonuçları tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 4.28. Eğitim Düzeylerine göre Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA					
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	
İlköğretim (ilkokul_ortaokul)	17	35,000	6,605	Gruplar içi	1684,896	4	421,224	6,004 ***	
Ortaöğretim (lise)	88	30,807	8,545	Gruplar Arası	27359,651	390	70,153		
Önlisans	43	29,163	8,923	Toplam	29044,547	394			
Lisans	183	26,885	8,342						
YL/Doktora	64	28,234	8,263						

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $P < .001$

Araştırmaya katılan bireylerin eğitim düzeylerine göre siyasal ilgilenim puanlarının ortalamaları incelendiğinde siyasal ilgilenim puanı en yüksek olan grubun ilköğretim grubu (ort=35,000) olduğu görülmektedir. En düşük grup ise lisans düzeyinde eğitimi olan gruptur ve siyasal ilgilenim puanları (ort=26,885) olmuştur. Ölçekten alınabilecek en yüksek puanın 40 puan olduğu düşünüldüğünde ilköğretim düzeyinde eğitim seviyesine sahip kişilerin siyasal ilgisinin (ort=35,000) oldukça yüksek bir ilgi düzeyinde olduğu söylenebilmektedir. Grup ortalamaları arasındaki oluşan bu farkın istatistiksel açıdan da fark oluşturup oluşturmadığına belirlemek üzere varyans analizinde elde edilen F değeri (6,004) anlamlı bulunmuştur. Bu farkın hangi eğitim grubu lehine olduğunu bulmak için gruplar arasında Tukey-HSD testi uygulanmıştır. Analiz sonucu Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 4.29. Eğitim düzeylerine Göre siyasal ilgilenim puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları

Eğitim Düzeyi	İlköğretim	Ortaöğretim	Önlisans	Lisans	YL/Doktora
İlköğretim (ilkokul_ortaokul)	-	4,193	5,837	8,115 ***	6,77 *
Ortaöğretim (lise)	-4,193	-	1,644	3,922 **	2,572
Önlisans	5,837	1,644	-	2,278	0,928
Lisans	-8,115 ***	-3,922 **	2,278	-	-1,349
YL/Doktora	-6,77 *	-2,572	0,928	-1,349	-

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $P < .001$

Tablo 28 bize göstermektedir ki; eğitim seviyesi düştükçe siyasal ilgilenim puan ortalamaları nispeten artmaktadır. Bu durumun olası nedenleri tartışma bölümünde derinleştirilecektir. Tablo 28'e göre; yapılan Tukey-HSD testi sonucunda İlköğretim grubunun ortalamasının Lisans grubunda ($P<.001$) düzeyinde, YL/Doktora grubunda ($p<.05$) düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur. Diğer yandan Ortaöğretim grubunun da Lisans grubuna karşı ($p<.01$) düzeyinde anlamlı farkı mevcuttur. Bu durumun olası nedenleri tartışma bölümünde derinleştirilecektir.

4.1.3.2 Eğitim düzeylerine göre Oy verme modeli puanları analiz bulguları

Eğitim düzeylerine göre oy verme modelinde yer alan psikolojik, sosyolojik ve rasyonel oy verme ortalama sonuçları ve bu ortalamalar arası fark analizleri aşağıda sunulmuştur.

4.1.3.2.1 Eğitim düzeylerine göre psikolojik oy verme modeli puanları analiz bulguları

Bu bölümde araştırmaya katılan bireylerin eğitim düzeylerine göre psikolojik oy verme puanlarının ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Öncelikle analiz için grupların homojenite testi yapılmıştır. Yapılan homojenite testi Levene değeri (0,951) sonucu anlamlılık düzeyi (,435) olarak bulunmuştur. Bu sonuç ,05'ten büyük olduğu için gruplar arası homojenlik doğrulanmıştır. Bu doğrulama sonucuna göre gruplar arası varyans analizi yapılmıştır. Yapılan varyans analiz sonuçları Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 4.30. Eğitim Düzeylerine göre Psikolojik Oy Verme Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA					
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	
İlköğretim (ilkokul_ortaokul)	17	35,00	6,60	Gruplar içi	342,788	4	85,697	12,065***	
Ortaöğretim (lise)	88	30,81	8,54	Gruplar Arası	2770,164	390	7,103		
Önlisans	43	29,16	8,92	Toplam	3112,952	394			
Lisans	183	26,89	8,34						
YL/Doktora	64	28,23	8,26						

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$

Tablo incelendiğinde eğitim düzeylerine göre psikolojik oy verme puanları arasında farklılıklar mevcuttur. En yüksek ortalama 35 ile ilköğretim mezunu olan kişiler olurken, en düşük ortalama lisans ve yüksek lisans mezunu kişiler olduğu görülmüştür. Ortalamaların varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri 12,065 bulunmuştur. Bu değer yüksek düzeyde ($P<.001$) anlamlıdır. Anlamlılık farkının hangi grup lehine kaynaklandığını bulmak için post hoc için Tukey-HSD analiz sonuçları tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 4.31. *Eğitim düzeylerine Göre Psikolojik Oy Verme puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları*

Eğitim Düzeyi	İlköğretim	Ortaöğretim	Önlisans	Lisans	YL/Doktora
İlköğretim (ilkokul_ortaokul)	-	-0,18	0,98	2,02*	1,91
Ortaöğretim (lise)	0,18	-	1,16	2,19 ***	2,09 ***
Önlisans	-0,98	-1,16	-	1,03	0,93
Lisans	-2,02 *	-2,19 ***	-1,03	-	-0,11
YL/Doktora	-1,91	-2,09 ***	-0,93	0,11	-

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $p<.001$

Tablo 31’e göre psikolojik oy verme davranışları eğitim düzeyi yükseldikçe azalmaktadır. Özellikle ortaöğretim mezunları ile lisans ve yüksek lisans/Doktora mezunları arasında ortaöğretim mezunları lehine yüksek düzeyde ($p<.001$) anlamlı fark görülmektedir. İlköğretim ve Lisans arasında da ($p<.0.5$) düzeyinde anlamlı fark görülmektedir. İstatistiksel açıdan anlamlı olan bu farkların olası nedenleri tartışma bölümünde derinleştirilecektir.

4.1.3.2.2 Eğitim düzeylerine göre sosyolojik oy verme modeli puanları analiz bulguları

Bu bölümde araştırmaya katılan bireylerin eğitim düzeylerine göre sosyolojik oy verme puanlarının ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Öncelikle analiz için grupların homojenite testi yapılmıştır. Yapılan homojenite testi Levene değeri (2,41) sonucu anlamlılık düzeyi (,59) olarak bulunmuştur. Bu sonuç ,05’ten büyük olduğu için gruplar arası homojenlik doğrulanmıştır. Bu doğrulama sonucuna göre gruplar arası varyans analizi yapılmıştır. Yapılan varyans analiz sonuçları Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 4.32. Eğitim Düzeylerine göre Sosyolojik Oy Verme Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA					
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	
İlköğretim (ilkokul_ortaokul)	17	35,00	11,13	Gruplar içi	1454,714	4	363,678	5,592***	
Ortaöğretim (lise)	88	33,07	7,88	Gruplar Arası	25363,322	390	65,034		
Önlisans	43	32,37	10,02	Toplam	26818,035	394			
Lisans	183	29,75	7,72						
YL/Doktora	64	28,31	6,79						

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$

Tablo 32 incelendiğinde eğitim düzeylerine göre sosyolojik oy verme puanları arasında farklılıklar mevcuttur. En yüksek ortalama 35 ile ilköğretim mezunu olan kişiler olurken, en düşük ortalama yüksek lisans / Doktora mezunu (28,31) kişiler olduğu görülmüştür. Ortalamaların varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri 5,592 bulunmuştur. Bu değer ($P<.001$) düzeyde anlamlıdır. Anlamlılık farkının hangi grup lehine kaynaklandığını bulmak için yapılan post hoc için Tukey-HSD analiz sonuçları tablo 33’de gösterilmiştir.

Tablo 4.33. Eğitim düzeylerine Göre Sosyolojik Oy Verme puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları

Eğitim Düzeyi	İlköğretim	Ortaöğretim	Önlisans	Lisans	YL/Doktora
İlköğretim (ilkokul_ortaokul)	-	1,93	2,63	5,25	6,69*
Ortaöğretim (lise)	-1,93	-	0,70	3,31*	4,76**
Önlisans	-2,63	-0,70	-	2,62	4,06
Lisans	-5,25	-3,31*	-2,62	-	1,44
YL/Doktora	-6,69*	-4,76**	-4,06	-1,44	-

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$

Tablo 33’e göre eğitim düzeylerinde sosyolojik oy verme davranışları, psikolojik oy verme davranışında olduğu gibi eğitim düzeyi yükseldikçe azalmaktadır. Özellikle ortaöğretim mezunlarının sosyolojik oy verme davranışları lisans ve yüksek lisans/doktora mezunlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde fark oluşturmaktadır.

($p<.01$), ($p<.05$). Böylelikle bu araştırma grubu içerisindeki bireylerde ortaöğretim mezunlarının lisans ve YL/Doktora mezunlarına nazaran daha sosyolojik oy verme davranışı eğiliminde olduklarını söylemek mümkündür.

4.1.3.2.3 Eğitim düzeylerine göre Rasyonel oy verme modeli puanları analiz bulguları

Araştırmaya katılan bireylerin eğitim düzeylerine göre rasyonel oy verme puanlarının ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için gruplar arası varyans analizi yapılmıştır. Yapılan varyans analiz sonuçları tablo 34'te verilmiştir.

Tablo 4.34. Eğitim Düzeylerine göre Rasyonel Oy Verme Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA				
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F
İlköğretim (ilkokul_ortaokul)	17	29,47	10,87	Gruplar içi	753,621	4	188,405	3,134*
Ortaöğretim (lise)	88	28,97	7,76	Gruplar Arası	23444,455	390	60,114	
Önlisans	43	32,91	9,68	Toplam	24198,076	394		
Lisans	183	29,78	6,98					
YL/Doktora	64	27,66	7,47					

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$

Araştırmaya katılan bireylerin eğitim düzeylerine göre rasyonel oy verme puan ortalamalarına bakıldığında kendi içinde tutarlı bir eğilim görülmemekle birlikte, en yüksek puan grubu ön lisans iken, en düşük grup YL/Doktora grubu olduğu anlaşılmaktadır. Ortalamalar arası farkın istatistiksel açıdan fark oluşturup oluşturmadığını ortaya koymak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda bulunan F değeri 3,134'tür. Bu değer 0,5 güven aralığı içerisinde anlamlı bulunmuştur. Farklılıkları incelemek üzere yapılan post hoc için Tukey-HSD analiz testinin sonuçları tablo 35'te verilmiştir.

Tablo 4.35. Eğitim düzeylerine Göre Rasyonel Oy Verme puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları

Eğitim Düzeyi	İlköğretim	Ortaöğretim	Önlisans	Lisans	YL/Doktora
İlköğretim (ilkokul_ortaokul)	-	0,50	-3,44	-0,31	1,81
Ortaöğretim (lise)	-0,50	-	-3,94	-0,82	1,31
Önlisans	3,44	3,94	-	3,13	5,25***
Lisans	0,31	0,82	-3,13	-	2,13
YL/Doktora	-1,81	-1,31	-5,25***	-2,13	-

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $P < .001$

Rasyonel oy verme davranışında ikili karşılaştırmada anlamlı bulunan sadece Ön lisans mezunu grubun lehine YL/Doktora mezunu grup arasında çıkmıştır. Bu fark istatistiksel açıdan ($p < .001$) en yüksek düzeyde anlamlıdır. YL/Doktora mezunlarının rasyonel oy verme davranışlarındaki düşük puanları analize ihtiyaç duymaktadır. Bu anlamlı fark tartışma bölümünde ayrıntılı değerlendirilecektir.

4.1.3.3 Eğitim düzeylerine göre siyasal katılım puanlarına ilişkin bulgular

Araştırmanın alt amaçlarından biri olan siyasal katılım düzeylerini etkileyen etmenleri ortaya koymaktır. Eğitim düzeylerine göre siyasal katılım düzeyleri ortalamaları arasında fark olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları tablo 36’ da gösterilmiştir.

Tablo 4.36. Eğitim Düzeylerine göre Siyasal Katılım Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA					
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	
İlköğretim (ilkokul_ortaokul)	17	5,47	2,72	Gruplar içi	342,788	4	85,697	12,065***	
Ortaöğretim (lise)	88	5,65	2,48	Gruplar Arası	2770,164	390	7,103		
Önlisans	43	4,49	3,07	Toplam	3112,952	394			
Lisans	183	3,45	2,66						
YL/Doktora	64	3,56	2,62						

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $P < .001$

Araştırmaya katılan bireylerin siyasal katılım düzeylerinde eğitim düzeylerine göre bakıldığında, en yüksek ortalama 5,65 değeri ile ortaöğretim mezunu grupta olduğu

görülmektedir. En az siyasal katılım puanı ise, lisans mezunu grubunda (3,45) olduğu tespit edilmiştir. Ortalamalar arası tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri 12,065 olarak bulunmuştur. Bu değer istatistiksel açıdan anlamlıdır. Anlamlılığı oluşturan yaş grubunu test etmek için uygulanan Tukey-HSD ikili karşılaştırma analizlerinin sonuçları aşağıda tablo 37’de gösterilmiştir.

Tablo 4.37. Eğitim Düzeylerine Göre Siyasal Katılım puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları

Eğitim Düzeyi	İlköğretim	Ortaöğretim	Önlisans	Lisans	YL/Doktora
İlköğretim (ilk-orta)	-	-0,18	0,98	2,02*	1,91
Ortaöğretim (lise)	0,18	-	1,16	2,19***	2,09***
Önlisans	-0,98	-1,16	-	1,03	0,93
Lisans	-2,02*	-2,19***	-1,03	-	-0,11
YL/Doktora	-1,91	-2,09***	-0,93	0,11	-
* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$					

Tukey-HSD testi sonucunda Ortaöğretim grubunun siyasal katılım düzeylerinin lisans ve yüksek lisans gruplarına göre çok daha yüksek ve istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu durumun olası nedenleri ve analizi tartışma bölümünde yapılacaktır.

4.2 Kişilik Boyutlarına göre Siyasal Tutum ve Davranışlarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın temel problemlerinden biri bireylerin kişilik boyutlarına göre siyasal davranış ve tutumlarının değişip değişmediğini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırmaya katılan kişiler 4 kişilik boyutuna göre tanımlanmıştır. Bilindiği üzere dönüklük, algı, yargı ve başat boyut olmak üzere 4 boyut da 2’li kategorize edilmişti. Buna göre kategorize edilmiş boyutlardaki katılımcı sayılarının yüzdeleri tablo 37’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin kişilik boyutlarına göre katılım durumları da tablo 38’de gösterilmiştir.

Tablo 4.38. Bireylerin Kişilik Boyutlarına göre Dağılım Yüzdeleri

Kişilik Boyutu	Kişilik Değişkenlikleri	n	%
Dönüklük Boyutu	Dışa dönük	233	59,0
	İçe dönüklük	162	41,0
Algı Boyutu	Duyusal	258	65,3
	Sezgisel	137	34,7
Yargı Boyutu	Düşünen	270	68,4
	Hisseden	125	31,6
Başat Boyut	Yargısal	270	68,4
	Algısal	125	31,6

Tablo 38’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan bireylerin dönüklük kişilik boyutlarına göre incelendiğinde 233 (%59) kişi ile dışa dönüklerin, 162 (%41) kişi ile içe dönüklerden daha fazla olduğu görülmektedir. Diğer yandan algı boyutunda ise dağılım sezgisel 137 (%34,7) kişiye karşın 258 (%65,3) kişi ile duyusalın lehine olduğu anlaşılmaktadır. Yargı boyutunda ise bu araştırmaya katılan bireylerde dağılımı 270 (%68,4) kişi düşünen, 125 (%31,6) kişi hisseden şeklindedir. Son olarak kişilerin kişiliklerindeki başat boyuta bakıldığında bu araştırmaya katılan kişilerde 270 (%68,4) kişinin yargısal, buna karşın 125 (%31,6) kişinin de algısal olduğu görülmektedir.

4.2.1 Dönüklük kişilik boyutuna ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin kişiliklerinde dışadönük mü içedönük mü olduklarına göre aldıkları sonuçların siyasal davranış ve tutumları ile ilişkisini anlamak için yapılan testlerin analizleri bu bölümde sunulacaktır.

4.2.1.1 Dönüklük kişilik boyutunun siyasal ilgilenim düzeylerine ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan kişilerin kişiliklerinin dönüklük boyutuna göre siyasal ilgilenim ölçeği puanlarının dağılım analizleri tablo 38’de gösterilmiştir. Tablo 38’e göre dışa dönük bireylerin ortalaması 29,5322, 27,1975 ortalama olan içedönük gruptan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.39. *Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının dönüklük kişilik boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları*

Grup	N	Ortalama	SS	SS Hata	t	p
Dışadönük	233	29,5322	8,43638	157	2,679	,008
İçedönük	162	27,1975	8,63752	238		

Tablo 39’a göre kişilerin kişiliklerindeki enerji yönelimleri olan dönüklük açısından siyasi ilgilenim ölçeğinden dışadönüklerin ortalaması (29,5322) içedönüklerin ortalamasından (27,1975) yaklaşık 2 puan daha fazla olduğu görülmektedir. Böylelikle bu araştırmaya katılan bireylerde dışadönük seçmenlerin siyasi ilgilerinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Bu farkın istatistiksel açıdan da anlamlı olup olmadığı anlaşılması için t testi sonucuna bakıldığında, elde edilen t değeri (0,008) anlamlı çıkmaktadır. Nitelikli anlamlılık testi p değeri (0,008) 0,05’ten küçük olduğu için bu farkın anlamlı olduğu söylenebilmektedir. Böylelikle dışadönüklerin siyasi ilgilerinin içedönüklere nazaran daha yüksek olduğu hipotezi istatistiksel açıdan kanıtlanmış olmaktadır. Bu durumun olası nedenleri ve analizi tartışma bölümünde daha derinlemesine incelenecektir.

4.2.1.2 Dönüklük kişilik boyutuna göre siyasi davranış ve tutum ölçeği bulguları

Araştırmaya katılan grubun oy verme modellerinde kişilik tiplerine göre değişiklik olup olmadığı, dışadönük ve içedönük grupların puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek üzere t-testi yapılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin kişiliklerinin dönüklük boyutlarına göre oy verme davranışlarına ilişkin elde edilen bulgular tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 4.40. *Oy verme modelleri Puanlarının kişilik dönüklük boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları*

Ölçek	Grup	N	Ortalama	SS	Ss Hata	t	p
Psikolojik oy verme	Dışadönük	233	29,9013	7,75229	,50787	,970	,333
	İçedönük	162	29,1235	7,95856	,62528		
Sosyolojik oy verme	Dışadönük	233	30,7468	8,18379	,53614	-,066	,947
	İçedönük	162	30,8025	8,37019	,65762		
Rasyonel Oy verme	Dışadönük	233	27,7382	7,36752	,48266	,114	,909
	İçedönük	162	27,6481	8,20277	,64447		

Kişilik tiplerindeki dönüklük boyutu ile oy verme modelleri arasındaki ilişkiyi anlamak adına uygulanan t testi sonuçlarına göre psikolojik oy verme modelinde dönüklük gruplarından dışadönükler ve içedönükler arasındaki farkın t puanına göre dışadönükler lehine 0,7778 olduğu görülmektedir. Bu farkın anlamlılık puanına bakılmadan bile oldukça küçük olduğu görülmektedir. Yine de dışadönük katılımcıların psikolojik oy verme ortalamalarının (29,9013) içedönük katılımcıların ortalamasından (29,1235) daha yüksek olduğunu, bir başka ifade ile bu araştırmaya katılan bireyler içerisinde dışadönüklerin içedönüklerden daha psikolojik oy verme eğiliminde olduklarını söylemek mümkündür. Diğer taraftan anlamlılık değeri olan p değeri (,333) psikolojik oy verme ile dönüklük kişilik boyutu değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, zira anlamlı fark olduğunu söyleyebilmek için anlamlılık değeri ,05'ten düşük olmak durumundadır. Aynı durum sosyolojik oy verme ve rasyonel oy verme davranışı için de geçerlidir. Hatta ortalamalara bakıldığında sosyolojik oy verme ve rasyonel oy verme davranışında dönüklük kişilik boyutuna göre farkın daha da az olduğu görülmektedir. Buna karşın içedönüklerin ortalama puanının daha yüksek olduğu tek oy verme modeli sosyolojik oy verme modelidir. Bu fark da pek tabii istatistiksel açıdan anlamlı değildir, lakin içedönüklerin lehine bu farkın tek sosyolojik oy verme modelinde görülüyor olması analize ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaç tartışma bölümünde kısaca karşılanacaktır. Özet olarak oy verme davranışında, kişiliğin dışa dönük ya da içe dönük olması açısından bir farklılık göstermemektedir.

4.2.1.3 Dönüklük kişilik boyutun göre siyasal katılım ölçeği bulguları

Aşağıdaki tablo 40'ta görüldüğü üzere dönüklük kişilik boyutuna göre siyasal katılım ölçeği puan ortalaması dışa dönüklerde (4,5708) bulunurken, içedönüklerde bu ortalama (3,5679) puan ile daha düşüktür. Dışadönükler lehine daha yüksek olan bu puan farkının anlamlı olup olmadığını bulmak için yapılan t testi analiz sonucu tablo 41 ile aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.41. *Siyasal Katılım Ölçeği Puanlarının Dönüklük Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları*

Grup	N	Ortalama	SS	SS Hata	t	p
Dışadönük	233	4,5708	2,80784	,18395	3,539	,000
İçedönük	162	3,5679	2,71613	,21340		

Araştırmaya katılan bireylerden dışadönük olanların siyasal katılım puanları içedönük bireylerden daha yüksek olmasının yapılan t testi sonucunda da istatistiksel açıdan anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu demektir ki; dışadönüklerin siyasal katılımları içedönüklere göre daha yüksektir. Bu veri ışığında dönüklük kişilik boyutuna göre siyasal katılım açısından anlamlı fark mevcuttur.

4.2.2 Algı kişilik boyutuna ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin kişiliklerinde algı fonksiyonlarını duyuları ile mi yoksa sezgileri ile mi kullandıklarına göre aldıkları sonuçların siyasal davranış ve tutumları ile ilişkisini anlamak için yapılan testlerin analizleri bu bölümde sunulacaktır.

4.2.2.1 Algı kişilik boyutunun siyasal ilginim düzeylerine ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan kişilerin kişiliklerinin algı boyutuna göre siyasal ilgilenim ölçeği puanlarının dağılım analizleri tablo 41’de gösterilmiştir. Tablo 41’e göre duyusal bireylerin ortalaması 28,9302 iken, sezgisel bireylerin ortalaması 27,9051’dir. Bu durumda bu araştırmaya katılan bireylerin kişilik yapılarında algısını duyu organları ile kullanan bireylerin siyasal ilgilenimlerinin, sezgileri ile kullanan bireylerden daha çok olduğu görülmektedir.

Tablo 4.42. *Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının Algı kişilik boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları*

Grup	N	Ortalama	SS	SS Hata	t	p
Duyusal	258	28,9302	8,61966	157	1,130	,259
Sezgisel	137	27,9051	8,51287	238		

Tablo 42’ e göre yukarıda da belirtildiği üzere siyasal ilgilenim puanlarında duyusallar lehine bir puan civarında bir fark gözükmemektedir. Ancak bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığı t testi sonucuna bakıldığında elde edilen t değeri (,259) anlamlı bulunmamıştır. Anlamlılık testi p değeri (0,259) ,05’ten büyük olduğu için bu farkın anlamlı olmadığı söylenebilmektedir. Böylelikle her ne kadar duyusalların siyasal ilgilenim düzeyleri sezgisellere göre daha yüksek olsa da bu durum istatistiksel açıdan anlamlı bir fark ifade etmemektedir.

4.2.2.2 Algı kişilik boyutuna göre Oy verme modeli puanları analiz bulguları

Araştırmaya katılan grubun oy verme modeli ölçeği puanlarının algı kişilik boyutuna göre değişip değişmediğini, duyusallar ve sezgisellerin oy verme modelleri açısından puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek üzere t testi yapılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin algı kişilik boyutlarına göre siyasal ilgilenim düzeylerine ilişkin elde edilen bulgular Tablo 43’te verilmiştir.

Tablo 4.43. Oy Verme Modeli Puanlarının Algı Kişilik Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları

Ölçek	Grup	N	Ortalama	SS	Ss Hata	t	p
Psikolojik oy verme	Duyusal	258	28,5698	7,58897	,47247	3,105	,002
	Sezgisel	137	26,0657	7,70046	,65789		
Sosyolojik oy verme	Duyusal	258	31,4806	7,84738	,48856	2,364	,019
	Sezgisel	137	29,4307	8,83492	,75482		
Rasyonel Oy verme	Duyusal	258	29,4690	7,53210	,46893	-,394	,694
	Sezgisel	137	29,7956	8,40530	,71811		

Algı kişilik boyutuna göre oy verme modeline bağlı oy verme davranışlarının puan ortalamalarına bakıldığında psikolojik oy verme davranışında duyusalların sezgisellere göre daha yüksek oranda olduğu görülmektedir. Bu iki grup ortalamaları arasında yapılan t testi sonucu (3,105) istatistiksel açıdan anlamlıdır. Zira anlamlılık değeri olan p değeri (0,002) bulunmuştur. Böylelikle algı kişilik boyutunda psikolojik oy verme açısından anlamlı farklılık mevcuttur. Duyusalların sezgisellere nazaran psikolojik oy verme davranışına daha yüksek eğilimleri tartışma bölümünde analiz edilecektir.

Tablo 43'e göre sosyolojik oy verme puanlarında da duyusal grubun ortalaması sezgisel grubun ortalamasından daha yüksektir. Sosyolojik oy verme davranışında da algı boyutuna göre anlamlı bir fark söz konusudur, zira anlamlılık değeri p (0,19) ile ,05'ten küçüktür. Bu oran istatistiksel açıdan da anlamlı fark olduğunu göstermektedir. Böylelikle duyusalların sosyolojik oy verme davranışında da psikolojik oy verme davranışında olduğu gibi sezgiseller karşısında lehte anlamlı farklılıkları mevcuttur. Bunun olası nedenleri tartışma bölümünde ele alınacaktır.

Rasyonel oy verme puanlarının algı kişilik boyutundaki grupların ortalamalarına bakıldığında çok küçük fark olmakla beraber sezgisellerin puan ortalaması yüksektir. Ancak bu küçük fark istatistiksel açıdan anlamlı bir fark oluşturmamaktadır.

4.2.2.3 Algı Kişilik Boyutuna göre Siyasal katılım düzeyine ilişkin bulgular

Ankete katılan kişilerin algı kişilik boyutlarına göre siyasal katılım ölçeği puan ortalaması duyusallarda (4,3062) bulunurken, sezgisellerde bu ortalama (3,8832) olarak bulunmuştur. Duyusallarda kısmen daha yüksek olan ortalamanın istatistiksel açıdan da anlamlı bir fark olup olmadığını bulmak için yapılan t testi analiz sonucu tablo 44'te aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.44. Siyasal Katılım Ölçeği Puanlarının Algı Kişilik Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları

Grup	N	Ortalama	SS	SS Hata	t	p
Duyusal	258	4,3062	2,84134	,17689	1,425	,155
Sezgisel	137	3,8832	2,74147	,23422		

Tablo 44'e göre t testi değeri sonucu 1,425 anlamlılık değeri olan p sonucu ,155 bulunmuştur. Böylelikle algı kişilik boyutuna göre siyasal katılım puanları açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.2.3 Yargı kişilik boyutuna ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin kişiliklerinde yargı fonksiyonlarını düşünceleri ile mi yoksa hisleri ile mi kullandıklarına göre aldıkları sonuçların siyasal davranış ve tutumları ile ilişkisini anlamak için yapılan testlerin analizleri aşağıda verilmiştir.

4.2.3.1 Yargı kişilik boyutuna göre siyasal ilgilenim düzeylerine ilişkin Bulgular

Araştırmaya katılan kişilerin yargı kişilik boyutlarına göre siyasal ilgilenim ölçeği puanlarının dağılım analizleri tablo 44'te gösterilmiştir. Tablo 44'e göre düşünceleri ile yargılayan bireylerin ortalaması 28,8111 iken, hisleri ile yargılayan bireylerin ortalaması 28,0640'tır. Bu durumda bu araştırmaya katılan bireylerin kişilik yapılarında düşünceleri ile yargı veren bireylerin, hisleri ile yargılayan bireylere nazaran siyasal ilgilenimlerinin daha çok olduğu söylenebilmektedir. Bu farkın istatistiksel açıdan da anlamlı olup olmadığını analiz etmek için uygulanan t testi sonuçları tablo 45'te verilmiştir.

Tablo 4.45. *Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının Yargı Kişilik Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları*

Grup	N	Ortalama	SS	SS Hata	t	p
Düşünen	270	28,8111	8,58792	,52264	,804	,422
Hisseden	125	28,0640	8,59364	,76864		

Tablo 45'e göre t testi değeri sonucu ,804 bulunmuş olup, anlamlılık değeri olan p sonucu ,422 bulunmuştur. Böylelikle yargı kişilik boyutunda siyasal katılım puanları açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.2.3.2 Yargı kişilik boyutuna göre oy verme modellerine ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan grubun oy verme modeli ölçeği puanlarının yargı kişilik boyutuna göre değişip değişmediğini, yargı kişilik fonksiyonunu düşünceleri ile kullanan bireylerle yargı kişilik fonksiyonunu hisleri ile kullanan bireylerin, oy verme modelleri açısından puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek üzere t testi yapılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin yargı kişilik boyutlarına göre siyasal ilgilenim düzeylerine ilişkin elde edilen bulgular tablo 46'da verilmiştir.

Tablo 4.46. Oy verme modelleri Puanlarının Yargı Kişilik Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları

Ölçek	Grup	N	Ortalama	SS	Ss Hata	t	p
Psikolojik oy verme	Düşünen	270	27,3926	7,59974	,46251	-1,170	,243
	Hisseden	125	28,3680	7,93577	,70980		
Sosyolojik oy verme	Düşünen	270	30,1741	7,85293	,47791	-2,118	,035
	Hisseden	125	32,0560	8,94725	,80027		
Rasyonel Oy verme	Düşünen	270	29,1111	7,63397	,46459	-1,176	,079
	Hisseden	125	30,6000	8,19717	,73318		

Yargı kişilik boyutuna göre oy verme modeline bağlı oy verme davranışlarının puan ortalamalarına bakıldığında psikolojik oy verme davranışında Hisseden grubun puanları Düşünen grubun puan ortalamalarına göre daha yüksek oranda olduğu görülmektedir. Ancak bu iki grup ortalamaları arasında yapılan t testi sonucu (1,170) istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Böylelikle her ne kadar hisleri ile yargılayan kişilik tipine mensup bireylerin düşünceleri ile yargılayanlara nazaran daha psikolojik oy verme eğiliminde olduğu görülse de yargı kişilik boyutunda psikolojik oy verme açısından anlamlı bir fark yoktur.

Sosyolojik oy verme puanlarında ise psikolojik oy verme davranışı ile benzer bir sonuç bulunmakta, Hisseden grubun ortalaması Düşünen grubun ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Bu ortalamalar arasındaki farkın istatistiksel açıdan fark olup olmadığını test etmek için yapılan t testi sonucunda elde edilen değer (2,118) olup, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Nitekim anlamlılık değeri olan p değeri (,035) olup (,05)'ten daha küçük bir değerdir. Böylelikle istatistiksel açıdan da elimizdeki veriler göstermektedir ki; hisseden grubun sosyolojik oy verme davranışına, düşünen bireylere nazaran daha yatkın oldukları söylenebilmektedir.

Rasyonel oy verme puanlarının yargı kişilik boyutundaki grupların ortalamalarına bakıldığında çok küçük fark olmakla beraber Hissedenlerin puan ortalaması yüksektir. Ancak bu küçük fark istatistiksel açıdan fark anlamı taşımamaktadır. Bu durumun olası nedenleri tartışma bölümünde derinleştirilecektir.

4.2.3.3 Yargı kişilik boyutuna göre siyasal katılım düzeyine ilişkin Bulgular

Ankete katılan kişilerin yargı kişilik boyutlarına göre siyasal katılım ölçeği puan ortalaması düşünenlerde (4,1370) bulunurken, hissedenlerde bu ortalama (4,2080) olarak bulunmuştur. Hissedenlerde kısmen daha yüksek olan ortalamanın istatistiksel açıdan da anlamlı bir fark olup olmadığını bulmak için yapılan t testi analiz sonucu tablo 47’de aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.47. *Siyasal Katılım Ölçeği Puanlarının Yargı Kişilik Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları*

Grup	N	Ortalama	SS	SS Hata	t	p
Düşünen	270	4,1370	2,78734	,16963	-,233	,816
Hisseden	125	4,2080	2,87171	,25685		

Tablo 47’e göre t testi değeri sonucu-,233 anlamlılık değeri olan p sonucu ise ,816 bulunmuştur. Böylelikle yargı kişilik boyutuna göre siyasal katılım puanları açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.2.4 Başat kişilik boyutuna ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin başat kişilik boyutuna göre dağılımları yargısal katılımcı sayısı 270 iken, algısal kişilerin sayısı 125’tir. Bu dağılıma göre siyasal tutum ve davranışlara ilişkin ölçeklerden alınan puanlar arasındaki farkın analizleri aşağıda verilmiştir.

4.2.4.1 Başat kişilik boyutuna göre siyasal ilgilenim düzeyine ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan grubun siyasal ilgilenim ölçeği puanlarının kişiliklerinin başat boyutlarına göre değişip değişmediğini, algısal ve yargısal kişilik tiplerinin puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek üzere t testi yapılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin başat kişilik boyutu ile siyasal ilgilenim düzeylerine ilişkin elde edilen bulgular tablo 48’de verilmiştir.

Tablo 4.48. Siyasal İlgilenim Ölçeği Puanlarının Başat Kişilik boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları

Grup	N	Ortalama	SS	SS Hata	t	p
Yargısal	270	29,4370	8,51075	,51795	2,963	,003
Algısal	125	26,7120	8,48416	,75885		

Araştırmaya katılan bireylerin başat kişilik boyutlarına göre siyasal ilgilenim puan ortalamaları yargısalların lehine yüksektir. Yargısal grubun siyasal ilgilenim puanı 29,44 iken, algısal grubun puanı 26,71 olarak bulunmuştur. Ortalamalar arası farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını test etmek için yapılan t testi değeri 2, 963 bulunmuştur. Bu değer istatistiksel açıdan anlamlıdır. Bu durumun olası nedenleri tartışma bölümünde derinleştirilecektir.

4.2.4.2 Başat kişilik boyutuna göre oy verme modeline ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan grubun oy verme modeli ölçeği puanlarının bireylerin kişiliklerindeki başat boyuta göre değişip değişmediğini, algısal ve yargısalların puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek üzere t testi yapılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin başat kişilik boyutlarına göre siyasal ilgilenim düzeylerine ilişkin elde edilen bulgular tablo 49’da verilmiştir.

Tablo 4.49. Oy Verme Modeli Puanlarının Başat Kişilik Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları

Ölçek	Grup	N	Ortalama	SS	Ss Hata	t	p
Psikolojik oy verme	Yargısal	270	28,5667	7,72682	,47024	3,320	,001
	Algısal	125	25,8320	7,36572	,65881		
Sosyolojik oy verme	Yargısal	270	30,8296	8,43390	,51327	,212	,832
	Algısal	125	30,6400	7,87032	,70394		
Rasyonel Oy verme	Yargısal	270	28,8370	8,00484	,48716	-2,802	,005
	Algısal	125	31,1920	7,23310	,64695		

Başat kişilik boyutuna göre oy verme modeline bağlı oy verme davranışlarının puan ortalamalarına bakıldığında psikolojik oy verme davranışında Yargısal grubun puanları Algısal grubun puan ortalamalarına göre daha yüksek oranda olduğu görülmektedir. Bu iki grup ortalamaları arasında yapılan t testi sonucu (3,320) istatistiksel açıdan da anlamlı

bulunmuştur. Psikolojik oy vermede yargısal başat boyutun daha yönelimli ve psikolojik oy verme davranışına algısallardan daha yatkın olduğu söylenebilir.

Sosyolojik oy verme puanlarında ise hem yargısal hem de algısal grubun ortalamaları birbirlerine oldukça yakın görülmektedir. Küçük de olsa Yargısal grup Algısal gruba göre nispeten yüksektir. Bu ortalamalar arasındaki farkın istatistiksel açıdan fark olup olmadığını test etmek için yapılan t testi sonucunda elde edilen değer (0,212) düşük bulunmuş, aynı zamanda istatistiksel açıdan anlamlı çıkmamıştır.

Rasyonel oy verme puanlarının başat kişilik boyutundaki grupların ortalamalarına bakıldığında Algısal grubun Yargısallara göre rasyonel oy vermede ortalaması daha yüksek bulunmuştur. Algısal grubun rasyonel oy verme puan ortalamasının yüksekliğinin istatistik açıdan anlamlı olup olmadığını test etmek için yapılan t testi sonucu elde edilen t değeri (2,802) anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç algı başat kişilik boyutuna sahip kişilerin rasyonel oy verme davranışına daha yönelimli olduğunu göstermektedir. Bu veriler tartışma bölümde ayrıntılı bir şekilde analiz edilecektir.

4.2.4.3 Başat kişilik boyutuna göre siyasal katılım düzeylerine ilişkin bulgular

Araştırmanın amaçlarından biri de siyasal katılım düzeylerini etkileyen kişilik özelliklerini incelemektir. Başat kişilik boyutuna göre siyasal katılım puanlarının ortalama karşılaştırmasına yönelik yapılan t testi analizi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.50. Siyasal Katılım Ölçeği Puanlarının Algı Kişilik Boyutuna Göre Ortalama Farkını Gösteren t Testi Sonuçları

Grup	N	Ortalama	SS	SS Hata	t	p
Yargısal	270	4,4000	2,83814	,17272	2,516	,012
Algısal	125	3,6400	2,68929	,24054		

Tablo 50'e göre araştırmaya katılan kişilerin başat kişilik boyutuna göre siyasal katılım puanlarına bakıldığında, yargısal kişilik özelliğinde olanların ortalamaları (4,4), algısal olanlara (3,64) göre daha yüksek bulunmuştur. Bu farkın istatistiksel açıdan değerine bakmak için yapılan t testi sonucunda elde edilen t değeri ise 2,516 olarak bulunmuştur. Bulunan bu değer istatistiksel açıdan anlamlıdır. Bu sonuç ile bu

araştırmaya katılan bireyler arasında yargısal bireylerin siyasal katılımlarının daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bu verisel bulgu tartışma bölümünde analiz edilecektir.

4.2.5 Bireylerin dönüklük ve başatlık kategorisine göre gruplandırıldığında elde edilen bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin dönüklük ve başatlık sonuçlarının kombinasyonu ile oluşturulan kişilik kategorizasyonlarına göre dağılımları tablo 51’de verilmiştir. Tablo 50’ye göre araştırmaya katılan bireyler arasında en yüksek katılımcı sayısı 157 (%39,7) kişi ile EJ grubuna aittir. Onları 113 (%28,6) kişi ile IJ’ler takip etmektedir. Bu araştırmaya katılan bireylerin kişilik tiplerine göre dağılımında EP’ler 76 (%19,2) IP’ler ise 49 (%12,4) kişidir.

Tablo 4.51. *Bireylerin MBTI dönüklük ve başatlık kategorilerine göre dağılım yüzdeleri*

Kişilik Boyutu	n	%
EJ (dışadönük yargısal)	157	39,7
EP (dışadönük algısal)	76	19,2
IJ (içedönük yargısal)	113	28,6
IP (içedönük algısal)	49	12,4

Araştırmaya katılan bireylerin kişiliklerindeki dönüklük ve başatlık boyutlarının kombine edilmesi ile oluşturulan kişilik tiplerinin siyasal davranış ve tutumları ile ilişkisini anlamak için yapılan testlerin analizleri aşağıda verilmiştir. Bu bölümde dönüklük başatlık kategorilerine göre siyasal ilgilenim, oy verme davranışları ile siyasal katılım düzeyine ilişkin bulgulara değinilecektir.

4.2.5.1 Bireylerin dönüklük ve başatlık kategorilerine göre siyasal ilgilenim düzeylerine ilişkin bulgular

Bireylerin dönüklük ve başatlık kategorilerine göre siyasal ilgilenim puan ortalamalarının karşılaştırmalarının analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analiz sonuçları tablo 51’de gösterilmiştir.

Tablo 4.52. Bireylerin MBTI Dönüklük/Başatlık kategorilerine göre Siyasal İlgilenim Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA				
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F
EJ (dışadönük yargısal)	157	29,911	8,5223	Gruplar içi	1523,954	3	507,985	7,217***
EP (dışadönük algısal)	76	28,750	8,256		27520,593	391	70,385	
IJ (içedönük yargısal)	113	28,779	8,488	Gruplar Arası	29044,547	394		
IP (içedönük algısal)	49	23,551	7,916					
* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $p<.001$				Toplam				

Tablo 52’de görüldüğü üzere dönüklük/başatlık kategorilerine sahip bireylerin siyasal ilgilenim puanlarının ortalamalarına bakıldığında, en yüksek puan ortalamasının 29,911 ort. Puan ile “EJ”lerin (dışadönük/yargısal) aldığı görülmektedir. En düşük puan ise 23,551 ile IP (içedönük/algısal) grubuna ait olduğu görülmektedir. Model anlamlılığını gösteren F değeri ve p değeri birlikte değerlendirildiğinde (7,217; $p<0,01$) modelin anlamlı sonuçlar verdiği ve anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kişilik tiplerinde dönüklük/başatlık kategorilerine göre ortaya konan ortalamalar arası anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını test etmek üzere yapılan Post Hoc Tukey HSD testinin analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.53. Bireylerin MBTI dönüklük/başatlık kategorilerine göre siyasal ilgilenim puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları

Dönüklük/Başatlık Grubu	EJ	EP	IJ	IP
EJ (dışadönük yargısal)	-	1,161	1,132	6,360 ***
EP (dışadönük algısal)	-1,161	-	-0,029	5,199 ***
IJ (içedönük yargısal)	-1,132	0,029	-	5,228 ***
IP (içedönük algısal)	-6,360 ***	-5,199 ***	-5,228 ***	-
* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$				

Tablo 53' e göre siyasal ilgilenim düzeylerinin belirleyicisi olarak içedönük/algısal (IP) grup dışındaki tüm grupların bu grup aleyhine daha yüksek anlamlı siyasal ilgilenim düzeyleri olduğunu söyleyebiliriz. Bir başka deyişle, içedönük/algısal (IP) kişilik tipine mensup olanların en az siyasal ilgilenime sahip oldukları istatistiksel bir veri olarak ortaya çıkmaktadır.

4.2.5.2 Bireylerin dönüklük ve başatlık kategorilerine göre oy verme modellerine ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin dönüklük ve başatlık kategorilerinde psikolojik oy verme, sosyolojik oy verme ve rasyonel oy verme puanlarına göre elde edilen analiz bulguları aşağıda verilmiştir.

4.2.5.2.1 Bireylerin dönüklük ve başatlık kategorilerine göre psikolojik oy verme modeline ilişkin bulgular

Bireylerin dönüklük ve başatlık kategorilerine göre psikolojik oy verme puan ortalamalarının karşılaştırmalarının analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analiz sonuçları tablo 54'te gösterilmiştir.

Tablo 4.54. Bireylerin MBTI Dönüklük/Başatlık kategorilerine göre psikolojik oy verme puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA				
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F
EJ (dışadönük yargısal)	157	28,1592	7,47518	Gruplar içi	909,507	3	303,169	5,264***
EP (dışadönük algısal)	76	26,8684	7,10932		22517,243	391	57,589	
IJ (içedönük yargısal)	113	29,1327	8,06282	Toplam	23426,749	394		
IP (içedönük algısal)	49	24,2245	7,53952					

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $P < .001$

Tablo 54' te görüldüğü gibi dönüklük/başatlık kategorilerine sahip bireylerin psikolojik oy verme puanlarının ortalamalarına bakıldığında, en yüksek puan ortalamasının IJ (içedönük/Yargısal) grubuna ait ve 29,1327 değerinde olduğu

görülmektedir. En düşük puan ise 24,224 ile IP (içedönük/algısal) grubuna ait olduğu görülmektedir. Model anlamlılığını gösteren F değeri ve p değeri birlikte değerlendirildiğinde (5,264; $p<0,001$) modelin anlamlı sonuçlar verdiği ve anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Psikolojik oy verme davranışının, kişilik tiplerinin dönüklük/başatlık kategorilerinde ortaya konan ortalamalar arası anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını test etmek üzere yapılan Post Hoc Tukey HSD testinin analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.55. *Bireylerin Kişiliklerinin Dönüklük/Başatlık Kategorileri ile Psikolojik Oy Verme Puanları Arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları*

Dönüklük/Başatlık Grubu	EJ	EP	IJ	IP
EJ (dışadönük yargısal)	-	1,291	-0,973	3,935**
EP (dışadönük algısal)	-1,291	-	-2,264	2,644
IJ (içedönük yargısal)	0,973	2,264	-	4,908***
IP (içedönük algısal)	-3,935**	-2,644	-4,908***	-

* $p<0,05$ ** $p<0,01$ *** $P<0,001$

Tablo 55'e göre psikolojik oy verme düzeylerinin yine IP aleyhine EJ ve IJ lehine fark olduğu görülmektedir. Kişilik başatlığındaki etken olan özelliğin yargısalılık olduğu, içedönük algısalılığa karşı anlamlı düzeyde oy verme davranışlarında farklılık olduğu söylenebilmektedir. Bu durum tartışma bölümünde daha ayrıntılı analiz edilecektir.

4.2.5.2.2 Bireylerin dönüklük ve başatlık kategorilerine göre sosyolojik oy verme modellerine ilişkin bulgular

Bireylerin dönüklük ve başatlık kategorilerine göre sosyolojik oy verme puan ortalamalarının karşılaştırmalarının analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans ANOVA analiz sonuçları tablo 56'ta gösterilmiştir.

Tablo 4.56. Bireylerin MBTI Dönüklük/Başatlık kategorilerine göre sosyolojik oy verme puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA				
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F
EJ (dışadönük yargısal)	157	30,8535	8,47229	Gruplar içi	5,792	3	1,931	0,28
EP (dışadönük algısal)	76	30,5263	7,60258		26812,243	391	68,574	
IJ (içedönük yargısal)	113	30,7965	8,41784	Toplam	26818,035	394		
IP (içedönük algısal)	49	30,8163	8,34584					
* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$								

Tablo 56'a bakıldığında bireylerin dönüklük/başatlık kategorilerine göre sosyolojik oy verme puanlarının ortalamalarının birbirine çok yakın değerler aldığı görülmektedir. Aynı değer nüans olarak fark arandığında en yüksek puan EJ grubunda 30,85 olarak bulunurken, en düşük değer EP grubunda 30,53 düzeyinde bulunmuştur. Ancak tüm grupların ortalamalarının arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını sınamak için yapılan ANOVA testi sonucu elde edilen F değeri 0,28 düzeyinde oldukça düşük bulunmuştur. Bu değer ile gruplar arasında sosyolojik oy verme davranışında istatistiksel açıdan bir fark olmadığını söylenebilmektedir.

4.2.5.2.3 Bireylerin dönüklük ve başatlık kategorilerine göre rasyonel oy verme modellerine ilişkin bulgular

Bireylerin dönüklük ve başatlık kategorilerine göre rasyonel oy verme puan ortalamalarının karşılaştırmalarının analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varsans ANOVA analiz sonuçları tablo 57'de gösterilmiştir.

Tablo 4.57. Bireylerin MBTI Dönüklük/Başatlık kategorilerine göre rasyonel oy verme puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA				
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F
EJ (dışadönük yargısal)	157	29,051	7,852	Gruplar içi	533,103	3	177,701	2,936*
EP (dışadönük algısal)	76	31,658	7,282		23664,972	391	60,524	
IJ (içedönük yargısal)	113	28,540	8,239	Gruplar Arası	24198,076	394		
IP (içedönük algısal)	49	30,469	7,171					
				Toplam				

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$

Tablo 57’de görüldüğü gibi dönüklük/başatlık kategorilerine sahip bireylerin rasyonel oy verme puanlarının ortalamalarına bakıldığında, en yüksek puan ortalamasının EP’lere ait olduğu (dışadönük/algısal) ve 31,66 değerinde olduğu görülmektedir. En düşük puanın ise 28,54 ile IJ (içedönük/yargısal) grubunda olduğu görülmektedir. Ortalama farklarının istatistik açısından analiz eden F değeri 60,524 olarak bulunmuştur. Bu değer istatistik açısından (** $P<.001$) düzeyinde anlamlıdır.

Rasyonel oy verme davranışının, dönüklük/başatlık kategorilerinde ortaya konan ortalamalar arası anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını test etmek üzere yapılan Post Hoc Tukey HSD testinin analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.58. Bireylerin MBTI dönüklük/başatlık kategorilerine göre rasyonel oy verme puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları

Dönüklük/Başatlık Grubu	EJ	EP	IJ	IP
EJ (dışadönük yargısal)	-	-2,60694	,51113	-1,41843
EP (dışadönük algısal)	2,60694	-	3,11807*	1,18851
IJ (içedönük yargısal)	-,51113	-3,11807*	-	-1,92956
IP (içedönük algısal)	1,41843	-1,18851	1,92956	-

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$

Tablo 58’e göre rasyonel oy verme düzeylerinin IJ aleyhine EP lehine anlamlı fark olduğu görülmektedir. Dışadönük/algısal rasyonel oy vermede etkili olduğu, bu grubun zıttı olan içedönük/yargısallıkta tam tersi etki yaptığı söylenebilmektedir. Bu durumun olası nedenleri ve analizi tartışma bölümünde yapılacaktır.

4.2.5.3 Bireylerin dönüklük ve başatlık kategorilerine göre siyasal katılım düzeylerine ilişkin bulgular

Bireylerin dönüklük ve başatlık kategorilerine göre siyasal katılım puan ortalamalarının karşılaştırmalarının analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analiz sonuçları tablo 59’da gösterilmiştir.

Tablo 4.59. Bireylerin MBTI Dönüklük/Başatlık kategorilerine göre siyasal katılım puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA				
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F
EJ (dışadönük yargısal)	157	4,688	2,909	Gruplar içi	172,469	3	57,490	7,644***
EP (dışadönük algısal)	76	4,329	2,589		2940,483	391	7,520	
IJ (içedönük yargısal)	113	4,000	2,699		3112,952	394		
IP (içedönük algısal)	49	2,571	2,508	Toplam				

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Tablo 59’da görüldüğü gibi dönüklük/başatlık kategorilerine sahip bireylerin siyasal katılım puanlarının ortalamalarına bakıldığında, en yüksek puan ortalamasının EJ (Dışadönük/Yargısal) 4,69 değerinde olduğu görülmektedir. En düşük puan ise 2,57 ile IP (içedönük/algısal) grubuna ait olduğu görülmektedir. Model anlamlılığını gösteren F değeri ve p değeri birlikte değerlendirildiğinde (7,644; $p < 0,001$) modelin anlamlı sonuçlar verdiği ve anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Siyasal katılım davranışının, dönüklük/başatlık kategorilerinde ortaya konan ortalamalar arası anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını test etmek üzere yapılan Post Hoc Tukey HSD testinin analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.60. Bireylerin MBTI dönüklük/başatlık kategorilerine göre siyasal katılım puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları

Dönüklük/Başatlık Grubu	EJ	EP	IJ	IP
EJ (dışadönük yargısal)	-	,35895	,68790	2,11647***
EP (dışadönük algısal)	-,35895	-	,32895	1,75752**
IJ (içedönük yargısal)	-,68790	-,32895	-	1,42857*
IP (içedönük algısal)	-2,11647***	-1,75752**	-1,42857*	-

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Tablo 60'a göre siyasal katılım düzeylerinin yine IP aleyhine diğer tüm grupların lehine anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle IP'lerin diğer tüm gruplara göre siyasal katılım düzeylerinin daha düşük olması, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu durumun olası nedenleri tartışma bölümünde ele alınacaktır.

4.2.6 Bireylerin başat fonksiyonları ile ilgili kişilik gruplandırılmalarına göre elde edilen bulgular

Araştırmanın alt amaçlarından biri de bireylerin kişiliklerinde başat fonksiyonlarına göre kategorize edilmeleri ile oluşan kişilik grupları bağımsız değişken olarak alınıp siyasal davranış ve tutumlarını etkileyip etkilemediğini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırmaya katılan bireylerin kişilik tiplerindeki baskın fonksiyon ve bu fonksiyonun yönü belirlenmiştir. Bu belirlenme sonucunda bireylerin kişilikleri 8 ayrı tip ile kategorize edilmiştir. Bu kategorizasyonun siyasal davranış ve tutumu ortaya koyan ölçeklerin puanları ile analizleri yapılmıştır. Öncelikle kişiliklerin başat fonksiyonları baz alınarak oluşturulan 8 grubun frekans dağılımları aşağıda tablo 61 'de gösterilmektedir.

Tablo 4.61. Bireylerin MBTI Başat Fonksiyonlarına göre dağılım yüzdeleri

Kişilik Başat Fonksiyonu	N	%
Fe	42	10,6
Fi	25	6,3
Te	115	29,1
Ti	88	22,3
Ne	39	9,9
Ni	12	3,0
Se	37	9,4
Si	37	9,4

Araştırmaya katılan bireylerin başat fonksiyonlarına göre dağılımları şu şekildedir; Fe (dışadönük hisseden tip) 42 (%10,6) kişi, Fi (içedönük hisseden tip) 25 (%6,3) kişi, frekansı en yüksek grup olan Te (dışadönük düşünen tip) 115 (%29,1) kişi, Ti (içedönük düşünen tip) 88 (%22,3) kişi, Ne (dışadönük sezgisel tip) 39 (%9,9) kişi, gruplar arasında en düşük katılımcıya sahip grup olan Ni (içedönük sezgisel tip) 12 (%3) kişi ve son olarak Se (dışadönük duyusal tip), Si (içedönük duyusal tip) aynı frekansa sahip olup 37 (%9,4) kişidir.

4.2.6.1 Bireylerin başat fonksiyonlarına göre siyasal ilgilenim puanlarına ilişkin bulgular

Bireylerin başat fonksiyon kategorilerine göre siyasal ilgilenim puan ortalamalarının karşılaştırmalarının analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varsans ANOVA analiz sonuçları tablo 62’de gösterilmiştir.

Tablo 4.62 Bireylerin başat fonksiyonlarına göre siyasal ilgilenim puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA				
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F
Fe	42	28,929	8,303	Gruplar içi	1739,938	7	248,563	3,523**
Fi	25	29,920	9,305		27304,609	387	70,555	
Te	115	30,270	8,609	Toplam	29044,547	394		
Ti	88	28,455	8,270					
Ne	39	27,539	8,651					
Ni	12	23,833	5,813					
Se	37	30,027	7,730					
Si	37	23,460	8,556					

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $P < .001$

Tablo 61’de görüldüğü gibi başat fonksiyonlarına göre kategorize edilen kişilik tiplerinin siyasal ilgilenim puanlarının ortalamalarına bakıldığında, en yüksek puan ortalamasının Te (dışadönük düşünen tip) kategorisinde olanların 30,03 ile en yüksek olduğu tespit edilirken, en düşük puan ortalamasının 23,46 ile Si (içedönük duyusal tip) kategorisinde olanlar bulunmuştur. Te’leri Se (dışadönük duyusal) grup takip etmektedir

ve aralarındaki ortalama farkı oldukça düşüktür. Model anlamlılığını gösteren F değeri ve p değeri birlikte değerlendirildiğinde (3,523; $p < 0,01$) modelin anlamlı sonuçlar verdiği ve anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Siyasal ilgilenim düzeylerinin, başat fonksiyon kategorilerinde ortaya konan ortalamalar arası anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını test etmek üzere yapılan Post Hoc Tukey HSD testinin analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.63. *Bireylerin başat fonksiyonlarına göre siyasi ilgilenim puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları*

Başat Fonksiyonu Grubu	Fe	Fi	Te	Ti	Ne	Ni	Se	Si
Fe	-	-,991	-1,341	,474	1,390	5,095	-1,099	5,469
Fi	,991	-	-,350	1,466	2,382	6,087	-,107	6,461
Te	1,341	,350	-	1,815	2,731	6,436	,243	6,810**
Ti	-,474	-1,466	-1,815	-	,916	4,621	-1,573	4,995
Ne	-1,390	-2,382	-2,731	-,916	-	3,705	-2,489	4,079
Ni	-5,095	-6,087	-6,436	-4,621	-3,705	-	-6,194	,374
Se	1,099	,107	,243	1,573	2,489	6,194	-	6,568*
Si	-5,469	-6,461	-6,810**	-4,995	-4,079	-,374	-6,568*	-

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $P < .001$

Bireylerin başat fonksiyonların siyasi ilgilenim puan ortalamalarında görülen farkın hangi grup lehine anlamlı fark olduğunu belirlemek üzere yapılan Tukey HSD testinin sonucuna göre, sadece Si grubunun aleyhine, Te ve Se gruplarının lehine anlamlı farkı oluşturduğu söylenebilmektedir. Bu durumun olası nedenleri tartışma bölümünde derinleştirilecektir.

4.2.6.2 Bireylerin başat fonksiyonlarına göre oy verme puanlarına ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan grubun oy verme modeli ölçeği puanlarının boyut kişilik fonksiyonuna göre değişip değişmediğini, oy verme modelleri açısından puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

4.2.6.2.1 Bireylerin başat fonksiyonlarına göre psikolojik oy verme puanlarına ilişkin bulgular

Bireylerin başat fonksiyon kategorilerine göre psikolojik oy verme puanlarının karşılaştırmalarının analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analiz sonuçları tablo 64'te gösterilmiştir.

Tablo 4.64. Bireylerin başat fonksiyonlarına göre psikolojik oy verme puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA				
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F
Fe	42	29,310	7,897	Gruplar içi	1079,460	7	154,209	2,671**
Fi	25	28,960	8,951		22347,290	387	57,745	
Te	115	27,739	7,306	Toplam	23426,749	394		
Ti	88	29,182	7,847					
Ne	39	25,795	7,064					
Ni	12	24,000	5,893					
Se	37	28,000	7,075					
Si	37	24,297	8,072					

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$

Tablo 64'te görüldüğü gibi başat fonksiyonlarına göre kategorize edilen kişilik tiplerinin psikolojik oy verme puanlarının ortalamalarına bakıldığında, en yüksek puan ortalamasının Fe (dışadönük hisseden tip) kategorisinde olanların 29,310 ile en yüksek olduğu tespit edilirken, en düşük puan ortalamasının 24,00 ile Ni (içedönük sezgisel tip) kategorisinde olanlar bulunmuştur. Fe'leri 29,182 puan ile Ti (içedönük düşünen tip) grubu takip etmektedir. Model anlamlılığını gösteren F değeri ve p değeri birlikte değerlendirildiğinde (2,671; $p<0,01$) modelin anlamlı sonuçlar verdiği ve anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Psikolojik oy verme düzeylerinin, başat fonksiyon kategorilerinde ortaya konan ortalamalar arası anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını test etmek üzere yapılan Post Hoc Tukey HSD testinin analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.65. Bireylerin başat fonksiyonlarına göre psikolojik oy verme puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları

Başat Fonksiyonu Grubu	Fe	Fi	Te	Ti	Ne	Ni	Se	Si
Fe	-	,350	1,570	,128	3,515	5,310	1,310	5,012
Fi	-,350	-	1,221	-,222	3,165	4,960	,960	4,663
Te	-1,570	-1,221	-	-1,443	1,944	3,739	-,261	3,442
Ti	-,128	,222	1,443	-	3,387	5,182	1,182	4,885*
Ne	-3,515	-3,165	-1,944	-3,387	-	1,795	-2,205	1,498
Ni	-5,310	-4,960	-3,739	-5,182	-1,795	-	-4,000	-,297
Se	-1,310	-,960	,261	-1,182	2,205	4,000	-	3,703
Si	-5,012	-4,663	-3,442	-4,885*	-1,498	,297	-3,703	-

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $P < .001$

Bireylerin başat fonksiyonların psikolojik oy verme puan ortalamalarında görülen farkın hangi grup lehine anlamlı fark olduğunu belirlemek üzere yapılan Tukey HSD testinin sonucuna göre, sadece Si (içedönük duyusal tip) grubunun aleyhine, Ti (içe dönük düşünen tip) gruplarının lehine anlamlı farkı oluşturduğu söylenebilmektedir. Bu durumun olası nedenleri tartışma bölümünde derinleştirilecektir.

4.2.6.2.2 Bireylerin başat fonksiyonlarına göre sosyolojik oy verme puanlarına ilişkin bulgular

Bireylerin başat fonksiyon kategorilerine göre sosyolojik oy verme puanlarının karşılaştırmalarının analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analiz sonuçları tablo 66’da gösterilmiştir.

Tablo 4.66 Bireylerin başat fonksiyonlarına göre sosyolojik oy verme puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA				
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F
Fe	42	32,452	9,15238	Gruplar içi	194,709	7	27,816	,404
Fi	25	31,400	10,174		26623,327	387	68,794	
Te	115	30,270	8,174		26818,035	394		
				Toplam				

Tablo 4.66 (Devam) Bireylerin başat fonksiyonlarına göre sosyolojik oy verme puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Ti	88	30,625	7,908
Ne	39	30,180	8,571
Ni	12	29,667	8,128
Se	37	30,892	6,527
Si	37	31,189	8,491
* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$			

Sosyolojik oy verme davranışında en yüksek ortalama psikolojik oy verme puanlarında olduğu gibi Fe (dışadönük hissedenden tip) grubuna aittir. En düşük ortalama ise gene Ni (içedönük sezgisel tip) grubunda görülmektedir. Buna karşın sosyolojik oy verme davranışları ortalamaları açısından bireylerin başat fonksiyonlarına göre anlamlı fark bulunmamıştır.

4.2.6.2.3 Bireylerin başat fonksiyonlarına göre rasyonel oy verme puanlarına ilişkin bulgular

Bireylerin başat fonksiyon kategorilerine göre rasyonel oy verme puanlarının karşılaştırmalarının analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analiz sonuçları tablo 67’de gösterilmiştir.

Tablo 4.67. Bireylerin başat fonksiyonlarına göre rasyonel oy verme puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

N, Ort. ve Ss değerleri				ANOVA			
Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.
Fe	42	30,6190	7,99681	Gruplar içi	678,823	7	96,975
Fi	25	28,6000	10,28348		23519,253	387	60,773
Te	115	28,4783	7,75428	Toplam	24198,076	394	
Ti	88	28,5227	7,62931				
Ne	39	31,8974	7,43673				
Ni	12	30,5000	6,92164				
Se	37	31,4054	7,20902				
Si	37	30,4595	7,34315				
* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $P<.001$							

Rasyonel oy verme davranışında en yüksek ortalama Ne (dışadönük sezgisel tip) grubuna aittir. Ufak bir puan farkıyla onu Se (dışadönük duyusal tip) izlemektedir. En düşük ortalama ise 28,4783 puan ortalaması ile Te (dışadönük düşünen tip) grubuna ait olduğu görülmektedir. Buna karşın rasyonel oy verme davranışları ortalamaları açısından bireylerin başat fonksiyonlarına göre anlamlı fark bulunmamıştır.

4.2.6.3 Bireylerin başat fonksiyonlarına göre siyasal katılım puanlarına ilişkin bulgular

Bireylerin başat fonksiyon kişilik kategorilerine göre siyasal katılım puan ortalamalarının karşılaştırmalarının analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analiz sonuçları tablo 68’de gösterilmiştir.

Tablo 4.68 Bireylerin başat fonksiyonlarına göre siyasal katılım puanlarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Gruplar	n	Ort	Ss	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F
Fe	42	4,167	3,04372	Gruplar içi	189,899	7	27,128	3,592***
Fi	25	4,240	3,073		2923,052	387	7,553	
Te	115	4,878	2,847	Toplam	3112,952	394		
Ti	88	3,932	2,599					
Ne	39	4,333	2,399					
Ni	12	2,583	2,314					
Se	37	4,324	2,809					
Si	37	2,568	2,599					

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $P < .001$

Tablo 68’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan bireylerin kişiliklerinin başat fonksiyonlarına göre ait oldukları kategoriler ile siyasal katılım puanlarının ortalamalarına bakıldığında, en yüksek puan ortalamasının Te (Dışadönük düşünen tip) grubuna ait ve 4,878 değerinde olduğu görülmektedir. En düşük puan ise 2,568 ile Si (içedönük duyusal tip) grubuna ait olduğu görülmektedir. Si grubunu takip eden en düşük ortalamanın Ni (içedönük algısal tip) grubuna ait olması dönüklük/başatlık bölümü

bulgularında da fark edildiği gibi siyasal katılım ile içedönük algısallık arasında bir ters korelasyon olduğunu göstermektedir. Model anlamlılığını gösteren F değeri ve p değeri birlikte değerlendirildiğinde (3,592; $p < 0,001$) modelin anlamlı sonuçlar verdiği ve anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Siyasal katılım davranışının, başat fonksiyon kategorilerinde ortaya konan ortalamalar arası anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını test etmek üzere yapılan Post Hoc Tukey HSD testinin analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.69. Bireylerin başat fonksiyonlarına göre siyasal katılım puanları arası Tukey HSD İzleme Testi Sonuçları

Başat Fonksiyonu Grubu	Fe	Fi	Te	Ti	Ne	Ni	Se	Si
Fe	-	-,073	-,712	,235	-,167	1,583	-,158	1,599
Fi	,073	-	-,638	,308	-,093	1,657	-,084	1,672
Te	,712	,638	-	,946	,545	2,295	,554	2,311***
Ti	-,235	-,308	-,946	-	-,402	1,349	-,393	1,364
Ne	,167	,093	-,545	,402	-	1,750	,009	1,766
Ni	-1,583	-1,657	-2,295	-1,349	-1,750	-	-1,741	,016
Se	,158	,084	-,554	,393	-,009	1,741	-	1,757
Si	-1,599	-1,672	-2,311***	-1,364	-1,766	-,016	-1,757	-

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Tablo 69'a göre siyasal katılım düzeylerinin Si grubunun aleyhine Te grubunun lehine anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile Si'lerin diğer tüm gruplara göre siyasal katılım düzeylerinin daha düşük olduğu, Te grubu ile arasındaki farkın ise istatistiksel açıdan anlamlı bir fark oluşturacak düzeyde olduğu görülmektedir. Bu durumun olası nedenleri tartışma bölümünde ele alınacaktır.

5 SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Eskişehir'deki seçmenlerin siyasal davranış ve tutumlarında kişilik özellikleri açısından farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Bununla birlikte, bireylerin kişilik tipleri arasında siyasal davranış ve tutumları açısından ne gibi farklılıklar olduğunu daha iyi analiz edebilmek için, kişilik dışında cinsiyet, yaş ve eğitim gibi daha önceki siyasal davranış ve tutum çalışmalarında değişken olarak kabul edilen demografik

özelliklerindeki farklılıklara, elimine edebilmek ya da değişken olarak dahil edebilmek adına, bu araştırmaya katılan bireylerin oluşturduğu grup ile bir kez daha bakılmıştır.

Araştırmada siyasal davranış ve tutumun en önemli tezahürlerinden birinin de oy verme davranışı olduğu ön kabulü doğrultusunda araştırmaya katılan bireyler 18 yaş üstü ile sınırlı tutulmuştur. Bireyleri etkileyen coğrafi ve toplumsal faktörlerin bulgular üzerindeki etkisini en aza indirmek için araştırma belirli bir bölge ile (Eskişehir il sınırı ile) sınırlı tutulmuştur. Böylelikle araştırma evreni Eskişehir’de yaşayan 18 yaş üstü bireylerin kolayda örnekleme şeklinde seçilmesiyle oluşturulmuştur. Ankete katılan bireylere, gönüllülük esası ile online bir şekilde, Google Form platformu üzerinden link aracılığıyla, anket soruları ulaştırılmıştır. Ankete toplam 395 kişi katılmıştır. Anket ile araştırmaya katılan bireylerin siyasal davranış ve tutumları, siyasal davranış ve tutumun alt faktörleri siyasal katılım, siyasal ilgilenim ve seçmen davranışı olarak belirlenip, 3 ayrı ölçek ile ölçülmüştür. Aynı zamanda araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri kişisel özellikler anketi ile tanımlanmış, kişilikleri (mbti profilleri) ise yaşama bakış ölçeği ile belirlenmiştir. Böylelikle araştırmada toplamda 5 ölçek kullanılmıştır: Kişisel Özellikler Anketi, Siyasal İlgiilenim Ölçeği, Siyasal Katılım Ölçeği, Seçmen Davranışı Ölçeği, Yaşama Bakış Ölçeği.

Katılımcıların demografik bilgileri ve 4 ayrı kişilik boyutunda, sonrasında başatlık ve dönüklük kategorisinde, son olarak da MBTI başat fonksiyon kategorisinde, kişilik tipleri bilgileri frekans ve yüzdeler ile sunulmuştur. Oluşturulan hipotezleri test etmek için farklı istatistiksel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Cinsiyet, yaş, eğitim ve kişilik tiplerine göre siyasal davranış ve tutum ölçekleri puanları arasındaki farklılıklar t-testi ve varyans analizi (ANOVA) yapılarak ortaya koyulmuştur. Varyans analizinin ardından elde edilen verilerin anlamlı çıktığı durumlarda, yani Levene değeri 0,05’in üzerinde olduğu durumlarda, verilere post hoc Tukey HSD izleme testi uygulanmıştır. Kişilik tipleri ile siyasal davranış ve tutum ölçeklerinin sonuç puanlarında kişilik tipleri arasında farklılıklar verisel olarak ortaya konmuştur. Uygulanan testler sonucu elde edilen bulguların analizi ve bu araştırma için oluşturulan hipotezlerin kanıtlanıp kanıtlanmadığı tartışma bölümünde derinleştirilecektir.

5.1 Tartışma

Bu çalışmanın amaçlarından ilki siyasal davranış ve tutum çalışmaları literatürünün bulgularına bu araştırmaya katılan bireylerin oluşturduğu araştırma evreninde bir kez

daha bakmaktı. Bu bağlamda bu araştırmada, oy kullanan bireylerin siyasal tutum ve davranışları ve alt faktörleri açısından demografik özellikler arasındaki farklılıkları tespit etmek amaçlanmıştır.

Demografik özelliklerin ilki cinsiyet değişkenidir. Oy kullanan bireylerin siyasal tutum ve davranışları ile alt faktörleri açısından cinsiyete göre bir farklılık olup olmadığı uygulanan testlerle ortaya konmuştur. Uygulanan testler ışığında siyasal ilgilenim düzeyinde de siyasal katılım düzeyinde de seçmen davranışı olan oy kullanma davranışında da anlamlı bir fark bulunamamıştır (bkz. Tablo 15,16,17). Bu bulgular ışığında siyasal davranış ve tutumlar açısından cinsiyete göre farklılık olmadığını, en azından bu araştırmaya katılan bireylerin oluşturduğu araştırma evreninde olmadığını söylemek mümkündür. Ancak bu araştırma evreni içerisinde yeri olmaması da aslında cinsiyetin bir faktör olarak anlamlı bir ilişki sunduğu araştırmalarda aslında cinsiyetin değil araştırmanın uygulandığı bölgenin toplumsal cinsiyet rollerinin bu sonuçları etkilediği iddiasını gündeme getirebilmektedir. Nitekim Eskişehir’de yaşayan insanların toplumsal cinsiyet rollerine karşı eşitlikçi tutumu ve bu araştırma grubunda lisans mezunu grubun en yüksek frekansa sahip grup olması toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili kalıpların etkilerini en aza indirmektedir. Böylelikle toplumsal cinsiyet rollerinin eğitim ile nispeten bertaraf edildiği bir araştırma grubunda cinsiyete göre, siyasal davranış ve tutum açısından farklılık olmadığı gözükmemektedir. Daha düzenli bir sonuç sunmak adına cinsiyet değişkeni ile ilgili araştırma hipotezlerinin doğrulanıp doğrulanmadığını aşağıdaki tablodaki şekilde özetleyebiliriz (Bkz. Tablo 70).

Tablo 5.70. *Cinsiyet Değişkeni ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu*

Hipotez	Kabul/Ret	Hipotez	Kabul/Ret
H_{1a}: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde cinsiyetleri açısından anlamlı bir farklılık vardır	RET	H_{1c}: sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET

Tablo 5.70. (Devam) Cinsiyet Değişkeni ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu

Hipotez	Kabul/Ret	Hipotez	Kabul/Ret
H_{1b}: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET	H_{1d}: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET
		H_{1e}: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde cinsiyetleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET

Bu araştırmanın bir diğer amacı oy kullanan bireylerin siyasal tutum ve davranışları ile alt faktörleri açısından eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark var mıdır? Sorusuna cevap aramaktı. Yapılan Tukey-HSD testi sonucunda siyasal ilgilenim düzeylerine ilişkin bulgulara ilköğretim grubunun ortalamasının lisans grubu karşısında ($p<.001$) düzeyinde, YL/Doktora grubu karşısında ($p<.05$) düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur. Psikolojik oy vermede de ortaöğretim mezunları ile lisans ve yüksek lisans/Doktora mezunları arasında ortaöğretim mezunları lehine ($p<.001$) düzeyde anlamlı fark görülmektedir. Sosyolojik oy verme davranışlarında da benzer bir fark görülmektedir. Ortaöğretim mezunlarının sosyolojik oy verme davranışları lisans ve yüksek lisans/doktora mezunlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde fark oluşturmaktadır. Rasyonel oy vermede ise sadece Ön lisans mezunu grubunun lehine YL/Doktora mezunu grup arasında anlamlı fark bulgulanmıştır. Bu fark istatistiksel açıdan ($p<.001$) düzeyde anlamlıdır. Siyasal katılım durumuna eğitim seviyesinde bakıldığında ise Tukey-HSD testi sonucunda ortaöğretim grubunun siyasal katılım düzeylerinin lisans ve yüksek lisans gruplarına göre daha yüksek ve istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulgulanmıştır. Bu veriler ışığında bu araştırmaya katılan bireyler arasında eğitim seviyesi arttıkça siyasal katılım ve ilgilenim düzeylerinin düştüğü sonucuna varılabilmektedir. Bu sonuç ilgili literatüre muhalif bir sonuçtur. İlgili literatür eğitim seviyesinin artmasının siyasal katılımı arttırdığı iddiasını desteklemektedir (Öztekin, 2016). Buna karşın bu araştırma

grubunda benzer bir sonuç elde edilememesinin siyasal katılımı ve davranışları eğitimin tek başına belirleyemeyeceği kabulünü arttırmaktadır. Siyasal davranış ve tutumların araştırma gruplarına göre eğitim değişkeni ile alakalı farklı sonuçlar vermesi siyasal kültür, kişilik gibi başka değişkenlerin belirleyici rolünü gündeme getirmektedir. Klasik literatür verileri eğitim seviyesinin artmasının siyasal katılımı ve ilgilenimi arttıracaklarını iddia etmektedir. Ancak burada dikkati çekilmesi gereken husus bu literatürlerin yazıldığı bölgelerin siyasal kültürüdür. Her siyasal kültürün kendi dinamikleri mevcuttur. Haklarını kazanmış olmanın getirisi ile siyasal katılımı, siyasal karar alım süreçlerinde bireysel ve toplumsal hakları korumayı hedefleyen bir siyasal katılım türüne işaret eden batı siyasal kültürü ile Türk siyasal kültürü aynı değildir. Ayrıca eğitimin mantıksal ve tutarlı bir şekilde beklenen fark sonuçlarını sunmaması, kişilik gibi başka etmenlerin bu süreçte dahlinin olduğu ihtimalini güçlendirmektedir. Bir başka ifade ile aslında başka faktör ve değişkenlerin belirleyiciliği eğitim değişkeni üzerinden kendini tutarsız bir şekilde gösteriyor olabilmektedir. Örneğin kişinin siyasal ilgilenim ve katılımını belirleyen durum aslında kişinin yüksek dışadönük olmasıdır, fakat eğitim seviyesi düşük bu kişinin siyasal katılım puanının yüksek olması verileri manipüle etmektedir. Diğer yandan sosyolojik ve psikolojik oy vermenin eğitim seviyesi ile ters orantıda sonuçlar vermesi fikirsel iddiaların verisel ispatı niteliğindedir. Nitekim kendi sosyal grubunun lehine ve o sosyal grup kimliği ile oy verme davranışı, aynı zamanda partizan tutumlara yatkınlığı gösteren psikolojik oy verme davranışının eğitim seviyesi düşük bireylerde daha yüksek görülmesi modellerinin teorik çerçevesindeki iddialar ile tutarlıdır. Diğer yandan bütünsel olarak değerlendirecek olursak bu araştırmaya katılan bireyler arasında eğitim seviyeleri arasında siyasal ilgilenim, oy verme davranışı ve siyasal katılım açısından anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Bütünsel bir değerlendirme için eğitim değişkeni ile ilgili oluşturulan hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığı aşağıdaki tablo ile özetlenebilmektedir. (Bkz. Tablo 71.)

Tablo 5.71. Eğitim Değişkeni ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu

Hipotez	Kabul/Ret	Hipotez	Kabul/Ret
H_{3a}: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde eğitim düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL	H_{3c}: Sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL
H_{3b}: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL	H_{3d}: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL
		H_{3e}: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde eğitim düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL

Araştırmanın bir diğer amacı demografik özelliklerden bir diğeri olan yaş grupları arasında siyasal davranış ve tutumlar açısından anlamlı farklılık olup olmadığını ortaya koymaktır. Özet olarak veriler siyasal ilgilenim düzeylerinde 45-54 yaş grubunun ortalama puanlarının yüksek olduğunu, siyasal ilgilenim düzeyinin genç yaş grubu olan 18-24 grubunda ise düşük seyrettiğini benzer bir tablonun siyasal katılım için de geçerli olduğunu, siyasal katılımında da en yüksek puanın 45-54 yaş grubuna ait olduğunu göstermektedir. Siyasal davranışı etkileyen faktörlerde yaş bölümünde de belirtildiği gibi literatürdeki çalışmaların çoğu bu çalışmadaki verileri doğrulamakta, gençlerin hayatlarında iş arama, meslek edinme, daha eğlence odaklı düşünme gibi farklı gündemlerin olması sebebiyle siyasal ilgilenimlerinin az olduğu söylenebilmektedir. Aynı zamanda 18-24 yaş grubu, gençlerin herhangi bir yere kalıcı bir şekilde yerleşmedikleri,

okumak için şehir dışında oldukları bir yaş dönemine işaret etmektedir. Yerleşik bir düzenleri olmayan 18-24 yaş grubu herhangi bir siyasi örgütlenmeye dahil olamadıkları için siyasal katılımları ve ilgilenim düzeyleri düşük seyretmektedir. Orta yaş dediğimiz yaş grubunda ise siyasal ilgilenim ve katılım artmaktadır. Siyasal sistem ve o sistemin çıktılarında daha çok etkilendiği bir yaş döneminde olması da orta yaş grubunun siyasal ilgilenimini arttırdığı söylenebilmektedir. Psikolojik oy verme davranışında da 45-54 yaş grubunun lehine anlamlı fark bulunmuştur. Yapılan Tukey-HSD testi sonucunda 45-54 yaş grubunun ortalamasının 18-24 ve 25-34 yaş grubunda ($P<.001$) düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur (Bkz. Tablo 21). Bu durum bu araştırma grubundaki orta yaş grubuna mensup bireylerin parti bağlılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Böylelikle başka bir siyasal kültürün ve siyasal konjonktürün çocuğu olan bu orta yaş grubunun oy verme davranışının o dönemin ihtiyaçları ile fanatize olduğunu ve bugün hala daha partizan tutum ile oy verdiklerini bizlere göstermektedir. Buna karşın Türkiye'deki genç yaş gruplarının da parti bağlılıkları en düşük gruplar olduğunu verisel olarak ortaya koymaktadır. Zira bu durumun bir diğer göstergesi 18-24 yaş grubunun rasyonel oy verme puanlarında en yüksek puan ortalamasına sahip grup olmasıdır. Rasyonel oy verme davranışı bu araştırmaya katılan bireyler arasında genç gruplarda daha yüksek görülen bir seçmen davranışı şeklidir. Böylelikle bu çalışmada seçmen davranış şekillerinde yaşanan değişimde istatistiksel açıdan ortaya konmuştur. Gençlerin siyasal ilgilenim ve katılım düzeylerinin düşüklüğü ise yaşlarının genç olması ile mi alakalı yoksa, bu durum bir siyasal kültür değişikliğinin mi habercisi olduğu ilerleyen dönemlerde ve çalışmalarda daha ayrıntılı değerlendirilmelidir. Bütünsel bir değerlendirme yapmak için, yaş değişkeni ile ilgili oluşturulan hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığı aşağıdaki tablo ile özetlenebilmektedir. (Bkz. Tablo 72.)

Tablo 5.72. Yaş Değişkeni ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu

Hipotez	Kabul/Ret	Hipotez	Kabul/Ret
H_{2a}: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde yaş grupları açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL	H_{2c}: Sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde yaş grubu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET

Tablo 5.72. (Devam) Yaş Değişkeni ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu

Hipotez	Kabul/Ret	Hipotez	Kabul/Ret
H_{2b}: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde yaş grubu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL	H_{2d}: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde yaş grubu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL
H_{2e}: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde yaş grupları açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL		

Bu çalışmanın 2. Amacı oy kullanan bireylerin kişilik tipleri arasında onların siyasal tutum ve davranışlarını açısından farklılıklar olduğu genel varsayımını verisel açıdan ortaya koymaya çalışmaktır. Bu bağlamda öncelikli olarak oy kullanan bireylerin kişiliklerinin dönüklük boyutuna göre, dışadönük/İçedönük bireylerin siyasal tutum ve davranışları ve onun alt faktörleri açısından aralarında anlamlı bir fark var mıdır sorusuna cevap aranmıştır. Verisel olarak ortaya konulan testlerin sonuçlarına göre dışadönük seçmenlerin siyasal ilgilerinin içedönük seçmen bireyler karşısında daha yüksek olduğu istatistiksel açıdan da ortaya konmuştur. Nitekim bu farkın istatistiksel açıdan da anlamlı olup olmadığı anlaşılması için t testi sonucuna bakıldığında, elde edilen p değeri (0,008) anlamlı çıkmaktadır (Bkz. Tablo 28). Bu veri bizlere Carl Gustav Jung'un kişilik teorisini ve ondan yola çıkarak MBTI ile oluşturulan kişilik tiplerinin iddialarını doğrulamaktadır. Zira teorik çerçevede iddia edildiği gibi dışadönüklerin daha girişken, sosyal ve enerjilerini dış dünyadan sağlayan bireyler olması, başkalarının sorunlarını kendilerine daha çok dert etmelerine, yaşadıkları dünyadaki dış sorunlara karşı çözüm üretme ihtiyaçlarının daha yüksek olmasına sebebiyet vermektedir. Böylelikle mantıksal tutarlılık ile beklenen dışadönüklerin içedönüklere nazaran siyasal meselelere ilgilerinin ve böylelikle siyasal katılımlarının da benzer şekilde daha yüksek olmasıdır. Bu

çalışmada elde edilen bulgularla verisel olarak bu iddia desteklenmiştir. Nitekim aynı zamanda dışadönük olanların siyasal katılım puanları içedönük bireylerden daha yüksek olmasının yapılan t testi sonucunda da istatistiksel açıdan anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır (Bkz. Tablo 40). İki grup arasındaki anlamlı farklılık bizlere ait oldukları tip grubunun ilgili davranışta bulunmada önemli faktörlerden biri olduğunu göstermektedir. Oy verme davranışlarına bakıldığında ise her ne kadar istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiş olsa da psikolojik ve rasyonel oy vermede dışadönüklerin daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu, sosyolojik oy vermede ise içedönüklerin lehine bir sonuç olduğu görülmektedir. Bu durum da teorik iddialar ile uyumludur, nitekim içedönükler iç motivasyon ile hareket ettikleri için aşına oldukları güven ve konfor alanlarına göre hareket etmektedirler. Böylelikle içeriden bir motivasyonla hareket eden bu grup ait oldukları ve güvende hissettikleri, kendilerine ait olan sosyal gruplarla paralel hareket etmeleri daha olasıdır. Her ne kadar anlamlı bir fark oluşturmaya da bu durum bile seçmenlerin kişilik özellikleri ile uyumlu siyasal davranış paterni oluşturduklarının bir kanıtı niteliğindedir.

Bu çalışmada kişiliğin dönüklük boyutuna göre siyasal tutum ve davranışlarda ve onun alt faktörlerinde farklılıkların olup olmadığı ile ilgili oluşturulan hipotezlerin hangilerinin onaylandığı hangilerinin ise reddedildiği aşağıdaki tablo ile özetlenebilmektedir. (Bkz. Tablo 73.)

Tablo 5.73. Dönüklük Kişilik Boyutu ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu

Hipotez	Kabul/Ret	Hipotez	Kabul/Ret
H_{4a}: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde dönüklük kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL	H_{4c}: sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde dönüklük kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET
H_{4b}: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde dönüklük kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET	H_{4d}: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde dönüklük kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET

Tablo 5.73. (Devam) Dönüklük Kişilik Boyutu ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu

Hipotez	Kabul/Ret	Hipotez	Kabul/Ret
H_{4e}: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde dönüklük kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL		

Kişilik tipoloji grupları arasında siyasal davranış ve tutumlar açısından farklılıklar olduğu varsayımını kanıtlamak için bir diğer adım oy kullanan bireylerin kişiliklerinin algı boyutuna göre, yani “kişilerin duyuşal/sezgisel olmalarının arasında siyasal tutum ve davranışları ve onun alt faktörleri açısından anlamlı fark var mıdır?” Sorusuna cevap aramaktı. Bu doğrultuda yapılan ölçümler sonucunda psikolojik oy verme davranışında ve sosyolojik oy verme modelinde duyuşallar lehine anlamlı fark tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 42). Rasyonel oy verme davranışında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark oluşturmamasına rağmen sezgisellerin puan ortalaması duyuşallardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularının tablolarında görüldüğü üzere sosyolojik oy verme ve psikolojik oy verme genel olarak uyumlu seyrederken rasyonel oy verme davranışı bu diğer iki oy verme davranışı ile ters orantılı sonuçlar vermektedir. Bu durum aslında teorik çerçeve ile iç tutarlılığı olan verisel sonuçlar olduğunu göstermektedir. Nitekim sosyolojik ve psikolojik oy verme kendi içinde benzer eğilimler taşımaktadır, buna karşın rasyonel oy verme davranışı siyasal davranış paterni olarak bünyesinde diğer modellere karşı zıtlıklar barındırmaktadır. Bu duruma uygun verisel sonuç veren algı boyutu kişilik bulguları göstermektedir ki duyuşallar sosyolojik ve psikolojik oy vermeye daha yatkınken, sezgiseller rasyonel oy verme davranışına daha meyillilerdir. Bu durum da teorik iddiaları doğrulamaktadır. Nitekim duyuşallar daha anı yaşayan, mevcut pratiklerle hareket eden, somut vaatlere yanıtı daha hızlı bir gruptur. Buna karşın sezgiseller soyut değerlendirmelere, gelecek ile ilgili ihtimalleri hesaplamaya ve muhakemeye daha yatkındırlar. Bu durum oy verme davranışlarında da kendini göstermektedir. Öyle ki duyuşallar somut aktif oldukları parti ya da sosyal grup bağlılıkları ile hareket ederken, sezgiseller gelecekte oluşabilecek risk ihtimallerini

değerlendirerek oy kullanma davranışı göstermektedirler. Böylelikle bu çalışmada kişiliğin algı boyutuna göre siyasal tutum ve davranışlarda ve onun alt faktörlerinde farklılıkların olup olmadığı ile ilgili oluşturulan hipotezlerin hangilerinin onaylandığı hangilerinin ise reddedildiği aşağıdaki tablo ile özetlenebilmektedir. (Bkz. Tablo 74.)

Tablo 5.74. Algı Kişilik Boyutu ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu

Hipotez	Kabul/Ret	Hipotez	Kabul/Ret
H_{5a}: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde algı kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET	H_{5c}: Sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde algı kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL
H_{5b}: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde algı kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL	H_{5d}: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde algı kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET
		H_{5e}: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde algı kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET

Kişilik grupları arasında siyasal davranış ve tutumlar açısından farklılıklar olup olmadığı sorusuna cevap arama yolculuğunda bir diğer adım; oy kullanan bireylerin yargı kişilik boyutlarına göre, yani düşünen mi hisseden mi olduklarına göre bireylerin siyasal tutum ve davranışları ve alt faktörleri açısından farklılıkları ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda yapılan testler sonucunda düşünen grubun siyasal ilgilenim düzeylerinin daha yüksek olduğu, hisseden grubun ise sosyolojik ve psikolojik oy verme davranışlarında daha yüksek puana sahip olduğu görülmektedir. Bu fark her ne kadar istatistiksel açıdan anlamlı bir fark oluşturmada bizlere analiz için bir imkân

sunmaktadır. Hisleri ile yargılayan bireylerin psikolojik ve sosyolojik oy vermeye daha yatkın olmaları oldukça tahmin edilebilir bir durumdur. Nitekim hisleri ile yargılayan bireyler duygusal davranış kararlarına daha yatkındırlar. Bu durumda kendi ait oldukları sosyal sınıf lehine karar vermeleri ve ait hissettikleri parti ile özdeşimle oy kullanmaları düşünceleri ile yargı veren bireylere nazaran daha olasıdır. Diğer taraftan düşünenlerin siyasal ilgilenimlerinin daha yüksek olması da olası bir sonuçtur. Zira düşünenlerin özellikle dışa dönükse etraflarında yaşanan sorunlara çözüm üretme istekleri oldukça yüksektir. Bu çalışmada kişiliğin yargı boyutuna göre siyasal tutum ve davranışlarda ve onun alt faktörlerinde farklılıkların olup olmadığı ile ilgili oluşturulan hipotezlerin hangilerinin onaylandığı hangilerinin ise reddedildiği aşağıdaki tablo ile özetlenebilmektedir. (Bkz. Tablo 75.)

Tablo 5.75. Yargı Kişilik Boyutu ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu

Hipotez	Kabul/Ret	Hipotez	Kabul/Ret
H_{6a}: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde yargı kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET	H_{6c}: Sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde yargı kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL
H_{6b}: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde yargı kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET	H_{6d}: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde yargı kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET
		H_{6e}: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde yargı kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET

Kişilik grupları arasında siyasal davranış ve tutumlar açısından farklılıklar olduğu varsayımını kanıtlamak için bir diğer adım seçmenlerin kişiliklerindeki başat boyuta göre, yani Algısal/Yargısal olmalarına göre ilgili bireylerin siyasal tutum ve davranışları ve alt faktörleri açısından anlamlı fark var mıdır? Sorusuna cevap aramak ve cevabı istatistiksel olarak ortaya koymaktı. Bu doğrultuda yapılan ölçümler sonucunda araştırmaya katılan bireylerin başat kişilik boyutlarına göre siyasal ilgilenim puan ortalamaları yargısalların lehine yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Yargısal grubun siyasal ilgilenim puanı 29,44 iken, algısal grubun puanı 26,71 olarak bulunmuştur. Ortalamalar arası farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını test etmek için yapılan t testi değeri 2,963 bulunmuş p değeri ise 0,003 ile anlamlı çıkmıştır (Bkz. Tablo 47). Bu durumda aslında kişilerin yargı fonksiyonunu düşünceleri ile mi yoksa hisleri mi kullandığından ziyade yargı fonksiyonunu mu yoksa algı fonksiyonunu mu başat kullandıkları üzerinden bir siyasal ilgilenim açısından farklılık söz konusudur. Bir başka ifade ile düşünen veya hisseden olması fark etmeksizin yargısal grup algısal gruba nazaran siyasal meselelere karşı daha ilgilidir. Aynı zamanda tutarlı bir şekilde siyasal katılım düzeylerinde de benzer bir fark görülmektedir. Araştırmaya katılan kişilerin başat kişilik boyutuna göre siyasal katılım puanlarına bakıldığında, yargısal kişilikte olanların ortalamaları (4,4), algısal olanlara (3,64) göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bu farkın istatistiksel açıdan değerine bakmak için yapılan t testi sonucunda elde edilen t değeri ise 2,516 olarak bulunmuştur. Bulunan bu değer istatistiksel açıdan anlamlıdır (Bkz. Tablo 49). Bu durum teorik çerçeve ile de uyumludur. Nitekim yargısal bireyler kişilik tipleri bölümünde de bahsedildiği gibi karar almaya ve karar alma süreçlerine dahil olmaya daha isteklidirler. Yargısallık ve algısallığın en büyük farkı biri algı sürecinde daha aktif iken diğeri yargı sürecinde aktif olmak istemektedir. Bu durum siyasal davranışlarında da kendini göstermektedir. Özellikle dışadönük olan yargısallar toplumsal meseleler ile ilgili siyasal karar alım süreçlerinde aktif rol almaktan kendilerini alamazlar. Diğer taraftan bir diğer önemli bulgu yargısal ve algısal bireylerin oy verme davranışında bulunmuştur. Yargısal bireyler sosyolojik oy vermede algısallar karşısında ortalama puanları daha yüksektir, bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığı gösteren p değeri 0,001 olup anlamlıdır (Bkz. Tablo 48). Buna karşın algısalların ise rasyonel oy verme davranış puanları yargısallardan daha yüksektir ve bu fark da istatistiksel açıdan anlamlıdır. Böylelikle algısalların öğrenmeye, araştırmaya ve yeniliklere yatkın olması siyasal davranışlarında rasyonel oy verme davranışını tetiklemektedir. Buna karşın yargısal bireylerin yargı

merkezli olmaları sebebiyle daha muhafazakâr eğilimleri, yeniliklerdense var olanı ve kuralları destekleme halleri siyasal davranışlarında onları daha partizan bir tutumla oy vermeye itmektedir. Böylelikle kişilikler arasında siyasal davranış ve tutumlar açısından anlamlı farklılıkların olduğu bir kez daha verisel olarak ortaya konmuştur. Böylelikle bu çalışmada kişiliğin başat kişilik boyutuna göre siyasal tutum ve davranışlarda ve onun alt faktörlerinde farklılıkların olup olmadığı ile ilgili oluşturulan hipotezlerin hangilerinin onaylandığı hangilerinin ise reddedildiği aşağıdaki tablo ile özetlenebilmektedir. (Bkz. Tablo 76.)

Tablo 5.76. *Başat Kişilik Boyutu ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu*

Hipotez	Kabul/Ret	Hipotez	Kabul/Ret
H_{7a}: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde başat kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL	H_{7c}: Sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde başat kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET
H_{7b}: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde başat kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL	H_{7d}: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde başat kişilik boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL
		H_{7e}: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde başat kişilik boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL

Kişilik grupları arasında siyasal davranış ve tutumlar açısından farklılıklar olup olmadığı sorusuna cevap vermeyi amaçlayan bu çalışmanın bu saik ile bir diğer adımı oy

kullanan bireylerin kişiliklerindeki dönüklük/başatlık kategorisine göre oluşturulan kişilik grupları arasında siyasal davranış ve tutumları açısından anlamlı bir farklılık var mıdır? Sorusunu istatistiksel olarak destekli bir şekilde cevaplamaktır. Nitekim bireylerin 4 ayrı boyutta kişilik özellikleri arasında siyasal davranış ve tutumları açısından farklılıkları incelenmiştir. Artık bu 4 boyutun kendi aralarında kombinasyonu aracılığıyla oluşturulan kişilik tipleri arasında siyasal davranış ve tutumları açısından farklılıklara bakmak gerekmektedir. Böylelikle kişiliğin siyasal davranış ve tutumlar üzerindeki rolü daha iyi anlaşılacak ve derinleştirilecektir. Elde edilen veriler ışığında, kişilik tiplerinden EJ (dışadönük yargısal) siyasal ilgilenim puan ortalaması en yüksek grup olduğu IP (içedönük algısal) tipinin ise siyasal ilgilenim düzeyi en düşük grup olduğu ortaya konulmuştur. Bu fark istatistiksel açıdan da ($***p<.001$) düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ortaya konan bu farkın hangi gruplar arasında olduğuna bakılmak için Post hoc Tukey HSD inceleme yapılmış olup, IP grubunun diğer tüm gruplarla arasında anlamlı düzeyde aleyhte farkı mevcuttur. Bu durum algısal insanların hayatta karar almaktan ziyade bilgi toplamayı seven eğilimlerinin bir de yönünün içe dönük olması dış dünyayla ilgili meselelere karşı ilgisini oldukça azalttığı görülmektedir. Nitekim teorik çerçevede de belirtildiği üzere IP'ler kendi ilgili alanları ile ilgili çalışmaya diğer meseleleri ise gündemlerine çok almamaya meyillilerdir. Bu durumun siyasal davranışlara etkisi siyasal ilgilenim düzeyinin düşük olmasında kendini göstermektedir. Diğer yandan EJ'lerin bu kadar yüksek puanda olması da şaşırtılacak bir durum değildir. Zira hem yargı fonksiyonu hem de bunun dışı yönelimli kullanılması EJ'leri tam olarak bir siyaset insanı yapmaktadır. Zaten kendi alt grupları olan ESTJ ve ENTJ'ler doğal yöneticilerdir. Diğer taraftan dönüklük ve başatlık kategorilerine göre oluşturulan tipler arasındaki bir diğer istatistiksel fark oy verme davranışında görülmektedir. Psikolojik oy verme puanlarına bakıldığında IJ (içedönük yargısal) grubun en yüksek puanı aldığı, bunun karşısında IP'lerin gene en düşük puan ortalamasına sahip grup oldukları görülmektedir. Bu değer istatistiksel açıdan da ($***<p$) düzeyinde anlamlıdır (Bkz. Tablo 54). Farkın başka hangi gruplar arasında olduğunu daha iyi anlamak için yapılan post hoc Tukey HSD izleme testi sonucunda EJ ve IJ tiplerinin IP aleyhine ortalama puan farklarının yüksek olduğu görülmektedir. Böylelikle aslında yargısal insanların içedönüklerinin özellikle psikolojik oy verme yatkınlığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun olası nedenleri arasında yargısallığın getirdiği aşına ve alışık olduğu düzenden yana olmak, içedönüklüğün getirdiği değişime ve iknaya kapalılık birleştiğinde parti sadakatinin

ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır. Böylelikle IJ'lerin parti özdeşimi ile oy verme davranışında olmaları kişilik tiplerinin oy verme davranışında rolü olduğunu bir kez daha göstermektedir. Diğer taraftan Rasyonel oy verme davranışında ise EP (dışadönük algısal) tipler başı çekerken bu sefer IJ'ler en düşük puan ortalamasına sahip grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tutarlı seyreden durum bizlere kişiliğin bilinçli bir etki sunduğunu göstermektedir. Nitekim algısalaların öğrenme ve değişim yatkınlığı özellikle dışa dönük bir biçimde olduğunda meselelere daha rasyonel bir değerlendirme ile karar vermeleri çok olasıdır. Bunun karşısında psikolojik oy vermeye en yatkın grubun rasyonel oy verme konusunda daha düşük puan alması oldukça doğal bir sonuçtur. Aynı zamanda siyasal ilgilenim ile uyumlu bir şekilde siyasal katılımı da en yüksek puan ortalamasına sahip grup EJ'ler çıkarken, en düşük puanı gene IP'ler almıştır. Bu fark istatistiksel açıdan da (***) $p<.001$) düzeyde anlamlı çıkmıştır (bkz. Tablo 59). Zaten istisnai durumlar haricinde siyasal ilgilenim siyasal katılım ile benzer sonuçlar vermekte, zira katılım için öncül şart ortada bir ilginin olmasıdır. Böylelikle aslında bireylerin, kişiliklerinin başat boyutunun hangisi olduğu ve bu başat boyutu dış ve iç olmak üzere hangi yönelimde kullandıkları, onların siyasal davranış ve tutumlarında rol oynadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Böylelikle bu çalışmada kişiliğin dönüklük/başatlık kişilik boyutuna göre siyasal tutum ve davranışlarda ve onun alt faktörlerinde farklılıkların olup olmadığı ile ilgili oluşturulan hipotezlerin hangilerinin onaylandığı hangilerinin ise reddedildiği aşağıdaki tablo ile özetlenebilmektedir. (Bkz. Tablo 77.)

Tablo 5.77. *Dönüklük/Başatlık Kişilik Gruplandırması ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu*

Hipotez	Kabul/Ret	Hipotez	Kabul/Ret
H_{8a}: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde dönüklük ve başatlık birleştirilmiş boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL	H_{8c}: sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde dönüklük ve başatlık birleştirilmiş boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET

Tablo 5.77. (Devam) Dönüklük/Başatlık Kişilik Gruplandırması ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu

Hipotez	Kabul/Ret	Hipotez	Kabul/Ret
H_{8b}: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde dönüklük ve başatlık birleştirilmiş boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL	H_{8a}: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde dönüklük ve başatlık birleştirilmiş boyutu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL
		H_{8c}: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde dönüklük ve başatlık birleştirilmiş boyutları açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL

Son olarak araştırmaya katılan bireylerin kişilikleri arasında ile siyasal davranış ve tutumları açısından farklılık olup olmadığı, kişiliğin başat fonksiyonun ne olduğu üzerinden oluşturulan kişilik tipleri ekseninde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında başat fonksiyonlarına göre kategorize edilen kişilik tiplerinin siyasal ilgilenim düzeylerinde anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır (Bkz. Tablo 61). Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Tukey HSD izleme testi sonucunda sadece Si (içedönük duyusal tip) grubunun aleyhine, Ti (içe dönük düşünen tip) grubunun lehine anlamlı farkı olduğu söylenebilmektedir. Aynı zamanda Ti'ler siyasal ilgilenimi en yüksek grup iken, onları Fe'ler (dışa dönük hisseden tip) takip etmektedir. Böylelikle aslında grupların arasındaki davranış farklarının analizini derinleştirmek için yaptığımız bu gruplandırma bizlere, siyasal ilgilenimde yargısallığın dışadönüklükten daha etkin rol oynadığını göstermektedir. Nitekim yargısallar ve algısallarda yargısalların, dışadönük ve içe dönüklerde dışadönüklerin, dönüklük ve başatlık kategorilerinde EJ (dışadönük yargısalların) diğerine nazaran siyasal ilgilenimleri daha yüksek gözükürken daha ayrıntılı kişilik tiplerine baktığımızda farkın Ti (içedönük düşünen tip) ve Si (içedönük duyusal tip) arasında olması, başat boyut fonksiyonunun siyasal ilgilenim düzeyinde daha etkin rolü olduğunu gözler önüne sermektedir. Ti tipleri yargısal ve yargılarını düşünceleri ile yapan fakat bunu içe dönük kullanan tiplerdir. Fe'ler ise gene yargılarını başat kullanan ama bu sefer yargılarını hisleri ile ve dışa dönük bir biçimde kullanan tiplerdir. Buna

karşın Si'ler algısal ve algılarında duyularını kullanan bu algı sürecini ise içe yönelimli yapan tiplerdir. Aynı zamanda siyasal katılımı da kişilik tipleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklar mevcuttur. Siyasal katılım düzeylerinin Si grubunun aleyhine Te grubunun lehine anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile Si'lerin diğer tüm gruplara göre siyasal katılım düzeylerinin daha düşük olduğu, Te grubu ile arasındaki farkın ise istatistiksel açıdan anlamlı bir fark oluşturacak düzeyde olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 68). Böylelikle aslında dışa dönük düşünen tiplerin (Te) sorun çözme ve insanların ihtiyaçlarına fıkırsel ve pratiksel çözümler bulma ve siyasal karar alımlara kendi düşüncelerini dahil etme istemleri onlara siyasal katılım noktasında bir motivasyon oluşturmaktadır. Diğer yandan Si'lerin hem algıları ile meşgul olmaları hem de algılarının soyut değil daha hayat pratiklerinden oluşturmaları hem de içe dönük olmaları kendi küçük hobileri ile meşgale olup toplumsal meselelerle ilgili çözümleri hayat gündemlerinde tutmamayı beraberinde getirmektedir. Böylelikle kişilik tiplerinin iddiaları ile uyumlu bu verisel sonuçlar göstermektedir ki; kişilik tipleri arasında (her boyutunda ayrı ayrı) siyasal davranış ve tutum ve onun alt faktörleri açısından anlamlı farklılıklar bulunmakta, böylelikle kişilik tipleri siyasal davranış ve tutumlarda belirli bir rol üstlenmektedir. Son olarak bu çalışmada kişiliğin başat fonksiyonuna göre siyasal tutum ve davranışlarda ve onun alt faktörlerinde anlamlı farklılıkların olduğu ile ilgili oluşturulan hipotezlerin hangilerinin onaylandığı hangilerinin ise reddedildiği aşağıdaki tablo ile özetlenebilmektedir. (Bkz. Tablo 77.)

Tablo 5.78. *Başat Fonksiyona göre Kişilik Gruplandırması ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu*

Hipotez	Kabul/Ret	Hipotez	Kabul/Ret
H_{9a}: Seçmenlerin siyasal ilgilenim düzeylerinde kişiliğin başat fonksiyonu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL	H_{9c}: Sosyolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde kişiliğin başat fonksiyonu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET

Tablo 5.78. (Devam) Başat Fonksiyona göre Kişilik Gruplandırması ile ilgili Hipotezlerin Kabul/Ret Tablosu

Hipotez	Kabul/Ret	Hipotez	Kabul/Ret
H_{9b}: Psikolojik oy verme eğiliminde olan seçmenlerde kişiliğin başat fonksiyonu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL	H_{9a}: Rasyonel oy verme eğiliminde olan seçmenlerde kişiliğin başat fonksiyonu açısından anlamlı bir farklılık vardır.	RET
		H_{9c}: Seçmenlerin siyasal katılım düzeylerinde kişiliğin başat fonksiyonları açısından anlamlı bir farklılık vardır.	KABUL

5.2 Öneriler

- 1- Bu araştırma siyasal davranış ve tutum çalışmalarına başka bir perspektiften bakmış, bireyselleşen dünyada bireyin şahsi değişkenlerinin denklemde rolünün daha çok arttırılmasına kapı aralamıştır. Davranış çalışmalarında davranışı belirleyen psikolojik etmenlerin göz ardı edilmesi mümkün değildir. Bu sebeple davranışı belirleyen etmenler arasında kişiliğinde rolü olduğunu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda başka kişilik tipleri ekseninde ve başka psikolojik etmenler perspektifinde başka araştırmalar da desenlenmelidir. Böylelikle siyasal davranış ve tutumlarda kişiliğin rolü derinleştirilecek daha iyi anlaşılacaktır.
- 2- Yapılan araştırmada Jung'un kişilik tiplerinden yola çıkarak hazırlanmış MBTI tipleri ve kişilik boyutları kullanılmıştır. Başka kişilik tiplerinin teorik çerçevesinde bu araştırma tekrar yapılmalıdır.
- 3- Bulunan bulguların güvenilirliğinin arttırılması için zaman ve mekân kısıtlaması ile yapılan bu çalışma daha fazla kişi ile ve daha geniş bir bölgede tekrarlanmalıdır. Ortaya çıkan bulguların analizlerinin daha iyi yapabilmesi adına da başka bir

araştırma grubunda araştırma tekrarlanmalıdır. Örneğin bu araştırmada bulgu olarak ortaya çıkan YL/Doktora mezunlarının rasyonel oy verme davranışlarındaki düşük ortalamaları ve Ön lisans grubu ile arasında rasyonel oy verme davranışında anlamlı farklılıkların olması öngörülebilir bir tahminden farklı bir sonuca işaret etmekte ve bu araştırmaya katılan bireylere özel olup olmadığı/daha genellenebilir bir bulgu olup olmadığını anlamak ve daha iyi analizler sunabilmek için buna yönelik yeni ve daha ayrıntılı veriler sunacak araştırmalar önem teşkil etmektedir.

- 4- Psikoloji biliminin artan etkinliği doğrultusunda insanı ve toplumu merkeze alan siyaset bilimi çalışmaları ile psikoloji bilimi arasında kurulan köprü arttırılmalıdır. Bunun en iyi yolu ise interdisipliner araştırmaların artmasıdır. Özellikle Türkiye’de yapılan çalışmalarda psikoloji ve siyaset biliminin teması oldukça kısıtlı tutulmaktadır. Halbuki ikisinin de gündeminde insan ve insanın davranışlarının oluşturduğu sonuçlar bulunmaktadır.
- 5- Kişilik değişkeninin sadece siyasal davranış ve tutum çalışmalarında değil siyasetin birçok başka araştırma gündemine de (lider davranışı, örgüt psikolojisi, bürokrasi ile ilgili çalışmalar, devlet-birey ilişkisi vb) dahil edilmesi siyaset biliminin bugünün sorunlarına cevap verme potansiyelini oldukça arttıracaktır.

KAYNAKÇA

- Allport, G. W. (1935). “Attitudes”, *Handbook of Social Psychology Ed. C. . Murchison*, Worcester, Maas: Clark University Press, pp. 798-844.
- Allmond, G. A. and Verba, S. (1963). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. New Jersey: Princeton Legacy Library.
- Altinköprü, T. (1999). *Karakter bilim ve insan tanımada testler*, İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Altuntaş, A. (2019). *Siyasal katılım sürecinde gençliğin rolü ve sosyal medya etkisi* (Yayın numarası: 565747) [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- APA. (2024). *american psychological association*. APA Dictionary of Psychology: (12.10.2024). <https://dictionary.apa.org/personality> adresinden alındı
- Arslantürk, G. (2012). *Değerler, siyasal ideoloji ve bilişsel karmaşıklık düzeyi değişkenlerinin oy verme davranışı ile ilişkisi* (Yayın numarası: 312505) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Aydoğan Ünal, B. (2016). Oy verme davranışı modelleri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 95-119.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/odusobiad/issue/27575/290198>
- Başaran, İ. E. (2008). *Örgütsel davranış insanın üretim gücü*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Balcı, A. (2016). Sosyal Bilimlerde Araştırma. Yöntem, Teknik ve İlkeler. Pegem Akademi, 12.Baskı, Ankara.
- Berens, L. V. and Nardi, D. (2004), *Understanding Yourself and Others: An Introduction to the Personality Type Code*, InterStrength Press
- Bergen, L. (2018). *Türk'ün kanadı at*. İstanbul: Yazıgen.
- Boyraz, E. (2019). Siyasal kurumunun tüketicisi olarak seçmen: oy verme davranışının dinamiklerinin tüketici davranışı perspektifinden incelenmesi. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, Vol:6 Issue:34 pp:779-794.
<https://jshsr.org/index.php/pub/article/view/1144>

- Budge, I. v. (1997). *Voting and party competition*, John Wiley, London.
<https://www.amazon.com/Voting-Party-Competition-Theoretical-Democracies/dp/0471994545>
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. Kaknüs Yayınları, s. 415-460.
- Butler, P. v. (1994). *Political marketing: Structure and process*. European Journal of Marketing, 28 (1), 19-34.
- Campbell, A. C. (1980). *The American Voter*. Chicago and London: University of Chicago Press.
- Chiesa, M. (1994). *Radical behaviorism: The philosophy and the science*. Cambridge Center for Behavioral Studies: Authors Cooperative.
- Coombs, W and Schroeder, H. (1988). *An analysis of factor analytic data*. Personality and Individual Differences, 9. 79-85.
- Crewe, I. (1993). *Developments in British Politics 4. Voting and The Electorate*. Editors Dunleavy, P. ve ark., London: Mc Millan., (pp.92-122).
- Çam, E. (1987). *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: Der. Yayınları.
- Çiçek, A. (. (2023). A field study on political socialization of political science students. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(3), s. 432-444.
<https://doi.org/10.37880/cumuiibf.1286842>.
- Dahl, R. A. (1963). *Modern political analysis*. New Jersey: Englewood Cliffs, Prentice Hall, Dahl, R. A. : Modern political analysis, New Jersey: Englewood Cliffs, Prentice Hall,.
- Daver, B. (1968). *Siyasal Bilime Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Dawson, P. A. (1979). “*The Formation and Structure of Political Belief System*”, *Political Behaviour*, Vol.1, No.2 pp. 99-122. <https://www.jstor.org/stable/586138> adresinden alındı
- Denver, D. (1994). *Elections and Voting Behaviour in Britain (2. Edition)*. Macmillan International Higher Education. .

- Doğan, A. (2014). *Sosyal ilişkilerin Türk seçmenin siyasi davranışına etkisi. (Yayın numarası:360037)* [Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Downs, A. (1957). *Theory of Democracy*. New York harper & Row Publisher
- Downs, A. (1958). An Economic Theory of Democracy , Review by: Abram Bergson. *The American Economic Review, American Economic Association Vol. 48, No. 3 (Jun, 1958)*
- Dunteman, G. H. (1989). *Principal components analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Dursun, D. (2014). *Siyaset Bilimi*. İstanbul: Beta Yayınları s.29.
- Eckstein, H. (1988). A culturalist theory of political change. *The American Political Science Review, Vol. 82, No. 3. (Sep., 1988), pp. 789-804.*
<https://eppam.weebly.com/uploads/5/5/6/2/5562069/eckstein1988.pdf>
- Elciyar, K. (2016). *Sosyal medyanın üniversite öğrencilerinin siyasi katılım davranışlarına etkisi. (Yayın numarası:432470)* [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Elizabeth A. Minton, L. R. (2014). *Belief systems, religion, and behavioral economics*. New York: Business Expert Press.
- Ercins, G. (2007). Türkiye'de sosyo-ekonomik faktörlere bağlı olarak değişen seçmen davranışı. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8 (2), 25-40. <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0004292&lng=0>
- Erdoğan, M. (2019). *X-Y-Z kuşakları ve siyasi katılımı da rol oynayan faktörler (Yayın numarası:588964)* [Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Fazio, R. H. (2003). *Attitudes: Foundations, functions and consequences*, M. A. Hogg and J. Cooper (ed. The Sage Handbook of Social Psychology, London: Sage Publications, ss. 139-160.
- Finer, S. E. (1974). *The Man on Horseback*. Armed Forces & Society vol.1 no.1 : Sage Publications, Inc.

- Fordham, F. (2015). *Jung psikolojisinin ana hatları*, (A. Yalçiner. Çev.;9. Basım. İstanbul: Say Yayınları.
- Gorsuch, R. L. (1983). *Factor analysis*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum. Orig. ed. 1974.
- Grovers, R.M, Dilman, D. J.L. Eltinge, and R.J.A. Little (eds.) (2002) *Survey Nonresponse* NewYork: Wiley
- Gürcan, A. (2013) *Kişilik renkleri*, Düşün Yayıncılık, İstanbul
- Harder, J. and Krosnick, J. A. (2008). Why do people vote? A psychological analysis of the causes of voter turnout, . *Journal of Social Issues, Stanford University Vol. 64, No. 3, , pp. 525--549.*
<https://spssi.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1540-4560.2008.00576.x>
- Heywood, A. (2017). *Siyaset*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Heywood, A. (2007). *Siyaset*. (B. B. Özipek ve B. Kalkan, Çev.). Liberte Yayınları.
- Hobikoğlu, E. (2004). *Türkiye'de sosyo-kültürel yapı ve siyasal elitlerin siyasal davranışlarına etkileri (Yayın Numarası: 146684)*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Holbrook, A. L. (2000). *Political Behavior of The Individual*. (ed. E. Kazdin),. Encyclopedia of Psychology Washington, DC, and New York, NY: American Psychological Association and Oxford University Press.
- Horowitz, B. K. (2008). *Social psychology third edition*. United States of America: Freeload Press.
- Hutcheson, G. and Sofroniou, N. (1999) *The Multivariate social scientist: Introductory statistics using generalized linear models*. Sage Publication, Thousand Oaks, CA. <https://doi.org/10.4135/9780857028075>
- İlbek, R. (2021). *Duygular bağlamında siyasal davranışların farklılaşması*. (Yayın numarası:670907). [Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Jung, C.G. (2006). Analitik Psikoloji,.E.Gürol. (Çev.)2.Baskı. İstanbul: Payel Yayınevi.

- Jung, C.G. (1954). “The Development of Personality”, Bollingen Series XX, Pantheon Books, , C.G. Bilinç ve Bilinçaltının İşlevi, (Çev., E. Büyükinan), Say yay., İstanbul,
- Jung, C. G. (1953). *Collected works*. Vol. 12. Psychology and alchemy.
- Kalaycıoğlu, E. (2021). *Siyaset bilimi nedir? Siyaset bilimci ne yapar? .Sarkaç*
<https://sarkac.org/2021/07/siyaset-bilim-nedir-siyaset-bilimci-ne-yapar/>
adresinden alındı
- Kalender, A. (1999). Mesaj stratejilerinin planlanmasında siyasi tutum ve motivasyon ölçümlerinin önemi. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi* 1(1), ss. 91-98, 91-98.
- Kalender, A. (2000). Konuya oy verme modeli çerçevesinde siyasi kampanyaların planlanması. . 1. *Ulusal İletişim Sempozyumu Bildirileri, 3-5 Mayıs* , 301-321.
- Kapani, M. (2009). *Politika bilimine giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karagöz, Y. (1996). *Thomas Hobbes ve John Locke'ta Siyaset Felsefesi (Karşılaştırmalı olarak)*. (yayın numarası:51832). [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kayapınar, M. A. (2022). Siyaset Nedir? Türkiye’de siyaset çalışmalarının imkânı üzerine kuramsal bir çözümleme. *Artuklu Akademi, 9(1), 1-21.*:
<https://doi.org/10.34247/artukluakademi.1072272> adresinden alındı
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Karataş, E. (2022). Y ve Z Kuşağının siyasi tutum ve davranışlarının oy verme yaklaşımları çerçevesinde değerlendirilmesi üzerine bir alan araştırması. (Yayın numarası:763253) [Yüksek Lisans Tezi, Konya Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi
- Kavut, S. (2020).Carl Gustav Jung: Kavramları, kuramları ve düşünce yapısı üzerine bir inceleme. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6 (2), Kış, s. 681-695.
- Kışlalı, A. T. (2003). *Siyasal sistemler siyasi çatışma ve uzlaşma*. Ankara: İmge. .
- Kışlalı, A. T. (2008). *Siyaset bilimi*. 18. Baskı, İmge Yayınları, İstanbul.

- Kline, P. (1994) *An easy guide to factor analysis*. UK: Routledge.
- Kluckhohn, C. (1949). *Mirror for man*. . New York: McGraw-Hill Book Company, Inc.
- Koç, F. (2020) Politik pazarlama kapsamında seçmenlerin ilgilenim düzeylerinin incelenmesi, *ARCOBAR*, 1(1), 41-49.
- Lipset, S. M. (1962). *Soziologie der demokratie neuwied am rhein* . (Band 12 der Reihe „Soziologische Texte“), S. 157
- McLeod, S. (2024). *Carl Jung's theory of personality: Archetypes & collective unconscious* , PhD Updated on . Simply Psychology:
<https://www.simplypsychology.org/carl-jung.html> adresinden alındı
- Milbrath, L. W. (1977). *Political participation ; how and why do people, get involved in politics ?* Chicago: Rand Mc Nally College Publishing Company.
- Murdock, N. (2016). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramlar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Nie, N. H. (1989). *Siyasal katılma kamuoyu ve oy verme davranışı*, (Turan, İ., Karamustafaoğlu, T. çev.). Ankara: Siyasi İlimler Derneği Yayınları.
- Niemi Richard G., Klinger, J. (2012). The development of political attitudes and behaviour among young adults. *Australian Journal of Political Science*, 47(1), pp. 31-54: <https://doi.org/10.1080/10361146.2011.643167> adresinden alındı
- Orunbon, D. N. (2022). *Political Behaviour*. Nigeria: Department of Educational Management, Lagos State University, Ojo.
- Öğülmüş, S. (2024, 10 03). *Tutumlar ve tutum değişikliği*. Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri, Sosyal Psikoloji, Ders 12:
https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/159196/mod_resource/content/1/TUTUMLAR%20%282020%29.pdf#:~:text=D%C3%BC%C5%9F%C3%BCnce%2C%20duygu%20ve%20davran%C4%B1%C5%9Flar%C4%B1n%20d%C3%BZenlili%C4%9Fi%20s%C3%B6z%20konusudur.&text=sadece%20bir%20duygu%20 adresinden alındı
- Özkalp, E. (1998). *Sosyolojiye giriş*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 9. Baskı, Eskişehir.

- Öztekin, P. D. (2016). *Siyaset bilimine giriş* . Ankara: Siyasal Kitabevi .
- Öztürk, K. H. ve Toklu, T. İ. (2020). Seçimlerde oy verme davranışını ne etkiler? Z kuşağı üzerine bir araştırma. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(5), 4546-4574
- Pilard, N. (2018). C. G. Jung and intuition: From the mindscape of the paranormal to the heart of psychology. *Journal Of Analytical Psychology*, 63(1), 65-84.
Doi:10.1111/1468-5922.12380.
- Piyadeoğlu, Ç. (2019). *Etnik kimliğin siyasal davranışa etkisi 16 nisan 2017 anayasa referandum örneği. (Yayın numarası:551241)*. [Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi
- Pye, L. W. and Verba, S. (1965). *Political Culture and Political Development*. Princeton University Press: London, Oxford University Press. 574 pp. 80s
<https://doi.org/10.1177/030639686600800112>
- Rose, R. (1975). *Electoral behavior: A comparative handbook* . Political Science Quarterly, Volume 90, Issue 2, Pages 373–375.
- Rowe, E. (1969). *Modern politics an introduction to behaviour and institutions*. Routledge. London <https://doi.org/10.4324/9781003412755>
- Sanford, N. & Milgram, S. & Şerif, M. (2006). *"Otoriteriyen kişilik ve uyuma" (Batmaz, V. çev.; 1.Basım)*. İstanbul: Salyangoz Yayınları.
- Schonfeld, W. R. (1971). The focus of political socialization research: An evaluation. *World Politics: Vol. 23, No. 3 (Apr., 1971)*, Published By: The Johns Hopkins University Press.
- Shiraev, E. B. and Sobel, R.(2006). *People and their opinions*. Routledge. Newyork.
<https://doi.org/10.4324/9781315663357>
- Sezgin, G. (2007). Ekonomik oy verme teorisi: Türkiye örneği (1998-2003). *Amme İdaresi Dergisi*. 40 (2), 21-38.
- Siegfried, A. (1916). *Tableau politique de la France de l'Ouest (Paris: Armand Colin, 1913)*; E. Krehel, “ *Geographic Influences in British Elections,*”

- Geographical Review*, Vol. 2 (1916), pp. 419–32; A. M. Hansen, Norsk folkepsykologt (Kristiania, Norway: Jacob .
- Skinner, B. (2024). *Behaviourism*. Britannica:
<https://www.britannica.com/science/behaviourism-psychology> adresinden alındı
- Snowden, R. (2012). *Jung kilit fikirler*. (Atakay, K. Çev.). İstanbul: Optimist Yayınları.
- Tylor, E. B. (1924). The development of culture. In E. B. Tylor, *Primitive culture: Researches into the development of mythology, philosophy, religion, language, art, and custom* (7th ed., pp. 26–69). Brentano's. <https://doi.org/10.1037/13484-002>
- Tekin, N. (2009). *Ev kadınları ve çalışan kadınlar arasında siyasal davranış farklılıkları: Isparta örnek olay araştırması*. (Yayın numarası:231603). [Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi
- Tiryaki, Z. v. (2016). *İslam düşüncesinde mizaç teorileri*. Ankara: İlem Kitaplığı, Nobel.
- Topbaş, H. (2010). David Easton'un siyasal sistem kuramı bağlamında siyasal katılma: Erzurum seçmeni üzerine bir araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 30, 81-111.
- Tuncay, S. (2002). İnsan davranışlarının ekolojik sisteme etkilerinin çevre psikolojisiyle örtüştürülmesi. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi* , 157.
- Tuncer, N. S. (2023). *Siyasal Katılım Bağlamında Türk Gençliğinin Siyasal Tutumu: Konya Örneği*. (Yayın numarası:823069). [Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi
- Tuzcuoğlu, D. N. (1995). Psikanaliz kuramı ve özellikleri. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 275-285.
- Ukay, M. (2016). *Jung psikolojisi*, Ankara: Yason Yayınları.
- Ulaş, M. (2023, Ekim). *Seçim vaatlerinin gençlerin siyasal davranışları üzerindeki rolüne yönelik bir araştırma* (Yayın numarası:839750). [Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi
- Ünal, B. A. (2016). Oy verme davranışı modelleri. *OÜSOBİAD*, 6(15), 95-119.

- Valentino, N. A. (2011). Election night's alright for fighting: The role of emotions in political participation. *The Journal of Politics*, 155-170.
- Yıldırım, U. T. (2019). *Siyasal tutumun kavramsal kaynakları: Ak parti ve saadet partisi üzerine bir mukayese*. [Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi]. Academia
- Yılmaz, Y. D. (2015). "Hannah Arendt'te iktidar ve şiddet ilişkisi". *ETÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, I/1, , 199-207.
- Young, P. V. (1968). *Bilimsel sosyal incelemeler ve araştırma* (Çev. G. Bingöl ve N. İşçil). Ankara: Ege Matbaası.
- Yüksek Seçim Kurulu. (2024, Ekim). *31 Mart 2024 mahalli idareler bülteni_01.07.2024*.https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/31%20MART%202024%20MAHALL%C4%B0%20%C4%B0DARELER%20B%C3%9CLTEN%C4%B0_01.07.2024.pdf
- Wehr, G. (2012). *Carl Gustav Jung*, (Dilek, A. S. Çev.), İstanbul: Şule Yayınları

EKLER

EK 1- ETİK KURUL ONAY BELGESİ

Evrak Kayıt Tarihi: 11.11.2024

Protokol No: 811577

Tarih: 26.11.2024

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması		
KONU:	Sosyal Bilimler		
BAŞLIK:	Siyasal Tutum ve Davranışlarda Kişiliğin Rolü: Eskişehir Örneği		
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Murat ERCAN		
TEZ YAZARI:	Serra NAMLU ÇAMLİBEL		
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-		
KARAR:	Olumlu		
Prof. Dr. Saim ÖNCE (Başkan-İkt. ve İdari Bil. Fak.)			
Prof. Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (Başkan Yardımcısı -İkt. ve İdari Bil. Fak.)		Prof. Dr. Fatime GÜNEŞ (Edebiyat Fak.)	
Prof. Dr. Yıldız UZUNER (Eğitim Fak.)		Prof. Dr. Erkan YÜKSEL (İletişim Bil. Fak.)	
Prof. Dr. Handan DEVECİ (Eğitim Fak.)		Prof. Dr. Kamil ÇEKEROL (Açıköğretim Fak.)	

EK 2- YAŞAMA BAKIŞ ÖLÇEĞİ KMO VE BARLETT’S TESTİ SONUCU

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,749
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1769,881
	df	325
	Sig.	,000

EK-3- ÖRNEKLEM HESAPLAMA FORMÜLÜ

$$n = \frac{Nt^2(pq)}{d^2(N-1) + t^2(pq)}$$

$$n = \frac{696.060*(1,96^2)*(0,5*0,5)}{(0,05)^2*(696.060 - 1) + (1,96)^2*(0,5*0,5)} = 383,948648$$

EK 4: GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Değerli katılımcı,

Bu anket formu Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı kapsamındaki “Siyasal Tutum ve Davranışlarda Kişiliğin Rolü: Eskişehir Örneği” isimli tez çalışmasında, siyasal tutum ve davranışlar ile kişilik arasındaki ilişkiyi değerlendirmek adına saha araştırması olarak kullanılacaktır. Ankete katılımınız gönüllük esası ile gerçekleştirilecek olup, verdiğiniz cevaplar yalnızca araştırmada kullanılacak, veriler kimse ile paylaşılmayacaktır. Araştırmanın bilimselliği açısından soruları içtenlikle cevaplandırmanız son derece önemlidir.

Araştırmaya katılmadan önce aşağıdaki onam formunu okuyunuz. Araştırma hakkında herhangi bir sorunuz var ise araştırmacıya sorunuz.

Bilgilendirilmiş onam formu,

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, online anket yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- İsmınızı yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler Google form depolama yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Cevaplandırmanız gereken anketin ilk bölümünde cinsiyet ve doğum tarihine ilişkin genel değerlendirmeler bulunmakta; ikinci bölümünde mbti kişilik ölçeği bulunmakta ve 33 sorudan oluşmaktadır. Üçüncü bölümünde Siyasal ilgilenim düzeyine ilişkin 7 adet soru bulunmakta; dördüncü bölümünde siyasal tutum ve davranışlara ilişkin 30 adet soru bulunmakta; beşinci ve son bölümde ise siyasal katılım düzeyini ölçmeye yönelik 8 adet soru bulunmaktadır.

Şimdiden katkılarınız için teşekkür ederiz.

Herhangi bir görüş, öneri ve soru için iletişim bilgileri aşağıdadır.

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabilceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

EK 5: KİŞİSEL ÖZELLİKLER ANKETİ

KİŞİSEL ÖZELLİKLER ANKETİ

NEREDE YAŞIYORSUNUZ

- (...) Odunpazarı
- (...) Tepebaşı
- (...) Eskişehir'in başka bir ilçesi

CİNSİYETİNİZ

- (...) Kadın
- (...) Erkek

YAŞINIZ

- (...)18-24
- (...)25-34
- (...)35-44
- (...)45-54
- (...)55 yaş ve üzeri

ÖĞRENİM DURUMUNUZ

- (...) İlkokul
- (...) Ortaokul
- (...) Lise
- (...) Önlisans
- (...) Lisans
- (...) YL/Doktora

ÇALIŞMA DURUMUNUZ

- (...) Kamu Sektörü
- (...) Öğrenci

(...) Özel Sektör

(...) Emekli

(...) Serbest Meslek

(...) Diğer

GELİR DURUMUNUZ

(...) 10.000TL ve altı

(...) 10.000-20.000

(...) 20.000-35.000

(...) 35.000-50.000

(...) 50.000-75.000

(...) 75.000TL ve üstü

EK 6: YAŞAMA BAKIŞ ÖLÇEĞİ

YAŞAMA BAKIŞ ÖLÇEĞİ

Yönerge: Aşağıda verilen durumlardan size en uygun olanı işaretleyiniz. Durumların doğru yanlışı yoktur, sadece hangisi sizin durumunuza uyuyorsa onu işaretlemeniz gerekmektedir. Şıklardan SADECE BİRİNİ işaretleyebilirsiniz, ikisi birden işaretlenmişler değerlendirmeye alınmamaktadır.

1- Olayları değerlendirirken;

A () gerçekleri dikkate alırım.

B () duygularımı dikkate alırım.

2- Herhangi bir işim için plan yaparken,

A () iyi bir plan yapar ve ona tamamıyla bağlı kalmaya çalışırım.

B () her an fikrimi değiştirebileceğim ihtimalini düşünerek esnek davranırım.

3-

A () Kullanışlı ve ilkelere dayalı şeyleri öğrenmeyi tercih ederim

B () Orijinal ve yaratıcılığımı harekete geçiren şeyleri öğrenmeyi tercih ederim

4- Genellikle kendimi,

A () duygusal ve duygularına güvenen biri olarak değerlendiririm.

B () mantıklı ve düşünceli biri olarak değerlendiririm.

5- Ortaya çıkabilecek aksaklıkları

A () düşünerek çalışmamı önceden yapılandırmayı tercih ederim

B () zamanında müdahale edebilmek için çalışmamı esnek tutmayı tercih ederim

6-

A () Gözlemden daha çok yaratıcılığa önem veririm

B () Yaratıcılıktan daha çok gözleme önem veririm

.

.

.

EK 7: SİYASAL İLGİLENİM ÖLÇEĞİ

SİYASAL İLGİLENİM ÖLÇEĞİ

	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	NE KATILMIYORUM NE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
Siyaset benim için çok önemli bir konudur.					
Siyaset benim hayatımda önemli bir yer tutar.					
Siyasi konularla ilgiliyimdir.					
Siyasi konulardaki bilgi düzeyim oldukça yüksektir.					
Etrafımdakilerle sık sık siyasi konularda sohbet ederim.					
Çevremdekiler benim siyasi konulardaki fikirlerime önem verirler					
Seçimlerde vatandaşlık görevimi yerine getirmeyi ve mutlaka oy kullanmayı düşünüyorum					

EK 8: SEÇMEN DAVRANIŞI ÖLÇEĞİ**SEÇMEN DAVRANIŞI ÖLÇEĞİ**

	KESİNLİKLE KATILMIYORU M	KATILMIYORU M	NE KATILİYORUM NE KATILMIYORU M	KATILİYORU M	KESİNLİKLE KATILİYORU M
Oy verdiğim partiyle ilgili kendimi bir bütün gibi hissederim					
Oy verme kararım benim için bir aile geleneğidir					
Oy verme kararımın asıl belirleyicisi oy verdiğim partinin kimliği olacaktır.					
Oy verme kararımın asıl belirleyicisi ideolojik eğilimim olacaktır.					
Oy verdiğim partiyle duygusal bir bağımın olması gerekir.					
Oy verme kararımın medyadan etkileneceğini düşünmüyoru m					
Oy verme kararım partilerin seçim çalışmalarınd an etkilenmez.					

Benimle aynı politik görüŖe sahip insanlarla iletiŖim kurmayı tercih ederim.					
---	--	--	--	--	--

	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	NE KATILİYORUM NE KATILMIYORUM	KATILİYORUM	KESİNLİKLE KATILİYORUM
Etnik kökenim oy verme davranışımın temel belirleyicisi olacaktır.					
Ait olduğum sosyal sınıf oy verme davranışımın temel belirleyicisi olacaktır.					
Dini inancım oy verme davranışımın temel belirleyicisi olacaktır.					
Oy verirken ait olduğum sosyal grupların çıkarlarını gözeteceğim.					
Oy verme kararımda bireysel çıkarlarımdan çok ait olduğum grupların çıkarları önemlidir.					
Oy verme kararımın medyadan etkileneceğini düşünmüyorum.					
Ait olduğum kültüre uygun partilere oy vermeyi düşünüyorum.					
Ait olduğum toplumun değerlerine uygun partiye oy vermeyi düşünüyorum.					
Herhangi bir partinin sadık seçmeni değilim.					
Oy verme kararımda medya önemli bir şekillendirici olacaktır.					
Kitle iletişim araçları seçim dönemlerinde benim için önemli bir bilgi kaynağı olacaktır.					

Medyada güçlü gösterilen (iktidar şansı olan) partiden yana oy kullanmayı düşünüyorum.					
Oy verme kararında seçim sonrası elde edeceğim bireysel menfaatler etkili olacaktır .					
Oy verme kararım bireysel amaçlarıma ulaşmanın bir yoludur.					
Oy verirken tüm partileri değerlendireceğim .					
Bana en çok fayda sağlayacak partiye oy vermeyi düşünüyorum .					
Oy verirken partilerin geçmiş performanslarını değerlendireceğim.					
Daha önce iktidar olmamış partilere şans vermekten yanayım.					
Beklentimi karşılamayan partiyi bir sonraki seçimde cezalandırırım.					
Beklentimi karşılayan partiyi bir sonraki seçimde de oy vererek ödüllendiririm					
Oy verirken bireysel					

ıkarlarımđan çok toplumsal çıkarları gzeteceğim.					
Oy verme kararımı tek başına verebilecek yetiye sahip olduğuma inanıyorum .					

EK 9: SİYASAL KATILIM ÖLÇEĞİ

SİYASAL KATILIM ÖLÇEĞİ

	EVET	HAYIR
Herhangi bir siyasi partiye üye misiniz?		
Herhangi bir siyasi partide görev aldınız mı?		
Herhangi bir siyasi parti ya da adayın seçim kampanyasında yer aldınız mı?		
Siyasetle ilgili herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?		
Desteklediğim siyasi parti veya adaya oy verilmesi için çevremdekileri ikna etmeye çalıştım.		
Siyasal konuları diğer vatandaşlarla tartıştım.		
Herhangi bir partinin veya adayın rozetini taşıdım ya da bayrağını, amblemini bana ait olan herhangi bir yere astım.		
Siyasal mitinglere katıldım.		